



**T.C.  
EGE ÜNİVERSİTESİ  
Sosyal Bilimler Enstitüsü**

**AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ BÜYÜK  
STRATEJİSİ ÇERÇEVESİNDE ÇİN HALK  
CUMHURİYETİ POLİTİKASI: BARACK OBAMA  
DÖNEMİ (2009 – 2017)**

**Yüksek Lisans Tezi**

**Burcu GÜL**

**Türk Dünyası Sosyal, Ekonomik ve**

**Siyasal İlişkiler Anabilim Dalı**

**İZMİR**

**2021**

**T.C.  
EGE ÜNİVERSİTESİ  
Sosyal Bilimler Enstitüsü**

**AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ BÜYÜK  
STRATEJİSİ ÇERÇEVESİNDE ÇİN HALK  
CUMHURİYETİ POLİTİKASI: BARACK OBAMA  
DÖNEMİ (2009 – 2017)**

**Yüksek Lisans Tezi**

**Burcu GÜL**

**Tez Danışmanı: Prof. Dr. Abdullah TEMİZKAN**

**Türk Dünyası Sosyal, Ekonomik ve Siyasal**

**İlişkiler Anabilim Dalı**

**Türk Dünyası Araştırmaları Yüksek Lisans Programı**

## ETİK KURALLARA UYGUNLUK BEYANI

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne sunduğum *Amerika Birleşik Devletleri Büyük Stratejisi Çerçevesinde Çin Halk Cumhuriyeti Politikası: Barack Obama Dönemi (2009-2017)* adlı yüksek lisans tezinin tarafımdan bilimsel, ahlak ve normlara uygun bir şekilde hazırlandığını, tezimde yararlandığım kaynakları bibliyografyada ve dipnotlarda gösterdiğimi onurumla doğrularım.

Burcu GÜL

## ÖNSÖZ

Günümüz uluslararası sisteminde dünya devletlerinin dış politika yapım sürecinde başvurduğu yöntemlerin temelinde yer alan diplomatik stratejiler içerisinde bulunan “büyük strateji” kavramı, bu çalışmaya konu edilmiştir. Çalışmanın temelinde yer alan bu kavram, güvenlik alanında değerlendirilmiş ve aydınlatılmak istenen noktayı, siyasi mekanizmaların politik arzulara ulaşmada ulusal güç sınırlarını nasıl ve ne şekilde kullandığı oluşturmuştur. Amerika Birleşik Devletleri ve Çin Halk Cumhuriyeti’nin siyasi tarihlerinden başlatılacak olan araştırmaya yönelik kaynakların genellikle ABD – Çin rekabetini konu edindiğini görmekteyiz. Çalışmanın temelini geniş bir çerçevede ele alabilmek adına mevcut olan tarihi ve güncel çalışmalar beraberinde kanıt niteliği taşıyan Ulusal Güvenlik Strateji Belgeleri araştırmada incelenen döneme hitap edecektir. Araştırmada; Security Dialogue, SAGE Journals, Millennium: Journal of International Studies, Turkish Journal of Security Studies, Foreign Affairs Magazine, King’s College Güvenlik Çalışmaları, U.S National Security Strategy: The White House, A National Security Strategy of Engagement and Enlargement, Washington: The White House, World Security Institute, China White Paper, Savunma Bilimleri Dergisi, Ulusal Güvenlik Strateji Araştırmaları Serisi (SETA) ve Uluslararası İlişkiler Konseyi, Uluslararası İlişkiler Dergisinden makalelere yer verilmiştir. Ulusal ilerleme raporları, silahlanma politikaları ve güç unsurlarının önemine değinen bu belgeler, güvenlik alanında dikkate değer bir önem arz etmektedir. Araştırmanın problem ifadesini aydınlatmak açısından alanında ciddi çalışmalarda bulunmuş isimlerden; John Baylis, Henry Kissinger, Lawrence Freedman, Avery Goldstain, Colin Gray, Peter Paret; Çin ve Amerika anlaşmazlıkları için ele alınan sürece katkıda bulunmuşlardır. Politika bilimi ekseninde ilerletilen bu çalışmanın kapsam alanında siyasal işbirlikleri, tehditler ve krizlerin kalıplanmış şekilleri gözler önüne serilmiş ve bu kalıpların oluşturduğu karşılıklı güvenlik tedbirleri ele alınarak araştırmanın problem ifadesinin çözümüne ulaşılmıştır.

## ÖZET

Diplomatik stratejiler, uluslararası aktörlerin küresel bağlamda en çok ihtiyaç duyduğu siyasi mekanizması haline gelmiştir. Saf ve yıkıma uğratılamaz bir hegemonya arayışına yönelik yapıcı tavsiyeler olarak da tanımlanabilen stratejiler, her zaman uzlaşma gayesi içerisinde olmamıştır. Uluslararası ilişkiler disiplininin rekabetçi ve anarşik doğası, güç arayışı doğrultusunda dünya politikasını şekillendirmiştir. Güç istenci, Friedrich Nietzsche tarafından en yüksek devinimli bir olgu olarak nitelendirilmiş ve gerçekleşen tüm değişim, dönüşümlere öncülük ettiği belirtilmiştir.

Soğuk Savaş sonrası dönemin güvenlik algısında, devletlerin güvenlik stratejileri en üst seviyede konumlanmış ve güvensizlik hissi en kritik anları sembolize etmiştir. Önemli bir dış politika aracı olduğunun anlaşılmasıyla ekonomik güç, fütürist kurguların kontrol merkezi haline gelmiştir. Bu çalışma, Amerika Birleşik Devletleri ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin karşıt ulusal güvenlik yaratımları ve tehdit algılamalarının, dünya düzenine olan etkisinin önemli olduğuna ilişkin savının değerlendirilmesinden yola çıkmıştır.

İki büyük gücün çatışmalarından doğan kaotik düzenin incelenmesi gerçekçi yaklaşımlar aracılığıyla mümkün olmaktadır. Ele alınması gereken hegemonya kavramının kime ait olacağı sorusunun küresel sahada yanıt bulamadığını belirtmek gerekmektedir. Üçüncü dünya ülkeleri, çağdaş bilim yöntemleri sayesinde 'savaş' kavramının alışılmadık gözlemlerine şahit olmuştur. Amerikan ve Çin elitleri tarafından ilgi duyulan bu konuda yeni savaşlar, ticari ve teknoloji savaşlarının güç olgusu etrafında yeniden çerçevelenmesine olanak sağlamıştır. Bu çalışma, diplomatik bilgi aktarımı gelişiminin, Birleşik Devletler için hayati bir önem taşıdığı ve yeni savaş analizlerinin, dünya siyasetini nasıl şekillendirdiğine dair bulanık kısımları ortaya çıkarmaya çalışmaktadır.

**Anahtar Kelimeler:** Dünya Politikası, ABD – Çin İlişkileri, Amerikan Büyük Stratejisi, Uluslararası Rekabet, Kriz Yönetimi.

## ABSTRACT

Diplomatic strategies have become the most needed political mechanism to international actors in the global context. Strategies have been defined as constructive advices to seek of a pure and indestructible hegemony and these strategies are not always pursuit of reconciliation. The competitive and anarchic nature of the discipline of international relations has shaped world politics in line with search for power. *The Will to Power* has been described by Friedrich Nietzsche as a phenomenon with the highest motion, and it has been stated that it leads to all the changes and transformations that take place.

Security percepton of the Post-Cold War period, the security strategies of the states are placed at the highest level and the feeling of insecurity has symbolized their most critical moments. Understanding that economic power is an important foreign policy instrument, this argument has become the control center of futurist fictions. This study departs from the drawing on contrast national security creations and threat detections of United States of America and People's Republic of China enormous effect on world order.

Examine of the chaotic order born from the conflict of two great powers is possible through realistic approaches. Need to be address of the question: Who will lead the global hegemony? It should be emphasized that this question has not been answered. Third world countries have witnessed unusual observations of the concept of 'war' through contemporary science methods. New wars, known as commercial and technology wars entail reframing them around phenomenon of power and American and Chinese elites interest on this subject. This thesis attempt to expose blurry parts of diplomatic knowledge transfer, which is also vital to United States and new war analyses that how to shape of world politics.

**Keywords:** World Politics, US – China Relations, US Grand Strategy, Global Competitive, Crisis Management.

## İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR.....	vi
GİRİŞ.....	1

## BİRİNCİ BÖLÜM

### BÜYÜK STRATEJİ NEDİR?

1.1.Büyük Strateji Tanımı: Amaç, Araç ve Yöntem.....	5
1.2.Amerikan Dış Politika Yapım Sürecinde Büyük Strateji.....	16
1.3. Büyük Stratejide Güvenlik Algısı.....	19
1.4. Amerikan Birleşik Devletleri Siyasi Tarihi.....	21
1.5.Çin Halk Cumhuriyeti Siyasi Tarihi.....	29
1.6.Çin Halk Cumhuriyeti Güvenlik Algısı.....	36
1.7.ABD ve Çin: Hedef ve Tehdit Eğilimleri.....	40

## İKİNCİ BÖLÜM

### ABD - ÇİN İLİŞKİLERİNDE STRATEJİK GELİŞMELER

2.1. B.Obama Dönemi Amerikan Büyük Stratejisi.....	44
2.1.1. B. Obama Döneminde Yayınlanan Uluslararası Güvenlik Stratejileri.....	47
2.1.2. B. Obama Dönemi Büyük Stratejisinin Çin'e Yansımaları Hakkında Ön Bilgi.....	52
2.2. B. Obama Dönemi Amerikan Dış Politikası.....	56
2.2.1. B. Obama Birinci I. Dönemi Siyasi Süreci: ABD'nin Ulusal Güvenlik Algısı ve Çin.....	63
2.2.2. B. Obama II. Dönemi Siyasi Süreci: Yeni Yaklaşımlar.....	72

<b>2.2.3. B. Obama I. ve II. Dönemi Amerika’da Teorik Çerçeve: Neorealist Açıklamalar.....</b>	<b>90</b>
<b>2.3.Çin Halk Cumhuriyeti – Amerika Birleşik Devletleri Ekseninde İkili İlişkilerinin Değerlendirilmesi.....</b>	<b>101</b>

## ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

### ULUSLARARASI SAHADA GÜÇ DAĞILIMI VE TEHDİT ALGILAMALARINDA GENEL EĞİLİM

<b>3.1. Çin Halk Cumhuriyeti Güvenliği ve Dış Politikasının Stratejik Temelleri.....</b>	<b>109</b>
<b>3.2. Konjonktürel Teoriler Doğrultusunda ABD ve Çin Rekabeti.....</b>	<b>128</b>
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	137
KAYNAKLAR DİZİNİ.....	143
ÖZGEÇMİŞ.....	192

## KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

ADIZ: Area Defense Identification Zone

AIIB: Asian Infrastructure Investment Bank

APEC: Asia-Pasific Economic Cooperation

ARRA: Amerikan Kurtarma Yeniden Yatırım Yasası

ASEAN: Güneydoğu Asya Uluslar Birliği

BM: Birleşmiş Milletler

BMGK: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi

BRICS: Brazil, Russia, India, China, South Africa

C3: Combat, Control, Communication

CD: Silahsızlandırma Konferansı

CERC: Temiz Enerji ve Araştırma Merkezi

CTBT: Nükleer Denemelerin Kapsamlı Yasaklanması Antlaşması

DCEP: Dijital Para Elektronik Ödeme

DTÖ: Dünya Ticaret Örgütü

FBI: Federal Bureau of Investigation

İŞİD: Irak Şam İslam Devleti

İKV: İktisadi Kalkınma Vakfı

KOEP: Kapsamlı Ortak Eylem Planı Antlaşması

NATO: North Atlantic Treaty Organization

RCEP: Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

TPP: Trans-Pasific Partnership

T-TIP: Transatlantik Yatırım Ortaklığı

WTO: World Trade Organisation



## GİRİŞ

Uluslararası siyasi sistemi oluşturan dünya devletlerinin vahşi doğasında yer alan güç arayışı, tüm amaçların temeli olarak görülmektedir. Yaşadığımız dünyanın karmaşa içinde olduğu gerçeğini ifade edebilmek açısından ele alınan hususların çıkış noktasını oluşturan ‘güç sahiplerinin eylemleri’ bu durumu kanıtlar nitelikte olmaktadır. Buradan yola çıkıldığında, bu eylemlerin başarılı sonuçlarının uluslararası sahada söz sahibi olabilmek ve karar verebilme yetisine erişme olanağı sağladığı bilinmektedir. Ulusların tüm amaçlarının temelinde yer alan olgunun güç arayışı olduğu düşünüldüğünde bu eylemlerin, politik ilişkilerde gerçekleşen olası kriz anlarında tesirinin dikkate değer bir biçimde arttığı görülmektedir. Bu bağlamda, konu edilen amaç doğrultusunda gerçekleştirilen eylemlerin birer strateji olduğu ve dünya devletlerinin ciddiyetle güç arayışı eğiliminde yarattığı fikirlerin farklı boyutlarının gözler önüne serilmesine yardımcı olan bu kavramın uluslararası güvenlik konusuna dâhil olduğu görülmektedir. Stratejik tarih ile başlatılacak olan bu çalışmada, stratejik hamlelerin diplomatik kararlar bağlamında etkinliği incelenecek ve cevaplanması istenen sorular, bu hamleler üzerinden cevaplandırılacaktır. Bu bağlamda, küresel zenginliği elinde bulunduran iki güç olan Amerika Birleşik Devletleri ve Çin Halk Cumhuriyeti’nin ekonomik ve teknolojik kesişimlerinin dış politikaya olan etkileri konusunda daha derin bir bilgilendirmeyi amaçlayan bu çalışma, dünya düzeninin ultra modern çağda ulaşmış olduğu politik konumu açıklayacaktır. Araştırmanın çıkış noktasını oluşturan güvenlik stratejilerinin Amerikan ve Çin diplomasisinde temel unsur olarak yer alması, ülkelerin stratejik hedeflerinin irdelenmesine olanak sağlayacaktır.

Çalışmada incelenen bir diğer olgu olan, güç kavramının stratejik karar yapım aşamasındaki yeri, anlaşılması karmaşık bir boyutta ifade edilmiştir. Devletlerin uluslararası sahadaki yetilerinin tamamını kapsayan bu kavram, planlanan her stratejik düşünce içerisinde yer almış ve agresif tutumların sürekliliğine kaynaklık etmiştir. Araştırmanın zorlu yanı olarak anılan güç olgusunun ifadesi, diplomatik hususların örneklendirilmesine ilişkin açıklamalarla mümkün olmuştur. Başlıca tüm diplomatik hedeflerin güç olgusu etrafında gelişim göstermesi, araştırmanın odağının

geliştirilmesine yardımcı olmuş ve değerlendirilmesi sunulan politik örneklemeler araştırmanın hedefine ulaşmaya hizmet etmiştir.

Küreselleşme olgusu ile ön plana çıkan kazanımlar vitrini, realist bir yaklaşımla dünya devletlerine politik ve ekonomik yönden korku aşılamaştır. Uluslararası sistemde yer alan aktörleri endişeye düşüren bu düzen, Soğuk Savaş öncesinde süregelen siyasi kompleksin ardından, şiddetin politik kullanımını yaşamış olan devletleri somut güç elde etme konusunda yaratıcı ve ısrarcı kılmıştır. Güvenlik politikalarında yer eden stratejik teoriler genel itibariyle bir devletin çıkarları konusunda oldukça hassas davranmakta; eylemci ve faydacı bir doğası bulunan bu stratejilerin özünde küresel zenginlik ve nüfuza yönelik planlamalar olduğu bilinmektedir. Tehditkâr politikaların “yeni normal” olarak varsayıldığı ultramodern çağ stratejilerinde en ileri ve devasa seviye, büyük strateji performansı olarak değerlendirilmiştir. Devletlerin çağlar boyunca ulaşmak istedikleri hedefler doğrultusunda, değişen ve gelişen bir takım koşullar karşısında kaygılarını giderebilmek ve güç kazanmak adına başvurduğu yöntemler olarak da adlandırılabilen bu kavram; küresel bağlamda büyük stratejinin etki alanında neorealist yaklaşım baz alınarak bu çalışmada ele alınmaktadır.

Uluslararası sahada hegemonik bir güç olarak yerini alan Amerika Birleşik Devletleri'nin, Soğuk Savaş süreciyle başlayan stratejik hamleleri, dünya politikasının ve güvenlik olgusunun şekillenmesine keskin bir biçimde öncülük etmiştir. Birleşik Devletlerin büyük strateji ile Amerika kontrol merkezli, karşı konulamaz nihai bir güç olmayı hedefleyerek rakip olarak imgelediği ülkelere karşı paralel, hatta çizgi dışı bir güç ile cevap verdiği bilinmektedir. Sözü edilen cevap verme yetisine “süper güç” konumu ile ulaşan Birleşik Devletlerin, yakın tarihte edindiği kazanımlarının ve uluslararası politikayı şekillendiren öncelik kapasitesinin incelendiği çalışmada, karşıt bir güç olarak yer alan Çin Halk Cumhuriyeti'nin diplomatik adımları da takip edilmiştir.

Tüm dünyada durdurulamaz büyümesi ve erişmiş olduğu ayrıcalıklı konumuyla ön plana çıkan Çin Halk Cumhuriyeti, Amerikan büyük stratejisinin ulusal güvenlik belgelerinde fazlaca yer etmiş ve tehdit algısıyla değerlendirilmiştir. Araştırmacılar

tarafından “Yeni Soğuk Savaş” dönemine adım atıldığı saptanmış, bu duruma kuşkuya yer bırakmayan üstün konumlarıyla bu iki devlet arasındaki tehlikeli etkileşimler sebep olmuştur. Çin’e yönelik oluşturulan Amerikan büyük stratejisine katkı sağlayan unsurların en belirgin hali ticaret savaşlarıyla ifade edilmiştir. Uluslararası rekabet sahasında meydana gelen güç mesafesine ilişkin inşa edilen devletlerarası politikalar büyük strateji çerçevesinde şekillenmiş ve bu doğrultuda, bu çalışma ülkelerin davranışsal yönteminin sınırlarını yeni dünya düzeninde incelemeyecektir.

Amerika Birleşik Devletleri ve Çin Halk Cumhuriyeti’nin modern küresel değişimler doğrultusunda, yakın tarihte bir fenomen olarak yayılan dinamik stratejik adımları geniş tartışmalara hizmet etmiştir. Çin’in, Birleşik Devletler yerine süper güç olarak uluslararası arenada yer alıp alamayacağı politik bir tartışma konusu olarak kabul edilmiştir. Hakkında silik yanıtlara ulaşılan bu problemin, günümüzde de devam eden çalkantılar beraberinde kesin olarak aydınlatılamadığını belirtmek önemlidir. Çalışmada ele alınan konunun çıkış noktasını oluşturan stratejik adımların taşıdığı önem; başlarında, Zbigniew Brzezinski, Robert S. Ross, Henry Kissinger, John Baylis, Stephen Walt, John Mearsheimer gibi isimlerin geldiği birçok araştırmacı tarafından ele alınmış ve dünya politikasını şekillendiren olguların, ABD ve Çin açısından ne ifade ettiği değerlendirilmiştir. Zbigniew Brzezinski’nin *Büyük Satranç Tahtası*, Robert S. Ross’un Amerikan büyük stratejisi üzerine yazılmış çeşitli makaleleri, Henry Kissinger’in *Çin* adlı Amerikan ve Çin rekabetinin temellerine dayanan eseri, John Baylis’in *Strateji* adlı kitabı ve daha birçok stratejik zihniyeti konu eden çalışmalarda, hangi gücün hegemonik gücü elinde tutacağı sorusunun tam olarak yanıt bulmadığını belirtmek önemlidir. İkili ilişkilerin ve rekabet içeren çeşitli diplomatik faaliyetlerin konu edildiği bu araştırmalarda bulanık olarak tanımlanan kısım; cevaplandırılması gözlenen mevcut sorunun, geçmişin tahlillerine dayanmasından ileri gelmektedir. Sözü edilen tahlillerden öte güncel stratejik belgeler dikkate alınarak etkin bir sonuca ulaşmayı amaçlayan bu çalışma; araştırmacının özgünlüğüne dair vurgu yapan ulusal belgeler ile Çin ve Amerikan diplomatik zihinlerini ciddi bir biçimde gözler önüne sermiştir. Çin ve Amerika coğrafyalarında, teknolojik ve ekonomik kesişimler; çalışmanın temel kaynaklarını oluşturan; ağırlıklı olarak Beyaz Saray (The White

House) ve Çin Beyaz Kitap (China White Paper) aracılığıyla elde edilen stratejik belgelerle analiz edilecektir.

Söz konusu çalışma, odağını oluşturan bu problem beraberinde büyük güçler tarafından oluşturulan, geleceğe dönük devasa adımları temsil eden en ileri seviye ulusal stratejileri temel almıştır. Ticaret savaşlarında istatistiksel materyallere dayanan bu çalışma, dalgalı formda hareket eden diplomatik ilişkileri, liberal kimliği ile tanınan Amerika Birleşik Devletleri 44. başkanı Barack H. Obama dönemi tahlillerini, toplanan realist veriler eşliğinde inceleyecektir. Ekonomi, ticaret ve teknolojinin diplomatik ilişkilerde nasıl bir etkisi olduğunu, güç kavramı ile bu unsurların arasındaki organik bağı ve insansız, yeni savaşların görünenin ötesinde nasıl gerçekleştiğine dair bir fikir sunan bu çalışma, devletlerin politik zihinlerini gerçekçi bir bakış açısıyla değerlendirecektir.

## BİRİNCİ BÖLÜM

### BÜYÜK STRATEJİ NEDİR?

#### 1.1. Büyük Strateji Tanımı: Amaç, Araç, Yöntem

Edward Hallett Carr'ın *Yirmi Yıl Krizi* adlı eserinde bahsedildiği üzere; uluslararası politika bilimi 1914 yılına kadar toy, aynı zamanda yalnızca bu konuda uzmanlaşmış kişilerin problemi iken Birinci Dünya Savaşı ile bu düşünce yıkıma uğramış, uluslararası siyasetin ün kazanması ile halk politika yapım sürecine şahit olmuş ve yeni bir bilim ortaya çıkmıştır; siyaset bilimi.<sup>1</sup>

Siyaset biliminin ortaya çıkması ile gelişen problemlerin ilki, uluslararası sahada etkili bir güç olma yolunda gerçekleştirilen olayların, dünya devletlerinin zihni şekillenmesi doğrultusunda oluşan yaratımları ile meydana gelmiştir. Bu zihni şekillenmenin somut aracı strateji olarak düşünüldüğünde iki dünya savaşı arasındaki yıllarda ivme kazanan strateji olgusu zaman ilerledikçe gelişmiş ve son hali, siyaset bilimciler tarafından büyük strateji olarak belirtilmiştir. Öncelikli olarak strateji kavramına değinmemiz gerektiğinde, bu kavramın birçok siyaset bilimci tarafından tanımlandığını söyleyebiliriz. Strateji genel hatları ile “savaş sanatı” olarak adlandırılabilir. Uluslararası arenada siyasi emellere ulaşabilmek için askeri gücün kullanımına karşılık gelen bu tanım strateji olarak adlandırılmaktadır.<sup>2</sup>

Geçmiş çağlarda politik arzuları elde etmenin yolu savaşlarla sağlandığından dolayı bu kavramın kökeninin eski tarihlere dayandığını söyleyebiliriz. Savaş sanatı olarak adlandırılan strateji olgusu geçmiş çağlarda savaş planlaması olarak sunulmuştur. Devletlerin güvencesi, amaçları doğrultusunda yapılan planlamalara işaret etmekte olan savaş olgusu, insanlığın var oluşundan bu yana görülmekte ve bu durumun en net kanıtı, Aristoteles'in “İnsan politik bir hayvandır” söylemi ile Clausewitz'in; politik havyan ve savaşan hayvanın aynı anlama çıktığını belirtmesi olmuştur diyebiliriz.<sup>3</sup> Savaşların tarihi, devlet, diplomasi ve strateji kavramları çok eski tarihlerden bu yana süregelmiştir. Stratejinin geçmiş çağlarda edindiği rolün savaşlara dayandığını

<sup>1</sup> Edward Hallett Carr, *Yirmi Yıl Krizi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2020, s. 51-52.

<sup>2</sup> Alan Stephens - Nicola Baker, *Savaşı Anlamak 21. Yüzyıl İçin Strateji*, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2009, s. 5.

<sup>3</sup> John Keegan, *Savaş Sanatı Tarihi*, Say Yayınları, İstanbul, 2019, s. 19.

açıklayabilmek açısından verilecek örneklerden dikkate değer iki isim: Çinli komutan *Sun Zi* (Sun Tzu) ve Prusya generali *Carl Von Clausewitz* olacaktır. Sun Zi tarafından yazılmış olan *Savaş Sanatı* ile Clausewitz tarafından yazılmış olan *Savaş Üzerine* adlı eserler stratejinin anlamını vurgulama açısından; gerçek savaşın savaşa girmemek olduğunu öne sürmüştür.<sup>4</sup> Savaşta hasar almadan savaşmanın ve zafer elde etme arzusunun mantığından doğan taktikler strateji olarak adlandırılmıştır. Çalışmamıza konu edilen bu kavramın kökenine inme açısından bu iki eseri incelemek gerekmektedir.

Sun Zi (Sun Tzu) tarafından yazılmış olan *Savaş Sanatı* adlı eser bu alandan verilmiş olan en eski strateji kuramı eseridir ve tarihi Çin'in en eski dönemlerine tekabül etmektedir.<sup>5</sup> Bu eserde Sun Zi'nin odaklanmaya çalıştığı husus; durum değerlendirmesi yaparak savaşa katılmak olmuştur. Savaş stratejisinin devreye girdiği bu noktada hesaplamalar yapılarak savaş kazanılmalıdır. Bu hesaplamada 5 faktör vardır: Bu beş faktörün birincisi yol, ikincisi gök, üçüncüsü yer, dördüncüsü komutan, beşincisi kuraldır. Bu hesaplamaları yapmayan komutanın ise kaybetmeye mahkûm olacağı düşünülmektedir. Sun Zi'e göre en iyi stratejik taktik savaşmadan zafer kazanmaktadır. Bu durumu özetleyen üç madde bulunmaktadır; ilki saldırı, ikincisi bağlantılara saldırı ve en sonuncusu ise şehirlere yapılan saldırıdır. Şehirleri ele geçirme durumu çarelerden en sonuncusu olarak yer almaktadır. Düşman ülkenin devletini askeri güce zarar vermeden alt etme yöntemine saldırı denilmektedir. Eserde komutan, hükümdarın en yakınında olması gereken kişi olarak tanımlanmaktadır ve komutan ile hükümdarın alakaları ülkenin gücünü temsil etmektedir. Kazanan olmak için kendini tanıyabilmek gerektiğini vurgulayan Sun Zi, bu durumu şu şekilde: "karşısındakini ve kendini bilen hiçbir savaşta tehlikeye düşmez; karşısındakini bilmeyen, sadece kendini bilen bir kazanır, bir kaybeder; karşısındakini de, kendini de bilmeyen her savaşta mutlaka tehlikeye düşer" şeklinde özetlemiştir.<sup>6</sup> Kısaca, Sun Zi'nin bu eseri savaşta başarı elde edebilmek için verilmiş öğütlerden oluşmuş ve strateji, taktik konularına

---

<sup>4</sup> Dwight Garner, "An Insightful New Translation of the Timeless 'Art of War'", Dec. 23, 2019, The New York Times.

<sup>5</sup> Sun Zi (Sun Tzu), *Savaş Sanatı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2018, s. ix.

<sup>6</sup> Sun Zi (Sun Tzu), *Savaş Sanatı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2018, ss. 7-9.

değirmiştir. Savaş Sanatı, savaşta öncelikle komutan ve beraberinde hükümdara rehberlik yapacak olan bir eser niteliğinde değerlendirilmiştir.<sup>7</sup>

Bir diğer önemli strateji eseri olan *Savaş Üzerine*, Clausewitz tarafından yazılmıştır. Eserin ana temasında yer alan strateji olgusu yazar tarafından; “muharebenin savaşın amaçlarına hizmet edecek şekilde kullanılmasıdır” olarak tanımlanmıştır. Clausewitz’e göre strateji; savaş programını planlamak, ulaşılabacak olan amaçlar için yapılacakları belirlemek ve muharebelere hazırlanmaktadır. Strateji hiçbir boşluk ve an bırakmaksızın durumu takip etmekle, mükemmeliyet ile savaş araç ve hedeflerine uygun bir pozisyonda tamamlamakla yükümlüdür. Stratejiyi basit bir yöntem olarak tanımlayan yazar, herkesin öğrenmesi, bilmesi gereken bir olgu olarak nitelendirmektedir.<sup>8</sup>

Clausewitz, savaşın doğasının insan hayatıyla ilişkili olduğu, kendisinden öte ulusal yelpazede yer aldığı ve savaşın tarihin dönemlerine göre farklılık gösterdiğini savunmuştur.<sup>9</sup> Buradan ulaşılabacak olan nokta savaşın ikiye ayrıldığı gerçeğidir; Clausewitz’e göre savaşlar yeni ve eski savaşlar olarak ayrılmamakta fakat bazı araştırmacılar bu farklılığın eski dönem savaşlarını aydınlattığı ve yeni savaş olgusu için önyak olduğu kanısındadırlar. Çalışmamıza konu olan strateji kavramının çıkış noktasına tekabül eden bölüm eski savaşlardır fakat Clausewitz’in bu teorisi gerçekliğini korumuş olmakla beraber eski ve yeniçağ savaşları arasında pek fazla fark görülmemektedir. Savaşın içeriğindeki üç unsurun değişmez olduğunu savunan Clausewitz; bu unsurları halk, ordu ve hükümet olarak açıklamıştır. Bu üç unsurun da daha önce bahsettiğimiz gibi eski savaşlarda yer aldığı fakat yeni savaşlarda

---

<sup>7</sup> Timothy Walton, “From the Ancient World to Modern Times Part II”, June 2012, <https://www.cambridge.org/core/books/challenges-in-intelligence-analysis/sun-tzu/6ACBF38554F542303AF01CED47037CEF#fndtn-information> (Erişim Tarihi: 01.11.2020).

<sup>8</sup> Carl Von Clausewitz, *Savaş Üzerine*, Kitap 3, Bölüm 1, Eriş Yayınları, ss. 100-101.

<sup>9</sup> Ali L. Karaosmanoğlu, “Yirmibirinci Yüzyılda Savaşı Tartışmak: Clausewitz Yeniden”, *Uluslararası İlişkiler*, Bahar 2011, Vol. 8, No. 29, Özel Sayı: Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramları Yeniden Düşünmek, s. 10.

geçerliliğini koruduğu veya korumadığı araştırmacılar tarafından araştırılmış ve ortak bir kaniya varılmamıştır.<sup>10</sup>

Savaş teorilerinin tesirlerinin her savaşta yer alacağını belirten Clausewitz, savaşın odak noktasının devlet olması ve savaş ile siyasi gelişmeler arasında kurduğu bağın kısıtlı yapısı bu teorileri tanımlamaktadır. Ortaya konulan bu teoriler Clausewitz'in savaşı açıklama doğrultusunda kullandığı yöntemleri kapsamaktadır.<sup>11</sup> Eserinde savaş ve politika arasındaki ilişkinin yoğunluğunu vurgulayan Clausewitz, şiddeti siyasi emeller için kullanma isteğini "savaş" olarak tanımlamıştır diyebiliriz.<sup>12</sup> Savaşı tanımlamasıyla anlaşılan amaçların içeriğine bakıldığında buna uygun stratejiler belirleyen Clausewitz, stratejiyi öğelere ayırmıştır; manevi, fiziksel, matematiksel, coğrafi ve istatistikî.<sup>13</sup> Bahsedilen öğelerin özenle incelenmesi ve çıkarımlara uygun bir yol izlenmesi Clausewitz'in strateji algısının temelini oluşturmaktadır.

Clausewitz'in strateji algısından bahsetmişken yaşadığı dönemden de söz etmek gerekmektedir. Clausewitz devrimlerinin gerçekleştiği dönem Avrupa'nın çalkantılı yıllarına denk gelmektedir. 1648 Vestfalya antlaşması ile oluşturulan yeni Avrupa düzeni ve aydınlanma çağına hüküm sürdüğü bir devirde olgunlaşmış, Fransız İhtilali'nin geleneksel döngüyü nasıl bozduğunu da deneyimleyebilme fırsatı bulmuştur. Dönemin Almanyasında aydınlanma karşıtı eylemler giderek vahim bir hal almış ve Clausewitz'in yetişme dönemine örnek oluşturacak tek kelime; zıtlık olmuştur. Savaş, Clausewitz'e göre karşılıklı iradelerin çarpışma alanı olarak görülmüştür.<sup>14</sup>

Vestfalya Antlaşması ile başlayan bu ulus-devletleşme sürecinin Soğuk Savaş ile son bulacak olması dolayısıyla savaş, barış incelemelerinde devletin rolü sorgulanır

---

<sup>10</sup> Haldun Yalçınkaya - Kadir Tamer Türkeş, "Yirmibirinci Yüzyılda Çatışma Alanlarında Görülen Yeni Unsurlar", *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, Vol. 4, 2008, s. 58.

<sup>11</sup> Kıvılcım Romya Bilgin, "Clausewitz'in Savaş Teorisi ve Yeni Savaş Çalışmaları", *Milli Güvenlik ve Askeri Bilimler Dergisi*, Vol. 2, No. 8, Sonbahar 2015, s. 56.

<sup>12</sup> Vitelio Brustolin, "Criteria for Defending War, Terrorism, and Guerilla Warfare Based on Clausewitz's Concepts of the Nature and Essence of War", *Rio de Janeiro*, Vol. 25, No. 3, December 2019, s. 645.

<sup>13</sup> Carl Von Clausewitz, *Savaş Üzerine*, Kitap 3, Bölüm 1, Eriş Yayınları, s. 106.

<sup>14</sup> Ali L. Karaosmanoğlu, "Muhteşem Ortaklık: Kant ve Clausewitz", *Uluslararası İlişkiler*, C. 4, S. 14, (Yaz: 2007), ss. 164-165.

olmuş<sup>15</sup> ve Clausewitz'in stratejik yöntemlerinin önemi belirginlik kazanmıştır. Savaş ve siyasetin iç içe olduğunu vurgulayan bir diğer görüş ise Peter Paret adlı yazarın *Clausewitz on His Time: Essays in the Cultural Intellectual History of Thinking About War* eserinde görülmüştür. Paret, siyasetin sadece savaşın gelişimi ve unsurlarıyla değil, tüm aşamalarında etkili olduğuna dikkat çekmiştir.<sup>16</sup> Savaşların doğurduğu bir yöntem olarak nitelendirilen bu kavram, Clausewitz tarafından bu şekilde ele alınmıştır. Ek olarak Clausewitz'in savaşın üç değişmezleri olarak belirlediği halk, ordu ve hükümet unsurları, ABD Başkanı R. Reagan döneminde Savunma Bakanlığı görevinde olan C. Weinberg'in altı maddelik doktrini ile benzer çıkarımlar taşımaktadır.<sup>17</sup> Bu örnek de araştırmannın özüne hitap etmektedir. Özetlemek gerekirse Clausewitz eserinde ilk olarak, siyaset ve taktik arasında köprü oluşturan strateji kavramını ele almış, devamında, stratejinin unsurlarını, etkinliğini açıklamış, üçüncü olarak ise askeri hususlarda öncü olan Clausewitz, stratejik eğitime yönelmiştir.<sup>18</sup>

Stratejinin tarihine değindiğimizde karşımıza çıkan bu iki örneğe ek olarak Niccolo Machiavelli'nin *Prens ve Hükümdar (Prens)* adlı eserleri de strateji kavramının kökenlerinde yer almaktadır. Kısaca bahsetmek gerekirse Machiavelli'nin politik teori ve askeri strateji alanlarda öne çıktığını söyleyebiliriz.<sup>19</sup> Prens eserinde daima kazanan olmak için yol gösteren Machiavelli, prensin askeri konularda yapması gerekenleri ele almış, stratejik ve politik öğütler vermiştir. Eserinde değindiği nokta; bir prensin savaş düzeni, disiplini dışında bir gayesinin olmaması gerektiğidir. Politik strateji örneğini oluşturan bu kısım, kısaca prensin daima hükümranlığı elde tutması ve kazanan olması şeklindedir.<sup>20</sup> Ordu yapıları ve paralı askerler hakkında detaylı anlatım sunan Machiavelli; yenilgi ve galibiyetlerin sebepleri üzerinde durmuş ve prens iktidarının

---

<sup>15</sup> Menent Savaş, "Tarih Boyunca Avrupa'da Savaş ve Barış", *Uluslararası İlişkiler*, C. 11, S. 41, Bahar 2014, s. 141.

<sup>16</sup> Vladimir Rauta, "Book Review: Christopher Daase and James W Davis (eds), Clausewitz on Small War and Peter Paret, Clausewitz in His Time: Essays in the Cultural and Intellectual History of Thinking About War", Vol. 15, Issue 4, s. 637.

<sup>17</sup> Gülayşe Ülgen Türedi, "Micheal I. Handel, Savaşın Ustaları: Klasik Stratejiler", *Uluslararası İlişkileri*, C. 11, S. 41, Bahar 2014, s. 139.

<sup>18</sup> Martin Kornberger, "Reading Clausewitz Reimagining the Practice of Strategy", *Strategic Organizaton*, 1-13, s. 1.

<sup>19</sup> Raphael Parens, "Military Strategy and Adaptation in Machiavelli and Frederick the Great", An Honors Thesis for the Department of Political Science, s. 1.

<sup>20</sup> Niccolo Machiavelli, *Prens*, Can Yayınları, İstanbul, 2012, s. 107.

alması gereken temel önlemlere değinmiştir. Yabancı ve paralı askerlerin prens için tehlike oluşturduğunu düşünen Machiavelli, prensin ülkesini dış tehlikelerden nasıl koruyacağına dair taktikler vermiştir. Prense verdiği askeri öğütlerde paralı asker komutanlarına güvenmemesi ve gerekirse ordunun başına geçmesi gerektiğini vurgulamıştır. Askeri strateji bağlamında verdiği Sparta ve Roma ordularının başarılı örneği ile ilerleyen Machiavelli, Kartaca'nın paralı askerlere olan güveni sonunda başarısızlığa uğradığını belirtmiştir.<sup>21</sup> Bu alanda adı sıkça geçen Machiavelli, Roma askeri taktiklerinin reformcular tarafından incelenmesinden doğan üne askeri formülleri yeniden gündeme gelmesiyle erişmiştir. Machiavelli'nin hümanizm düşüncesinde yer alan genel yargı disiplin ve toplumun askeri sorumluluğu olduğu kanısıdır.<sup>22</sup>

Stratejinin eski tarihlerde askeri ve siyasi hedefler doğrultusunda kullanımına örnek gösterilen bu yazarların askeri strateji formülleri, yıllardır süre gelen strateji olgusu ve uluslararası sahada kullanımının sınırlarını ele alacak olan bu çalışma, küresel bağlamda strateji kavramının etki alanını açıklamaya çalışacaktır. Eski tarihlerde strateji ve taktik olgusunun "savaş sanatı" bağlamında değerlendirmesinin devamında asırlardır süre gelen bu kavramın günümüz dünyasında nasıl tanımlandığı ele alınacaktır. Ele alınan örnekler, çalışmanın devamında konu edilecek olan büyük strateji kavramının ön izlemesini oluşturmaktadır.

21. yüzyıla kadar askeri alanda kullanılan ve genel hatlarıyla 'savaş sanatı' anlamına gelen strateji kavramı, önemli değişimlere şahit olan yeni dünya düzeninde birçok alanda kullanılmaya başlanmıştır. Küreselleşen dünyada toplumun her bir kesiminin stratejiye ihtiyacı olduğu düşünülmektedir; komutanların, büyük şirketlerin, siyasi partilerin... Strateji kavramının kökeni *Lawrence Freedman*'a göre, havyanlar ve insanlarda yaratılıştan beri var olmuştur. Stratejik zekâ denilen şeyin, insanlar ve şempanzeler için de zorlu koşullarda hayata tutunabilmek kaygısı olduğu gibi, sosyal ortamlarda da geliştirilip evrimleştirilmiş olması gereken bir olgudur. Sosyal zekâyâ dâhil olan topluluk içinde oluşan anlaşmazlıkları giderebilmek, topluluk arasında

---

<sup>21</sup> Niccolo Machiavelli, *Prens*, Can Yayınları, İstanbul, 2012, ss. 57-59.

<sup>22</sup> Peter Paret, *Makers of Modern Strategy from Machiavelli to the Nuclear Age*, Princeton University Press, New Jersey, 1986, ss. 9-10.

geçinebilmek ve kandırabilmek yetisi strateji ile evrim arasında görülen bağımlı işaretini olmuştur.<sup>23</sup>

Strateji en sade şekliyle politik hedefler doğrultusunda yapılan planlama olarak tanımlanabilmektedir. Kelime kökeninin Yunanca olduğu ve orduyu komuta etmek (*strategos*) anlamına geldiği bilinmektedir.<sup>24</sup> 21. yüzyılın başında, siyasiler güvenlik bağlamında çeşitli yollar aramış ve askeri güç kullanımının tam olarak anlaşılmasından kaynaklanan sorunlarla yüzleşmişlerdir. Ayrıca Strateji ve taktiğin tesiri uzun yıllarca tartışılmış ve aralarındaki farklılıklar belirlenebilmiştir. Taktik; stratejinin hedeflerine bağlıdır bu bağlamda taktiksel kazanımlar stratejik kazanımlara zemin hazırlamış olacaktır, şeklinde tanımlanabilir.<sup>25</sup> Ek olarak “strateji” ve “taktik” kavramlarının anlamını yitirmesiyle oluşan probleme Latin Amerika’da örnek verebiliriz. Sınıf savaşlarının yarattığı politik ve düşünsel kayıpların bir sebebi, siyasi parti ve sivil hareketlerin strateji ve taktik kavramlarından uzakta kalmasına yorumlanmıştır.<sup>26</sup>

Bu denli önemli bir kavram olan strateji için bir diğer yorum ise *Colin S. Gray*’den gelmiştir: 7 anahtar terim olan; strateji, stratejik tarih, savaş, askeri devrimler, çarpık, kargaşa ve stratejik etkinlik. Bunlar arasındaki bağlantıyı askeri yapılanmaların strateji ile olan ilişkisinde olduğuna bağlamıştır.<sup>27</sup> Görüldüğü üzere stratejinin askeri ve politik yapılanmalara olan tesiri yadsınamaz düzeydedir. Colin Gray’ın strateji yorumlamasında yer alan yedi kavramın kargaşasını pekiştirme açısından verilecek bir örnek; stratejinin savaşma ile ya da silah ile bağdaştırılamayacağı ve bunlar arasında bir bağlantı niteliğinde olduğudur. Stratejinin varoluşundan kaynaklanan karmaşa ve kaos burada ortaya atılmıştır.<sup>28</sup>

<sup>23</sup> Lawrence Freedman, *Strateji*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2013, ss. 33-34.

<sup>24</sup> Alan Stephens - Nicola Baker, *Savaşı Anlamak 21. Yüzyıl İçin Strateji*, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2009, ss. 15-19.

<sup>25</sup> J. V. Stalin, *Strateji ve Taktik*, Kor Kitap, İstanbul, 2017, s. 11.

<sup>26</sup> Leo Panitch - Greg Albo - Vivek Chibber, *Strateji Sorunu Social Register 2013*, Atilio A. Boron, “Latin Amerika Halk Mücadelelerinde Strateji ve Taktik”, Yordam Kitap, İstanbul, 2016, s. 140.

<sup>27</sup> Colin S. Gray, *Strategy for Chaos: Revolutions in Military Affairs and the Evidence of History*, Taylor & Francis e- Library, London, 2005, ISSN: 1473-6403, ss. 14-15.

<sup>28</sup> G. Pınar Ekrem, “Savaş ve Savaşmak Batı’nın Terörle Mücadele Pratiklerinin Paradoksu Üzerinde Düşünmek”, *Elektronik Siyaset Bilimi ve Araştırmaları Dergisi*, C. 6, S. 1, Ocak 2015, s. 27.

Stratejideki karmaşaya bir diğer örnek ise, *B. H. Liddell Hart*'dan gelecektir: “Stratejideki en karışık yol çoğu kez hedefe ulaşmada en kısa yoldur” şeklinde açıklamıştır.<sup>29</sup> Basit bir yaklaşım ile stratejinin kavramsal açıklamaları doğrultusunda yer alan en basit tanım; bir devletin güvenlik konusunda yaptığı çalışmaları ve bu çalışmaların politik hedeflere erişebilme amacıyla oluşturulmuş olmasıdır diyebiliriz. Düşünülen politik hedeflere ulaşabilmek bağlamında, stratejik amaçların ilerleme metodu ciddiyetle planlanmalı ve kusursuza yakın olmalıdır. Stratejinin ciddiyetini ifade etmek gerektiğinde, bir ülkenin kazanımlarını artırmaya yönelik yaptığı çalışmalarda, ülkenin tüm kaynaklarından yararlanmayı düşünmesi gerektiği, bunları yüksek dikkatle, ulusun çıkarlarını sağlamaya yönelik yapılan faaliyetlerde tüm ulusal gücün, verimli bir şekilde kullanılması gerekmektedir diyebiliriz.<sup>30</sup> Ek olarak stratejiye sahip olmanın öneminin, sadece görünen değil onun da ötesinde var olanları görebilmeyi de sağladığı düşünülmektedir.<sup>31</sup>

Strateji devamında ele alınacak olan ve çalışmanın özünü oluşturan kavram *büyük strateji* ise devletin tüm gücünü kendi güvenliğini sağlama amacıyla kullanması şeklinde ifade edilmiştir. Belirtildiği üzere büyük stratejinin diğer stratejilerden ayrı tutulmasındaki etmen, hedeflerin gerçekleştirilmesi yolunda en üst seviyede gücün kullanılmasından doğan yüksek strateji seviyesi olarak tanımlanmıştır.<sup>32</sup> Tarihine inildiğinde de görünen tablo şaşırtmayacaktır. *Peter Layton*, *Grand Strateji* adlı eserinde, analiz edilen stratejilerle ilgili olarak; 1554-98 yılları arasında İspanya’da, 1650-1831 yılları arasında Rus İmparatorluğunda ve 1702-12 yılları arasında İngilizler tarafından, M.S. 1-3. yüzyıl Romalıların stratejilerinin yer ettiğini belirtmiştir.<sup>33</sup> Bu da demek oluyor ki stratejilere olan ihtiyaç, her toplumu dönem fark etmeksizin ilgilendirmiştir. Dikkate değer bir öneme sahip olan bu olgu tarihi bir sürekliliğe dayanmış ve zaman ilerledikçe önemi daha da belirgin bir hal almıştır.

---

<sup>29</sup> Erhan Büyükakıncı, *Savaş Kuramları*, Hasan Deniz Pekşen, Chapter: B. H. Liddell Hart, Adres Yayınları, Ankara, 2015, s. 317.

<sup>30</sup> Lawrence Freedman, *Strateji*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2013, s. 266.

<sup>31</sup> Lawrence Freedman, *Strategy A History*, Oxford University Press, New York, 2013, ss. 1-2.

<sup>32</sup> R. D. Hooker, *The Grand Strategy of the United States*, National Defense University Press, Washington D.C., October 2014, s. 1.

<sup>33</sup> Peter Layton, *Grand Strategy*, 2018, ISBN: 0-6482793-0-3, s. 9.

Büyük strateji, bir devletin kaygılarının çözümüne odaklanmakta ve bu büyük strateji, ulaşılmak istenen geleceğe doğru adımlar atmakla ilgilenmektedir. Uluslararası sahada güvenlik kaygısından doğmuş olan bu kavram, sadece devletlerin kendini koruma amacıyla değil, uluslararası sistemde oluşan isteklerini elde etme arzusu ile de alakalıdır. Siyasi mekanizmaların çıkarları doğrultusunda kullanacak oldukları güç unsurları olan; politik, askeri, ekonomik ve diğer kaynaklarının nasıl ve ne şekilde kullanıldığını belirten en üst seviyeli ulusal devletçilik sistemidir.<sup>34</sup> Daha önce bahsettiğimiz gibi bir devletin amaçları doğrultusunda kullanılacak yol haritası olarak tanımlanan büyük strateji, devletler arası ilişkilerde geliştirilerek kullanılmakta ve ikili ilişkilerde doğan olası kriz anlarında bir cevap verme mekanizması görevi de görmektedir.<sup>35</sup> Güvenlik bağlamında işbirliği ve kriz anlarında da devam eden bir sürece dâhil olan bu kavramın özü, uluslararası aktörlerin izledikleri yolun, dünyanın gidişatı ile doğrudan alakalı olmasından kaynaklanmaktadır.

Uluslararası siyasette meydana gelen gelişmelerin temel aktörler ve dinamikler tarafından ne şekilde yapılandırıldığını ve nasıl bir yol izlenerek adımlar atıldığını görebilmek ve bir devletin kendi güç unsurlarını etkin bir şekilde kullanabilmek açısından ihtiyaç duyulan bir olgu haline gelmiştir.<sup>36</sup> Yeni uluslararası düzende gücün kullanımı ile doğru orantılı olduğu bilinen büyük stratejinin, Liddell Hart ve J. F. C. Fuller tarafından bazı araçlar kullandığı vurgulanmıştır. Bunlar DIME<sup>37</sup> ile ifade edilen; bilgi ulaştırma, siyasi, askeri ve ekonomik kaynaklardır. Bu kaynakların yerinde kullanımı ile büyük stratejinin başarıya ulaşacağı iddia edilmektedir. Büyük stratejinin özünde yer alan güç birimlerinin etkili ve verimli bir biçimde kullanımının geliştirme ve uygulama sanatı olduğu bilinmektedir.<sup>38</sup>

Bu denli öneme sahip olan büyük stratejinin hakkında, önemli tarihçilerden olan Paul Kennedy ve John Lewis Gaddis, tüm devletlerin farkında olsa da olmasa da bu

---

<sup>34</sup> Paul Van Hooff, *Grand Strategy*, Oxford Bibliographies, 23.08.2017, <https://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780199743292/obo-9780199743292-0218.xml>, (Erişim Tarihi: 03.11.2020).

<sup>35</sup> Peter Layton, *Grand Strategy*, 2018, ISBN: 0-6482793-0-3, ss. 1-2.

<sup>36</sup> Beril Dedeoğlu, *Uluslararası Güvenlik ve Strateji*, Yeniüzyıl Yayınları, İstanbul, 2008, ss. 18-19.

<sup>37</sup> DIME: Diplomacy, Information, Military, Economic instruments.

<sup>38</sup> Peter Layton, "Defining Grand Strategy", 17.09.2020, <https://thestrategybridge.org/the-bridge/2020/8/17/defining-grand-strategy>, (Erişim Tarihi: 03.11.2020).

büyük stratejiye sahip olduğunu iddia etmişlerdir.<sup>39</sup> Buradan da anlaşılacağı üzere büyük stratejinin devlet liderlerinin eylemleri ve dış politika karar alma sürecinin sonucunda muhakkak bir strateji oluşacağı açıktır. Anlatılanlardan edinilen çıkarım, her devletin stratejilere ihtiyacı olduğu ve strateji oluşturmama özgürlüğüne sahip olmadığıdır, çünkü strateji modern dünyada bir gereklilik haline gelmiştir. Devletlerin dış ve güvenlik politikalarının yapım sürecini yönlendiren bu güvenlik olgusu, küresel seviyede yaratılacak ülke istikrarını şekillendirmektedir. Büyük stratejinin ayırıcı özelliğine örnek olarak; siyaset bilimini daha somut bir hale getirmesi, dış politikaya olan odağı artırması ve ekonomide güvenlik algısı oluşturması tarzında özetleyebiliriz.<sup>40</sup>

Diğer yandan, William C. Martel'in, *Grand Strategy in Theory and Practice The Need for an Effective American Foreign Policy* adlı eserinde, büyük stratejinin dinamik bir yapısı olduğunun altının çizilmesi gerektiği belirtilmiştir. Değişen sosyal, ekonomik, politik ve teknolojik gelişmelere uyum sağlamayı zorunluluk haline getiren büyük strateji olgusunun unsurları analitik bir çerçevede (politika, doktrin, strateji ve operasyonlar) düzenlenmelidir. İşleyişine bakıldığında, devletin uzun vadeli amaçlarını elde edebilmek için; ulusal gücün kullanımı, devletin kaynakları ve hedefleri ile arasındaki ilişkinin dengeli bir biçimde sentezlenerek uygulamaya konması gerektiği belirtilmiştir.<sup>41</sup> Bu kavram ile politikaya yaklaşım güçlenmiş ve devletin hem savaş, hem de barış zamanlarında takip edebilecekleri adımlar büyük strateji ile belirlenmeye çalışılmıştır.

Büyük stratejinin özünde bir nevi şiddetin politik kullanımı da yer almaktadır. Şiddetle arzulanan hedeflere ulaşmada ekonomik, askeri güçlerin seferber edilmesi, ileri güç teknolojileriyle cevap verilmesi bu duruma işaret olacaktır. Büyük strateji ile ABD, ulusal baskın güç olmayı hedefleyerek dış güvenlik ortamını şekillendirmeyi

---

<sup>39</sup> David Morgan-Owen, "It Was Grand, But Was it Strategy? Revisiting the Origins Story of Grand Strategy", 4.05.2020, <https://thestrategybridge.org/the-bridge/2020/5/4/it-was-grand-but-was-it-strategy-revisiting-the-origins-story-of-grand-strategy>, (Erişim Tarihi: 03.11.2020).

<sup>40</sup> Peter D. Feaver, "What is the grand strategy and why do we need it?", 08.04.2009, <https://foreignpolicy.com/2009/04/08/what-is-grand-strategy-and-why-do-we-need-it/>, (Erişim Tarihi: 03.11.2020).

<sup>41</sup> Balkan Devlet, "Grand Strategy in Theory and Practice The Need for an Effective American Foreign Policy by William C. Martel", *International Affairs*, 91: 4, 2015, s. 924.

amaçlamıştır.<sup>42</sup> Ulusal bağlamda elde edilen gücün ve dış güvenliğin korunması amacıyla hayati bir önem taşıyan stratejiler, ulusal kaynakların genişletilmesiyle hayat bulmuştur.<sup>43</sup> ABD'nin büyük strateji ile uluslararası terörizm, ekonomik güç sağlama, ulusların yükselişi gibi değişen dünyaya karşı bir duruş sağlamaya yardımcı olduğu iddia edilmektedir. Dış politikaya, kuruluşundan itibaren stratejik yaklaşmakta olan ABD'nin, hedefleri doğrultusunda tüm ulusal kaynaklarını seferber etmesi, girişimlerinde en yüksek performansı sergilemesi büyük strateji çerçevesinde gerçekleşmiştir. Günümüzde oldukça popüler bir kavram olan büyük strateji, Soğuk Savaş'ın bitmesi beraberinde ABD'nin dış politikada ihtiyaç duyduğu yaklaşımın adı olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri gibi fazlaca kaynağı olan bir devletin dahi her hedefe ulaşmakta ve her tehditten korunmada yeterli kaynağı bulunmadığı göz önüne alındığında büyük stratejinin önemi anlam kazanacaktır. Bu gibi durumlarda büyük strateji ile her türlü tehdide karşı önceden hazırlıklı olmak, kapasitenin farkında olarak ilerlemek ve devlet liderinin akıllıca stratejik adımlar atmasının başarıya ulaştıracağı düşünülmektedir. Diğer yandan tarif edildiği gibi bu stratejiyi uygulamaya geçirmek kolay değildir. Dünyanın karmaşık bir yapıda olması, devletlerin hamlelerinin önceden tahmin edilememesi ve insan bilgisinin sınırlı olması büyük stratejinin uygulamasını zorlaştırmaktadır.<sup>44</sup>

Dış ve güvenlik politikalarında stratejik teoriler genel itibariyle daha önce bahsedildiği gibi bir devletin çıkarlarını ön planda tutar, eylemci ve faydacı bir doğası bulunan bu stratejilerin temelinde politik sorunları çözmeye yönelik düşünceler olduğu bilinmektedir. Fakat Amerikan büyük stratejisine katkı sağlayan unsurlar en belirgin halini Soğuk Savaş'ın bitimiyle göstermiştir. İki savaş arası dönem ve Soğuk Savaş dönemi sonrası uluslararası sistemde eski düzenin çöküşü ile yeni dünya düzenine kolayca adapte olabilen ABD, büyük strateji adımlarını başarıyla inşa etmiştir. Rekabet sahasında yerini almış olan ABD, büyük stratejisini Çin odaklı inşa etmeye başlamış ve ikili ilişkilerini büyük strateji çerçevesinde sürdürmüştür. Küresel sahnede yer alan

---

<sup>42</sup> R. D. Hooker, *The Grand Strategy of the United States*, National Defense University Press, Washington D.C., October 2014, ss. 21-22.

<sup>43</sup> Leanne M. J. Bacon, "George F. Kennan's Strategy of Containment: An Assessment of Kennan's Coherence and Consistency, The University of Birmingham, April 2010, ss. 39-40.

<sup>44</sup> Hal Brands, "Grand Strategy and American Foreign Policy", Scholars Strategy Network, April 2012.

tablo, bu büyük iki gücün birbirleriyle nasıl etkileşime girdiklerini, bu etkileşimler beraberinde devletlerarası politikalarının nasıl şekillendiğini görmemizi mümkün kılmıştır. Ülkelerin davranışsal metodunun, yeni dünya düzeninde güç arzusu ile şekillendiği düşünüldüğünde, ABD ve Çin'in ulusal güç inşa edebilmek yolunda stratejik adımlar attığı söylenebilmektedir. ABD büyük stratejisi doğrultusunda Çin ile olan ikili ilişkilerin tepkisel bir çizgide ilerletileceği bu çalışmada, büyük strateji uluslararası hâkimiyeti pekiştirme sanatı olarak karşımıza çıkmaktadır.

## 1.2. Amerika Dış Politika Yapım Sürecinde Büyük Strateji

Dünya siyasetinin şekillenmesinde büyük rolü olan Amerika'nın, tarihsel arka planda Soğuk Savaş süreciyle başlayan stratejik adımlarının, dış politika tutumunun şekillenmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Tarih boyunca hegemonik bir güç olarak karşımıza çıkan ABD'nin somut bir hal alan "süper güç" konumu aracılığıyla uluslararası sistemde var olan egemenliğini pekiştirme arzusu, bu stratejilerin oluşumunda etkili olmuştur. 1945 yılı itibariyle toplumsal siyasetin düzeni dikkate değer bir biçimde değişmiş ve sorgulamaya açık bir hale gelmiştir. Bununla beraber dünya sisteminde üç gelişme yaşanmıştır: ABD'nin dünya sisteminde yer alan hegemonik gücü (üniversite sistemi), Üçüncü Dünya devletleri olarak adlandırılan ülkelerin kaotik istemleri, son olarak dünyada ekonomi ve demokratikleştirici unsurların artması olmuştur.<sup>45</sup> Dünya sisteminde yaşanan bu üç gelişme beraberinde, Üçüncü Dünya devletlerinin çıkar gözeten tutumu ile ABD hegemonyasının vurucu etkisini uluslararası sistemde kırılma noktası olarak ele alabiliriz.<sup>46</sup>

Küreselleşme ile politik değişimlere aşina olduğumuz zamanlamada, ABD dış politikasının dayandığı büyük strateji şekillenmesi küresel güç dengesini değiştirebilecek kadar etkili olduğu söylenebilir. Bu güç vurgusunu özetlemek gerekirse Başkan Truman'ın en çok gurur duyduğu başkanlık yanı sorulduğunda verdiği cevabı ele almak yeterli olacaktır: "Düşmanlarımızı tam anlamıyla yenilgiye uğrattıktan sonra onları uluslar topluluğuna geri getirmemiz. Bunu bir tek Amerika'nın yapacağını düşünmek hoşuma gidiyor." Amerika'nın güç göstergesinin belirgin bir örneğinden

<sup>45</sup> Immanuel Wallerstein, *Dünya-Sistemleri Analizi*, Bgst Yayınları, İstanbul, 2014, s. 28.

<sup>46</sup> Immanuel Wallerstein, *Dünya-Sistemleri Analizi*, Bgst Yayınları, İstanbul, 2014, s. 29.

anlaşılacağı üzere Truman'ın zaferleriyle değil de uzlaşmalarıyla hatırlanmak istemesi manidar olacaktır.<sup>47</sup>

Küreselleşme olgusunun dünya devletlerine politik, ekonomik, siyasi ve sosyal yönden etkilerinin olmasının, uluslararası sistemde yer alan aktörleri tedirgin ettiği bu düzende, Soğuk Savaş öncesinde süregelen savaş ve yıkımın ardında zaferin nasıl elde edileceği konusunda belirsizlik yaşamış olan devletler, somut güç elde etme yolunda ilerlemişlerdir. Kazanımların realist bir politika ile ifade edilebileceği düşünüldüğünde, 1945 sonrası Soğuk Savaş dönemi itibariyle realizmin önem kazandığını söyleyebiliriz.<sup>48</sup>

Amerikan dış politika yapım sürecinde büyük stratejinin realizm çerçevesinde şekillendiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Güçlü olmayan bir devletin realist kabul edilemeyeceği bu sistemde, stratejiler yalnızca en yüksek siyasi hedeflere ulaşmakta bir çözüm yolu olarak görülmemiş; ekonomik, sosyal hayat, eğitim ve diğer alanlarda da en üst hedeflere ulaşmayı amaçlayan bir yaklaşım olarak ifade edilmiştir.<sup>49</sup> Güç dengesi teorisinde<sup>50</sup> ise bu hedeflerin amaçlarına uygun yollar izlenmiş; ABD'nin adımları diğer güçler tarafından takip edilmiş ve gerektiği zamanlarda gereken karşıt önlemler alınmıştır. Bu zamanlamada da ABD'nin bariz bir şekilde önde olduğu bilinmektedir.<sup>51</sup>

Büyük strateji temellerinin, realist teoriye dayandığından bahsetmiştik ve bu bağlamda John J. Mearsheimer, realizmin özünü şu şekilde: “hayatta kalmak büyük güçlerin ilk hedefidir” ifade etmiştir. Devamında ise güvenlik ikileminden söz eden siyaset bilimci, devletlerin vahşi yapısına değinerek; gücü en üst seviyeye çıkarma amacı ve bu en üst seviye gücün, tehlikeli olan bu dünyada hayatta kalabilmek için en iyi yol olduğunu belirtmiştir.<sup>52</sup>

---

<sup>47</sup> Henry A. Kissinger, *Dünya Düzeni*, Boyner Yayınları, İstanbul, 2016, s. 11.

<sup>48</sup> John Baylis, “Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı”, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, C. 5, S. 18, 2008, s. 70.

<sup>49</sup> Kaan Kutlu Ataç, “Strateji ve Askeri Strateji”, *Güvenlik Yazıları Serisi*, No. 40, Kasım 2019, s. 1.

<sup>50</sup> Güç Dengesi Teorisi: Bir devletin yalnız ve ortaklıklı bir halde, Amerikan gücünü dengelemeye çalışmasıdır.

<sup>51</sup> Kenneth Waltz, “Uluslararası Politikanın Değişen Yapısı”, *Uluslararası İlişkiler*, C. 5, S. 17, s. 6.

<sup>52</sup> Jack Snyder - Keir A. Lieber, “Defensive Realism and the “New” History of World War I”, *International Security*, Vol. 33, No. 1, 2008, s. 182.

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle hissedilen tehdit algılamalarına göre farklılaşmış olan güvenlik algısıyla belirlenen Amerikan dış politika yapım sürecini, büyük strateji üzerinden ele alacak olursak; Amerika'nın Sovyetler Birliği ile girdiği Soğuk Savaş'ın galibi olarak ayrılması sırasında uygulanan caydırma politikasını örnek verebiliriz.<sup>53</sup> Amerika "caydırıcılık" stratejisi ile nükleer caydırıcılığı hedeflemiştir. Bir diğer örnek ise, 1993 yılında Amerika dış politika yapımcılarının Soğuk Savaş sonrası izleyeceği ekonomik bir politika olan "genişleme" politikasıdır. Bu stratejiye göre serbest ticaret, demokrasi ve insan haklarının eski SSCB ülkelerinde yayılımını sağlamak olmuştur.<sup>54</sup>

Büyük stratejiye başka bir örnek Orta Doğu'dan, G. Bush'un genişleme politikası Irak'ta yaşanan kriz olacaktır. Bu strateji; "demokrasi ve özgürlük getirmek" sloganlarıyla başlatılmış ve başarısızlıkla sonuçlanmıştır.<sup>55</sup> Amerikan hegemonyasının bir diğer ilgisi de Asya'ya yönelik ilerlemiştir. Asya-Pasifik'te liderlik isteyen ABD, ekonomik ve askeri işbirliği için çaba göstermiştir. APEC<sup>56</sup> ile ekonomik işbirliğine adım atan ABD, uluslararası işbirliği bağlamında, bölge güvenliğini sağlamayı hedeflemiştir.<sup>57</sup> Bir amaç etrafında şekillenen stratejik hamleler, ülkelerin dış politik karakterini yansıtan en önemli etmen olarak karşımıza çıkmıştır. ABD'nin büyük strateji çerçevesinde Çin'e yönelik ortaya çıkan girişimleri ayrıntılı olarak çalışmada yer alacaktır.

### 1.3. Büyük Stratejide Güvenlik Algısı

Güvenlik kavramı ilk olarak batıda zihnin, felsefi ve psikolojik durumunu tanımlamak için Cicero ve Lucretius tarafından "*securitias*" şeklinde kullanılmıştır. Birinci yüzyıl sonrasında "Pax Romana" olarak siyasi anlamda güvenliği ifade eden bir

---

<sup>53</sup> Nguyen Thi Thuy Hang, Review of "William C. Martel, Grand Strategy in Theory and Practice: The Need for an Effective American Foreign Policy", New York, Cambridge University Press, s. 101.

<sup>54</sup> İskender Karakaya, "Soğuk Savaş Sonrası ABD Dış Politikası: Süreklilik ve Değişim Bağlamında ABD'nin Küreselleşme, İşbirliği, Güvenlik Politikalarının Değerlendirilmesi", *21. Yüzyılda Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 11, Ankara 2015, s. 3.

<sup>55</sup> John Lewis Gaddis, "What is Grand Strategy?", <http://tiss-nc.org/wp-content/uploads/2015/01/KEYNOTE.Gaddis50thAniv2009.pdf>, s: 2, (Erişim Tarihi: 10.11.2020).

<sup>56</sup> Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği.

<sup>57</sup> Renato De Castro, "U.S. Grand Strategy in Post Cold War Asia-Pacific", *Contemporary Southeast Asia*, Vol. 16, No. 3, 1994, ss. 343-348.

hal almıştır. *Thomas Hobbes* (1651) ile süregelen güvenlik kavramı “süper devletin doğuşu” (*Leviathan*) ile ilişkili olan *Thucydides*’den ilham alınmış bir tarihi de vardır.<sup>58</sup>

Modern güvenlik kavramının ise: Devletlerin, toplumların, bireylerin yaşamlarına devam edebilmek için alınan önlemler ve tehdit algılamalarında kendini koruyabilmek adına edindiği yöntemler ile şekillenmekte olduğu savunulmaktadır.<sup>59</sup> Güvenlik kavramının tanımlaması Ole Waever’a göre; güvenlik açısından tehdit algılaması ve bu duruma karşın alınacak önlemleri belirtmekte, güvensizlik ise; bir güvenlik probleminin var olmasına rağmen önlem alınmadığını ifade etmektedir.<sup>60</sup>

Güvenlik kavramının insanlardan ve doğadan çok devletlere hitap ettiği bilinmekte olup 17. yüzyıldan itibaren devlet sisteminin meydana gelmesi ile güvenlik kavramı, en çok devlet ihtiyaçları, çıkarları ile ilişkilendirilmiştir.<sup>61</sup> Güvenlikle alakalı bir diğer yorum da *Christopher S. Browning*’den gelmiştir; güvenlik algısının popüler dünyada yüksek siyaset derecesi ile ilişkilendirildiği, savaş ve çatışmadan daha uzak kaldığı belirtilmiştir. Ulusal güvenliğin çağrışımlarının; nükleer silahlar ya da diğer askeri malzemeleri, askerleri ya da Birleşmiş Milletler barış güçlerini, jeopolitik çatışmaları konu ettiği, devletler arası rekabetlerin güç elde etmek ve hayatta kalabilmek için edilen ulusal mücadeleyi güvenlik kavramı ile ilişkilendirmiştir.<sup>62</sup> Ronald Dannreuther ise; *International Security* kitabının giriş kısmında, güvenlik konusunun, Soğuk Savaşın sonlandırılmasından itibaren fermente edildiğini savunmuş, ek olarak uluslararası güvenlik kavramının, askeri güvenlik ve devletçilik ile eş anlamlı olduğunu belirtmiştir.<sup>63</sup>

---

<sup>58</sup> Hans Günter Brauch, “Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü”, *Uluslararası İlişkiler*, Vol. 5, No. 18, 2008, ss. 2-3.

<sup>59</sup> Beril Dedeoğlu, “Yeniden Güvenlik Topluluğu: Benzerliklerin Karşılıklı Bağımlılığından Farklılıkların Birlikteliğine”, *Uluslararası İlişkiler*, Vol. 1, No. 4, 2004, s. 2.

<sup>60</sup> Başar Baysal - Çağla Lülecı, “Kopenhag Okulu ve Güvenlikleştirme Teorisi”, Yıl: 11, S. 22, s. 65.

<sup>61</sup> Pınar Bilgin - Paul D. Williams, *Global Security*, in *Global Security*, 2010, *Encyclopedia of Life Support Systems*, Eolss Publishers, s. 2.

<sup>62</sup> Christopher S. Browning, *International Security A Very Short Introduction*, Chapter 1, Oxford University Press, United Kingdom, 2013, ISBN: 978-0-19-966853-3, ss. 1.2.

<sup>63</sup> Ronald Dannreuther, *International Security*, Polity Press, Cambridge UK, 2013, ISBN: 13-978-0-7456-5376-1, ss. 1-2.

Soğuk Savaş döneminde ön plana çıkan bu kavram; İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ülkelerin kendilerini koruma altına almak amacı ile gelişme göstermiştir. Savaştan önce savaş stratejisi, askeri çalışmalar adlı alanlarda popülerlik kazanmış, Soğuk Savaş döneminde ise güvenlik, savunma adlı terimler önem kazanmıştır.<sup>64</sup> Soğuk Savaş döneminde devletlerin kendini koruma altına alma amacına hitap eden bu kavram, zaman ilerledikçe geleneksel olmaktan çıkmış ve değişime uğramıştır. Soğuk Savaş döneminde devletlerin tehdit algılamalarında çözüm yolu olan askeri faaliyetler öngören güvenlik kavramı, değişime uğramış ve “yeni güvenlik” adı altında sadece askeri faaliyetler değil, güvenlik politikalarının yönünün mutluluk ve refaha evirildiğine rastlanılmıştır.<sup>65</sup>

Buradan yola çıkarak ulaşılan sonuç; devletlerin tehdit algılamalarında güvenlik politikalarına başvurduğu ve bu politikaların güvenlik stratejileri olarak da adlandırıldığıdır. Devletlerin öngörülen tehlikeleri ortadan kaldırmaya çalışmaları uluslararası bu güvenlik stratejilerini izlemekle sağlanmıştır. Bu bağlamda büyük stratejinin güvenlik algısına bakıldığında Çin ve ABD arasında meydana gelen “Yeni Soğuk Savaş” adını alan bir gelişmenin tehdit eğilimlerinin, dünya güvenlik algılamasını nasıl şekillendirdiğini görebiliriz. Soğuk Savaş dönemi itibariyle değişen güvenlik algısında, Nixon döneminde ABD, Rusya'ya yönelik faaliyetlerini hayata geçirebilmek için Çin ile işbirliği yapmış; yatırım sahası olarak gördüğü Çin ile ekonomik ilişkisini şekillendirmiştir.

Çin büyümeye hızla devam ederken ABD bu ilişkiyi tehdit olarak algılamış ve Çin'in Batı odaklı küreselleşme şartlarına uyum sağlamasına rağmen Trump yönetimindeki ABD, küreselleşme karşıtı tutumlar sergilemiştir. Çin'in “Tek yol Tek kuşak” projesi, Şangay İşbirliği Örgütü ve dahası hızla ilerleyen teknolojisi ABD güvenlik unsurları açısından tedirginlikle karşılanmıştır. Bu güvenlik kaygısı, Çin'i durdurma ve rakip süper güç olma durumunu engelleme amaçları taşımaktadır.

---

<sup>64</sup> Başar Baysal - Çağla Lüleci, “Kopenhag Okulu ve Güvenikleştirme Teorisi”, Yıl: 11, S. 22, s. 66.

<sup>65</sup> Pınar Bilgin, “Güvenlik Çalışmalarında Yeni Açılımlar: Yeni Güvenlik Çalışmaları”, *Stratejik Araştırmalar*, 8 (14), 2010, s. 32.

Pentagon’da ABD, savunma stratejisinde Çin’i “stratejik rakip” olarak tanımlamış ve sonrasında yorumcular tarafından “Yeni Soğuk Savaş” kavramı ortaya atılmıştır. Çin’in güvenlik algılamalarında yer etmiş olan tutum ise, Batılı devletler ve ABD’nin kendisi için tehdit oluşturduğu olmuştur.<sup>66</sup> Güvenlik algılamaları doğrultusunda gelişen devlet stratejilerinin ulusal gücün kullanımı açısından belirleyici yerinin olduğu ve tehdit algılamalarına sebep olan etmenlerin ortadan kaldırılmasına yönelik oluşturulan savunma bileşenlerinin, küreselleşen dünyada var olan politik değişimlerin sebebi olarak görüldüğünü söylemek mümkündür.

#### 1.4. Amerika Birleşik Devletleri Siyasi Tarihi

Tarihsel sürece bakıldığında, uluslar arasındaki önemi yadsınamaz olan Amerika’nın keşfi MÖ 1000 yıllarına dayanmaktadır. Leif Erikson’un liderliğindeki Norveç topluluğu Kanada’nın Newfoundland adı verilmiş olan bölgenin kuzeyine adım atmış ve iddia edilen bölge olan Vinland’ın, Vikingler tarafından keşfedildiği Amerikalı tarihçi *James West Davidson* tarafından öne sürülmüştür.<sup>67</sup> Ek olarak bu bölgedeki Norveç topluluğu gün geçtikçe azalmış ve Avrupalı Kolomb’un seyahati sırasında gerçekleşen devasa keşif, 1492 yılından sonra yaşanan dünya adına doğu ve batı yarılarını birleştirici potansiyelde olmuştur.

Yaşadığımız dönemde San Salvador olarak adlandırılan ada; kıtanın küçük bir bölümünü oluşturmakla beraber (ortalama 163 km.) Amerika’nın diğer 24.708.323 kilometrekarelik kısmı Kolomb tarafından o dönemde fark edilmemiştir.<sup>68</sup> Amerika’nın kendini tekrar eden bir keşif sürecinin olduğu ve tarih öncesi dönemlerde; Arap, Alman, Hollandalı, İspanyol, Türk, Hint, Fransız, Çinli ve daha fazlasının bu keşif sürecine dâhil olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda Amerika’nın dünyanın çeşitli bölgelerinden gelmiş olan insan topluluklarından oluşmuş olması şaşırtıcı olmayacaktır.<sup>69</sup> İlk izlenim olarak Christopher Kolomb’un tabiri ile: “merak ve korku dili” olan Amerika’nın doğal

<sup>66</sup> BBC, “ABD ve Çin Arasındaki “Yeni Soğuk Savaş” Dünya İçin Ne Kadar Büyük Bir Risk”, 14.07.2020, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-53404403>, (Erişim Tarihi: 20.11.2020).

<sup>67</sup> James West Davidson, *Kısa Amerika Birleşik Devletleri Tarihi*, Say Yayınları, İstanbul, 2018, s. 20

<sup>68</sup> James West Davidson, *Kısa Amerika Birleşik Devletleri Tarihi*, Say Yayınları, İstanbul, 2018, ss. 20-21.

<sup>69</sup> Berrak Kurtuluş, “Amerika Kıtası’nın Keşfi: Kuzey Amerika-Asya Bağlantısı”, *Journal of Social Policy Conferences*, C. 0, S. 49, Ekim 2010, s. 876.

güzellikleri, hayranlık uyandırıcı tarafları ve ekonomik kazanımlar açısından fayda sağlayıcı bir yönü olduğu Kolomb'un mektubunda yer almıştır.<sup>70</sup>

Amerika'nın keşfinin devamında ilerleyen tarihsel sürece baktığımızda ilk olarak Amerika'nın bağımsızlık mücadelesinin önemini yorumlamak gerekmektedir. 1754 yılında George Washington ile başlayan maceranın köklerinin, Kuzey Amerika'ya egemenliği altına almak isteyen İspanya, Fransa ve Kızılderili halkın arasında gerçekleşen rekabetin arka planda yer aldığını bilmekte fayda vardır.<sup>71</sup> Yedi Yıl Savaşları adı verilen bu savaş sona erdiğinde tırmanan gerilim Amerika ve Britanya arasında oluşmuş, ilk olarak hangi tarafın ateş açtığı bilinmese de sekiz Amerikan askerinin ölümüyle Britanyalı askerlere karşı çatışma sonucunda ateş harlanmıştır. "Dünyada duyulan top atışıyla" başlayan Amerika Bağımsızlık Savaşı, 15.000 kişilik sömürge gücü 7.000 İngiliz askerinin gözetiminde Boston'a ilerletilmiştir. İngilizler Mart 1776'da Boston'dan çekilseler de New York'u ele geçirmek istemiş; üstünlük sağlayamamış olan Amerikan ordusu, mücadelenin kazanımı için gerçekleşmesi gereken mucizeye zaman içerisinde şahit olmuştur. Bu süre zarfında çeşitli yollar deneyen Amerika kuvvetleri; İngiliz püskürtmesiyle de karşılaşmış onları yıpratmak için harekete de geçmiş, üstünlük sağlamış ve yenilmişlerdir fakat en büyük kazancı olan Avrupa stili savaş disiplini bulana kadar.<sup>72</sup>

Devam eden çekişmeler iki tarafı da yorgun düşürmüş, yaşananlar ise Amerikanların bugüne kadar şahit olduğu ilk ve en şiddetli savaş olmuştur. Washington'ın aldığı yenilgilere rağmen yılmayıp ve ordusunu cesaretlendirerek İngiliz komutanlarını geri planda bırakmasıyla elde edilecek olan zaferde büyük payı olması ile bu savaşın, onun için değerlerinin büyüklüğüyle ölçülmesi savaşın kazanılmasında kilit noktadır.<sup>73</sup> George Washington'ın önderliğinde girişilen bağımsızlık mücadelesi onun kendi kişisel başarısı olarak da yorumlanmış ve Washington tarih sahnesinde; "özverili

---

<sup>70</sup> Heike Paul, *The Myths That Made America: An Introduction to American Studies*, Chapter I Christopher Columbus and the Myth of 'Discovery', Transcript Verlag, American Culture Studies, 2014, s. 46.

<sup>71</sup> James West Davidson, *Kısa Amerika Birleşik Devletleri Tarihi*, Say Yayınları, İstanbul, 2018, ss. 99-100.

<sup>72</sup> Geoffrey Parker, *Cambridge Savaş Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2014, ss. 208-210.

<sup>73</sup> David McCullough, *1776 Amerikan Bağımsızlık Mücadelesi*, İnkılâp Yayınları, İstanbul, 2010, s. 298.

kişiliğe sahip, kahraman general ve anlayışlı bir politikacı” olarak yer almıştır.<sup>74</sup> Ek olarak, Henry Knox ve Nathaneal Greene, Washington için cevher değerinde görülmüştür: Greene, Amerika’nın görüp görebileceği en iyi savaş alanı komutanlığını gerçekleştirmiş, Knox ise Washington ile birlikte her savaşta bulunmuştur. Fransa ve Hollanda’nın maddi yardımları ile Fransa’nın askeri desteklerinin de büyük faydası dokunmuştur.

Washington’ın savaş stratejisti veya taktik uzmanı olmamasına karşın azim ve sabırla savaşı kazandığı bilinmektedir. Savaş sona erdiğinde karşılaşılan tablo: 25.000 kişinin ölümüyle o ana kadarki en kanlı sahne olarak gözükmektedir. 1776 yılı, Amerika’nın doğuşu olarak tarihin tozlu sayfalarında yerini almış ve Amerika için Washington çok büyük bir anlam ifade etmektedir.<sup>75</sup> Amerika’nın 1776 Bağımsızlık Bildirgesi’nin, Amerikan politik ve fikri tarihinde devasa bir rolü vardır. Abraham Lincoln’ın Gettysburg Söylevi’nde: “yerinde söylenmiş bir kelime gümüş çerçeve içindeki altın elma gibidir” ifadesinde Bildirge’nin önemi bu şekilde vurgulanmaktadır. Anayasanın bir çerçeve ve Bildirge’nin ise altın elma olarak düşünülmesi gerekmektedir. Bu bildirgenin Amerikan ulusal yaşayış biçiminde yer almış olan önemine bir diğer örnek ise Ralph Barton Perry’den gelmiştir: “Bağımsızlık Bildirgesi Amerikan demokrasisinin temel düşüncelerini ihtiva eder ve sonraki yıllar içindeki gelişmelerde onun amentüsü ve standardı olarak kalmıştır... Bu ilkelere... Amerikan milletinin karşılıklı bağının kurucusu olarak kriz veya yurtseverlik gayreti zamanlarında her zaman başvurulmuştur.”<sup>76</sup> Bu örnekler büyük bir açıklıkla, Amerika’nın siyasi temellerinin atıldığı dönemlerin izlerini taşımaktadır.

Amerikan İç Savaşı, 19. yüzyılda gerçekleşen, Amerika’nın Kuzey ve Güney taraflarının kölelik kavramından ilerleyen farklı tezleri bağlamında ortaya çıkan, spontane gelişmiş bir savaştır. Kuzey tarafın başarısının Abraham Lincoln’a ait olduğu

---

<sup>74</sup> August C. Miller Jr., “The American Revolution”, *Naval War College Review*, Vol. 29, No. 1, (Summer, 1976), ss. 115-116.

<sup>75</sup> David McCullough, *1776 Amerikan Bağımsızlık Mücadelesi*, İnkılâp Yayınları, İstanbul, 2010, ss. 300-301.

<sup>76</sup> Mümin Köktaş, “Amerikan Aydınlanması: Bir Giriş Denemesi”, *Liberal Düşünce*, S. 73-74, Yaz 2014, ss. 115-116.

düşünüldüğünde Güney tarafın yaptığı hataları tekrar etmemesi de etmen olmuştur.<sup>77</sup> Kölelik kavramı üzerinde düşündüren bu savaş, Lincoln'ın yayınladığı 1 Ocak 1863 tarihli Özgürlük Bildirgesi ile binlerce köle özgürlüğüne kavuşmuştur.<sup>78</sup> Savaş bahsedildiği gibi basit olmamış, şiddetli ve uzun geçmiştir. Yeniden Yapılanma sürecinde<sup>79</sup> köleler toplumsal hayatın bir parçası olabilmeyi başarmış, seçimlere dâhil edilmiştir fakat bunun tamamen gerçekleşmesi için uzun yıllar beklemek gerekmiş, bu galibiyet yeterli olamamıştır.<sup>80</sup>

Devletlerin çağlar boyunca elde etmek istedikleri ve değişen, gelişen bir takım koşullar karşısında güçlerini muhafaza edebilmek adına başvurduğu yöntemlerden en bilineni savaş olmuştur. 1914-1918 tarihli Büyük Savaş, dünyanın her kıtasından savaşanlarla bir “dünya savaşı“ olarak adlandırılmış, Clausewitz'e göre savaşın, devletlerin, siyasi ve askeri politikaları ile halkların tutkularından oluştuğunu<sup>81</sup> göz önünde bulundurduğumuzda felakete ön veren etmenler de sıralanmıştır. Yaşamını sürdürmeye çalışanlar ile emelleri doğrultusunda daha fazlasını isteyerek ilerleyenler arasında meydana gelen bu kargaşa ortamında Amerika, savaş çanlarının kendisi için de çaldığının bilincinde olacak şekilde tarafsızlığını halk ile ortak bir karar çerçevesinde ilan etmiştir. Başkan Wilson beraberinde halk; Britanya, Fransa ve Belçika'nın kazanmasını umut etmiş ve İngiltere ile olan ortak kültürü, Fransa'nın yaptığı yardımları ile Almanya karşısında savaşan Fransa, Belçika ikilisini destekleyen bir politika izlemiştir.<sup>82</sup>

Gerçekleştirilen savaşların daimi olarak siyasi iradelerin gövde gösterileri olduğu gerçeği<sup>83</sup> düşünüldüğünde dünyada hınca hınç süren Alman etkisiyle devam eden Büyük Savaş, vahim koşullarda acı yüzünü göstermeye devam ettiği 1917 yılında,

---

<sup>77</sup> Geoffrey Parker, *Cambridge Savaş Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2014, ss. 246-247.

<sup>78</sup> James West Davidson, *Kısa Amerika Birleşik Devletleri Tarihi*, Say Yayınları, İstanbul, 2018, s. 217.

<sup>79</sup> Yeniden Yapılanma süreci: 250 yıldır süregelen köleliğin kaldırılmasının kolay olmayacağı düşünülmüş ve ülkenin içsavaşla yıpranmaması için Yeniden Yapılanma ile eşitsizlik yıllarının etkilerine karşın bazı yollar izlenmiştir.

<sup>80</sup> James West Davidson, *Kısa Amerika Birleşik Devletleri Tarihi*, Say Yayınları, İstanbul, 2018, s. 234.

<sup>81</sup> Michael Howard, *Yüzüncü Yıldönümünde Birinci Dünya Savaşı*, Dost Kitabevi, Ankara, 2014, s. 17.

<sup>82</sup> Allan Nevins - Henry Steele Commager, *ABD Tarihi*, Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2015, s. 456.

<sup>83</sup> Alan Stephens - Nicola Baker, *Savaşı Anlamak 21. Yüzyıl İçin Strateji*, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2009, s. 103.

ABD savaşa katılmaya zorlanmıştır.<sup>84</sup> Almanya'nın denizaltı savaşı başlatma aracılığıyla düşmanlarının sanayi gücünü baltalayacağını düşünerek koyulduğu yolda ABD'nin istemeyerek, Alman etkisiyle savaşa katılması Nisan 1917'ye tekabül etmiştir. İki milyon Amerikan askeri, Paris'e doğru ilerleyen Alman ordusunu bozguna uğratmış ve İttifak Devletleri 11 Kasım 1918'de ateşkes ilan etmişlerdir. Bu tarih Amerikalılar tarafından "Gaziler Günü" olarak kutlanmaktadır.<sup>85</sup>

Kayıp veren ve galip gelen devletler arasında çok da fazla bir farkın hissedilmediği, her iki tarafın da mutsuz ayrıldığı bu savaş sonunda Wilson'un 14 madde olarak bilinen barış planı devreye girmiştir. Özünde Wilson'un ideallerine yönelik olan bu maddeler Wilson'un bakış açısından, dünyayı daha güvenli bir hale getirecek olan demokrasi ile bütün savaşları bitirecek bir savaş olması planlanan I. Dünya Savaşı'nın<sup>86</sup> sonucunda yeni uluslararası sistemi kurmaya yardımcı olacak bir barış planlaması olarak görülmüştür.<sup>87</sup> Birinci Dünya Savaşı değerlendirildiğinde, klasik Realist izlenimi yarattığı; kendini koruma, kendi değerinin bilincinde olma gibi gerçeklikleri gösterirken aynı zamanda normatif fikirlerin, ben merkezli olma düşüncesinin altında yatan olgularla ilişkili yanlış hesaplamalara gidileceğini ve bu hesaplamalarının sonuçlarının yıkıcı etkileri olabileceğini göstermiştir.<sup>88</sup>

İki savaş arası dönemde dünya genelindeki tablo iç karartıcı olmuş ve İkinci Dünya Savaşı'na giden yolda taşlar, Birinci Dünya Savaşı'nın buhranı ile döşenmiştir. *J. G. Bennett'in*: "1914-18 savaşlarından sonra yapılan ilk barış antlaşmalarını izledim ve Yakın ve Orta Doğu'da edindiğim bilgiler gibi, nerede gerçek bir bilgi sahibi olduysam, insanların sadece yeni bir dünya savaşı için formaliteler yazmaktan başka bir şey yapmadıklarını gördüm. Oysa bu insanlar barıştan bahsedip duruyorlardı..."<sup>89</sup> Birinci Dünya Savaşı sonunda imzalanan barış antlaşmalarıyla ilgili olan bu yorum

---

<sup>84</sup> Michael Howard, *Yüzüncü Yıldönümünde Birinci Dünya Savaşı*, Dost Kitabevi, Ankara, 2014, s. 108.

<sup>85</sup> James West Davidson, *Kısa Amerika Birleşik Devletleri Tarihi*, Say Yayınları, İstanbul, 2018, ss. 305-306.

<sup>86</sup> Paul L. Atwood, *War and Empire: The American Way of Life*, Pluto Press, 2010, s. 104.

<sup>87</sup> Ross A. Kennedy, "Woodrow Wilson, World War I, and an American Conception of National Security", *Diplomatic History*, Vol. 25, No. 1, Winter 2001, s. 10.

<sup>88</sup> David A. Welch, World War I, In *Justice and the Genesis of War*, *Cambridge Studies in International Relationships*, Cambridge University Press, s. 126.

<sup>89</sup> J. G. Bennett, *Yeni Çağ Toplumunun İhtiyaçları*, Ruh ve Madde Yayınları, İstanbul, 1997, s. 123.

İkinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle alakalı güzel bir açıklama niteliğinde olmuştur.

Birinci Dünya Savaşı'nda fazlaca yara almış ve Versailles Antlaşması'nı imzalamak zorunda kalmış olan Almanlar, tüm dünyayı etkisi altına alacak olan yeni bir savaşa sürüklemiştir. Birleşik Devletler, daha önce olduğu gibi aktif tarafsız kalmayı tercih etmiş fakat Japonya'nın Pearl Harbor adlı Amerikan donanma üssüne saldırması Amerika'yı bu küresel savaşa çekmiştir.<sup>90</sup> ABD 1941'de Japonya'ya savaş ilan etmiş ve Japonya'nın müttefikleri olan Almanya ile İtalya'da ABD'ye karşı saldırılarda bulunmuşlardır. Tüm dünyaya yayılan ve çığ gibi büyüyen bu savaşta Amerika, Japonya'nın şifreleme sistemini çözmüş ve sonraki savaşlarda Japonlar galibiyete bir daha ulaşamamışlardır.<sup>91</sup> Dahası ABD'nin Japonya'ya karşı kullandığı bomba ile Tokyo'nun büyük bir kısmı yok edilmiştir. 8 Mart 1945'de 83.000 Japon hayatını kaybetmiş ve 41.000 kişi yaralanmıştır. 6 Ağustos'ta B-29'lar Hiroşima üzerinden uçmuş ve aralarından biri ilk atom bombasını atmıştır. 90.000 kişinin vefatıyla sonuçlanan bu felakete diğeri daha eklenmiş ve 9 Ağustos'ta ikincisi Nagasaki'ye atılmıştır. Bunun üzerine Japon hükümeti ileri gelenleri teslim olmuş savaş sona ermiştir.<sup>92</sup>

Savaşın ardından yok olup yitmiş bir dünya ve yaşanan acıların izleri kalmıştır. Felaket sona erdiğinde, dünyayı yerle bir eden bu savaş Amerika'da hiç yaşanmamış gibi gözükmiştir. Tahribat içerisinde sokaklar, küle dönmüş evler, yitirilmiş canlar... Hepsinden bir miktar daha azını almıştır. Savaşın başlangıcında ekonomik krizin içerisinde olan ABD, savaş bitiminde ekonomisini hızla geliştirmiştir.<sup>93</sup> Amerika kazanımını, savaş sonrasında refah planlamaları yolunda ilerleyerek elde etmiştir.<sup>94</sup> Savaş sonrası dönemde, 1945'ten sonraki yirmi yıl içerisinde Soğuk Savaş ve Anti

---

<sup>90</sup> James West Davidson, *Kısa Amerika Birleşik Devletleri Tarihi*, Say Yayınları, İstanbul, 2018, ss. 330-332.

<sup>91</sup> Oğuzhan Yılmaz, *Ana Hatlarıyla İkinci Dünya Savaşı*, 2010, ss. 14-15.

<sup>92</sup> Geoffrey Parker, *Cambridge Savaş Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2014, s. 396.

<sup>93</sup> James West Davidson, *Kısa Amerika Birleşik Devletleri Tarihi*, Say Yayınları, İstanbul, 2018, s. 339.

<sup>94</sup> David R. Mayhew, *The Imprint of Congress*, Yale University Press, 2017, s. 67.

Komünizm olguları gündeme gelmiştir.<sup>95</sup> 1945 itibariyle küçük ulus devletlerden ziyade ulus devletin istikrar ve refah önünde durduğu gözlemlenmiştir. Savaş bitip yeni uluslararası sistemin nasıl düzenleneceği konusu ise zihinleri meşgul etmiştir.<sup>96</sup>

II. Dünya Savaşı ardından girilen Soğuk Savaş süreci, Amerika ve Sovyetler Birliği öncülüğünde, her iki tarafın daimi yenilgisi amacıyla başlatılmıştır. Süper güç konumunda olan bu devletler, silahlanma yarışı ve ekonomik büyüme yolunda rekabete girişmişlerdir.<sup>97</sup> II. Dünya Savaşı sonunda kıyasla aynı büyüme oranında görünen bu iki süper güç endüstriyel ve nüfus bakımından benzerlerdi: Amerika, 151 milyon dolar, Sovyetler Birliği 182 milyon dolar.<sup>98</sup> Soğuk Savaş yıllarında temel strateji; politik ve ekonomik inşayı en güçlü ihtiyaç potansiyeline kavuşturmak olmuştur.<sup>99</sup> Soğuk Savaş'ın doruk noktalarından biri olan Kore Savaşı; 1950 yılında, II. Dünya Savaşı'ndan sonra Kore'ye büyük bir erişim kazanan ABD'nin esasen bu savaşı Asya ile kendi arasında verdiği bilinmektedir. Kilit nokta olan bu durum, Soğuk Savaş'ın misyonerleri olan Doğu ve Batı Bloğu arasında gerçekleşmiştir diyebiliriz.<sup>100</sup> Bu savaşta ABD'nin en büyük çıkarımı nükleer üstünlüğe ve silahlanma yarışına devam etmesi olmuştur: Küba Krizi de buna güzel bir örnek oluşturmuştur.

ABD ve Sovyetler arasında bir oyun haline gelen nükleer güç yarışı, 1962'de Küba misillemesi<sup>101</sup> ile kendini göstermiştir. Misilleme kavramı bu savaş ile nükleer enerjinin stratejik dengesiyle oynamamış, ABD'nin güvenliği için bir tehdit oluşturmamış, ABD bu krizi kendini savunmaya yönelik bir eylem olarak tanımlamıştır.<sup>102</sup> Harabeye dönüşen bir dünyayı resimleyen bu kriz, silahlanma

<sup>95</sup> U.S. History Primary Source Timeline, "The Post War United States, 1945 to 1968", Library of Congress, <https://www.loc.gov/classroom-materials/united-states-history-primary-source-timeline/post-war-united-states-1945-1968/overview/>, (Erişim Tarihi: 27.01.2021).

<sup>96</sup> E.H. Carr, *Yirmi Yıl Krizi (1919-1939)*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2020, s. 23.

<sup>97</sup> Mark Mazower, *Karanlık Kıta Avrupa'nın 20. Yüzyılı*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2008, s. xi.

<sup>98</sup> Paul Bushkovitch, *The Cold War, A Concise of History of Russia in*, Cambridge Concise History, Cambridge University Press, s. 429.

<sup>99</sup> Lorenz M. Lüthi, *Cold Wars, The United States and the Free World*, Cambridge University Press, 2020, s. 93.

<sup>100</sup> Lon Kurashige, *Pasific America: Histories of Transocenic Crossings*, University of Hawai'i Press, 2017, ss. 164-165.

<sup>101</sup> Bkz.: <https://www.bbc.com/news/magazine-19930260>, (Erişim Tarihi: 28.01.2021).

<sup>102</sup> William J. Medland, "The Cuban Missile Crisis: Evolving Historical Perspectives", *The History Teacher*, Vol. 23, No. 4, s. 436.

yarışındaki harareti dindirememiş, kısa bir durulma ardından hükümetler klasik realist politikalarla rekabete devam etmişlerdir. Ek olarak küreselleşme ile devletler, güç olgusuna milli bir nitelik kazandırmışlardır.<sup>103</sup> İlerleyen dönemlerde, ABD'nin Soğuk Savaş döneminde komünizmin Güneydoğu Asya'da ilerlemesini engellemek amacıyla gerçekleştirdiği 1961-73 arası çıkartma doğrudan Vietnam'ı hedef almıştır. Süper güç Amerika'nın politik, maddi ve askeri açıdan nasıl güçten düşeceğine güzel bir örnek sayılan bu çıkartma<sup>104</sup> kendisini özellikle ekonomik alanda göstermiştir. Dalgalanan döviz kurları ile ciddi bir kırılma noktasına ulaşan ulusal ekonomi bu savaştan payını almıştır.<sup>105</sup>

Soğuk Savaşın bitimine varılan süreçte Körfez Savaşları karşımıza çıkmaktadır. Saddam Hüseyin'in zengin petrol komşusu Kuveyt'e karşı harekâta geçmesi ve ABD ile Batılı müttefiklerin Körfez'e 1991 yılında askeri yardım göndermeleriyle başlayan gerilim, çağımızın en büyük silahı olan teknolojinin Irak'ı darmaduman etmesiyle sonuçlanmıştır.<sup>106</sup> Hava stratejilerinin kilit noktayı oluşturduğu bu savaşın ayrıntılarına ulaşmak mümkündür.<sup>107</sup>

1991 yılı Soğuk Savaş döneminin kapanış yılı olarak bilinmektedir. Daha fırtınalı geçen "Soğuk Savaş Sonrası" dönem, dünyayı tamamen apayrı bir yola sokmuştur. Değişen güvenlik algılamasına en büyük tehdit nükleer silah kullanımı ve üretiminden gelmiştir. 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyıl başlarında sosyal bilimciler, nükleer silah icadını tahmin edemezdi ancak Soğuk Savaş'ın kalbinde yatan askeri güç tutkusu, bu dönemi sadece nükleer güç tehdidi ile değil, var olan yüzyılın karanlık tarafını da gözler önüne sermiştir.<sup>108</sup> Bu dönemde ABD'nin dış politikası küreselleşme, işbirliği ve güvenlik politikaları başta olmak üzere "Yeni Dünya Düzeni" olarak

---

<sup>103</sup> Ali L. Karaosmanoğlu, "NATO'nun Dönüşümü", *Uluslararası İlişkiler*, Vol. 10, No. 40, Kış 2014, s. 13.

<sup>104</sup> Kaan Kutlu Ataç, "Soğuk Savaş", *Güvenlik Yazıları Serisi*, No. 35, Kasım 2019, s. 6.

<sup>105</sup> Mark Mazower, *Karanlık Kıta Avrupa'nın 20. Yüzyılı*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2008, s. 385.

<sup>106</sup> Geoffrey Parker, *Cambridge Savaş Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2014, ss. 430-431.

<sup>107</sup> Brian D. Laslie, *The Air Force Way of War: U.S. Tactics and Training after Vietnam*, University Press of Kentucky, 2015, ss. 131-154.

<sup>108</sup> Antohny Giddens, *The Consequences of Modernity*, Polity Press, U.K., 1996, s. 9.

adlandırılan dönem paralelinde değişime uğramıştır.<sup>109</sup> Güvenliğe tehdit oluşturacak etmenlere karşın alınan küreselleşme tedbirlerinde; kültür, teknoloji, finans özellikle bilgi edinme konularının ön planda tutulduğu silahın kullanımı yerine teknolojinin bir silah olarak değerlendirilmeye başlandığı, ekonomik gelişimin görünmeyen kısmında silah teknolojisinin yer aldığı bilinmektedir.<sup>110</sup>

2000’li senelere gelindiğinde Amerika için unutulmaz bir tarih: 11 Eylül 2001. New York City’de yer alan ikiz binalara düzenlenen saldırının arkasında El Kaide yer almıştır. Terör örgütü olarak bilinen El Kaide, Amerika’yı bu saldırı ile uluslararası müdahale kavramına şüpheyle yaklaşmasına zemin hazırlamıştır.<sup>111</sup> Tüm dünyaya büyük bir şok yaşatan bu gelişme üzerine yapılabilecek en mantıklı açıklama “terörizm” kavramının yarattığı etkinin, bir baskı aracı olarak sistematik bir şekilde korku yayılımı sağladığını bilmek olacaktır.<sup>112</sup> Soğuk Savaş sonrası, ABD stratejistlerinin en son beklediği şey olan küresel savaş, terörizmle savaş çerçevesinde şekillenmiş ve El Kaide, Amerika’yı savunmasız bırakan tek olay olarak gerçekleştirmiştir.<sup>113</sup> Artık ABD ulusal güvenliğini; geleceği önceden tahmin edilmesi gereken, asimetrik ve çok boyutlu bir küresel alanda değerlendirmeye başlamıştır.

### 1.5. Çin Halk Cumhuriyeti Siyasi Tarihi

Uluslararası arenanın baş aktörlerinden biri olan Çin’in, tarihini kronolojik olarak ele alacak olan bu kısımda, Çin uygarlığının geçmiş çağlardan günümüze kadar olan bölümü özetlenecektir. Uzak çağlardan uzanan köklerine dair izlere rastlamak oldukça zor, zamanın ve mekânın belirsiz olduğu bu medeniyetin aşamalarla takip edilememesi Çin’in kimliğini gözler önüne serecek niteliktedir.<sup>114</sup> Hakkında fazlaca kitaplar yazılan Çin tarihinin tamamen ele alınamaması kaynak yetersizliğinden dolayı

---

<sup>109</sup> İskender Karakaya, “Soğuk Savaş Sonrası ABD Dış Politikası: Süreklilik ve Değişim Bağlamında ABD’nin Küreselleşme, İşbirliği ve Güvenlik Politikalarının Değerlendirilmesi”, *21. Yüzyılda Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 11, s. 441.

<sup>110</sup> Keith Krause, K. - Michael C. Williams, *Critical Security Studies: Concepts and Cases*, Routledge, New York 2015, s. xviii.

<sup>111</sup> Richard N. Haass, *Yeni Amerika Dış Politika İçeride Başlar*, Nefes Yayıncılık, İstanbul, 2014, s. 38.

<sup>112</sup> Alan Stephens - Nicola Baker, *Savaşın Anlamak 21. Yüzyıl İçin Strateji*, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2009, s. 50.

<sup>113</sup> George Friedman, *Amerika’nın Gizli Savaşı*, Pegasus Yayınları, İstanbul, 2014, s. 98.

<sup>114</sup> Rahip Régis-Evariste Huc, Alıntılayan: Henry Kissinger, *Çin Düünden Bugüne Yeni Çin*, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2015, s. 26.

belirsizlik yaratmamıştır. Görkemli bir geçmişin sürekli olarak kendini yenileme evresinde durdurduğu için bu belirsizlik baş göstermiştir.

Çin medeniyetinin ilk olarak Sarı nehrin (Huang-ho) meydana getirdiği çamurlu bir ovada doğduğu bilinmektedir.<sup>115</sup> Tüm Doğu Asya kültüründe hüküm süren Çin'in benzersiz sosyolojik yapısı, tarih öncesi zamanlarda sülaleler ile yerini almıştır. Doğu Asya'nın büyük önem teşkil eden kültürlerinden; Proto-Tunguz, Proto-Moğol, Proto-Türk, Proto-Tibet, Liao, Tai, Yang-shao, Lung Shan ve irili ufaklı sülalelerin varlığı da bilinmektedir. Bilindiği kadarıyla MÖ 2500 yıllarında aydınlanmaya başlayan Çin tarihinin, bu kültürler ile incelenmesi mümkün olmuştur.<sup>116</sup>

İlerleyen zamanlarda en parlak dönemini yaşayan Shang Sülalesi'ni Chou'lar izlemiş ve Chou kültürünün en büyük zihin mirası olan *Konfüçyüs*, bu dönemde tarih sahnesinde görülmüştür.<sup>117</sup> Çin'in zihin mirası ve geleceğinin mimarı olarak bilinen en önemli filozofu Konfüçyüs'ün yönetim felsefesinden kısaca bahsetmek gerekmektedir. Yönetim unsurlarının beş maddeye dayandığı (töreyle uyum sağlamak, erdemli ve ahlaklı olmak, örnek evlat olmak ve bulunan statüye layık davranışlar içerisinde olmak ile dürüstlük) görkemli felsefesi ile Konfüçyüs, devlet iradesinin sürekliliğini sağlamak için bir kılavuz oluşturmuştur.<sup>118</sup> Konfüçyüs'ün bu kılavuzu oluşturmasının başlıca sebebi ise; o dönemin düşünürlerinin en acil, yanıtlanması gereken sorunlarının başında sosyal ve etik konuların yer alması olmuştur.<sup>119</sup> Düşünsel yorumlamalarından yola çıkıldığı kadarıyla Konfüçyüs'ün realizmin büyük bir savunucusu olduğu bilinmektedir.<sup>120</sup> İleri görüşlü, zeki ve yol gösterici Konfüçyüs'ün öğretileri, günümüzde Çin'in eski devir geleneklerini insanlığa aktarmış belgeler niteliğindedir.

Çin'de gelişen sanat, edebiyat ve hukuk alanlarındaki gelişmeler sonunda devlet örgütlenmeleri başlamış, daha düzenli bir toplumsal hayata geçiş yapılmıştır. Fazlaca

---

<sup>115</sup> Meydan Larousse, Büyük Lugat ve Ansiklopedi, "Cam-Dam 4", s. 453.

<sup>116</sup> Wolfram Eberhard, *Çin Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2019, ss. 16-22.

<sup>117</sup> Eberhard, age, s. 44.

<sup>118</sup> Nurcan Kalkır, "Konfüçyüs'ün Yönetim Anlayışı Üzerine Bir Analiz", *Curr Res Soc Sic* (2018), 4 (3), s. 97.

<sup>119</sup> Mark W. Muesse, *Four Wise Men: The Lives and Teachings of Confucius, The Buddha, Jesus, and Muhammad*, The Lutterworth Press, 2017, s. 8.

<sup>120</sup> Jeff Wilson - Tomoe Moriya, *Selected Works of D.T. Suzuki, Volume: III: Comparative Religion*, University of California Press, 2016, "Chapter 5: Confucius: A Study of His Character and History", s. 37.

yönetim eli değişen, reformlar uygulanan, asla olduğu yerde sabit kalmayan bir döngüde ilerleyen Çin, Moğol Devri (1280-1368) ile “yeni zamanların başlangıcına” adım atmıştır.<sup>121</sup> Moğollar Çin’e hâkim olmuş ilk yabancı millettir ve Çin’in kuzeyinde hüküm sürdüğü bilinmektedir.<sup>122</sup> Çin İmparatorluğu’nun siyasi gelişiminin 18. yüzyıla doğru yaklaşıldığında doruğa tırmandığını görebiliriz. Bu tırmanış beraberinde düzeni yerinden sarsacak bir savaş doğurmuştur: Afyon Savaşı. 19. yüzyılda Britanya’da ilgi gören afyon, Çin’de yasaklanan bir madde idi ve Çin pazarında yerini almıştı. Çin’in maddenin tamamen pazarından çekilmesini talep etmesi üzerine patlak veren savaş Britanya ile gerçekleşmiştir.<sup>123</sup> Savaşın sonuçlarından öte bu sunduğu en önemli çıkarım; Çin’i uluslararası sahada aktif bir rol oynamaya iten savaş olarak değerlendirilmesidir.<sup>124</sup>

Takiben İkinci Afyon Savaşı, Birinci ve İkinci Japon-Çin harbi gerçekleşmiştir. Dış dünyaların çarpışmasıyla meydana gelen bu savaşlarda tema hep aynı olmuş ve bu savaşlar farklı düzenlerin tanışmasına yönelik bir tepki olarak doğmuştur. Dünyayı büyük bir uçurumun kenarında resmetmiş olan Birinci Dünya Savaşı’na gelindiğinde, Çin bu tablodan olabildiğince uzak resmedilmiştir. Çin’in yaşadığı en büyük boyutlu problem Japonya ile olmuştur. Birinci Dünya Savaşı’nın başlangıcından beri Çin’de var olmuş olan Japon etkisi çözümlenmesi gereken bir noktaya ulaşmıştır. Çin’in büyük bir millet ve doğal kaynaklar bakımından zengin fakat dış politikada yetersiz olması, yanında bulunan Japonya’nın ise saldırgan ve aç olmasıyla kaynaklanan meseleler uluslararası sahada uzun yıllar boy göstermiştir.<sup>125</sup> Buna verilecek en yerinde örnek ise: 1931 Japonya’nın Mançurya’yı işgali olacaktır. Bu işgal ile Japonya, yayılmacı politikanın etkisiyle Asya’da nüfuz sahibi olmak istemiş ve burada bağımsız Mançukuo

---

<sup>121</sup>Wolfram Eberhard, *Çin Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2019, s. 257.

<sup>122</sup>Saadettin Yağmur Gömeç, “Çingiz-Nameler Üzerine Bir İnceleme: Çingiz Han’ın Soyu ve Mogol Tarihinin İlk Devirleri”, *Uygur Türkleri Tarihi*, 5. Baskı, Ankara, 2015, <https://www.ttk.gov.tr/Dergiler/Belleten/294-Belleten/2-syagmur-gomec.pdf>, (Erişim Tarihi: 30.01.2021), s. 407.

<sup>123</sup>Henry Kissinger, *Çin Düünden Bugüne Yeni Çin*, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2015, s. 73.

<sup>124</sup>Meydan Larousse, Büyük Lugat ve Ansiklopedi, “Cam-Dam 4”, s. 458.

<sup>125</sup>Yu Ledbetter Lee, *Japan and China: A Study of the Recent Problems Between Japan and China*, The Eastasian, August 1918, s. 3.

devleti kurulmasına yardımcı olmuştur.<sup>126</sup> Yine 1932’de ham madde kaynakları için Çin’e girmiş ve Çin üzerindeki devasa etkisini arttırarak 1937’ye kadar devam etmiştir. 1937’de patlak veren İkinci Çin-Japon Savaşı, Japonya’nın sınırlarını aşır agresif bir tavırla yayılmacı politikasını sürdürmesinden ileri gelmiştir. Japonya’nın “Büyük Asya” sloganı ile Tokyo tabanlı Birleşik Asya uluslararası sistemi inşa etme girişimi ile Çin’e yapılan işgaller özetlenebilmektedir.<sup>127</sup>

İkinci Dünya Savaşı’nın karanlık bir perdesi haline gelen bu savaş, 1945 yılına kadar sürmüş ve yirmi milyon Çinli hayatını kaybetmiş, on beş milyon Çinli ise yaralanmıştır. Aynı yıl, Nankin’de, Japonlar kente saldırıda bulunmuş ve üç yüz bin kişi katledilmiştir.<sup>128</sup> İkinci Dünya Savaşı sonunda ise: Amerika’nın atom bombası atması ile Rusya’nın Japon Mançurya’sına taarruzu sonucu Japonya yerle bir olmuştur. Takiben Çin toprakları düşmandan arındırılmış fakat tehlike tamamen kaybolmamış, Japonya artık Çin’de bir kazanım elde edemeyecek olsa da Çin’in iç ve dış politikası kaos ortamından beslenmeye açık bir hal almıştır.<sup>129</sup>

Çin dış politikasını etkileyen önemli gelişmeler arasında 1949’da kurulan Çin Halk Cumhuriyeti yer almıştır. 1 Ekim 1949’da Mao Zedong önderliğinde Pekin’de: “İnsanlığın dörtte birini oluşturan Çin halkı ayağa kalkmıştır. Bundan böyle hiç kimse bizi aşağılayamaz.” telkiniyle ÇHC ilan edilmiştir.<sup>130</sup> 1949’dan itibaren Çin’in dış siyaseti, Çinli yöneticilerin algı hizasında ilerleme göstermiştir. Mao, Çin’in uluslararası dostluğa ihtiyacı olduğunu düşünmüş ve Sovyetler Birliği’yle buzları eritmeye karar vermiştir. Ek olarak ABD ve Batı ile ilişkilerin iyileştirilmesinde aktif rol oynamıştır.<sup>131</sup> Mao’nun ölümünden sonra, gerçekleşen büyük çaplı değişimlerde hem mevcut hem de

---

<sup>126</sup> Hakan Gönen, “ABD-Japonya Güvenlik Antlaşmaları: Oluşumu, Evrimi ve Sonuçları”, *Uluslararası İlişkiler*, Vol. 1, No. 4, s. 117.

<sup>127</sup> Hasan Kösebalan, “Japon Grand Stratejisi: Yirminci Yüzyıl Japon Dış Politikasında Süreklilik ve Değişim”, *Divan Dergisi*, 1998/2, s. 85.

<sup>128</sup> Euronews, “İkinci Çin-Japon Savaşı’nın Ardında Bıraktığı Derin Yaralar”, 03.09.2015, <https://tr.euronews.com/2015/09/03/ikinci-cin-japon-savasi-nin-ardinda-biraktigi-derin-yaralar> , (Erişim Tarihi: 30.01.2021).

<sup>129</sup> Wolfram Eberhard, *Çin Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2019, s. 361.

<sup>130</sup> “Yeni Dünya Düzeninde Çin Halk Cumhuriyeti”, *Strateji, Düşünce ve Analiz Merkezi*, Aralık 2017, s. 8.

<sup>131</sup> Stuart Harris, *Çin’in Dış Politikası*, Matbuat Yayın Grubu, İstanbul, 2014, s. 33.

eski siyasilere kendi reformlarını desteklemek veya meydan okumak için hala Mao imajını kullanmış ve kullanmaktadırlar.<sup>132</sup>

Soğuk Savaş'ın devam ettiği küreselleşen zaman örgüsünde, mevcut siyasi aktörleri şekillendiren olgularda değişim rüzgârları esmiştir. Dış politikada hâkimiyet kurma çabası artmış ve etki alanını genişleten aktörler mutlu olmayı başarabilmişlerdir. Liderlerin politikalarının daha keskin olarak belirmeye başladığı Soğuk Savaş yıllarında Çin'in döneme damgasını vuran olayı, Kore Savaşı olmuştur. Çin 1950'de bu savaşa: "ABD Saldırganlığına Direniş, Kore'ye Yardım Savaşı" adını vermiştir. Çin-Sovyet Birliği'ni pekiştirme ve Tayvan'ı geri alma amacıyla girişilen bu savaşın sonunda Çin'in elinde kalan sadece ABD ile olan gerginliği iyice arttırmak olmuştur.<sup>133</sup> Dönemin devamında, 1953 yılında Sovyetler Birliği tarzı ekonomi modeline (İlk Beş Yıllık Plan) geçiş yapılmış ve 1958'de "Büyük Atılım" adı altında tarım ekonomisini iyileştirme planlanması amaçlanmıştır.<sup>134</sup> 1959 yılında Çin'in Tibet'i işgal etmesiyle uygunsuz kullanılan din unsurundan ulusal güvenliği koruyacağını belirten ÇHC, bu girişimi ile de ABD ile karşı karşıya kalmıştır.<sup>135</sup> 1960'yıl yıllara gelindiğinde ise tablo genel anlamda pek de değişmemiştir. Çin, Hindistan ile 1962 yılında, çizilmiş olan sınırını kabul etmeyerek Hindistan'ın Kuzeydoğusuna saldırmış ve stratejik emellerin birbirini kovaladığı dönemde ekonomik sebepli yönelimlerin peşi kesilmemiştir.<sup>136</sup>

Çin'de reformlar, beliren boşlukları doldurmak ve büyümeye hizmet etmek için tasarlanmıştır. Sürecin ÇHC ile gidişatı, daha önce bahsedildiği gibi Sovyetler Birliği tarzı ekonomik planlama dönemiyle başlamış ve 1966-1976 yılları arasında Kültür Devrimi ve Mao'nun ölümü ile sona ermiştir.<sup>137</sup> Mao'nun ölümünden sonra Deng Xiapoing'in iktidara gelişi ile daha hızlı bir reform dönemi başlamış ve dikkat çeken bir

<sup>132</sup> Jiang Yihua - Roderick Macfarquar, *A Critical Introduction to Mao*, Two Perspectives on Mao Zedong, Cambridge University Press, 2010, s. 333.

<sup>133</sup> Wang Hui, *Çin'in Yirminci Yüzyılı, Devrim, Geri Çekilme ve Eşitliğe Giden Yol*, Yordam Kitap, İstanbul, 2015, ss. 128-130.

<sup>134</sup> Michael Dillon, *Modernleşen Çin'in Tarihi*, İletişim Yayıncılık, İstanbul, 2016, s. 13.

<sup>135</sup> Fulya Köksoy, "Çin Halk Cumhuriyeti Merkezli Tayvan, Tibet ve Doğu Türkistan Sorununun Amerika-Çin İlişkilerine Yansıması", *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, C. 10, S. 12, s. 89.

<sup>136</sup> BBC News, "Çin Hindistan İle Çatışmadan Sonra Tibet Platosuna Dövüş Sporcu Eğitimcileri Gönderecek", 08.06.2020, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-53214591>, (Erişim Tarihi: 30.01.2021).

<sup>137</sup> Şirin Saracoğlu, "Çin Halk Cumhuriyeti'nde 1978 Sonrası Reformlar ve Piyasa Ekonomisi'ne Geçiş", ODTÜ İktisat, *TEPAV*, Çin Gerçeğini Şimdi Anlamak, 24.02.2017, s. 6.

reform gözlenmiştir: Tek Çocuk Politikasının başlatılması. Ülke nüfusunun büyüme oranını ele alan bu politikada 1978 yılı itibariyle ailelerin sadece bir çocuk sahibi olması hedeflenmiştir. Milyonlarca Çinli'nin zorla kürtaj ve sterilizasyon olduğu hatta daha katı uygulamalara maruz kaldığı bilinmektedir.<sup>138</sup> 1979'dan itibaren uygulamaya geçmiş olan bu politikanın, 2016'da Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi Genel Toplantısı'nda yasağa ilişkin düzenleme ile yasağın gevşetilmesi kabul edilmiştir. Mercator Çin Araştırma Enstitüsü (MERICS) uzmanı Matthias Stepan, bu durumun aileleri fazla çocuk yapmaya iteceğini düşünmemiş, ekonomik kaygılar dolayısıyla nüfus artış oranının fazlalaşmayacağını öne sürmüştür. Uygulama esnetilmiş olsa da devlet halkın üreme hakkına müdahaleyi terk etmemiştir. Tek çocuk sahibi olmaya izin vermiş olan bu politika, yasağın gevşetilmesi itibariyle sadece ikinci çocuğa izin vermiştir.<sup>139</sup>

Ekonominin büyük bir güç olarak kabul edildiği Soğuk Savaş ve sonrası dönemde devletler ekonomik ve politik işbirliği politikalarına yönelmişlerdir. Devletlerin, ihtiyaçları doğrultusunda elde etmek istediği kaynaklara ulaşmasında büyük bir rolü olan dış politika eğilimlerinin birçok etmen tarafından şekillendiğini söyleyebiliriz. Böylesine karmaşık bir yapıda yer edinmiş olan Çin'in bu zamanlamada ABD ile ikili ilişkilerinin başladığını görebiliriz. Çin'in ABD tarafından resmi olarak tanınması ve diplomatik faaliyetlere başlanması Ocak 1979'da gerçekleşmiştir.<sup>140</sup>

Bunu izleyen süreçte Vietnam'ın Kamboçya'ya 1979 müdahalesi üzerine başlatılan harekât iki ülke arasında gerilim yaratan bir seyirde ilerlemiştir. Dönemin dış politika tablosunda karşımıza çıkan SSCB'nin dışlanması üzerine Çin, Mao'nun "Üç Dünya Teorisi" ile Asya, Afrika ve Latin Amerika'nın büyük bir kısmını içeren Üçüncü Dünya ile yollarını birleştirmeyi; Japonya, Kanada ve Batı Avrupa'nın kurduğu İkinci Dünya ile ittifak kurmayı hedeflemiştir.<sup>141</sup> 1989 yılına gelindiğinde ise, ekonomik

<sup>138</sup> Kenneth Pletcher, Join Institute, Çin Hükümet Programı, "Tek Çocuk Politikası", <https://tr.jodoinstitute.com/17-one-child-policy>, (Erişim Tarihi: 31.01.2021).

<sup>139</sup> Deutsche Welle, "Çin Tek Çocuk Politikasına Son Verdi", <https://www.dw.com/tr/%C3%A7in-tek-%C3%A7ocuk-politikas%C4%B1na-son-verdi/a-18815547>, (Erişim Tarihi: 31.01.2021).

<sup>140</sup> Ersin Dedekoca, "ABD - Çin İlişkilerinde Kriz Yönetimi", *ANKASAM Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 1 (3), Aralık 2017, s. 148.

<sup>141</sup> Ana Britannica, C. 9, Ana Yayıncılık A.Ş, Encyclopaedia Britannica, INC, s. 154.

gücün devletlerin politik statüsü hakkında bilgi verdiği bir döneme adım atılmıştır. Ekonomi işbirliğinde önemli bir yeri olan APEC<sup>142</sup>, 1989 yılında Çin'in de aralarında bulunduğu "Üye Ekonomiler" olarak anılan yirmi bir ülke ile ekonomik ilerleme ve refaha ulaşmak adına inşa edilmiştir.<sup>143</sup> Örgütün hedefi, APEC bağıny kullanarak üye devletler arasındaki bağları 2025 yılına değin bölgede daha gelişmiş somut ve soyut faaliyetlerle geliştirmek olmuştur.<sup>144</sup>

Çin 1990'lı yılların başında, Sovyetler Birliği'nin dağılması itibariyle işbirliklerini arttırıp dış politikada gücünü sergilemeye eğimli bir tavır sergilemiştir. Sistemde tek kutuplu bir Amerikan süper gücünün fark yaratmasından endişe duymuş ve bu döngüde, çok kutuplu bir dünya düzeni ile Amerika'nın gücünü dengeleme politikası izlemiştir.<sup>145</sup> 1989 Tiananmen krizi<sup>146</sup>, Amerika ve Çin arasında sona ermiş olan yumuşama dönemi ve başlatılmış olan kriz dönemine işaret etmiştir. Amerika ile iplerin gerilmesinin ardından dış politika ekseninde Rusya'ya pozitif bakan Çin, 1990'lı yıllar boyunca ikili ilişkilerini ilerleterek devam ettirmiştir. Tarihi süreçte stratejik atılımları paralelinde birbirine ihtiyaçları olan Orta Asya devletleri ile Rusya ve Çin, 1996 yılında kurulan Şanghay İşbirliği Örgütü ile ABD'yi dengelemeyi ve Avrasya'daki gelişmelere karşın dış güçleri engellemeyi hedeflemişlerdir.<sup>147</sup>

Uluslararası sistemde gelişen ve değışen dinamiklerin görülmesi ABD ile Çin ilişkilerinin seyrini değıştirmemiştir. Yumuşama döneminin ardından tekrarlanan kriz süreci bu defa da 1999 yılında Kosova Savaşı sırasında Amerikan B-2 bombardıman uçağının, özel atış sistemi aracılığıyla bomba ve füzelerin, Belgrad'daki Çin büyükelçilik binasına isabet etmesiyle kendini göstermiştir.<sup>148</sup> Çarpışan güçlerin bir diğeri olayı da 2001 yılında ABD EP3 casus uçağı ile Çin savaş uçağının karşılaşması ile

<sup>142</sup> Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği Örgütü.

<sup>143</sup> Halit Başar, "Asya pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC)", *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, Sayı: XXIV, <http://www.mfa.gov.tr/asya-pasifik-ekonomik-isbirligi-apec-.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 31.01.2021).

<sup>144</sup> Asia-Pacific Economic Cooperation, APEC History, <https://www.apec.org/About-Us/About-APEC/History>, (Erişim Tarihi: 31.01.2021).

<sup>145</sup> Stuart Harris, *Çin'in Dış Politikası*, Matbuat Yayın Grubu, İstanbul, 2014, s. 65.

<sup>146</sup> South China Morning Post, "Tiananmen Square", <https://www.scmp.com/news/china/series/3099997/tiananmen-square>, (Erişim Tarihi: 31.01.2021).

<sup>147</sup> Selçuk Çolakoğlu, "Şanghay İşbirliği Örgütü'nün Geleceği ve Çin", *Uluslararası İlişkiler*, C. 1, S. 1, Bahar 2004, s. 173.

<sup>148</sup> Henry Kissinger, *Çin Düünden Bugüne Yeni Çin*, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2015, s. 572.

gerçekleşmiştir.<sup>149</sup> Bu gelişmeler meydana gelirken, Çin komşularıyla işbirliklerini arttırmış ve ekonomi çemberini genişletmiştir. 1990 sonları ve 2000 başlarında ABD, küresel ekonomide “tüketici” olarak yerini almış ve bu gidişat Çin tarafından büyüme odaklı karşılanmıştır. 2008-2009 Büyük Durgunluğu büyük bir ekonomik krize sebebiyet vermiş, ABD gerilerken Çin, 2008 sonrası Çin yatırım odaklı bir ekonomik büyüme sürecine girmiştir.<sup>150</sup> Eylül 2013’te Cumhurbaşkanı Xi Jinping, İpek Yolu ekonomik kuşağının inşasını önermiş ve yapılan planlamalardan sonra Çin, ulusal stratejisi doğrultusunda; ticari kazanımları, ekonomik getirileri ve Avrasya bölgesinde büyümeyi sağlayacak olan bu projeyi hayata geçirmiştir.<sup>151</sup> Daha birçok projede yer alan Çin, uluslararası sahada etkin olabilmek ve ABD ile giriştiği güç yarışında kazanan olabilmek adına fazlaca adımlar atmıştır.

Son yıllarda ekonomik ilişkilerin, gündeminin neredeyse tamamını kapladığı Çin Hükümeti, 2013 ortalarında 3,5 trilyon doları bulunan rezervi ile dünya tarihinin en büyüğü konumuna yükselmiştir. Araştırmacıların, bu gelişmeler beraberinde bugün üzerinde durduğu yegâne soru olan: Çin’in ABD politikalarını etkileyebilecek gücünün olup olmadığı veya bunu çoktan gerçekleştirip gerçekleştirmediği olduğudur.<sup>152</sup> Yeni dünya düzeninde gücünü hissettirmeye yönelik politikalar icat eden Çin’in, “doğrudan güç” ekseninde sadece dış tehlikelere karşı koyma kapasitesini mi arttırdığı yoksa somut bir amaca yönelik güç kullanımına mı başvuracağı bilinmemekte olup her iki şık da ihtimaller dâhilindedir.

## 1.6. Çin Halk Cumhuriyeti Güvenlik Algısı

Bireylerin kişisel yaşamı güvenlik algısıyla şekillenmekte ve kendilerini savunması gerektiği zamanlarda bu algıya göre hareket etmektedirler. Nasıl ki bireylerde var olan bu durum zamanın akışıyla bir şekil kazanıyorsa devletlerde de durum aynıdır. Siyasi şekillenmesinin parçalanmadan toparlanmaya doğru ilerlediği güçlü devletlerden biri olan Çin, dış güçlere, özellikle ABD’ye karşı koruma kalkanları

<sup>149</sup> Bkz.: <https://www.theguardian.com/world/2001/apr/11/china.usa> , (Erişim Tarihi: 31.01.2021).

<sup>150</sup> Minqi Li, *Çin ve 21. Yüzyıl Krizi*, Yazılama Yayınevi, İstanbul, 2017, ss. 10-11.

<sup>151</sup> Zhao Hong, *China’s One Belt One Road*, ISEAS-Yusof Ishak Institute, 2019, “Chapter: An Overview of the Debate”, ss. 1-2.

<sup>152</sup> Eric Helleiner - Jonathan Kirshner, *Yeni Çin Seddi*, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2017, s.13.

oluşturmuştur. Güvenlik algısının hemen her aşamasında kendini gösteren bu tavır, Çin Halk Cumhuriyeti'nin dış politikasından nükleer güç örnekleme ile incelenecektir.

Güvenlikleştirme, *Barry Buzan* tarafından; bir şeyin, önem teşkil eden varlığa yönelik tehdit eğiliminde olması ve buna yönelik alınan tedbirler için kullanılmıştır.<sup>153</sup> Bir diğer tanım ise *Paul D. Williams*'ın güvenlik kavramına yaklaşımı ise dünya politığının güvenlik kavramı olmadan var olmayacağı ve politikanın en güçlü aracı olduğu yönündedir.<sup>154</sup> 21. yüzyıl dünya siyasetine hâkim olan ve gittikçe çoğalan güvenlik problemleri çerçevesinde dünya devletlerini silahlanmaya itmiştir. Dünyada ulusal politikalar edinen ülkeler “korku” olgusuyla hareket ederek güvenlik girişimlerini ön plana çıkartmıştır.<sup>155</sup>

Bu genel açıklamalara ilaveten, Çin'in güvenlik algılamasına bakıldığında ülke çıkarlarının önceliği ve savunma stratejilerinin beliren etmenlerden doğrultusunda şekillendiğini görebiliriz. *H. G. Wells*'in Birinci Dünya Savaşı'nın ilk yıllarında yazmaya başladığı “Tüm Savaşları Bitirecek Savaş” adlı kitabında, uluslararası düzende felaket yıllarının yaşandığı süreçte ulusal silahsızlandırmanın uygulanabilirliği konu edilmiştir. Silahlı barış egemenliğinin var olduğu dönemde, barış yanlısı niyetlerine güvenebilecek ülkeler arasına Çin'i de eklemiş ve Çin'in hiçbir dönem saldırgan olmadığını iddia etmiştir.<sup>156</sup>

21. yüzyılda durum böyle olmamıştır. Öncelikli olarak Soğuk Savaş döneminde güvenliğin, füze saldırıları ya da kitle imha silahlarından korunma olarak da algılandığını belirtmemiz gerekmektedir.<sup>157</sup> Nükleer silah kullanımı örneklemeden hareket edilerek ele alınacak olan Çin güvenlik algılaması çerçevesinde oluşan savunma stratejilerine yönelik ilk girişimin 1964 yılında, ilk nükleer bombanın fırlatılarak oluşturulduğunu söyleyebiliriz. Nükleer silah barındırmanın uluslararası sahadaki sağlık

---

<sup>153</sup> Barry Buzan, “Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi”, *Uluslararası İlişkiler*, C. 5, S. 18, Yaz 2008, s. 107.

<sup>154</sup> Paul D. Williams, *Security Studies: An Introduction* 2nd Edition, Routledge, New York, 2013, ss. 1-2.

<sup>155</sup> Ali Bilgiç, “Güvenlik İkilemi'ni Yeniden Düşünmek Güvenlik Çalışmalarında Yeni Bir Perspektif”, *Uluslararası İlişkiler*, C. 8, No. 29, Bahar 2011, ss. 123-124.

<sup>156</sup> Herbert Goerge Wells, *Tüm Savaşları Bitirecek Savaş*, İthaki Yayınları, İstanbul, 2020, ss. 34-35.

<sup>157</sup> Beril Dedeoğlu, “Yeniden Güvenlik Topluluğu: Benzerliklerin Karşılıklı Bağımlılığından Farklılıkların Birlikteliğine”, *Uluslararası İlişkiler*, C. 1, No. 4, Kış 2004, s. 15.

ve dinginlik açısından yüksek bir tehdit içerdiği kabul edilen en yaygın görüşlerden biridir. Böylesi bir durumda nükleer enerji programları ve sistemleri geliştikçe, nükleer silah kapasitesine ulaşabilme oranları artabilmekte ve nükleer silah üretimine imkân veren bu durum zehir teknolojisini yaygın hale getirmektedir. Ve bu durumu ortadan kaldırmak hayati derecede önemlidir.<sup>158</sup>

World Nuclear Association, netlik içeren rakamlarıyla Çin'in nükleer enerji inşa etme hamlelerine 1970 yılında başladığını ve 2005 yılından sonra gelişimin hızlandığını belirtmiştir. 2011 yılı Aralık ayında ise Çin'in on veya yirmi yıl sonra nükleer enerjiyi üretim sisteminin temeli haline getireceğinden bahsedilmiştir.<sup>159</sup> Ancak nükleer enerjinin negatif yanlarından bir diğeri olan santral kazalarını göz önünde bulundurmada fayda vardır.<sup>160</sup> Son çıkan haberlere göre, Çinli nükleer geliştiricilerin Essex'te, yeni bir reaktör (30.06.2020 kırk yedi reaktör<sup>161</sup>) girişiminde bulunduğu, bu durumun güvenlik ve çevre açısından zararlı olduğu, Çevre Ajansı radyoaktif atıklardan endişelerini dile getirmişlerdir.<sup>162</sup>

Barack Obama, John McCain'in de aralarında bulunduğu bazı siyasetçiler nükleer enerjinin tıpkı diğer enerjiler gibi değerlendirilmesi ve bundan faydalanılması gerektiğini savunmuştur.<sup>163</sup> Diğer yandan nükleer enerji alanında uzmanlaşmış *Dr. Helen Caldicott* ise nükleer enerjinin dünyada bulunan en tehlikeli enerji üretim biçimi olduğundan bahsetmiş ve nükleer silahlanmayla yakından alakalı olduğunu da belirtmiştir.<sup>164</sup>

Günümüzde yaşadığımız dünyayı birkaç defa yerle bir edebilecek potansiyel güce sahip bu silahların, diğer silahlarla karşılaştırılması mümkün değildir ve ulusal

---

<sup>158</sup> Report of the Nonproliferation Alternative Systems Assessment Programme, Volume VII: International Perspectives, *Nuclear Proliferation and Civilian Nuclear Power*, Vol. 7 of 9, U.S. Department of Energy, June 1980.

<sup>159</sup> World Nuclear Association, "China Nuclear Power", <https://www.world-nuclear.org/information-library/country-profiles/countries-a-f/china-nuclear-power.aspx>, (Erişim Tarihi: 01.02.2021).

<sup>160</sup> Bkz.: Euronews, <https://www.euronews.com/tag/nuclear-accidents>, (Erişim Tarihi: 01.02.2021).

<sup>161</sup> CNPP, IAEA, <https://cnpp.iaea.org/countryprofiles/China/China.htm>, (Erişim Tarihi: 01.02.2021).

<sup>162</sup> The Guardian, <https://www.theguardian.com/environment/2021/jan/11/chinese-nuclear-firm-is-told-it-must-resolve-bradwell-safety-issues>, (Erişim Tarihi: 01.02.2021).

<sup>163</sup> Benjamin K. Sovacool - Christopher Cooper, "Nuclear Nonsense: Why Nuclear Power is No Answer to Climate Change and the World's Post-Kyoto Energy Challenges", *William&Mary Environmental Law and Policy Review*, Vol. 33, October 2008, s. 2.

<sup>164</sup> Helen Caldicott, *Nükleer Enerji Çözüm Değil*, Yeni İnsan Yayınevi, İstanbul, 2006, s. 15.

aktörleri en çok huzursuz eden şey ise olası rakiplerin bu gücü ellerinde bulundurmaları olmuştur.<sup>165</sup> Nükleer Denemelerin Kapsamlı Yasaklanması Antlaşması Örgütü'ne (CTBT) göre Çin'in 1964 yılından 1996 yılına kadar kırk beş deneme atışı yaptığı bilinmektedir. 1996 itibarıyla bir daha deneme gerçekleştirmeyen Çin<sup>166</sup>, Mao Zedong döneminde nükleer denemesini gerçekleştirerek uluslararası sahada güvenlik duygusunu pekiştirmiş ek olarak nükleer güçte baskın olan ve kullanımından çekinmeyen ABD'ye de ilk denemesinde dahi büyük bir gözdağı verebilmiştir. 2012 yılında ise Hindistan'ın yaptığı füze denemesinde, nükleer kapasitenin Pekin'e ulaşma ihtimali söz konusu olmuş ve Çin'in güvenlik kaygısından bahsedilmiştir. Doç. Dr. Taylor Fravel'e göre Çin güvenliği konusunda kaygılanması yersiz olduğunu ve bu füzenin planlandığından haberdar olan Çin'in zaten hazırlıklı olduğunu savunmuştur. Hindistan'ın artırımlarına nazaran Çin'in nükleer savunma teknolojisinin yeterli olduğunu dile getirmiştir.<sup>167</sup>

Savunma stratejilerinde nükleer gücü önemli bir yere koyan ülkelerden biri olan ABD ile Çin'in nükleer iletişimine bakacak olursak; ikili arasında kritik farklılıklar, yalnızca güvenlik algılamaları veya askeri güç seviyelerinden değil, Çin ve ABD'nin yıllardır uygulamış oldukları farklı nükleer felsefelerinden de kaynaklanmaktadır. Çin'in güvenlik paradigmasına göre; silahsızlandırma gereklidir ve bunu başarmanın ilk adımı kullanımını sınırlandırmaktan geçmektedir.<sup>168</sup> ABD'nin ise tutumu taban tabana zıt gelişmiş, dönemin devi Hitler'den önce bu teknolojiyi elde etmek isteyen ABD, "Manhattan Projesi"ni<sup>169</sup> başlatmıştır.<sup>170</sup> Çin 1995 yılında, Güney Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) çerçevesinde imzaladığı Bangkok Antlaşması ile nükleer silahların üretimi,

<sup>165</sup> Talha Köse, "Psikolojik Tavşan'ın Tehlikeli Cephaneleri: Nükleer Silahlar", SETA, 05.04.2007, <https://www.setav.org/psikolojik-tavasin-tehlikeli-cephanesi-nukleer-silahlar/>, (Erişim Tarihi: 01.02.2021).

<sup>166</sup> Anadolu Ajansı, "70 Yılda 2 Binden Fazla Nükleer Silah Denemesi", 08.01.2016, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/70-yilda-2-binden-fazla-nukleer-silah-denemesi/502455#>, (Erişim Tarihi: 01.02.2021).

<sup>167</sup> BBC News, [https://www.bbc.com/turkce/ozeldosyalar/2012/04/120420\\_analysis\\_china\\_india](https://www.bbc.com/turkce/ozeldosyalar/2012/04/120420_analysis_china_india), (Erişim Tarihi: 01.02.2021).

<sup>168</sup> Li Bin - Tong Zhao, *Understanding Chinese Nuclear Thinking*, Carnegie, 2016, Washington DC, ss. 1-2.

<sup>169</sup> Office of Legacy Management, <https://www.energy.gov/lm/doe-history/manhattan-project-background-information-and-preservation-work>, (Erişim Tarihi: 01.02.2021).

<sup>170</sup> Diplomatik Strateji, <https://www.diplomatikstrateji.com/nukleer-silahlarin-gelisimi-ve-cinin-soguk-savas-sonrasi-nukleer-caga-bakisi/>, (Erişim Tarihi: 01.02.2021).

kullanımı ve elde bulundurulmasına yönelik kısıtlayıcı olan bu antlaşmayı yürürlüğe koymuştur.<sup>171</sup> Daha ayrıntılı bir programla Soğuk Savaş bitiminde, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, Test Yasağı Sözleşmesi (CTBT)<sup>172</sup> getirmiştir. Ardından Nükleer Denemelerin Kapsamlı Yasaklanması ile neticelendirilmiştir. Silahsızlanma Konferansı (CD)<sup>173</sup> nükleer silahsızlanma ile ilgili yapılan son aşama olarak bilinmektedir.<sup>174</sup>

Güvenlik bağlamında silahlanmanın öneminin yadsınamayacağı gibi silahsızlanmak da bir emniyet olgusu olarak yorumlanabilmektedir. Dış politikada sağlanmaya çalışılan güvenlik hedefinin önünde büyük bir engel teşkil eden nükleer güç, güvenlik algısının ağırlık merkezinde yer almış ve bu konudaki herhangi bir değişim, ulusal güvenlik anlayışında büyük bir rol oynamıştır. Nükleer silahsızlanma konusundaki ciddiyetini sıklıkla ifade eden Çinli liderler, kazanımlarının tehdit altında bulunmamasına yönelik bir girişim veya devletlerin dış politikalarındaki temel askeri hedefleri caydırma amacıyla bu sürece dahil olmuşlardır.

### **1.7. ABD ve Çin: Hedef ve Tehdit Eğilimleri**

Soğuk Savaş sonrası dönemi güvenlik algısı, ulusal güvenliğin devletler tarafından en üst seviyeye taşınması aynı zamanda da derin güvensizliğin harmanı olarak dünyaya yansımıştır. Karmaşık bir küresel yapıda yer alan güvenlik olgusu kalkınma ve nüfuz edinme ile alakalı olarak değerlendirilmiştir.<sup>175</sup> Ekonomik gelişmeler ve ticari kazanımların gücü simgelediği yeni dünya düzeninde uluslar, çıkarları doğrultusunda birbirilerinin güvenliğini sarsacak girişimlerde bulunmuşlardır. Uluslararası ekonomik yapı ile uluslararası güç dağılımının politik kararları

---

<sup>171</sup> Erdem Denk, “Bir Kitle İmha Silahı Olarak Nükleer Silahların Yasaklanmasına Yönelik Çabalar”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, C. 66, No. 3, 2011, 123.

<sup>172</sup> United Nations, Comprehensive Nuclear-Test-Ban-Treaty, <https://www.un.org/disarmament/wmd/nuclear/ctbt/>, (Erişim Tarihi: 01.02.2021).

<sup>173</sup> Conference of Disarmament, <https://www.unog.ch/cdva>, (Erişim Tarihi: 01.02.2021).

<sup>174</sup> Republic of Turkey to the UN Office at Gene <http://cenevreofisi.dt.mfa.gov.tr/Mission/ShowInfoNote/353781>, (Erişim Tarihi: 01.02.2021).

<sup>175</sup> Wolfram Lacher, Control Risk, London, UK, “Actually Existing Security: The Political Economy of the Saharan Threat”, *Security Dialogue*, Vol. 39, No. 4, August 2008, s. 385.

şekillendirmesinden doğan bu anlayış<sup>176</sup>, nihai iki güç olan ABD ve Çin üzerinde de etkisini göstermiştir.

Siyaset bilimci yazar *F. William Engdahl*'a göre, Çin'in egemenliği 1945'ten 2008'e değin ABD tehdidi altındadır. ABD'nin amacının Avrasya ve Asya coğrafyasında bir "gerilim stratejisi" sürdürmek olduğunu iddia eden yazar, ABD'nin Çin'e yönelik geliştirdiği stratejilerinin köklerini, Avrasya ve Asya bölgelerinin olası getirilerinden aldığını öne sürmüştür. Zaman ilerledikçe sarsılmaz bir ekonomik yapıya sahip olan Çin, ABD'nin üzerinde denetim sağlamak isteyebileceği nihai bir alternatif haline gelmiştir.<sup>177</sup> Çin'in ekonomik potansiyeli ele alındığında; kaynak açısından yetersiz fakat endüstriyelleşme yolunda zengin bir ülke olarak yorumlanabilir.<sup>178</sup>

Çin 1978 yılından itibaren kendi kendine yeten ekonomi stratejisini, ekonomik açılımlarla dış dünyaya doğru genişletmiş ve son kırk yılda devasa bir büyüme elde etmiştir.<sup>179</sup> 2003 ve sonrasında, ekonomide büyüme stratejilerinin ön plana çıktığı bir dönem olarak kabul edildiği Çin'de; 2004 yılı dünya ekonomik büyüme oranı %5,1 iken sadece Çin başlı başına %9,5 oranında büyüme göstermiş ve ilerleyen dönemlerde başarısını katlayarak ilerlemiştir. Sanayi üretiminde de %27,7'lik büyüme oranı ile dünyada birinci olan Çin<sup>180</sup>, kömür odaklı bir enerji kapasitesi sağlamış ve dünya kömür üreticisi ülkeleri arasında birinci sırayı almıştır.<sup>181</sup> Ek olarak Moody's'in son raporunda, Çin'in güneş enerjisi kapasitesini 50 gigawatt arttırdığı ve bunun da kömür, gaz, nükleer güç oranlarının toplamından fazlasına tekabül ettiğini açıklamıştır.<sup>182</sup>

---

<sup>176</sup> Umut Halaç - Elçin Doruk, "Hegemonik İstikrar(sızlık) Kuramı", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 60, 2019, s. 180.

<sup>177</sup> F. William Engdahl, *Küresel Tam Hâkimiyet*, Bilim + Gönül Yayınları, İstanbul, 2009, ss. 96-97.

<sup>178</sup> Bkz.: Çin Sanayi Üretimi (Yıllık), <https://tr.investing.com/economic-calendar/chinese-industrial-production-462>, (Erişim Tarihi: 02.02.2020).

<sup>179</sup> Mete Han Yağmur - Gencay Karakaya, "Çin Sanayi Sektörünün Yapısal Değişimi: Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Dersler", *Maliye ve Finans Yazıları*, 2018, (110), s. 161.

<sup>180</sup> Mehmet Ozan Saray - Levent Gökdemir, "Çin Ekonomisinin Büyüme Aşamaları", *Journal of Yasar University*, 2(7), s. 668.

<sup>181</sup> U.S. Energy Information Administration, <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=16271>, (Erişim Tarihi: 02.02.2020).

<sup>182</sup> Dünya Enerji Konseyi Türk Milli Komitesi, "Çin ve Hindistan, Güneş Enerjisi Artışında Etkin Rol Oynuyor", Ekim 2018, <https://www.dunyaenerji.org.tr/cin-ve-hindistan-gunes-enerjisi-artistinda-etkin-rol-oyuyor/>, (Erişim Tarihi: 02.02.2020).

Çin ekonomisinde büyüme dinamikleri sunulduktan sonra soru işareti yaratan kısım, ABD yerine Çin'in süper güç olarak uluslararası sistemde yer alıp alamayacağı olmuştur. Politika yapım aşamasında bu soruyla meşgul olan ABD, Bill Clinton döneminde, dış politikasında iki yol izlemiştir: birincisi siyasal işbirliği ve ekonomik bütünleşme, ikincisi ise çevreleme politikası olmuştur.<sup>183</sup>

ABD, bölgedeki rekabet çekişmelerinde stratejilerini Çin üzerinde yoğunlaştırmış ve bu doğrultuda ticari işbirlikleriyle, siyasi çıkarlarını koruyan bir örgütün kurulmasına öncü olmuştur: Asya Pasifik İşbirliği Örgütü (APEC)<sup>184</sup>. Ekonomik bütünleşme önceliğini sağlama açısından ise; Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN)<sup>185</sup> ile bütünleşme sağlanmayı hedeflemiştir. Bu örgütlerle geliştirilen işbirliklerinin, Çin'e uygulanması planlanan çevreleme politikasına yardımcı olması düşünülmüştür. Çin tarafından bakıldığında ise büyük güçlerin dâhil olduğu çoğulcu bölgesel stratejik ortam olumlu olarak değerlendirilmiştir.<sup>186</sup>

Bush dönemine ilerlediğimizde ise yaşanan 11 Eylül 2001 terör saldırısından sonra ABD'nin politik anlayışında saldırgan bir tavra eğilim gözlemlenmiştir.<sup>187</sup> Bill Clinton'un tanımladığı Çin stratejisi: "Stratejik İşbirliği" iken Bush döneminde "Stratejik Rekabet"e evrilmiştir.<sup>188</sup> Obama döneminde ise ikili ilişkilerin karşılıklı çıkarlar doğrultusunda iyileştirilmeye çalışıldığı gözlemlenmiştir. Obama'nın, "dünyayı gerilime sürükleyecek ticaret savaşı" olarak yorumladığı, içinde bulunulan olumsuz durum açıklığa kavuşturulmuştur.<sup>189</sup> ABD-Çin ticari ilişkileri, iki ülke

---

<sup>183</sup> Ergin Güneş, "Amerika Birleşik Devletlerinin Çin, Rusya Örneğinde Asya Politikaları", *e-Journal of New World Sciences Academy*, Vol. 6, No. 2, 2011, s. 346.

<sup>184</sup> Asia Pasific Economic Cooperation, <https://www.apec.org/About-Us/About-APEC/History>, (Erişim Tarihi: 02.02.2020).

<sup>185</sup> Association of Southeast Asian Nations, <https://asean.org/asean/about-asean/history/>, (Erişim Tarihi: 02.02.2020).

<sup>186</sup> Mehmet Sami Denker, "2000'li Yıllarda Asya Pasifik Bölgesinde Büyük Güç Etkileşimi ve Bazı Mümkün Gelişmeler (2)", *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, 2000, C. 5, S. 1, ss. 2-3.

<sup>187</sup> UVA Miller Center, Gary L. Gregg II, "George W. Bush: Foreign Affairs", <https://millercenter.org/president/gwbush/foreign-affairs>, (Erişim Tarihi: 02.02.2020).

<sup>188</sup> Richard Baum, "From "Strategic Partners" to "Strategic Competitors": George W. Bush and the Politics of U.S. China Policy", *Journal of East Asian Studies*, Cambridge University Press, 24.04.2016, (Erişim Tarihi: 02.02.2020).

<sup>189</sup> South China Morning Post, US-China Relations, <https://www.scmp.com/economy/china-economy/article/3110249/barack-obama-i-could-not-have-trade-war-china-due-global>, (Erişim Tarihi: 02.02.2020).

açısından da hem temeli oluşturmakta hem de itici bir güçle sağlanmaktadır. 2017 yılı itibariyle ABD'ye ihraç edilen Çin mallarına uygulanan gümrük vergilerinden sonra, iki gücün diplomatik ilişkilerinde tatsız günler hâkim olmuştur. Ek olarak Amerika başlattığı ticaret savaşı ile ABD'nin Çin'deki yatırımlarına da zarar vermiştir. Tedirginlik yaratan bu çekişmeler devletlerin birbirlerine uyguladıkları siyasi stratejiler çerçevesinde gerçekleşmiştir.<sup>190</sup>

Genel olarak Çin'in bu stratejilere rağmen uzun süre ayakta kalmasına sebep olarak, gelişen ve büyümesi durdurulamayan ekonomisi ile kendini sürekli olarak yenileyen teknolojisi gösterilebilir. Aynı zamanda rekabet içinde bulunan güçlere karşı finans gücünü muhafaza eden Çin'in büyük atılımlar gerçekleştirdiği de söylenebilir.<sup>191</sup> Henry Kissinger'a göre; stratejik güven kavramı, tarafların politik adımları doğrultusunda değişim göstermektedir ve tarafların hedefleri doğrultusunda neticelenen tehditler, egemen devlet ilişkisinden farklı olarak düşünülmemelidir.<sup>192</sup> Uluslararası sistemde diplomasi yoluyla edinilen tehditlerin bir kısmı taraflardan birinin hedeflerinden, diğer kısmı ise kaygılarından kaynaklanmaktadır. Açıkça belirtilen hedeflerin eyleme dönüştürebilme hızından doğan çatışma, dış politikada Çin ve Amerika'yı kaotik bir ortama sürüklemiştir. Küresel karmaşada sıklıkla karşımıza çıkan bu eğilim ABD ve Çin arasında günümüzde de devam etmektedir. Ülkelerin hedef ve doğrultusunda gelişen tehdit eğilimlerini daha doğru analiz edebilmek adına, dış politika karar yapıcılarının söylemleri değil, eylemlerini temel alan bir analiz düzeyine ulaşmak doğru olacaktır.

---

<sup>190</sup> Çin Halk Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği, "Çin'in Çin-ABD Ekonomik ve Ticari Müzakereleriyle İlgili Tutumu", 13.06.2019, Çin Halk Cumhuriyeti Devlet Konseyi Enformasyon Bürosu, <http://tr.china-embassy.org/tur/xwdt/t1672037.htm>, (Erişim Tarihi: 02.02.2021).

<sup>191</sup> Robert Gilpin, *War & Change in World Politics*, Cambridge University Press, 1980, s. 189.

<sup>192</sup> Henry Kissinger, *Çin Düünden Bugüne Yeni Çin*, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2015, ss. 613-614.

## İKİNCİ BÖLÜM

### ABD – ÇİN İLİŞKİLERİNDE STRATEJİK GELİŞMELER

#### 1.1. B. Obama Dönemi Amerikan Büyük Stratejisi

Dünyanın en önemli stratejistlerinden biri olan *Zbigniew Brzezinski*'e göre; hegemonya olgusu, insanlığın varoluş tarihi kadar eskidir ve Amerika'nın var olan küresel hâkimiyetinin hızla ilerlemesinin dünya çapında eşi benzeri görülmemiştir.<sup>193</sup> Hegemonya arzusunun had safhada hissedildiği Amerikan diplomasi zihniyetine bakıldığında, her ülke gibi Amerika Birleşik Devletleri'nin de, farklı liderlerin farklı algı parametreleri etrafında şekillenmiş diplomatik ilişkilere dâhil olduğuna rastlanılmıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nin kırk dördüncü başkanı olarak 4 Kasım 2008'de seçilmiş olan Barack H. Obama'nın<sup>194</sup> yönetim tarzına bakıldığında ise: "Başka bir kişi ya da zamanı beklersek değişim gelmeyecektir; beklediğimiz ve aradığımız değişim biziz" şeklindeki değişimden yana görüşünü örnek verebiliriz. Demokrat bir siyasi kuruluşa dâhil olan Obama, demokrasiyi adalet doğrultusunda bir araç olarak gördüğünü çok kez dile getirmiştir.<sup>195</sup> *James Bohman*'a göre; "demokrasi, adalete teşvik etmektedir çünkü özgür ve eşit vatandaşlar olarak adil davranılmasını sağlayan demokrasidir."<sup>196</sup> Bohman'ın yorumundan anlaşılan demokrasi kavramının doğurduğu demokratlık akımına dâhil olan Obama'nın, Amerika'ya sağladığı politik kazanımları ve yol açtığı kayıpları Amerikan büyük stratejisi üzerinden incelenecek ve uluslararası arenaya nasıl yansıdığı sözü edilen süreçte ele alınacaktır. Sözü edilen süreçte incelenen stratejiler için *Beyaz Saray*'ın (The White House) internet sitesinde yayınlanan ulusal stratejik belgelerinden yararlanılacaktır.

Obama dönemi Amerikan dış politikasına bakılacak olursa, öncelikle George W. Bush'un Irak Savaşı ile Amerika'yı soktuğu pozisyon göz önüne alınmalıdır. Irak Savaşı ile Amerika, uluslararası çevreye güçten düşmüş bir katılım sergilemiştir.<sup>197</sup> Politik değişimlerin kötü yönde ilerlemiş olduğu zorlu bir döneme denk gelen Obama,

<sup>193</sup> Zbigniew Brzezinski, *Büyük Satranç Tahtası*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1997, s. 9.

<sup>194</sup> The Office of Barack and Michelle Obama, <https://barackobama.com/about/>, (Erişim Tarihi: 06.02.2021).

<sup>195</sup> Obama Foundation, <https://www.obama.org/our-story/>, (Erişim Tarihi: 06.02.2021).

<sup>196</sup> Hussein Banai, "Democratic Solidarity: Rethinking Democracy Promotion in the New Middle East", *Security Dialogue*, Vol. 44, Issue 5-6, s. 414.

<sup>197</sup> Richard N. Haass, *Yeni Amerika*, Nefes Yayıncılık, İstanbul, 2014, s. 36.

dış politikada merkeze Ortadoğu'yu koymasıyla bilinmektedir. Ortadoğu'nun, ciddi değişimlerden geçtiği o dönemde (Suriye, Yemen, Libya çatışmaları, 2011 Arap Baharı...) Obama, sekteye uğramış Amerikan imajını düzelterek, bölgeye yönelik tavrı iyi yönde değiştireceğine söz vermiştir.<sup>198</sup> Ortadoğu'ya yönelik bu ılımlı stratejiye bağlanan umudu özetleyen en iyi örnek *Richard Falk*'ın yorumuyla açıklığa kavuşturabiliriz: “Dünyanın Obama'yı uluslararası liberalizmin en iyi özelliklerini taşıyan Amerikalı bir lider ve Bush yıllarının anlamsız militarizminden sonra memnuniyet verici bir değişiklik olarak karşıladığına şüphe yok. Ancak birçoklarının beklentisinin aksine, bazı açılardan eskinin bir devamı yaşandı.”<sup>199</sup> Obama Ortadoğu stratejisi için ilk olarak, Bush'tan kalan Afganistan ve Irak'taki savaşları bitirmek için kolları sıvamış ve bölgeden askerlerini geri çekmiştir.<sup>200</sup> Obama, Afganistan ile “Stratejik Ortaklık” (Strategic Partnership)<sup>201</sup> antlaşması imzalamış, Irak ve Afganistan'dan çekilmiş, 11 Eylül terör lideri Üsama Bin Laden'i öldürerek ilerleme kat ettiğini dile getirmiş ek olarak Arap Baharı'nın getirdiği değişiklikleri desteklediğini belirtmiştir.<sup>202</sup> Fakat bu evrede, Obama vaat ettiği gibi yapıcı bir eğilim göstermemiş, Bush politikalarının yıkıcı etkisi küresel siyasette göze çarpmıştır. Arap Baharı'nın ardından Muammer Kaddafi'yi devirmek için Amerikan hava gücünü kullanan Obama, sonradan gelen yönetime barış gücü göndermemiş ve bu durum siyasiler tarafından, Obama'nın terör güçlerine destek vermesine bağlanmıştır.<sup>203</sup> Diğer yandan Obama'nın Suriye politikasının yenilgisi, 2011 yılında devam eden Irak coğrafyasındaki çekişme,

---

<sup>198</sup> Alex Macdonald , Middle East Eye, “Barack Obama’s Legacy in the Middle East: Six Things We Learned From ‘A Promise Land’”, <https://www.middleeasteye.net/news/barack-obama-promised-land-middle-east-we-learned> , (Erişim Tarihi: 06.02.2021).

<sup>199</sup> Richard Falk, “Obama’nın Sekiz Yıllık Karnesi”, <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/obamanin-8-yillik-karnesi> , (Erişim Tarihi: 06.02.2021).

<sup>200</sup> Mark Landler, “The Afghan War and the Evolution of Obama”, <https://www.nytimes.com/2017/01/01/world/asia/obama-afghanistan-war.html> , (Erişim Tarihi: 06.02.2021).

<sup>201</sup> The White House, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2012/05/01/fact-sheet-us-afghanistan-strategic-partnership-agreement> , (Erişim Tarihi: 06.02.2021).

<sup>202</sup> Nebahat Tanrıverdi Yaşar, “Obama’nın Son Değerlendirmeleri Işığında Arap Baharı ve Yankıları”, Ortadoğu Araştırmaları Merkezi, <https://www.orsam.org.tr/tr/obama-nin-son-degerlendirmeleri-isiginda-arap-bahari-ve-yankilari/> , (Erişim Tarihi: 06.02.2021).

<sup>203</sup> Sema Emiroğlu, “Artlılarıyla ve Eksileriyle Barack Obama”, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-38688550> , (Erişim Tarihi: 06.02.2021).

El-Kaide'yle yakınlaşan Sünni grup beraberinde gelen Suriye'deki iç savaş<sup>204</sup> ile Ortadoğu bölgesinde Obama'nın tıkanıdığı gözlemlenmiştir. Suriye krizinin başından beri uygulanan "Obama Doktrini"<sup>205</sup> Suriye'yi sağlıklı bir duruma itmiş ve ayaklanmalar çok daha kötü bir hal almıştır.<sup>206</sup> Obama dönemi Ortadoğu tablosunda terör eylemlerinin git gide arttığı gözlenmiştir. Dış politika yapımında istikrar sağlayamamış olan Obama'nın Ortadoğu'da barış girişimleri, Amerika'nın siyasi ağırlığını kaybetmeye başlamasıyla sonuçlanmıştır.<sup>207</sup> Başlangıcının daha önce bahsettiğimiz gibi Bush dönemine tekabül ettiği 2006'da, istikrarsızlıktan kaynaklanan terör eylemlerinin onarılması girişimleriyle devam ettirilen Amerikan büyük stratejisi, 2010 yılındaki Ulusal Strateji Belgelerine göre, ABD'nin politik alanda güç dağılımını dengelemesi ile siyasi istikrarsızlık yaşamaması adına saldırgan önlemler almaktan kaçınmayacağına değinmiştir.<sup>208</sup> 11 Eylül saldırılarından sonra "önleyici savaş stratejisini" uygulamaya koyan ABD, tehdit gördüğü durumlara karşı önlem alma yoluna girmiştir.<sup>209</sup> Barack Obama'nın, *Foreign Affairs* dergisinde yayımlanan makalesinde geçen: "A strong military is, more than anything, necessary to sustain peace"<sup>210</sup> cümlesi bu önlemlere örnek teşkil etmekte ve dış politika yöntemini gözler önüne sermektedir. Bununla beraber Obama'nın hedeflerinden biri olan nükleer silahsız bir dünya vaadi ise dış politikada; P5+1 ülkeleri<sup>211</sup> ve İran ile imzaladığı nükleer antlaşmada, İran'ın nükleer planlarını bozma amacı taşımıştır. Obama bu antlaşmanın Ortadoğu'da savaş riskini azaltacağını belirtmiştir.<sup>212</sup>

<sup>204</sup> Robert S. Ford, "The Syrian Civil War", April 2019 Policy Paper, *The Middle East Institute*, ss. 3- 4.

<sup>205</sup> Bkz.: Robert G. Patman, "The Obama Doctrine and the Syrian Crisis, 2011-2015",

[https://www.researchgate.net/publication/291972986\\_The\\_Obama\\_Doctrine\\_and\\_the\\_Syrian\\_Crisis\\_2011-2015](https://www.researchgate.net/publication/291972986_The_Obama_Doctrine_and_the_Syrian_Crisis_2011-2015), (Erişim Tarihi: 06.02.2021).

<sup>206</sup> Nur Çetinoğlu Harunoğlu, "Eisenhower'dan Obama'ya: ABD Dış Politikasında Ortadoğu ve Suriye", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, C. 74, No. 4, 2019, s. 1174.

<sup>207</sup> Jeremy Bowen, "Obama: İkinci Dönemde Dış Politika",

[https://www.bbc.com/turkce/haberler/2012/11/121107\\_usa2012\\_obamaworldanalysis](https://www.bbc.com/turkce/haberler/2012/11/121107_usa2012_obamaworldanalysis), (Erişim Tarihi: 06.02.2021).

<sup>208</sup> Hasan Basri Yalçın, *Ulusal Güvenlik Stratejisi ABD-İngiltere-Fransa-Rusya-Çin*, SETA, Ankara, 2017, s. 16.

<sup>209</sup> Kadir Sancak, "21. Yüzyılda Güvenlik Sorunları: Bir Tehdit unsuru Olarak Nükleer Silahlar", *International Journal of Social Science*, Vol. 6, Issue 8, s. 503.

<sup>210</sup> Barack Obama, "Renewing American Leadership", *Foreign Affairs*, 01.08.2009, s. 2.

<sup>211</sup> P5+1: İngiltere, ABD, Çin, Rusya, Fransa ve Almanya.

<sup>212</sup> <https://www.bloomberght.com/haberler/haber/1813610-obama-once-anlasmayi-okuyun-sonra-yorum-yapin>, (Erişim Tarihi: 06.02.2021).

Obama'nın, döneminde ikinci ağırlık merkezi olan Asya stratejisine değinecek olursak; bu dönemde Amerika'nın güçlü kalabilmesini sağlamak için işbirlikleri ön plana çıkmıştır diyebiliriz. Asya-Pasifik bölgesinin dünyada edindiği diplomatik ve ekonomik pozisyonu itibariyle ekonomik ve ticari işbirlikleri ile nükleer silahların yayılmaması, iklim değişikliği endişesi, terörizm ve insan hakları gibi konularda “dengeleme” stratejisi yer almıştır.<sup>213</sup> Hint Yarımadası'ndan Kuzeydoğu Asya'ya uzanan görüşmelerde Obama, kilit noktanın Çin olduğunu ayrıca yeniden şekillendirilebilecek askeri, siyasi ve ekonomik stratejiler geliştirmeye girişerek Asya'da liderlik rolü oynayacağını belirten bir mesaj vermiştir.<sup>214</sup> Son dönemlerine bakıldığında çoğunlukla ekonomi bazında iç politika düzenlemelerine önem vermeye çalışan Obama, uluslararası sahada meydana gelen gerilimlerle de başa çıkmaya özen göstererek süresini doldurmuştur.<sup>215</sup> Özetle Obama'nın dış politik sahadaki rolü, söz sahibi olma yönünde stratejiler seyrinde ilerlemekten ziyade Amerika'nın gelişimi ile kazanımlarını arttırmayı hedefleyen bir süreç olarak yorumlanabilmektedir.

### **2.1.1. B. Obama Döneminde Yayınlanan Uluslararası Güvenlik Stratejileri**

Amerika sahip olduğu “süper güç” konumu sebebiyle her dönem ulusal stratejilere önem vermiştir. Çoğunlukla yeni dünya düzeninde değişen, gelişen güçlerin büyümesinden ve terör saldırılarından tedirgin olan ABD'nin, Obama döneminde yayınlanan dış politika stratejileri mevcuttur.

Daha önce bahsedildiği üzere Obama 2009'da başkanlık koltuğuna oturmuş ve George Bush'un yönetiminden kalan terörle mücadele stratejilerini sürdürmüştür. Irak ve Afgan savaşlarının yer aldığı zamanlamada değişim sloganlarıyla gündeme gelen Obama<sup>216</sup>, 2009 yılını terörle mücadele kapsamında girişimlerde bulunarak geçirmiştir. *Global*

---

<sup>213</sup> The White House, “Fact Sheet: Advancing the Rebalance to Asia and the Pasific”, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/11/16/fact-sheet-advancing-rebalance-asia-and-pacific> , (Erişim Tarihi: 06.02.2021).

<sup>214</sup> Kenneth G. Lieberthal, “The American Pivot to Asia”, <https://www.brookings.edu/articles/the-american-pivot-to-asia/> , (Erişim Tarihi: 06.02.2021).

<sup>215</sup> Kılıç Buğra Kanat, “Analiz: Obama'nın İkinci Döneminde Amerikan Dış Politikası”, SETA, <https://www.setav.org/obamanin-ikinci-doneminde-amerikan-dis-politikasi/> , (Erişim Tarihi: 06.02.2021).

<sup>216</sup> Obama Foundation, “Change will not come if we wait for some other person or some other time. We are the ones that we've been waiting for. We are the change that we seek.” , <https://www.obama.org/our-story/> , (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

*Terrorism Database*'den<sup>217</sup> edinilen bilgilerle ABD'de ulusal güvenliğin nasıl ve ne derece tehdit altında olduğu gözler önüne serilmiştir. 1990 yılından beri incelenen terörizm faaliyetlerinin istatistiğine göre 2001 ile 2010 yılları arasında yaşanan terör saldırıları, ABD tarihinin diğer evrelerine nazaran çok daha güçlü gelişmiştir.<sup>218</sup> İlk olarak Obama'nın terörle mücadele kapsamında geliştirdiği strateji, döneminde devam eden Afgan Savaşı ile ilgili olmuştur. Afgan Savaşı'na yönelik askeri ve sivil kaynakları ayırması, Pakistan'a da aynı ölçüde değer biçmesiyle şekillenen stratejisini Irak takip etmiştir. Obama'nın Afganistan ve Irak'tan çekilmesiyle askeri gücü geri plana almasını yansıtan bu strateji devamını teknolojik savaflara bırakmıştır.<sup>219</sup> Obama'nın 2009 yılı başlarında Dışişleri Bakan Yardımcısı olarak atadığı *Jim Steinberg*<sup>220</sup> Obama yönetiminin 2009 Ulusal Güvenlik Stratejisi'ni<sup>221</sup> sunmuştur. 21. yüzyılda büyük bir tehdit haline gelen nükleer güç kullanımının kısıtlanmasına ilişkin küresel mücadeleye dâhil olan Obama, nükleer silahsızlanmayı sürdürme konusunda kararlılığını NPT<sup>222</sup> kapsamında devam ettirmiştir.<sup>223</sup>

2009-2012 yıllarını işgal eden bir diğer konu ise "drone saldırıları" olmuştur. İnsanlık için büyük bir tehdit haline gelen bu saldırılar, fazlaca can kaybına sebep olmuş ve ölümlere kimlerin sebep olduğu hakkında net bilgiye ulaşılamamıştır. Kolombiya İnsan Hakları Kliniği, 2011 yılında Pakistan'da gerçekleşen grevlerde 72 ile 155 arası sivilin bu saldırılar aracılığıyla öldürüldüğünü dile getirmiştir.<sup>224</sup> İnsansız hava aracı vasıtasıyla meydana gelen bu saldırıların, Amerika aracılığıyla 2004'ten itibaren gerçekleştirildiği düşünülmüştür. Obama'nın yönetime geçtiği tarihten itibaren El-

<sup>217</sup> GTD: ABD'de yaşanan terör saldırıları ile ilgili bilgiler sunan bir platformdur.

<sup>218</sup> National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism, "Country-level Correlates of Terrorism in the U.S., 1990 to 2010", University of Maryland, March 2013, s. 21.

<sup>219</sup> Megan L. O'Sullivan, "Topic A: Obama's Afghanistan Strategy", The Washington Post, 29.03.2019, <https://www.belfercenter.org/publication/topic-obamas-afghanistan-strategy>, (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

<sup>220</sup> U.S. Department of State Diplomacy in Action, <https://2009-2017.state.gov/s/d/former/steinberg/index.htm>, (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

<sup>221</sup> Harvard Kennedy School Belfer Center, <https://www.belfercenter.org/event/obama-administrations-national-security-strategy>, (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

<sup>222</sup> NPT: Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons, United Nations Office for Disarmament Affairs, <https://www.un.org/disarmament/wmd/nuclear/npt/>, (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

<sup>223</sup> Carnegie International NonProliferation Conference, Deputy Secretary of State James B. Steinberg, 06.04.2009, Federal News Service Washington D.C., (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

<sup>224</sup> Naureen Shah, "Counting Deaths from Drone Strikes", *Colombia Law School*, (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

Kaide'ye yönelik atılan stratejik adımların bir parçası haline gelen drone saldırılarının arttığı bilinmektedir.<sup>225</sup> 2010 yılında yayınlanan Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi'ne göre ise; ulusal büyüme yolunda gidilmiştir diyebiliriz. Obama yönetiminde yayınlanan "Bilim ve Teknoloji Politikası" Dr. John P. Holdren<sup>226</sup> tarafından açıklanmıştır. Ekonomi, sağlık, enerji ve iç güvenlik üzerine düzenlemelerden bahsedilmiştir.<sup>227</sup>

2011 yılına gelindiğinde "National Strategy for Counterterrorism" adı altında askeri bir stratejik belge yayınlanmış ve Obama, ABD'nin güvenliğini tehdit eden unsurlara kesinlikle tahammül etmeyeceğini açıklamıştır. Halkın güvenliğini sağlamak için El-Kaide'yi hedef alan ABD, stratejik yapısının temellerini hukuka ve insan haklarına dayandırsa da güvenlik hedefini sağlayabilmek adına tek başına yetersiz olduğunu düşünmüş ve ülkeler arası terörle mücadelede işbirliğine yöneleceğinden bahsetmiştir.<sup>228</sup> 2012 yılı ABD için bir karar yılı olmuş ve Obama tekrar başkanlık koltuğuna oturarak ikinci dönemine adım atmıştır.<sup>229</sup> 2012'de başlayan Obama'nın ikinci dönemini meşgul eden konular; Libya ve Suriye'deki krizler, IŞİD'in yükselişi ile Arap Baharı olmuştur.<sup>230</sup> Bir önceki bölümde ele alınan bu problemlere Obama, cevabı tutarsız stratejik hamleler vermekte bulmuş, dış politika yapım aşamasında siyasi istikrarı sağlayamamış, terör eylemleri artış göstermiş ve Amerika'nın siyasi üstünlüğünü sekteye uğramıştır.<sup>231</sup> Obama'nın ikinci dönem politik stratejisi için bir yorum ABD'li gazeteci Peter Beinart'dan gelmiştir: "Obama is neither a dove nor a

---

<sup>225</sup> Karl Kaltenthaler - William Miller - Christine Fair, "The Drone War: Pakistani Public Attitudes toward American Drone Strikes in Pakistan", *Annual Meetings of the Midwest Political Science Association*, Chicago, 12-13.04.2012, <https://www.humanitarianlibrary.org/sites/default/files/2014/02/TheDroneWar4-4-12.pdf>, (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

<sup>226</sup> Bkz.: <https://www.belfercenter.org/person/john-p-holdren>, (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

<sup>227</sup> The White House, Science and Technology Policy Priorities and Opportunities in the Obama Administration, <https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/microsites/ostp/holdren-uofm-presentation.pdf>, 23.03.2010, School of Natural Resources and Environment 9th Annual Peter M. Wege Lecture on Sustainability, University of Michigan, (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

<sup>228</sup> The White House, National Strategy for Counterterrorism, June 2011, The White House Washington, [https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/counterterrorism\\_strategy.pdf](https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/counterterrorism_strategy.pdf), (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

<sup>229</sup> The New York Times, President Map, <https://www.nytimes.com/elections/2012/results/president.html?mtrref=www.google.com&gwh=91405A38D005D892B2779D0C9283C945&gwt=regi&assetType=REGIWALL>, (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

<sup>230</sup> Michael Clarke - Anthony Ricketts, "Did Obama Have a Grand Strategy?", *Journal of Strategic Studies*, 40: 1-2, 2017, s. 296.

<sup>231</sup> Bkz.: "1.7. B. Obama Dönemi Amerikan Grand Stratejisi."

hawk. He's a fierce minimalist"<sup>232</sup> tarzında olumsuz eleştirisi ve İskoçlu tarihçi *Niall Ferguson*'ın Obama doktrini ile alay etmesi Obama'nın politik stratejileri için bir örnek oluşturmuştur.<sup>233</sup>

2013 yılına gelindiğinde yayınlanan Obama stratejilerinin çoğunlukla ülke içi bilim, teknoloji ve ek olarak ekonomi<sup>234</sup> bazlı gelişmelere ayrıldığını söyleyebiliriz.<sup>235</sup> Ulusal Savunma Üniversitesi'nde Afgan Savaşı'nı sona erdirirken terörle mücadele çerçevesinde stratejilerini açıklayan Obama<sup>236</sup>, Amerika'nın adımlarının hukuk çerçevesinde ilerleyeceğini ve tek çözüm yolu olarak askeri kuvvete başvurmayacaklarını bir yandan da ülkeler arası işbirliğine ihtiyaçları olduğunu dile getirmiştir.<sup>237</sup> Genel olarak büyük bir değişim içermeyen ve kendini tekrar eden stratejiler beraberinde Obama'nın hali hazırda bir stratejiye sahip olmadığı akademisyenler tarafından sıkça konuşulmuştur.<sup>238</sup> 2014 yılına gelindiğinde radikal bir grubun tedirgin edici yükselişi ile kendini İslam Devleti (İŞİD) ilan etmesi, Ortadoğu için bir strateji daha gerektirmiştir. 2014 stratejisini<sup>239</sup> duyuran Obama, İŞİD'i kapsamlı, sürdürülebilir bir terörle mücadele stratejisi ile alt etmeyi planlamıştır. İki hafta sonra Suriye'deki İŞİD topluluğuna hava saldırısı düzenlenmiş ve Irak'taki Amerikan birlikleri 2016 yılına değin 5.000'den fazla yükselmiş, ek olarak radikal örgüte karşı

---

<sup>232</sup> Peter Beinart: "Obama ne güvercin ne de şahin. O vahşi bir minimalist."

<sup>233</sup> Michael Clarke - Anthony Ricketts, "Did Obama Have a Grand Strategy?", *Journal of Strategic Studies*, 40: 1-2, 2017, s. 311.

<sup>234</sup> The Atlantic, "Obama's 2013 State of the Union Speech: Full Text", <https://www.theatlantic.com/politics/archive/2013/02/obamas-2013-state-of-the-union-speech-full-text/273089/>, (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

<sup>235</sup> Bkz.: The White House,

[https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/microsites/ostp/research\\_infrastructure\\_fy14.pdf](https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/microsites/ostp/research_infrastructure_fy14.pdf), (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

<sup>236</sup> The White House, Megan Slack, "President Obama Discusses U.S. Counterterrorism Strategy", <https://obamawhitehouse.archives.gov/blog/2013/05/23/president-obama-discusses-us-counterterrorism-strategy>, (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

<sup>237</sup> The White House, The President's May 23 Speech on Counterterrorism, The White House, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2013/05/23/fact-sheet-president-s-may-23-speech-counterterrorism>, (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

<sup>238</sup> Daniel W. Drezner, "Does Obama Have a Grand Strategy?", *Foreign Affairs*, Vol. 90, No. 4, 2011, pp. 57-68.

<sup>239</sup> The White House, Statement by the President on ISIL, The White House, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/09/10/statement-president-isil-1>, (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

düzenlenen hava saldırıları 10.000'i geçmiştir.<sup>240</sup> 2014 yılı stratejisinin bir diğer tarafı ise 1959'dan beri güvensizlik üzerine kurulu olan ABD-Küba ilişkilerin restore edilmesi açısından diplomatik adım atılması olmuştur.<sup>241</sup>

2015 yılındaki strateji belgesi "süper güç" konumunda olan ABD'nin, sürdürülebilir liderliğe evrilmesi için oluşturulmuştur. Amerika'nın küresel hegemonya planının ulusal çıkarları gözeteceğini belirten bu strateji, geleceğe yönelik güç artırımını hedeflemiştir.<sup>242</sup> Amerikan liderliğinin sürdürülebilirliği dört ilkeye ayrılmıştır. İlki ABD'nin güvenliği hakkında Amerikan vatandaşları ve müttefiklerle ilerleneceği, ikincisi güçlü ve yenilikçi bir ekonomik sistemi inşa etme gerekliliği, üçüncüsü uluslararası düzende insan haklarına saygı perspektifinde ilerleme sağlanacağı, son olarak ise güçlü işbirlikleri beraberinde barış ve güvenliği sağlama yolunda gidileceğinden bahsedilmiştir.<sup>243</sup> 2015'in son strateji belgesi ise Mart ayında yayınlanmış ve ulusal çıkarların sağladığı kazanımlar bağlamında ilerletilmiştir.<sup>244</sup> 2015 Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi'nde Çin ile nükleer güvenliğe teşvik konu edilmiş ve İran'ın nükleer kullanımını kısıtlama adına kapsamlı anlaşmalar yapmak için müzakereler düzenlenmiştir.<sup>245</sup> 2014 stratejisinden de anlaşılacağı üzere Obama, Çin'e

---

<sup>240</sup> Michael Nelson, "Barack Obama: Foreign Affairs", UVA Miller Center, <https://millercenter.org/president/obama/foreign-affairs> , (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

<sup>241</sup> Council on Foreign Relations, "U.S.-Cuba Relations", <https://www.cfr.org/backgrounder/us-cuba-relations> , (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

<sup>242</sup> The White House, National Security Strategy, February 2015, The White House, Washington, [https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/docs/2015\\_national\\_security\\_strategy\\_2.pdf](https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy_2.pdf) , (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

<sup>243</sup> The White House, Tanya Somanader, "President Obama's National Security Strategy in 2015: Strong and Sustainable American Leadership", <https://obamawhitehouse.archives.gov/blog/2015/02/06/president-obamas-national-security-strategy-2015-strong-and-sustainable-american-lea> , (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

<sup>244</sup> Janine Davidson, "Obama's Last National Security Strategy", <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2015-03-02/obamas-last-national-security-strategy> , (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

<sup>245</sup> The White House, Remarks by President Obama and President Xi of the People's Republic of China in Joint Press Conference, The White House, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/09/25/remarks-president-obama-and-president-xi-peoples-republic-china-joint> , (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

yönelik serbest ticaret, ekonomik kalkınma, terörle mücadele gibi başlıklarla işbirliği yanlısı bir tutum sergilemiştir.<sup>246</sup>

Obama'nın ikinci döneminin sonuna gelene değin yayınlanan Ulusal Güvenlik Belgeleri'nden bir çıkarımda bulunmak gerekirse; her iki döneminde de gazeteci ve akademisyenler tarafından stratejik hamlelerinin eleştirildiğini söyleyebiliriz. Fakat Obama, ABD'nin refah ve değerleri üzerinde çalıştığını sürekli olarak vurgulamış fakat dış politikada var olan stratejilerini işbirlikçi, barışçıl bir tutum sergileyerek ilerletse dahi farklı sonuçlar doğurduğu gözlemlenmiştir. Söz konusu sonuçlardan ilki Ortadoğu'da kendisini göstermiş ve liberal politikalar göz ardı edilmiştir. Asya coğrafyası özellikle Çin'e yönelik oluşturulan politikalarda rekabetin sıklaştığı ve realpolitik kavramının etkisi göze çarpmaktadır. İşbirliklerinin stratejik rekabete hizmet olarak kullanıldığı bu süreç, birçok yeni tehdit unsurunun oluşması ile şekillenmiştir.

### **2.1.2. B. Obama Dönemi Büyük Stratejisinin Çin'e Yansımaları Hakkında Ön Bilgi**

Amerika Birleşik Devletleri başkanı Obama iktidara geldiğinde stratejisinin yönelim gösterdiği bir diğer nokta Washington-Pekin ilişkileri olmuştur. Obama dönemi Çin ilişkilerinin seyrini “önemli bir ortaklık” ve “rakip” tanımlamaları izlemiştir. Bu kavramlar, ABD-Çin ilişkilerinin ekonomik ve ticari yönü kadar siyasi koluna da vurgu yapmıştır.<sup>247</sup> ABD'nin dünyayı yeniden biçimlendirme, kontrolde tutma girişimleri Wilson Prensipleri ile başlamış<sup>248</sup> ve küreselleşmenin etkisiyle zaman ilerledikçe ticaret savaşları olarak adlandırılan fakat özünde politik, küresel güç mücadelelerini barındıran sıra dışı bir sürece adım atılmıştır.<sup>249</sup> Güç kavramının ABD ve Çin arasında büyük tartışmalar yarattığı çağımız uluslararası sisteminde karşı karşıya kaldığımız sorular

---

<sup>246</sup> The White House, Fact Sheet: President Obama's Visit to China, The White House, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/11/11/fact-sheet-president-obama-s-visit-china>, (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

<sup>247</sup> Ersin Dedekoca, “ABD-Çin İlişkilerinde Kriz Yönetimi”, *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 1 (3), Aralık 2017, s. 156

<sup>248</sup> Ersoy Önder, “Başkanların Doktrinleri Çerçevesinde, ABD'nin Yeni Güvenlik Anlayışı ve Soğuk Barış”, *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 4, S. 1, Mart 2020, s. 28.

<sup>249</sup> Barış Esen, “ABD-Çin Ticaret Savaşı'nın Politik Boyutu”, Ocak 2020, s. 1, [https://www.researchgate.net/publication/345698347\\_ABD-Cin\\_Ticaret\\_Savasinin\\_Politik\\_Boyutu](https://www.researchgate.net/publication/345698347_ABD-Cin_Ticaret_Savasinin_Politik_Boyutu), (Erişim Tarihi: 17.02.2021).

şunlardır: ABD'nin gücü azalıyor mu? Nükleer silahlar bir ülkeyi güçlü kılmaya yeterli mi? Dünya Çin'in yükselişinden korkuyor mu? ABD, Ortadoğu'ya barış getirebilecek güce sahip mi?<sup>250</sup> Bu sorulara cevap niteliğinde edinilen stratejiler, ülkeler arası tehdit algılamaları ve yıkıcı girişimlerde fazlaca önem kazanmıştır. Daha önce vurguladığımız gibi Obama'nın Ulusal Güvenlik Stratejileri, rakibi Çin'den ziyade küresel terörle mücadeleye öncelik vermiştir.<sup>251</sup>

ABD'nin terörle mücadeleye geçen yıllarında, büyümesi ciddi bir şekilde devam eden Çin'in yükselişi bir tehdit olarak algılanmıştır. Çin'in dünya ekonomisinde dokunaklı bir yükseliş sergileyip yukarı tırmanması Washington yönetimini rahatsız eden konulardan biri haline gelmiş ve bu doğrultuda stratejiler oluşturulmuştur.<sup>252</sup> Obama'nın dediği gibi: "ABD-Çin arasındaki ilişki 21. yüzyılın en önemli ikili ilişkisidir." Diplomatik ilişkilerin kurulmasından sonra devam eden süreçte dünyanın en büyük iki ekonomik gücü olan ikili, ciddi anlamda sıkı ilişkiler kurmuşlardır. Genel olarak Obama'nın stratejilerinde sadece rekabet değil, işbirliğine yönelim gösterdiği de bilinmektedir.<sup>253</sup> Diğer yandan günümüz ünlü sosyolog *Michael Mann* ile McGill Üniversitesi sosyologu *John A. Hall*, diyalogları sırasında Çin ile ABD arasındaki politik ilişkilere bakıldığında, Çin'in ABD'yi çoğu yönden taklit ettiğini öne sürmüşlerdir. Amerikan politikalarını özellikle ekonomik açıdan uygulayan Çin'in, Afrika'ya doğru genişleme gösterdiğini iddia etmişlerdir. ABD ve Çin'in ekonomik olarak ciddi derecede birbirilerine bağlı olduğu iddia edilmiş ve her iki gücün nükleer silahlara, askeri kuvvete sahip olduklarını ve her iki gücün de birbirileriyle mücadeleye girmekten kaçındıklarını dile getirmişlerdir.<sup>254</sup> Buradan çıkacak olan sonuç; ABD ve Çin ilişkilerinin "karşılıklı bağımlılık" olarak nitelendirilebileceğidir. Bu kavram; bir

---

<sup>250</sup> David A. Baldwin, *Power and International Relations*, Princeton University Press, <https://www.jstor.org/stable/pdf/j.ctt1q1xsp6.4.pdf?refreqid=excelsior%3A1b103d1efd31975bbcca5d4ea70303ed>, (Erişim Tarihi: 17.02.2021).

<sup>251</sup> Bkz.: 1.7.1. B. Obama Döneminde Yayınlanan Ulusal Güvenlik Stratejileri.

<sup>252</sup> Barış Esen, "ABD-Çin Ticaret Savaşı'nın Politik Boyutu", Ocak 2020, s.2, [https://www.researchgate.net/publication/345698347\\_ABD-Cin\\_Ticaret\\_Savasinin\\_Politik\\_Boyutu](https://www.researchgate.net/publication/345698347_ABD-Cin_Ticaret_Savasinin_Politik_Boyutu), (Erişim Tarihi: 17.02.2021).

<sup>253</sup> Cheng Li, "Assessing U.S.-China Relations Under the Obama Administration", *China-US Focus* 2016, <https://www.chinausfocus.com/foreign-policy/assessing-u-s-china-relations-under-the-obama-administration/>, (Erişim Tarihi: 17.02.2021).

<sup>254</sup> Michael Mann - John A. Hall, *Yirmibirinci Yüzyılda İktidar*, Açılım Kitap, İstanbul, 2014, ss. 59-60.

devletin politik, askeri ve ekonomik anlamda ne kadar güçlü olursa olsun başka bir devlete bağımlı olabileceği anlamına gelmektedir.<sup>255</sup>

İki ülke arasındaki karşılıklı bağımlılığın günümüz koşullarında dahi süre geldiği bilinmekte ve Korona virüs salgını ile ABD-Çin arasındaki ekonomik rekabetin yanı sıra politik stratejilerin de gündeme geldiği görülmüştür. Ek olarak tarihçi ve diplomat *Joseph Nye* ikinci bir soğuk savaşın kapıda hazır beklediğini öne sürmüştür.<sup>256</sup> 2010 TED konuşmasında 21. yüzyılda güç değişiminin ikiye ayrıldığını iddia eden Joseph Nye, Amerika-Çin arasındaki güç geçişi ve güç yayılımı ile Batıdan Doğuya doğru bir güç aktarımından bahsetmiştir. Asya'nın yükselişini ima eden bu konuşmada Nye, askeri gücün, sert gücün önemli olduğu savaşların daim kalacağını söylemiş aynı zamanda yumuşak ve sert güç arasında bir yerlerde dengede olmanın öneminden bahsetmiştir. 21. yüzyılda halk için olumlu kazançlar sağlamanın ön planda olduğu ve bu doğrultuda stratejiler üretebilmeyi başarının anahtarı olarak nitelendirmiştir.<sup>257</sup>

Obama döneminde Çin ile alakalı ticari işbirliklerinin sıralandığı ABD USTR arşivlerine<sup>258</sup> göz atıldığında; Obama'nın Amerika'da daha büyük ekonomik kazançlar için orta sınıf ekonomi stratejisi yürüttüğü ve ihracatı arttırmaya yönelik girişimlerde bulunduğu söylenebilmektedir. Çin ise bu ticaret savaşında BRICS<sup>259</sup> adında bir kuruluş ile yeni bir jeostratejik güç yaratma girişiminde bulunmuş, ekonomik liderliğini muhafaza etmek ve dünya ekonomisi sıralamalarında doruğa ulaşmayı hedeflemiştir. BRICS kuruluşuna yönelik, Türkiye'nin de içerisinde bulunduğu CIVETS grubu (Türkiye, Endonezya, Vietnam, Mısır ve Güney Afrika), on yıl içerisinde BRICS üyelerinin ekonomik kazanımlarına erişeceği Çinli yazar *Sun Lizhou* tarafından analiz edilmiş ve bu grubun işlevi, bazı Çinli araştırmacılara göre ABD ve BRICS ülkelerinin etki kapasitesini sınırlamak için ortaya atıldığı öne sürülmüştür. ABD'nin ekonomik

<sup>255</sup> Emine Akçadağ Alagöz, "Ekonomik Karşılıklı Bağımlılık Kapsamında AB-Çin İlişkileri", *U.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 9, S. 2, 2016, s. 35.

<sup>256</sup> Joseph Nye, "For the US and China, Interdependence is a Double-Edged Sword", Feb. 4 2020, <https://www.ft.com/content/b3f5e946-4441-11ea-9a2a-98980971c1ff>, (Erişim Tarihi: 17.02.2021).

<sup>257</sup> TED Global 2010, "Joseph Nye ile Küresel Güç Değişimleri Üzerine", [https://www.ted.com/talks/joseph\\_nye\\_global\\_power\\_shifts?language=tr#t-937266](https://www.ted.com/talks/joseph_nye_global_power_shifts?language=tr#t-937266), (Erişim Tarihi: 17.02.2021).

<sup>258</sup> Office of United States Trade Representative, <https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/fact-sheets/2015/january/fact-sheet-obama-administration%E2%80%99s>, (Erişim Tarihi: 17.02.2021).

<sup>259</sup> Brazil, Russia, India, China, South Africa, <https://infobrics.org/>, (Erişim Tarihi: 17.02.2021).

genişlemesini hedef alan kavramın, Çinli uzmanlar tarafından bir kuramsal düşünce çerçevesinde kalacağını da düşünenler vardır.<sup>260</sup>

“Tek Kuşak Tek Yol Projesi” ile dünya ekonomisine bir alternatif kutup kazandırmayı hedefleyen Çin, yumuşak güç kullanımı ile küresel yayılım sağlamaya çalışmıştır.<sup>261</sup> Yayılımına kararlı politikalar eşliğinde devam eden Çin, Obama döneminin yumuşak güç stratejisi beraberinde ABD işbirliklerine pozitif yaklaşmıştır. Giderek tırmanan ve soğuk bir savaşa dönüşen ABD-Çin ticaret savaşının ekonomik olduğu kadar politik etkileri de olmuştur. ABD-Çin ilişkilerinde güvensizlik hissi uyandıran “misilleme” mantığının Obama döneminde de gerçekleştirildiğini öne süren Çin, ABD’nin Dünya Ticaret Örgütü kurallarına uymadığı iddiasıyla 2,4 milyar dolarlık misilleme yaptırımını talep etmiştir.<sup>262</sup> ABD-Çin Ekim İKV 2020 değerlendirme raporunda yer alan, ticaret savaşıyla ivme kazanan bu gerilimin; ABD’nin Çin’i politik, ideolojik ve ekonomik açıdan kendisine “varoluşsal tehdit” olarak görmesinden kaynaklandığı ileri sürülmüştür.<sup>263</sup> Obama’nın Çin’e karşı riskten korunma ve dengeleme başlıklarının yer aldığı bölgesel stratejileri bulunmuş ve Çin’e yönelik açık, genel bir rekabet stratejisi izlemiştir.<sup>264</sup>

2021 yılı Hong Kong Forumuna bakıldığında, son bir yıl içerisinde ABD ve Çin ilişkilerinin sekteye uğradığı ve bu durumun ticari, ekonomik sebeplerin ötesinde olduğu, İcra Kurulu Başkanı *Carrie Lam* tarafından iddia edilmiştir. ABD-Çin ilişkileri üzerine gerçekleşen bu forumda ele alınan: “Dünyanın iki büyük ekonomik gücü” arasındaki bu açılmanın hem ikili ilişkilere hem de küresel anlamda ekonomik büyümeye zarar vereceği dile getirilmiştir.<sup>265</sup> Çin’in günümüz stratejik hamlelerine bakıldığında; 2021 yılında konuşulan “İkili Dolaşım” politikası ile ulusal beş yıllık

---

<sup>260</sup> Erkin Ekrem, “Türkiye-Çin İlişkileri: Çin’in Gözünde Türkiye”, *Yeni Fikir*, 2011, S. 07, s. 31.

<sup>261</sup> Arzu Al - Hayri Kaya, “Ticaret Savaşları Bağlamında Çin-ABD İlişkileri: Düzenin Sonu”, XI. IBANESS Kongreler Serisi – Tekirdağ, Mart 2019.

<sup>262</sup> Euronews, <https://tr.euronews.com/2019/10/21/cin-obama-doneminden-kalma-dava-nedeniye-abd-ye-2-4-milyar-dolarlik-yaptirim-talep-ediyor>, (Erişim Tarihi: 17.02.2021).

<sup>263</sup> Bahri Yılmaz, “Amerika-Çin Ekonomi Savaşı ve ABD-Transatlantik İlişkileri”, *İktisadi Kalkınma Vakfı* 237, s.3.

<sup>264</sup> Weixing Hu, “Trump’s China Policy and Its Implications for the “Cold Peace” across the Taiwan Strait”, *China Review*, Vol. 18, No. 3, 2018, ss. 62-64.

<sup>265</sup> Hong Kong Forum on U.S.-China Relations, The Way Forward, Jan. 26 2021, <https://www.chinausfocus.com/special/2021forum/remarks/20866.html>, (Erişim Tarihi: 17.02.2021).

ekonomik, politik ve sosyal alanlara hitaben oluşturulan planını ele alabiliriz. Amerika ve diğer yüksek gelirli Batı ülkeleri ile artan çatışma dolayısıyla “İkili Dolaşım Stratejisi” (Dual Circulation) planlanmış; iç dolaşım, dış dolaşım olarak ikiye ayrılmıştır. Yerli dolaşım, yerel üretim ve tüketime teşvik ederken, uluslararası dolaşım yabancı teknolojilerin tanıtımı, asimilasyonu, uyarlanması ve küresel pazarlara dikkatle yaklaşmayı içermektedir.<sup>266</sup> Kısaca ABD ve Çin rekabet sahasında, Amerikan stratejilerinin Çin’e yansması değerlendirildiğinde: Çin ekonomik stratejileri ile geçmişten günümüze küresel nüfuzunu arttırmayı ve kilit nokta olan ABD’nin ekonomik, politik çevrelemeleri bağlamında savunma stratejilerine yer verdiğini söyleyebiliriz. Savunma stratejileri olarak adlandırılan bu hamleler; sadece korunmaya yönelik inşa edilmemiş, rekabet sahasında karşıt bir güç olarak yer alan Çin’in politik emellerine hizmet etmiştir.

## 2.2. B. Obama Dönemi Amerikan Dış Politikası

Devletlerin, uluslararası sistemde diğer devletlere karşı davranışları olarak bilinen dış politika,<sup>267</sup> güvenlik olgusuyla yakından alakalı olup karar alım sürecinde güvenlik algısı kilit noktayı oluşturmaktadır. *Barry Buzan*’a göre güvenliğin üç seviyesi vardır: Bireyler, devletler, uluslararası sistemler.<sup>268</sup> Güvenliğin konseptini oluşturan bu üç kavramdan dış politika karar yapım mekanizmasının temelleri uluslararası sistem üzerine kuruludur ve bu sistem politik kültürün özü anlamına gelmektedir. Uluslararası sisteme kısaca değinirsek, İngiliz Okulu Kuramı’nın temelinde yer alan dört maddeyi incelememiz gerekmektedir:

1. Uluslararası ilişkilerin birincil aktörleri egemen devletlerdir.
2. Uluslararası ilişkilerde, iki ve daha fazla devlet arasında ilişki vardır ve birbirilerinin kararlarına etki edebildiği sürece devletler sistemi vardır.

---

<sup>266</sup> Futao Huang, “What Does China’s Dual Circulation Policy Mean?”, 13.02.2021, University World News, <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20210209142130224>, (Erişim Tarihi: 18.02.2021).

<sup>267</sup> Fulya Ereker, “Dış Politikayı Analiz Etmek: Dış Politika Analizinde Yapan-Yapı Sorunu”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 9, Sayı 36 (Kış 2013), s.47.

<sup>268</sup> Marianne Stone, “Security According to Buzan: A Comprehensive Security Analysis”, *Security Discussion Papers Series* 1, Spring 09, s. 3.

3. Uluslararası sistem anarşiktir. Anarşi ortak hükümet olmaması anlamına gelir.
4. Uluslararası sistemde devletler, ortak menfaat ve değerleri çerçevesinde oluşturduğu sınırlayıcı ortak kurallar ile birlikte “uluslararası toplum” içerisinde yer alırlar.<sup>269</sup>

Uluslararası politik seviyede yer alan ilişkilerde, dış politika ile alakalı hükümet organlarının işleyişine ek olarak coğrafya ve ekonomik refah gibi faktörlerin de büyük ölçüde etkili olduğu bilinmektedir.<sup>270</sup> Karmaşık bir yapı olarak nitelendirilen dış politika yapım süreci birçok etmen etrafında şekillenmiştir. *Robert Cox*'a göre bu karmaşık yapı tarih, siyaset, felsefe, ekonomi gibi öğeleri içerisinde barındıran dünya düzeniyle iç içedir.<sup>271</sup>

Hegelci *T. H. Green*: “Bir devletin fikirlerini gerçekleştirmek için kendi çıkarına yaptığı hiçbir eylem, genel toplumun herhangi bir gerçek çıkarı veya hakkıyla çelişemez” cümlesiyle ulusal çıkar uyumunu özetlemiştir. Ulusal menfaatlere hizmet eden dış politika mekanizmasının, her ulusun kendi çıkarlarına yönelik hareket etmesiyle insanlığın refah düzeyinin daha üst bir seviyeye taşınacağı belirtilmiştir.<sup>272</sup> Buna ek olarak Hegel'in uluslararası ilişkiler kuramına ilişkin olarak, devletler arası ilişkilerin realist niteliği incelendiğinde şu şekilde maddeler karşımıza çıkmaktadır:

1. Hegel, devletler arası ilişkileri yöneten en önemli unsurun “devlet refahı” olduğunu düşünmekte ve devletlerin birbirleriyle ilişkiye girmeleri sonucu aralarındaki iletişimin (menfaatlerin, isteklerin, bencil hedeflerin, haksızlıkların) değişkenliğine sahne olduklarını belirtmiştir.
2. Bağımsızlığın (Selbstständigkeit) ise devletin en temel görevi olduğunu öne sürmüştür.

---

<sup>269</sup> Balkan Devlet - Özgür Özdamar, “Uluslararası İlişkilerde İngiliz Okulu Kuramı: Kökenleri, Kavramları ve Tartışmaları”, *Uluslararası İlişkiler*, C. 7, S. 5, (Bahar 2010), s. 47.

<sup>270</sup> Mustafa Aydın, “Uluslararası İlişkilerde Yaklaşım, Teori ve Analiz”, *Ankara Üniversitesi Siyaset Bilimleri Dergisi*, 51 (01), 1996, s. 72.

<sup>271</sup> Peer Schouten, “Robert Cox on World Orders, Historical Change, and the Purpose of Theory in International Relations”, *Theory Talks*, 12.03.2020, s. 1.

<sup>272</sup> E. H. Carr, *Yirmi Yıl Krizi 1919-1939*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2020, s. 95.

3. Devletler dışa açılmaya eğilimidir, bir devletin diğer devletle olan ilişkileri hükümdarın yetki alanına girmektedir. Dış politika alanındaki yetki hükümdarın görevidir...<sup>273</sup>

Hegel'in kuramı ele alındığında dış politika olgusunun realist bir yapıda değerlendirildiği görülmektedir. Uluslararası politik sistemde realizmin hâkim olduğunu savunan neorealizmin öncüsü *Kenneth N. Waltz*'a<sup>274</sup> ek olarak Edward Hallet'in uluslararası ilişkiler teorisindeki realizm vurgusunu da göz önünde bulundurmak gerekmektedir.<sup>275</sup> Egemen devletlerin dış politika yapım aşamasının güvenlik olgusu temelleri üzerine kurulduğu ve bu doğrultuda verilen kararların güce dayandırıldığı ulusal sistemde, devletlerin dış politika kararları realist görüşte ilerlemiş ve küresel politikada devlet en önemli aktör olarak kabul edilmiştir.<sup>276</sup> Diğer yandan dış politika eğilimlerinin sadece siyasi hayatı değil genel anlamda sosyal hayatı şekillendiren değerlerle de iç içe olduğu bilinmektedir. Sosyologlar, dış politika kararlarının evrensel bağlamda insanların iç ve dış tehditlerden korunmalarına yönelik ihtiyaçlarını karşıladığını belirtmiştir.<sup>277</sup> Ek olarak dış politika yapım sürecini etkileyen bir diğer faktör iç politika eğilimleri olmuştur. İç politika eylemlerinin dış politika kararları için fazlaca önemli olduğu yönünde araştırmalar yapılmıştır. Dış politika analistleri, iç politika eğilimlerinin dış politikaya etki kapasitesinin özellikle küçük devletler için fazla olduğu kanısındadır. İç politika kararlarının dışa yansımalarının baskınlığının ülke gelişmişliğiyle doğru orantılı olduğu bilinmektedir.<sup>278</sup> Diğer yandan değişen dinamikler öncülüğünde iç ve dış politikalar arasındaki bağlantının bir diğer yorumu ise dış

---

<sup>273</sup> Faruk Yalvaç, *Hegel'in Uluslararası İlişkiler Kuramı: Dünya Tini, Devlet ve Savaş*, Phoenix Yayınları, Ankara, 2008, ss. 81-82.

<sup>274</sup> Kenneth N. Waltz, "Structural Realism after the Cold War", *International Security*, Vol. 5, No. 1, Summer 2000, p. 5.

<sup>275</sup> E. H. Carr, *Yirmi Yıl Krizi 1919-1939*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2020, s. 36.

<sup>276</sup> Tayyar Arı, *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*, Alfa Yayınları, Bursa, 2017, ss. 59-60.

<sup>277</sup> Brian C. Rathbun, "Takin Foreign Policy Personally: Personal Values and Foreign Policy Attitudes", *International Studies Quarterly* (2016) 60, s. 125.

<sup>278</sup> Fredrik Doezer, "Domestic Politics and Foreign Policy Change in Small States: The Fall of the Danish 'footnote policy'", *Cooperation and Conflict*, 46 (2), 2011, ss. 223-224.

politikanın dışarıya yönelik olmasından ziyade devletin kendisine yönelik bir politika olduğu, iç ve dış ayrımının bir mit olarak değerlendirildiğidir.<sup>279</sup>

Dış politika karar alım sürecini ilk olarak sınıflandırma girişiminde bulunan *Richard C. Snyder, H. W. Bruck, Burton Sapin*; eylem, tepki, etkileşim formülasyonu ile iki ülkenin politik ilişkilerini açıklamış ve bir ülkenin politik sürecinin uluslararası sahada karar yapıcı mekanizma (ülke lideri) öncülüğünde, toplumun sosyo-kültürel yapısına bağlı olarak değiştiğini iddia etmişlerdir.<sup>280</sup>

Amerikan dış politika kökenine baktığımızda diğer devletlerde olduğu gibi politik kültürün devlet liderlerinin kendi kişilik parametreleri çerçevesinde şekillendiğini görebiliriz. Barack Obama dönemi dış politika eğilimlerini inceleyecek olursak, bu bağlamda Obama'nın karakteri, bakış açısı, siyasi görüşleri dış politika karar yapım aşamasında büyük rol oynamıştır diyebiliriz. Aynı zamanda Snyder, Bruck, Sapin'in de belirttiği gibi toplumun sosyo-kültürel seviyesinin liderlerin karar alım aşamasında etkili olduğu düşünüldüğünde Obama'nın, Amerikan tarihinin köklerine uzanan politik geleneklerinden de etkilenerek karar yapım aşamasını oluşturduğu düşünülebilir. İlk olarak ülke liderinin şahsiyeti çerçevesinde oluşan gelişmelere bakarsak: Yönetime geçmeden önce nükleer silahlanmaya sıcak bakmadığını belirten Obama'nın 2009 yılında, iktidarının ilk senesinde Nobel Barış ödülü aldığını görebiliriz.<sup>281</sup> Ek olarak toplumsal eşitsizlik<sup>282</sup>, dini bölünmeler<sup>283</sup>, iklim değişikliği<sup>284</sup>

---

<sup>279</sup> Ali Balcı, “‘Dış Politika’ Yeni Bir Kavramsallaştırma Bağlamında Egemenlik Mitinin Analizi”, *Uluslararası İlişkiler*, Vol. 7, No. 28, 2011, ss. 6-7.

<sup>280</sup> Richard C. Snyder - H. W. Bruck - Burton Sapin, “Decision-Making and Decision-Makers”, 19. The Decision-Making Approach to the Study of International Politics”, University of Buffalo, <https://www.acsu.buffalo.edu/~fczagare/PSC%20346/SnyderBruckSapin.PDF> , ss. 200-206, (Erişim Tarihi: 21.02.2021).

<sup>281</sup> David Osborne, “Barack Obama’s Foreign Policy Legacy, and His Nobel Peace Prize, are Looking More Questionable Than Ever”, Independent, 17.04.2017, <https://www.independent.co.uk/voices/barack-obama-peace-prize-syria-chemical-weapons-bashar-al-assad-jimmy-carter-legacy-a7684661.html> , (Erişim Tarihi: 21.02.2021).

<sup>282</sup> Politico Stuff, “President Obama on Inequality (Transcript), 12.04.2013, <https://www.politico.com/story/2013/12/obama-income-inequality-100662> , (Erişim Tarihi: 21.02.2021).

<sup>283</sup> WYSU-FM, “Senator Obama on Religion”, Youngtown State University, <https://wysu.org/content/commentary/senator-obama-religion> , (Erişim Tarihi: 21.02.2021).

<sup>284</sup> Bkz.: Steven Mufson - Joby Warrick, “Obama Urges World Action on Climate Change: No Nation ‘immune’ to Global Warming”, 30.11.2015, [https://www.washingtonpost.com/business/economy/obama-urges-world-action-on-climate-change-hour-is-almost-upon-us/2015/11/30/2765bac4-975c-11e5-8917-653b65c809eb\\_story.html](https://www.washingtonpost.com/business/economy/obama-urges-world-action-on-climate-change-hour-is-almost-upon-us/2015/11/30/2765bac4-975c-11e5-8917-653b65c809eb_story.html) , (Erişim Tarihi: 21.02.2021).

gibi konularda da duyarlılığı belirten açıklamalarla gündeme gelmiş ve Afrika kökenli bir başkan olarak beklentileri arttırmıştır diyebiliriz. Bu bağlamda Obama yönetiminin ilk dönemlerinde temanın bütünleşmeden ziyade ‘yeniden doğuş’ olduğu söylenebilir. Çin ile sağlanmaya çalışılan işbirlikleri, Rusya ile ilişkilerin nötr bir çizgide ilerlemesi, iklim değişikliklerinin olumsuzluklarını engelleme açısından yapılan atılımlar, Obama yönetiminin ilk yılları için örnek gösterilebilir.<sup>285</sup> İkinci olarak Amerika politik tarihinin, karar alım aşamasındaki etkisine örnek vermemiz gerekirse: George Bush’un Savunma Bakanı Robert Gates’in Obama yönetiminde görevde kalmasının sebebi olarak bu durumu gösterebiliriz. Aynı zamanda Obama’nın, dört yıldızlı Donanma Generali James L. Jones’un Ulusal Güvenlik danışmanı olmasını istemiş olması, Ulusal İstihbarat Başkanı olarak dört yıldızlı Amiral Dennis C. Blair’in atanması (Asya özellikle Çin konusunda uzman olarak bilinmektedir)<sup>286</sup> da aynı sebepten kaynaklanmaktadır. Obama dönemi Amerikan dış politikası değerlendirilirken göz önünde bulundurulması gereken bir diğer nokta, Obama’nın şahsi eğilimleri ne olursa olsun ABD’nin kemikleşmiş kurumlarının, kök salmış stratejik gündeminin değiştirilemeyeceği olmalıdır.

Üçüncü Dünya’da devletlerin siyasi algılamalarında güvensizlik hissi hâkim olmuş ve dış politika şekillenmeleri bu doğrultuda gerçekleşmiştir. Güvenlik kuruluşlarının ABD merkezli gelişmesi, Batı’nın güvenlik olgusunu fazlasıyla dikkate aldığına işaret etmiş ve dış politika önemleri iç, dış güvenlik stratejik temellerine oturtulmuştur.<sup>287</sup> Dış politika yapım sürecinde neo-liberal bir görüş sergileyen Obama, 2010 Ulusal Güvenlik Stratejisinde<sup>288</sup> terörle mücadele kapsamında adımlar atmaktan geri kalmamış fakat sürekli olarak ulusal refahı, liberal değerleri, iç meseleleri gündeme getirmiştir.<sup>289</sup> Obama’nın iktidara gelişiyle ılıman bir atmosferin hâkim olduğu dış ilişkilerde yumuşak güç ön plana çıkmıştır. ABD’nin G. Bush’tan kalan sert imajını

<sup>285</sup> Richard N. Haass, *Yeni Amerika Dış Politika İçeride Başlar*, Nefes Yayıncılık, İstanbul, 2014, s. 112.

<sup>286</sup> F. William Engdahl, *Küresel Tam Hâkimiyet*, Bilim + Gönül Yayınları, İstanbul, 2009, ss. 295-297.

<sup>287</sup> Neslihan Dikmen-Alsancak, “Üçüncü Dünya Güvenlik ve Postkolonyal Güvenlik Yaklaşımları Arasındaki Farklılıklar”, *Uluslararası İlişkiler*, Vol. 16, No. 63, 2019, s. 24.

<sup>288</sup> The White House, National Security Strategy, May 2010, [https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/rss\\_viewer/national\\_security\\_strategy.pdf](https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf), (Erişim Tarihi: 21.02.2021).

<sup>289</sup> Güngör Şahin, “Uluslararası İlişkiler Teorileri Kapsamında Amerika Birleşik Devletleri Dış Politikası ve Güvenlik Stratejisi”, *Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi*, C. 10, S. 2, Haziran 2019, s. 75.

düzelteye yönelik bazı girişimlerde bulunan Obama'nın Ulusal Güvenlik Belgelerinde "tehdit" kavramı sadece bir kere kullanılmış, onun yerine "meydan okuma" kavramı, belgede iki kez yer almıştır: "Biz devletlerden, devlet dışı aktörlerden ve başarısız devletlerden gelen çoklu tehditler ile yüzleşirken, on yıllar boyunca ülkemizin güvenliğini sağlayan ve küresel güvenliğini destekleyen askeri üstünlüğümüzü devam ettireceğiz."<sup>290</sup> Ek olarak Irak ve Afganistan'da gerçekleşen olaylar gibi güvenliğini tehdit eden konularda dış politika yönelimi "çok-terafıllık" ilkesine eğilim göstermiştir.<sup>291</sup> Obama'nın dış politikadaki çok-terafıllık stratejisi, küresel problemleri uluslararası koalisyon aracılığıyla çözüme kavuşturmak şeklinde düşünülmüştür. Obama yönetiminin, Kaddafi rejimine yönelik fikir birliğine Birleşmiş Milletler çerçevesinde erişmesi de buna bir örnek oluşturmuştur.<sup>292</sup> Diğer yandan Obama yönetiminin çok-terafıllık stratejisine ortak değerlerin, işbirliklerinin donatımıyla ulaşılacağı ve Obama'nın bu konuda başarısız olduğunu iddia eden bir kesim de vardır.<sup>293</sup> Diğer yandan uluslararası sistemin rekabetçi özelliğinin ağır basmasından kaynaklanan "izolasyonist strateji" ABD tarihinde Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkmıştır. Obama'nın Amerikan dış politikasında "ulus inşasına burada, Amerika'da odaklanmanın zamanı geldi" şeklindeki açıklamasıyla ve devamlı olarak ulusal gücü arttıracak stratejilere yönelmesiyle izolasyonist dış politik tutum tamamen devreye girmese de yönelim gösterilmiştir diyebiliriz.<sup>294</sup> Bu yönelimin sebebi daha önce de belirttiğimiz gibi Bush döneminde sekteye uğrayan Amerika imajını onarma amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Obama'nın kişisel politik yaklaşımı; demokrasi ve insan haklarının ön plana alındığı, Amerikan değerleri söz konusu olduğunda askeri gücün de devreye girebileceği, uluslararası örgütlerin işbirliğine her daim önem verilmesi gerektiği gibi

---

<sup>290</sup> Eyyup Kandemir, "ABD Başkanları G. W. Bush ve B. Obama Dönemlerinde Yayımlanan Ulusal Güvenlik Stratejilerinde İttifak Söylemleri ve S. Walt'un İttifak Teorisi", *Savunma Bilimleri Dergisi*, C. 10, S. 2, Kasım 2011, s. 143.

<sup>291</sup> Deutsche Welle Gündem, "ABD Diplomasisi Obama ile Yenileniyor", 07.11.2008, <https://www.dw.com/tr/abd-diplomasisi-obama-ile-yenileniyor/a-3773184>, (Erişim Tarihi: 21.02.2021).

<sup>292</sup> John Lyman, "Obama's Multilateralism", 27.03.2011, <https://intpolicydigest.org/obama-s-multilateralism/>, (Erişim Tarihi: 21.02.2021).

<sup>293</sup> David Skidmore, "The Obama Presidency and US Foreign Policy: Where's the Multilateralism?", *International Studies Perspectives*, (2012) Vol. 13 No. 1, s. 61.

<sup>294</sup> Gregory Metzger, "Is Obama an Isolationist?", 29.07.2011, <https://www.commonwealmagazine.org/obama-isolationist>, (Erişim Tarihi: 21.02.2021).

başlıklardan oluşmaktadır.<sup>295</sup> Kısaca, Obama'nın dış politika şekillenmesindeki hedef, büyük strateji yönelimiyle, değişen güç dağılımını, küresel rekabetin arttığı yeni dünya düzenine uyarlayarak büyük güçler arasındaki güç kullanımını meşrulaştırma girişimi olarak da özetlenebilir.<sup>296</sup> Federal hükümetin resmi "Federal Register" bültenine göre Barack Obama tarafından imzalanan Ocak 2016 tarihli belgede dış politika plan özetine bakıldığında, bu kararların küresel rekabet olgusuyla şekillendiği görülebilmektedir.<sup>297</sup> Ek olarak liberal stratejiler eşliğinde politik sahnede görülen Obama'nın liberalizm uygulamalarına değinmeden önce liberalizmi açıklamak gerekirse, *John J. Mearsheimer* yorumuyla liberalizm: "Liberal demokrasilerde diğer devletlerin iç işlerine karışmaktan uzak durmalı ve kesinlikle diğer ulusları istila etmekten kaçınmalıdır." Mearsheimer, liberalizmin en iyi siyasi düzen olduğunu vurgulamış ve liberal hâkimiyeti benimseyen güçlü devletlerin uzun vadede uluslararası politikada sorun yaşayacaklarını da belirtmiştir.<sup>298</sup> Liberal politikaların bu özellikleri göz önünde bulundurulduğunda Obama'nın Bush'un devamı olarak nitelendirilebilecek saldırgan Ortadoğu politikasına bakıldığında; Guantanamo'un söz verildiği halde kapatılmaması, Irak'tan Amerikan askerlerini çekmesinden sonra Suriye iç savaşının meydana gelmesi, Arap Baharı başarısızlığı<sup>299</sup> tarzında gerçekleşen olaylar neo-liberal politikaların zıttı bir tablo oluşturmuştur.

*Stephen M. Walt*, Obama'nın realist olup olmadığını tartışmış ve dış politika eksilerini özellikle Ortadoğu üzerine olanları dile getirmiştir. Bazı kesimlerin Obama'yı realist gördüğünü belirtmiş ve neo-liberal politikaların tam olarak gerçekleştirilemediğinin altını çizmiştir.<sup>300</sup> Ticaret gibi daha yumuşak güç kullanımına atılan Obama'nın küresel anlamda tekrar güven kazanmasını hedefleyen, liberalizme

---

<sup>295</sup> İsmail Ermağan, "Soğuk Savaş Sonrası Dönemde ABD Dış Politikası – Obama Dönemi ve Ak Parti", *Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi*, C. 3, S. 2, 2012, s. 28.

<sup>296</sup> Peter Rudolf, "Liberal Hegemony and US Foreign Policy under Barack Obama", *Stiftung Wissenschaft and Politik*, German Institute for International and Security Affairs, 08.2016, s. 2.

<sup>297</sup> Federal Register, *Presidential Documents*, Vol. 81, No. 13, ss. 3693-3698, <https://www.govinfo.gov/content/pkg/FR-2016-01-21/pdf/2016-01325.pdf>, (Erişim Tarihi: 21.02.2021).

<sup>298</sup> John J. Mearsheimer, "Realism and Restraint", *Horizons*, No. 14, Summer 2019, ss. 14-15.

<sup>299</sup> Akın Özçer, "Obama: Umudun Cesareti'nden Hayal Kırıklıklarına", <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/obama-umudun-cesareti-nden-hayal-kirikliklarina/718726>, (Erişim Tarihi: 21.02.2021).

<sup>300</sup> Stephen M. Walt, "Obama Was Not a Realist President", 07.04.2016, <https://foreignpolicy.com/2016/04/07/obama-was-not-a-realist-president-jeffrey-goldberg-atlantic-obama-doctrine/>, (Erişim Tarihi: 21.02.2021).

dönük işbirliklerini ön planda tutan adımları da mevcuttur.<sup>301</sup> 2012 senesinde Realizm ve İdealizm konseptine dâhil, idealist söylemlerle merkezci-Realist olarak değerlendirilen Obama'nın dış politikası, 2010 tarihinde yayınlanan Ulusal Güvenlik Belgesinde ilk işaretlerini vermiştir. ABD'nin hedefi hızla gelişen dünya düzeninde, kitle imha silahları gibi tehlikelerle mücadele etmek, güvenlik ve siyasi istikrarı sağlamak ek olarak ABD hegemonyasını yeniden gündeme getirmek olmuştur.<sup>302</sup>

Hem Washington hem de dünyayı etkileyecek stratejik kararların yapım aşamasında ABD siyasi liderinin, ülkenin alt yapısına yönelik iyileştirmelere girişmesi, bu iyileştirmeleri; bütçe açığı, modernleşme, dış ticaret, yabancı yatırımlar, büyümeyi hızlandırma tarzında konularla ele aldığı görülebilmektedir. Sözü edilen dönem, Amerika için klasik büyük güç sıfatından, cazibesini yitirmiş bir siyasi yapı tanımlamasına uyum göstermesiyle bilinmektedir.

### **2.2.1. B. Obama I. Dönem Siyasi Süreci: ABD'nin Ulusal Güvenlik Algısı ve Çin**

Barack Obama, Amerika'nın terörle mücadele ile geçen zorlu yıllarından sonra iktidara gelen ve Amerika'da büyük beklentiler uyandırmış olan bir isimdir. "Umut ve değişim" vaatleriyle Irak ve Afganistan savaşlarının olduğu sırada Beyaz Saray'a giren Obama, ilk Afro-Amerikan kökenli başkan olarak tarihe geçmiştir.<sup>303</sup> Amerika'nın başkanlık seçimlerinde iki kez kazanan olan Obama'nın birinci dönemi, güvenlik politikaları göz önünde bulundurularak Çin üzerinden ele alınacaktır.

Çin, siyasi ve toplumsal yapı açısından Batı'dan fazlaca farklılıkları bulunan bir Asya ülkesidir. Hiçbir batı ülkesi özellikle Amerika, Çin'i kendi ideolojik yaklaşımına denk düşünmez. Uluslararası Kuzey-Güney Medya Forumu'nda Hintli iktisatçı Gopalan Balachandran; BRICS ülkelerinin ekonomi seviyesinin Batı ülkeleri tarafından abartıldığını, Batı'nın uluslararası sahada taşıdığı yükü azaltmaya yönelik bunu öne sürdüğünü belirtmiştir. Ayrıca küreselleşen dünya problemlerinin; iklim değişikliği,

<sup>301</sup> Oana-Elena Branda, "Changes in the American Foreign Policy: From Obama to Trump", *International Conference Knowledge-Based Organization*, Vol. XXIV, No. 2, 2018, s. 161.

<sup>302</sup> Nur Çetinoğlu Harunoğlu, "Eisenhower'dan Obama'ya: ABD Dış Politikasında Ortadoğu ve Suriye", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, C. 74, No. 4, 2019, s. 1157.

<sup>303</sup> Jason Rodrigues, "The Obama Years: Timeline of a Presidency", 03.01.2017, <https://www.theguardian.com/us-news/2017/jan/03/the-obama-years-timeline-of-a-presidency>, (Erişim Tarihi: 23.02.2021).

enerji, ekonomi ve politik değişimlere istinaden karmaşık bir yapıda olduğunu savunmuştur.<sup>304</sup> Buradan yola çıkıldığında küreselleşen dünya problemlerinin başında ekonominin geldiği söylenebilmektedir. Çin'in ekonomi seviyesi göz önünde bulundurulduğunda, Amerika'nın istikrarlı bir şekilde stratejik adımlarının Çin ekonomisi üzerine yoğunlaştığı sonucuna ulaşılabilmektedir. Amerika, 1990'ların sonu ve 2000'lerin başlarında küresel ekonomide "nihai tüketici" olarak ön plana çıkmıştır. ABD'nin cari açığından kaynaklanan bu problem de Çin, Japonya ve Almanya'nın ihracata dayalı bir gelişme göstermesine olanak sağlamıştır.<sup>305</sup> 2008 yılında meydana gelip 2009'da sona ermiş olan "Büyük Durgunluk" dünyayı o dönemlerde fazlasıyla meşgul etmiştir. Obama'nın başkan koltuğuna oturduğu tarihe tekabül eden bu ekonomik kriz, İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana en uzun durgunluk dönemi olarak bilinmektedir. Ekonomik durgunluk derinleştikçe, büyümeye yönelik küresel önlemler alınmaya başlanmıştır. ABD, hükümet harcamalarının ve vergi indirimlerinin farklı birleşimlerini kullanarak mali programlar uygulamıştır. Bu programlar arasında 2008 Ekonomi Teşvik Yasası, 2009 Amerikan Kurtarma ve Yeniden Yatırım Yasası yer almıştır.<sup>306</sup> Obama tarafından 2009 Şubat'ta imzalanan bu paket, var olan ekonomik kargaşaya yasal bir cevap niteliğinde oluşturulmuştur.<sup>307</sup> American Recovery and Reinvestment (ARRA) özünde, 2008'de meydana gelen krizi yok ederek, istihdam sağlama ve enerji alanında iyileştirici faaliyetlere girişme amacı taşımıştır.<sup>308</sup> Küresel kriz yıllarında Amerika'nın duraklamaya uğrayan büyümesine karşısında Çin'e bakıldığında; yükselişini tamamladığı yıllar olduğu gözlemlenmektedir. Büyük güçlerin ekonomik kriz ile yüzleştiği süreçte, artan nakit miktarıyla ekonomik ayrıcalığa erişen Çin, küresel ticarete sağlam adımlar attığı bilinmektedir.<sup>309</sup> Takiben, uluslararası

---

<sup>304</sup> Wang Hui, *Çin'in Yirminci Yüzyılı*, Yordam Kitap Basın ve Yayın, İstanbul, 2017, s. 324.

<sup>305</sup> Minqi Li, *Çin ve 21. Yüzyıl Krizi*, Yazılama Yayınevi, İstanbul, 2017, s. 10.

<sup>306</sup> Robert Rich, *Federal Reserve History*, "The Great Recession",

<https://www.federalreservehistory.org/essays/great-recession-of-200709>, (Erişim Tarihi: 23.02.2021).

<sup>307</sup> Congressional Research Service, "American Recovery and Reinvestment Act of 2009", (P.L. 111-5): Summary and Legislative History, April 20, 2009, <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R40537>, (Erişim Tarihi: 23.02.2021).

<sup>308</sup> Mühdan Sağlam, "ABD'nin Enerjisi: Obama'dan Biden'a Ne Kaldı?",

<https://www.gazeteduvar.com.tr/abd-nin-enerjisi-obamadan-bidena-ne-kaldi-makale-1506741>, (Erişim Tarihi: 23.02.2021).

<sup>309</sup> Konuralp Ercilasun, "Korona Salgını Öncesinde ve Sonrasında Pekin Diyor ki", *21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü / Özel Rapor*, 06.2020, s. 13.

ekonomik işbirliği kapsamında ana platform olarak bilinen G-20<sup>310</sup> ülkeleri<sup>311</sup>, dünyayı etki altına alan krizlere karşı çözüm üreterek işbirliği ile başarıya ulaşmayı hedeflemiştir.<sup>312</sup> Yine 2009 yılında, Çin Cumhurbaşkanı Hu Jintao ve Obama'nın Çin'de gerçekleşen görüşmeleri sırasında Çin'in "Tianhe" (Samanyolu) adlı yeni üretim bilgisayarını tanıtımı ile doğrudan "süper güç"e rakip olacaklarını belirtmişlerdir.

Yaşanan teknolojik gelişmeler doğrultusunda stratejilerinin gücünü kanıtlayan Çin, Batılı ekonomiyi bir kez daha tedirgin etmeyi başarmıştır. Amerika Obama'nın izolasyon politikası ile kendi problemlerine dönüş yaptığı sırada, Çin'in hem Asya'da hem Afrika'da etkinliğini artıracak faaliyetler gerçekleştirmesiyle iki ülke arasındaki fark daha da belirgin bir hal almış ve bu süreci süreklilik desteklemiştir.<sup>313</sup> Dünyayı büyük bir kaosa sürüklemeye devam eden krizin, baskın iki ekonomi olan ABD ve Çin üzerinde yarattığı problemlerden bir diğeri de Çin'in döviz kuru politikası olmuştur. Çin'in döviz kuru politikası ile tırmanan gerilime ABD'nin ticaret açığının eşlik etmesi beraberinde Çin'in artan ticaret fazlası, döviz rezervlerinin hızlı birikimi, akıllara döviz suçlamalarını getirmiştir.<sup>314</sup> Bunun üzerine ABD, kendini koruma amacıyla Çin'e gümrük tarifeleri uygulama ve döviz kuru konusunda tedbirler almayı planlamıştır. Çatışmaların devamı her iki tarafın kendilerine koruma kalkanı geliştirmesiyle ilerleme göstermiştir. ABD ve Çin'in bu tür eylemleri uzun vadede birçok ekonomik zehirlenmeye yol açmış, küresel ekonomide istikrarsızlık yaratmanın dışına çıkamamıştır.<sup>315</sup> Obama bu konuda medyaya sert tepkilerini belirtmiş ve Çin'in ticaret savaşıyla sadece Amerika'nın değil, bölgedeki diğer ticaret ortaklarını da hayal kırıklığına uğrattığını belirtmiştir. Asya-Pasifik İşbirliği zirvesinde bölgenin önceliğini

<sup>310</sup> Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, "G-20", 21.12.2018, <https://ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/cok-terafli-ve-bolgesel-iliskiler/cok-terafli-iliskiler/g20>, (Erişim Tarihi: 23.02.2021).

<sup>311</sup> Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı, "G-20 Ülkeleri", <http://www.mfa.gov.tr/g-20-ulkeleri.tr.mfa>, Hakan Akbulut, *Uluslararası Sorunlar Dergisi*, S. 3, (Erişim Tarihi: 23.02.2021).

<sup>312</sup> Sudi Apak - Güneş Yılmaz, "G-20 Ülkeleri ve Küreselleşme", *Muhasebe ve Finansman Dergisi* (2010), 46, s. 11.

<sup>313</sup> Von Gabor Steingart - Wieland Wagner, "Global Crisis Makes US More Dependent on China than Ever", Spiegel International, 11.11.2019, <https://www.spiegel.de/international/world/reluctant-partners-global-crisis-makes-us-more-dependent-on-china-than-ever-a-660432.html>, (Erişim Tarihi: 23.02.2021).

<sup>314</sup> C. Fred Bergsten, "The Need for a Robust Response to Chinese Currency Manipulation", *Journal of International Business and Law*, Vol. 10, No. 2, 2011, ss. 1-2.

<sup>315</sup> Eswar Prasad, "The Effect of the Crisis on the U.S.-China Economic Relationship", 17.02.2009, <https://www.brookings.edu/testimonies/the-effect-of-the-crisis-on-the-u-s-china-economic-relationship/>, (Erişim Tarihi: 23.02.2021).

ve etkinliğini kavradığını belirten Obama, Çin'in kendi para birimi değeri üzerindeki oynamalarla haksızlık yaptığını ve Amerikan yabancı şirketlerini olumsuz etkilediğini açıklamıştır. Bunun üzerine Hawaii'de Başkan Hu ile bir araya gelen Obama'nın, Amerika halkının Çin ekonomi politikalarından dolayı yaşadığı hayal kırıklığını ve hissettiği sabırsızlığı anlatması üzerine Hu, Çin Dışişleri Bakanlığı'na verdiği demeçte; “Yuan önemli derecede yükselse bile ABD'nin karşılaştığı sorunlar çözülmeyecektir” açıklamasına ilaveten ABD'nin karşılaştığı işsizlik, ticaret açığı gibi ekonomik sorunlardan Çin'in döviz kuru politikasının sorumlu olmadığını belirtmiştir. Ayrıca Pekin'in reformlarını sürekli olarak ilerletmeye devam edeceğini de eklemiştir.<sup>316</sup>

Amerikan politika yapıcıları, bu duruma karşılık oluşturulması gereken stratejinin iç tüketime teşvik ile sağlanacağını düşünmüşlerdir. Küresel dengesizliğe cevaben G-20 ülkeleri, Amerika ve Çin'de dâhil olmak üzere, Pittsburg Zirvesi'nde döviz kurları bağlamında tutarlı para politikası sözü vermişlerdir.<sup>317</sup> Çin, büyük miktardaki döviz rezervlerini dolar kuru olarak muhafaza ederek Amerika için büyük tehdit haline gelmiştir denilebilir. Küresel ekonomiye bakış açısını Çin üzerinden ele alan Obama, Çin'in büyümesini değerlendirirken Doğu Asya'nın süper güce dönüşmesinden tedirgin olmuştur. Diğer yandan ekonomik krizin altından kalkan ve büyüme yolunda emin adımlarla ilerleyen Çin'in ekonomik gücünün, küresel ekonomide ayrılmaya yol açacağı düşüncesinin büyük bir ölçüde değişiklik yaratmayacağı da ihtimaller dâhilindedir. Çin'in dünya ekonomisi üzerinde büyük bir etki sahibi olarak konumlandırılmasının daha çok, karşılıklı bağımlılık ilkesini güçlendireceği belirtilmiştir.<sup>318</sup> Çin Cumhurbaşkanı Hu Jintao ve Başbakanı Wen Jiabao'nun kesintisiz çalışma ve azimleriyle Çin'in Batı'nın “çırağı” olmaktan kurtulduğunu iddia eden Henry Kissinger, Hu ve Wen'in Batı teknolojisinin altında ezilmemiş olduğunu ve dış politikada uzun vadeli stratejiler yerine günü birlik düzene

---

<sup>316</sup> Agence-France Presse, “Obama on China's Currency Manipulation: ‘Enough is Enough’”, 14.11.2011, <https://www.industryweek.com/the-economy/article/21956978/obama-on-chinas-currency-manipulation-enough-is-enough>, (Erişim Tarihi: 23.02.2021).

<sup>317</sup> Roya Wolverson - Christopher Alessi, “Confronting U.S.-China Economic Imbalances”, *Council of Foreign Relations*, 02.11.2011, <https://www.cfr.org/backgroundunder/confronting-us-china-economic-imbances>, (Erişim Tarihi: 23.02.2021).

<sup>318</sup> Linyue Li - Thomas D. Willett - Nan Zhang, “The Effects of the Global Financial Crisis on China's Financial Market and Macroeconomy”, *Economics Research International*, Vol. 2012, s. 6.

uyum sağlayabilecek duruma geldiklerini belirtmiştir.<sup>319</sup> Hu Jintao 19 Ocak 2011’de Beyaz Saray’da yaptığı görüşme sırasında, ABD ve Çin arasındaki ilişkinin önemini altını çizmiş, her iki ülkenin de ortaklık ve işbirliği için taahhüt vermiştir.<sup>320</sup> Hu Jintao’nun güven veren tavırlarına rağmen Çin’in küresel rekabette yabancı yatırımı kısıtlaması Çin’de faaliyet gösteren Amerikan şirketlerine endişe vermiştir. Hu Jintao ise Çin’in hiçbir zaman genişleme politikası izlemeyeceğini, askeri güçlerin ise sadece ülke korumasında kullanılacağını belirtmiştir.<sup>321</sup> Ek olarak bu ziyaretinde “Boeing 200” tipli Amerikan uçaktan 200 adet satın alan Hu Jintao, ABD ile arasında 45 milyon dolar değerinde ihracat antlaşması imzalanmıştır.<sup>322</sup>

Uluslararası sistemde dikkatleri üzerlerine çeken Hu ve Obama, giderek ilerleme kaydeden ikili ülke ilişkileri ile küresel bağlamda stratejik değer elde etmişlerdir. Diplomatik alanlarda işbirliği yapımına özen gösteren devlet liderleri, insan hakları konusunda da uzlaşmaya vararak adalet çerçevesinde güvenlik ve barışı baz almayı hedeflemiş, insanların yoksulluğuna çare bulmakta ortak bir karara varmışlardır.<sup>323</sup> Obama, ABD ve Çin devlet başkanlarının 3 yıl içerisinde 12 kez görüşerek büyük bir ilerlemeye dâhil olduklarını savunmuştur. G-20 ve diğer mekanizmalar içerisinde gerçekleşen ikili işbirlikleri için Hu’ya teşekkür etmiştir. Ek olarak Hu ise, Çin ve ABD arasındaki iletişimi geliştirmek açısından dört öneri dile getirmiştir: Birincisi, diyaloglara bağlı kalıp güveni pekiştirmek, ikincisi ticari anlamda işbirliği, üçüncüsü ve en kritik olanı Çin’e karşı ABD’nin olumlu ve pragmatik bir politika izleyerek siyasi müdahaleleri ortadan kaldırması, dördüncüsü ise sorumlulukları paylaşarak sağlam ilişkiler geliştirmektir.<sup>324</sup> İki ülke liderinin çoğu konuda uzlaşmaya varmasında kilit

<sup>319</sup> Henry Kissinger, *Çin Düinden Bugüne Yeni Çin*, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2015, s. 586.

<sup>320</sup> The White House, “U.S.-China Joint Statement”, 19.01.2011, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2011/01/19/us-china-joint-statement> , (Erişim Tarihi: 23.02.2021).

<sup>321</sup> Bloomberg, “Hu Jintao: ABD-Çin Bağı Önemli”, 21.01.2011, <https://www.bloomberg.com/haberler/haber/547321-hu-jintao-abd-cin-bagi-onemli> , (Erişim Tarihi: 23.02.2021).

<sup>322</sup> Deutsche Welle, “ABD ve Çin Arasında Milyon Dolarlık Anlaşmalar”, 19.01.2011, <https://www.dw.com/tr/abd-ve-%C3%A7in-aras%C4%B1nda-milyarlar%C4%B1k-anla%C5%9Fmalar/a-6410422> , (Erişim Tarihi: 23.02.2021).

<sup>323</sup> Helen Cooper - Mark Landler, “Obama Pushes Hu on Rights but Stresses Ties to China”, 20.01.2011, <https://www.nytimes.com/2011/01/20/world/asia/20prexy.html> , (Erişim Tarihi: 23.02.2021).

<sup>324</sup> Wang Qishan - Ling Jihua - Wang Huning - Dai Bingguo, “Hu Jintao Meets with US President Obama”, *Ministry of Foreign Affairs the People’s Republic of China*, 20.06.2012,

nokta olan yumuşak güç, hem Obama hem de Hu tarafından kullanılmıştır. Başkan Hu'nun yumuşak güç kullanımına olan yatkınlığını dile getirdiği konuşmalara baktığımızda bunun sıklıkla tekrarlandığını görebiliriz. 4 Ocak 2006'da Foreign Affairs liderlik grubu toplantısında, Çin Edebiyat ve Sanat Federasyonu'nun 8. Ulusal Kongresi'nde, Ekim 2007'de gerçekleşen 17. Parti Kongresi'nde yumuşak güç kullanımını vurgulamıştır. Hu'nun yumuşak güç açıklamaları Çin halkında da konuya olan ilgiyi arttırmıştır.<sup>325</sup> Ek olarak Xi Jinping'den de duyabileceğimiz gibi; “Çin'in yumuşak gücünü yükseltmeliyiz, iyi bir Çince hikâye vermeli ve dünyaya Çin'in mesajlarını daha iyi iletmeliyiz.”<sup>326</sup> Öte yandan Obama yönetimine bakıldığında, aynı şekilde yumuşak güç kavramının benimsendiğini görebiliriz. Küresel sahada Amerikan liderliğini öven konuşmasında yumuşak güç kullanımını savunan Obama, Amerika'yı geniş çaplı askeri müdahalelere dâhil etmek yerine karşılıklarına çıkan problemleri diplomatik yollardan çözeceğini belirtmiştir.<sup>327</sup> Diğer yandan bir başka görüş ise Obama'nın Amerikan kaynaklarını, küresel arenada zayıf ülkelere sert güç ile kullandığı, Çin gibi gelişmiş, kendisine zarar verebilecek ülkelere ise yumuşak güç ile yaklaştığı belirtilmiştir.<sup>328</sup>

Ülkelerin karşılıklı stratejileri bağlamında değerlendirilmesi gereken bir diğer nokta ise işbirliklerinin küresel alandaki hâkimiyetidir. Çin Halk Cumhuriyeti ile Amerika Birleşik Devletleri arasındaki ilişki, çoğunlukla tutarsız bir şekilde ilerleme kaydetmiştir. Bu yaklaşımdan yola çıkarak her iki ülkenin de Asya bölgesindeki çıkarlarını korumaya çabaladığını aynı zamanda bölgenin değişen güvenlik algısına uyum sağlamaya özen gösterdiklerini söyleyebiliriz.<sup>329</sup> Çin'in sahip olduğu fazla nüfus, üretim fazlalığı, ekonomik gelişmelerinin üretim ve ihracat üzerine kurulu olması ve yabancı yatırımların Çin'de kendini göstermesi Asya bölgesinde Çin'in önemini

---

[https://www.fmprc.gov.cn/mfa\\_eng/topics\\_665678/phjtdsg20\\_665710/t945206.shtml](https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/topics_665678/phjtdsg20_665710/t945206.shtml) , (Erişim Tarihi: 23.02.2021).

<sup>325</sup> Mingjiang Li, “China Debates Soft Power”, *Chinese Journal of International Politics*, Vol. 2, 2008, ss. 289-290.

<sup>326</sup> Wilson Center, “China's Soft Power Campaign”, <https://www.wilsoncenter.org/chinas-soft-power-campaign> , (Erişim Tarihi: 23.02.2021).

<sup>327</sup> Noah Rayman, “Obama Promotes Cooperation and Soft Power in Post-Speech Interview”, 29.05.2014, <https://time.com/135645/obama-cooperation-soft-power/> , (Erişim Tarihi: 23.02.2021).

<sup>328</sup> Mark P. Lagon, “Soft Power Under Obama”, *World Affairs*, Vol. 174, No. 3, 2011, ss. 76-77.

<sup>329</sup> Kutay Karaca, “Çin Halk Cumhuriyeti-Amerika Birleşik Devletleri Ekseninde Kuzey Kore Nükleer Krizine Bakış”, *Jeopolitik Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Yıl 3, Sayı 11, 2004, s. 159.

pekiştirmiştir. Asya Pasifik İşbirliği Örgütü'nün (APEC) kurulduğu tarih 1989'dan beri aktif olarak bu sürece katılım sağlayan Çin'in APEC stratejisini değerlendirecek olursak, öncelikle APEC'in Çin'in ticari genişlemesi için uygun ortamı sunduğunu belirtmemiz gerekmektedir. Çin'in dünya ekonomisinde belirli bir konuma yükselmesi ve bunu diğer uluslara göstermesinde etkili olacak olan bu örgüt, Çin'i daha çok pazara ulaştırmasıyla bölgedeki hâkimiyetini içten içe ilerletmiştir. Doğu Asya'daki komşu ülkelere bölgesel refah ve barışa dair güvence veren Çin, bölge komşularıyla ittifak kurmanın avantajlarından faydalanmış ve Amerika Birleşik Devletleri tarafından uğradığı ayrımcılığa bu şekilde bir çözüm getirmiştir. ABD ile çatışmalarında güven veren bir kuruluş olan APEC, ayrıca Asya bölgesinde ticaret serbestliği ile Çin'in geliştirdiği reformlarına katkı sağlamıştır.<sup>330</sup> APEC ile Çin'in uluslararası platforma yayılması ABD karşısında daha özgür bir tavır sergilemesine imkân vermiştir denilebilir. Amerika'nın APEC ile Asya yönelimini ele alacak olursak, bu durumun köklerinin Soğuk Savaş sonrasında SSCB'nin çöküşüyle tek hegemon güç olarak uluslararası arenada yerini almasıyla siyasi önemini sağlama ve arttırma yolunda giriştiği faaliyetlerden biri olarak gösterilebilir. Dünyanın çok taraflı ticari sistemi olan APEC'e ABD'nin katılımıyla Asya ülkelerinde bir korku hâkim olmuştur: ABD'nin ekonomik ve siyasi gücüyle bölgeyi domine etmeye çalışacak olması. Asya Pasifik'te çok taraflı bir ticaret sistemine dâhil olma konusunda oldukça hevesli olan ABD'nin bu düşüncesi, Beyaz Saray Genel Sekreteri James Baker'ın Asya Pasifik kıyılarında karşılıklı bağımlılıktan en iyi şekilde yararlanmanın öneminden bahsetmesiyle açıklığa kavuşmuştur.<sup>331</sup>

Amerika'nın Asya'ya yönelmesinde en büyük etmen olan Asya'nın ekonomik ve siyasi önemi, Çin'in bölgede klasik bir güç olmasıyla Amerika açısından önemini pekiştirmiştir. Amerika ve Çin karşılıklı çıkarları doğrultusunda ilişkilerini geliştirme yoluna gitse de Çin'in ekonomik kalkınması ABD için her zaman sorun teşkil etmiştir. APEC'in bir diğer önemi ise büyük ve zıt iki güç olan ABD ile Çin'i aynı bünyede barındırmasıdır. Obama'nın daha önce bahsettiğimiz müttefiklere olan ihtiyacı APEC'in

<sup>330</sup> Yongzheng Yang - Yiping Huang, "How Important is APEC to China?", *APEC and its Impact on the Chinese Economy 1998*, The Australian National University Canberra, ss. 90-91.

<sup>331</sup> Yoji Akashi, "An Asean Perspective on APEC", *Kellogg Institute*, Working Paper #240, August 1997, ss. 2-3.

bütünleştirici özelliğiyle uyuşmakta ve ulusal çıkarlarını koruma altına alacak güçlü ittifaklar kurma yolunda pozitif bir adım olmuştur. Diğer yandan Amerika'nın Çin'e karşı "koruyucu kalkan" olarak nitelendirdiği Hindistan ile ittifak girişimi de Asya'da yaşanan güç dengesindeki değişime bir örnek oluşturacaktır.<sup>332</sup> Uluslararası sistemin dinamik yapısından yola çıkıldığında işbirliği ve yeni oluşumların gündeme gelmesi doğal bir seyir halinde devam etmiştir. Küresel siyasette ekonomik gücün önemi artmış, ekonomik entegrasyon konuları ön plana çıkmıştır. Bu açıdan bakıldığında işbirliğine dayalı örgütlerinin oluşturulma sebebi anlaşılmaktadır.

ABD ve Çin'in işbirliği sağladığı bir diğer konu olan temiz enerji arayışı ise her iki ülke için de aynı yoğunlukta problem oluşturmuştur. Enerjinin küreselleşmeden sonra edindiği yer, ülke güvenliklerinin tepe noktası olmuştur. Çin, küresel düzeyde enerji potansiyeli dikkate değer ölçüde büyük olan bir ülkedir. Çin'in 1995 yılından itibaren enerji ithalatına olan ihtiyaç giderek artmış ve bu durum son olarak 2009 yılında bağımlılık halini almıştır. Haliyle Çin, ulusal enerji güvenliğini artırma amacıyla petrol gaz rezervlerini arttırma girişiminde bulunmuş, enerji kaynaklarına sahip olan ülkelerle birincil olarak ilişki kurmuş ve bu listeyi oluşturan ülkeler genellikle az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkeler olmuştur.<sup>333</sup>

Ulusal Enerji Ajansı'nın tahminleri doğrultusunda 2017 yılının toplam tüketiminin yaklaşık yüzde 45'ini oluşturan doğal gaz talebindeki artış ithalat genişlemesine sebep olmuştur. Pekin, hem ABD petrolünü hem de sıvılaştırılmış doğal gazı misilleme tarifesine tabi tutmuş, ayrıca Pekin'in dünyanın birinci doğal gaz alıcısı olarak 2018 yılında Japonya'yı geçmesi beklenmiştir.<sup>334</sup> Dünyanın en büyük tüketicisi ve birincil enerji üreticisi olmasının yanı sıra, Çin 2010 yılında birincil enerji tüketiminde ABD'yi aşmıştır.<sup>335</sup> Kaynak açısından fakir bir ülke olan Çin, enerji

---

<sup>332</sup> Ersin Dedekoca, "Asya-Pasifik Çekirdek Üçlüsü: ABD-Japonya-Hindistan", 21. Yüzyıl Dergisi, No. 72, Aralık 2014.

<sup>333</sup> R. Kutay Karaca, "Çin'in Değişen Enerji Stratejisinin Dış Politikasına Etkileri (1990-2010)", *Uluslararası İlişkiler*, Vol. 9, No. 3, Bahar 2012, s. 93.

<sup>334</sup> Chen Aizhu - David Evans, "China State Firms to Expand Domestic Oil, Gas Exploration After Xi's Call", 08.08.2018, <https://www.reuters.com/article/us-china-oil-xi/china-state-firms-to-expand-domestic-oil-gas-exploration-after-xis-call-idUSKBN1KT1B1> , (Erişim Tarihi: 24.02.2021).

<sup>335</sup> China Energy Group, "China's Energy and Emissions Trends", <https://china.lbl.gov/china-energy-outlook-2020> , (Erişim Tarihi: 24.02.2021).

kaynaklarından en çok kömürü kullanmış ve diğer kaynakları da muhafaza etmeye özen göstermiştir. Dünya kömür üretiminin yüzde 48'ini gerçekleştiren Çin, kömür üretiminde ilk sıradadır. ABD ise yüzde 11'lik pay ile ikinci sırayı almıştır.<sup>336</sup>

Kömür üretimi ve kullanımında öncü olan ABD ve Çin, 30 yılı aşkın çevre ve temiz enerji konusunda işbirliği yapmaktadır. 2000'li yıllarda temiz enerjiye odaklanıp iklim değişikliği konusunda beraber hareket etmeleri 2009 yılında Temiz Enerji ve Araştırma Merkezi'nin (CERC)<sup>337</sup> kurulumuyla sonuçlanmıştır. CERC'de Amerikalı, Çinli akademisyenler, iş adamları ile mühendisler ortak araştırmalar yapmaktadır. Bünyesindeki üç ana konu; temiz kömür teknolojisi, temiz araçlar ve enerji verimliliğidir.<sup>338</sup> Ülke raporlarında rastlanılan Çin'in enerjisinin kömür odaklı olması<sup>339</sup> beraberinde çevre kirliliğini de getirmektedir aynı durum ABD için de geçerlidir. Bu bağlamda ülkeler iklim değişikliği antlaşmaları ve temiz enerji konusuna yönelme göstermişlerdir.<sup>340</sup> Küresel işbirliği kapsamında gelecek nesillere daha temiz bir dünya bırakma amacıyla oluşturulan bu kuruluşa<sup>341</sup> ABD ve Çin antlaşmaları gereği iklim değişikliğiyle mücadelede 2025'e kadar somut bir sonuç elde etmeyi planlamışlardır.<sup>342</sup>

Başkan Obama'nın birinci dönem sürecinde işbirlikleri fazlaca yer almış ve küresel güvenlik meselelerine yaklaşım; risk taşıyan konularda çatışmalara yer vermeden çözüme gidilmesi şeklinde değerlendirilmiştir. İhtimal dahilindeki çatışmaların ekarte edilmesindeki en önemli etmen, Obama'nın liberal kimliği ve

<sup>336</sup> Nejat Tamzok, "Dünyada ve Türkiye'de Kömür 2019", s. 220,

[https://www.mmo.org.tr/sites/default/files/TEG-2020-8.1\\_D%C3%BCnyada%20ve%20T%C3%BCrkiyede%20K%C3%B6m%C3%BCr%20%282019%29%20Nejat%20Tamzok.pdf](https://www.mmo.org.tr/sites/default/files/TEG-2020-8.1_D%C3%BCnyada%20ve%20T%C3%BCrkiyede%20K%C3%B6m%C3%BCr%20%282019%29%20Nejat%20Tamzok.pdf) , (Erişim Tarihi: 25.02.2021).

<sup>337</sup> Office of Energy Efficiency & Renewable Energy, CERC,

<https://www.energy.gov/eere/buildings/downloads/us-china-clean-energy-research-center-cerc> , (Erişim Tarihi: 25.02.2021).

<sup>338</sup> U.S.-China Economic and Security Review Commission, "U.S.-China Trade and Economic Relations", [https://www.uscc.gov/sites/default/files/Annual\\_Report/Chapters/Chapter%201%20U.S.-China%20Economic%20and%20Trade%20Relations.pdf](https://www.uscc.gov/sites/default/files/Annual_Report/Chapters/Chapter%201%20U.S.-China%20Economic%20and%20Trade%20Relations.pdf) , (Erişim Tarihi: 25.02.2021), s. 205.

<sup>339</sup> Çin Ülke Bülteni, Etonet, <http://www.etonet.org.tr/uploads/ULkeRaporlari/cin.pdf> , (Erişim Tarihi: 25.02.2021).

<sup>340</sup> Volkan Ş. Ediger, "Enerji Jeopolitiğinin Uluslararası İklim Değişikliği Üzerindeki Etkisi", *Uluslararası İlişkiler*, Paris İklim Zirvesi ve Yansımaları, Vol. 14, No. 54, 2017, s. 46.

<sup>341</sup> Clean Energy Research Center, The University of British Columbia, <https://cerc.ubc.ca/about/> , (Erişim Tarihi: 25.02.2021).

<sup>342</sup> The White House, "U.S.-China Joint Announcement on Climate Change and Clean Energy Cooperation", <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/11/11/fact-sheet-us-china-joint-announcement-climate-change-and-clean-energy-c> , (Erişim Tarihi: 25.02.2021).

yumuşak güç söylemlerine uyum sağlama amacı taşımaktadır. Dış politika çizgisinde realist yaklaşımlar içerisinde bulunmama sözü veren Obama'nın söylemleri eylemleri arasındaki farkın açık olduğu söylenebilmektedir.

### 2.2.2. B. Obama İkinci Dönem Siyasi Süreci: Yeni Yaklaşımlar

2012'de ikinci kez başkanlık koltuğuna oturan Obama'nın seçim kampanyasında üzerinde durduğu konular; zengin Amerikalıların vergilerini yükseltmek, göç reformu, iklim değişikliği, silahlanma kontrolü ve politik olarak risk teşkil eden noktalardan oluşmuştur.<sup>343</sup> Daha önce inşa edilen her şeyden daha geniş kapsamlı, yenilikçi bir plan oluşturacağını vaat eden Obama,<sup>344</sup> birinci dönemde gerçekleştirdiği sağlık hizmetlerinin revizyonu, Usame Bin Ladin'in öldürülmesi, ABD askerlerinin Irak'tan çekilmesi gibi konulardaki başarılarını dile getirmiştir.<sup>345</sup> ABD'nin ikinci dönem siyaset politikasına bakıldığında; dış meselelerden bitkin düşüp iç siyasete yönelmiş bir profil göze çarpmaktadır. Obama'nın seçim kampanyası süresince üzerinde durduğu “yeniden yapılanma” politikası, ülke içinde yaşanan problemlerle ilgilenileceğine işaret etmiştir.<sup>346</sup> Obama ikinci döneme adım atarken süregelen Afganistan Savaşı, İran Nükleer Antlaşması, Suriye İç Savaşı, İsrail Filistin gerginliği gibi konuların çözüme kavuşturulması hedeflenmiş ve genel bağlamda çözüme ulaşması gereken konular Ortadoğu merkezli olmuştur.<sup>347</sup> İlk döneminde olduğu gibi ikinci döneminde de dış politika öncülüğünü Beyaz Saray'da ve özel olarak kendi kaleminde tutan Obama, ABD politikasında realist bir uluslararası imaj yansıtmıştır.<sup>348</sup> Bu realist politikanın üstlendiği yaklaşım, dış ilişkilerin getirdiği koşullar doğrultusunda politik karakterin şekilleneceği

<sup>343</sup> Michael Nelson, “Barack Obama: Campaigns and Elections”, <https://millercenter.org/president/obama/campaigns-and-elections> , (Erişim Tarihi: 26.02.2021).

<sup>344</sup> “2012 Obama Campaign Legacy Report”, <https://time.com/wp-content/uploads/2015/02/legacy-report.pdf> , s. 13, (Erişim Tarihi: 26.02.2021).

<sup>345</sup> Jon Frosch, “Obama Campaign Hatches Re-Election Strategy and Its Not About Hope”, <https://www.france24.com/en/20120202-obama-campaign-hatches-election-strategy-%E2%80%93-it%E2%80%99-not-about-hope> , (Erişim Tarihi: 26.02.2021).

<sup>346</sup> Seda Kırdar, “Amerika Halkı Obama'yı Tekrar Başkanı Olarak Seçti”, *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı*, Kasım 2012, s. 3, (Erişim Tarihi: 26.02.2021).

<sup>347</sup> Lumen Learning, Boundless US History, “Obama's Second Term”, <https://courses.lumenlearning.com/boundless-ushistory/chapter/obamas-second-term/> , (Erişim Tarihi: 26.02.2021).

<sup>348</sup> Xenia Dormandy, “The Next Chapter: President Obama's Second-Term Foreign Policy”, *Chatnam House*, January 2013, ss. 3-5.

anlamına gelmektedir. Ek olarak birinci dönemde stratejik hamlelerle hareket etmek yerine reaktif bir tutum sergileyen Obama, uluslararası toplumda Amerikan vizyonunun gerektirdiği politikadan ziyade, olaylar tarafından yönetilen bir politik hâkimiyete dâhil olmuştur.<sup>349</sup> Ciddi mali sorunların ele alınmasıyla başlatılan süreci, ülke göçmenlik sistemi reformu ve iklim değişikliğinde iyileşme takip etmiştir.<sup>350</sup>

Barack Obama'nın ikinci dönemde kalıcı ve ciddi bir skandaldan kaçındığı belirtilmiş, bölünmüş bir hükümet ile idare edilen yönetim, büyük zorluklarla karşı karşıya kalmış ve bunun sebebi ise demokrat görüşe sahip olan Obama'nın cumhuriyetçiler ile fikir ayrılığına düşmesinden kaynaklanmıştır.<sup>351</sup> Liberal siyasi geleneğe bağlılığı ile bilinen Obama'nın yirminci yüzyılın sonlarının gerektirdiği düzene uyacak düzeyde güncellemeler yaptığı bilinmektedir. Ortadoğu analizine değinmeden önce Obama'nın liberal politikalar eşliğinde aktif bir rol üstlendiğini ve dış politika kararlarında liberal söylemlerin etkili olduğunu belirtmekte fayda vardır.<sup>352</sup>

Öncelikle Obama'nın çelişkili bir çizgide ilerlediği Ortadoğu politikasında, on üç yıl süren Afganistan Savaşı'na değinmemiz gerekmektedir. 11 Eylül saldırısına cevaben El-Kaide'ye açılan küresel savaş, Irak ve Afganistan'a yayılma göstermiştir. Binlerce Amerikalıyı öldürerek başlatılan bu ani savaşa, ABD'nin savunma kalesi olarak adlandırılan Pentagon'un verecek bir cevap bulamamasıyla hazırlıksız yakalanmış olan Amerika, işgallere girişmiştir.<sup>353</sup>

Amerika'nın güvenliğini tehdit eden durumun kök salmasında dahi acımasız bir strateji sürdürmediğini iddia eden Obama,<sup>354</sup> karar yapım aşamasında kişisel

---

<sup>349</sup> Dormandy, a.g.e., s. 132.

<sup>350</sup> Kathryn Dunn Tenpass, "President Obama's Second Term: Staffing, Challenges and Opportunities", *Governance Studies*, No. 57, February 2013, s. 9.

<sup>351</sup> Edward Ashbee, "Obama's Second Term Success of Failure?", *Politics Review*, April 2017, s. 12, [https://www.hoddereducation.co.uk/media/Documents/Gov%20and%20Pol/PolRev\\_26\\_4\\_Apr2017\\_sample.pdf](https://www.hoddereducation.co.uk/media/Documents/Gov%20and%20Pol/PolRev_26_4_Apr2017_sample.pdf), (Erişim Tarihi: 26.02.2021).

<sup>352</sup> Julian E. Zelizer, "Political Revolution without a Political Transformation", Princeton University Press, *The Presidency of Barack Obama*, s. 3, <http://assets.press.princeton.edu/chapters/s11266.pdf>, (Erişim Tarihi: 26.02.2021).

<sup>353</sup> George Friedman, *Amerika'nın Gizli Savaşı*, Pegasus Yayınları, İstanbul, 2014, ss. 97-98.

<sup>354</sup> Christi Parsons - W. J. Hennigan, "Obama Says Troop Levels in Afghanistan won't be Cute as He Was Pledged", 06.07.2016, <https://www.latimes.com/nation/la-fg-obama-afghanistan-troops-20160706-snap-story.html>, (Erişim Tarihi: 26.02.2021).

diplomasiyi Afganistan stratejisinin bir parçası haline getirdiğini belirtilmiştir.<sup>355</sup> Kişisel diplomasiyle kastedilen, daha önce bahsettiğimiz liberal politikalar eşliğinde yönetilen dış politika olarak belirtilmiştir. Obama yönetiminin Afgan stratejisi daha gerçekçi ve açık bir anlatımla değerlendirilecek olursa, Afganistan'daki kritik tablonun baş göstermesi üzerine, Amerikan birliklerinin sayısındaki artışı örnek gösterebiliriz.<sup>356</sup> Ayrıca bu strateji, hasar kontrolünde, karşılıklı önlem alma yoluyla ilerleme göstermiştir.<sup>357</sup> 2012 yılında “Stratejik Ortaklık Antlaşması” ile Obama ve Afganistan lideri Hamid Karzai, savaş misyonunun 2014 yılında bitmesine imkân verecek olan bu antlaşmayı imzalamışlardır.<sup>358</sup>

2014 yılına gelindiğinde, Afganistan'a yönelik yeni bir strateji belirleyen Obama, Beyaz Saray'da açıklama yaparak Afganistan'daki Amerikan askerlerinin sayısını azaltacağını açıklamıştır.<sup>359</sup> Bu açıklamayla savaşın bitime doğru ilerlendiğini öne süren Obama, 27 Mayıs 2014'te Beyaz Saray'da, Afganistan ile ilgili stratejilerini açıklayan bir konuşma yapmıştır.<sup>360</sup> Afganistan ile antlaşmaya varacağını belirten Obama, Amerikan yönetiminin asla böyle bir savaşı istemediğini, El-Kaide tarafından başlatılan bu süreci artık sonlandırmaya çabaladığından bahsetmiş ve Amerikan yönetiminin acımasız bir politika izlemediğini tekrar savunmuştur. 2015 yılına gelindiğinde ise ikili ortaklık antlaşmasının imzalandığı<sup>361</sup> ve bu bir yere varılamayan sürecin kendini tekrar ettiğini görülmüştür. Özetle; Obama yönetiminin Bush yönetiminden farklı olduğu nokta, askeri güçlerin azaltılmasıyla Afganistan-ABD

---

<sup>355</sup> Debalina Chatterjee, “Obama’s Afghanistan Policy: A Review of Literature”, *Institute of Peace and Conflict Studies*, Vol. 93, 2010, s. 1.

<sup>356</sup> Deutsch Welle, “Obama Leaves Behind a Mess in Afghanistan”, <https://www.dw.com/en/obama-leaves-behind-a-mess-in-afghanistan/a-37192534> , (Erişim Tarihi: 26.02.2021).

<sup>357</sup> Michael J. Williams, “Obama Nation?: U.S. Foreign Policy One Year On: The Right War?: Obama’s Afghanistan Strategy”, *The London School of Economics and Political Science*, 2010, s. 20, [http://eprints.lse.ac.uk/43583/1/Obama%20nation\\_the%20right%20war\(lsero\).pdf](http://eprints.lse.ac.uk/43583/1/Obama%20nation_the%20right%20war(lsero).pdf) , (Erişim Tarihi: 26.02.2021).

<sup>358</sup> “Obama Signs Strategic Partnership Agreement with Afghan President Karzai”, *Foreign Policy Bulletin*, 2012, 22 (3), ss. 152-153.

<sup>359</sup> The White House, Fact Sheet: Afghanistan 12.02.2013, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2013/02/12/fact-sheet-afghanistan> , (Erişim Tarihi: 26.02.2021).

<sup>360</sup> The White House, “President Obama Makes a Statement on Afghanistan”, 27.05.2014, <https://obamawhitehouse.archives.gov/photos-and-video/video/2014/05/27/president-obama-makes-statement-afghanistan> , (Erişim Tarihi: 26.02.2021).

<sup>361</sup> Bkz.: The White House, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/03/24/us-afghanistan-joint-statement> , (Erişim Tarihi: 26.02.2021).

ilişkilerinde yeni bir döneme adım atılacağı düşüncesi olmuştur. Irak'ta uygulanan planın bir benzeri olarak karşımıza çıkan bu durum net bir politika izlenemediği gözler önüne sermiştir.<sup>362</sup>

Obama'nın Ortadoğu politikasındaki bir diğer aktör ise Suriye olmuştur. Bush yönetiminin Suriye'yi "şer eksenli" listesine dâhil etmesi<sup>363</sup> beraberinde Suriye, ABD karşıtı bir tavır sergilemiştir. Suriye'de yaşanan iç istikrarsızlıklar nedeniyle dış güçlerin bölgede etkin olmasına zemin hazırlayan bu olayın kökleri 2003 yılı Irak Savaşı'na dayanmaktadır. Ülke güvenliğini tehdit edici bir unsur algıladığında "pre-emptive-ön alıcı"<sup>364</sup> olarak adlandırılan bir politika benimsemiş olan ABD, Irak'ın zengin petrol kaynaklarını kontrol altına almak amacıyla Irak'ın kimyasal silahlara sahip olduğunu öne sürmüştü<sup>365</sup>, El-Kaide ile alakası olduğunu da ekleyerek ülkeyi Mart 2003'de işgal etmiştir.<sup>366</sup>

Obama'nın iktidara gelmesiyle savaş karşıtı bir politika izlediğini belirtmesi ve askeri birliklerini Irak'tan derhal geri çekeceğini dile getirmesi<sup>367</sup> üzerine 2011 yılında ABD askerleri tamamen Irak'tan çekilmiştir. Realist yaklaşım ile Irak savaşı değerlendirilecek olursa, ABD yayılmacılığının başlattığı süreç Obama ile yumuşama göstermiştir diyebiliriz.<sup>368</sup> Takiben ABD'nin diğer hedefinin Suriye olacağı yönünde iddialar oluşmuştur. Daha önce bahsettiğimiz Suriye'de yaşanan iç savaş, küresel boyuta yayılmıştır. Suriye'nin iç siyasi istikrarsızlığı dış politikadaki güçsüz tutumuyla birleşince "failed states"<sup>369</sup> olarak adlandırılan başarısız devletlerden biri olarak yer

<sup>362</sup> Sabri Çiftçi, "Amerika'nın Yeni Savaşı: Taliban'ın Önlenemez Yükselişi ve Afganistan'da Devlet İnşasının Sınırları", *Ortadoğu Analiz*, C. 2, S. 22, Ekim 2010, ss. 80-81.

<sup>363</sup> Charles Krauthammer, "Syria and the New Axis of Evil", *Global Policy Forum*, 01.04.2005, <https://archive.globalpolicy.org/empire/intervention/syria/2005/0401syaxis.htm>, (Erişim Tarihi: 27.02.2021).

<sup>364</sup> Bkz.: Keir A. Lieber - Robert J. Lieber, "The Bush National Security Strategy", U.S. Foreign Policy Agenda, *An Electronic Journal of the U.S. Department of State*, V. 7, N. 4, December 2002, ss. 32-35.

<sup>365</sup> George W. Bush, (2003-Book I), <https://www.govinfo.gov/content/pkg/PPP-2003-book1/html/PPP-2003-book1-doc-pg135.htm>, (Erişim Tarihi: 27.02.2021).

<sup>366</sup> Sertif Demir, "Irak ve Suriye Krizlerinin Karşılaştırmalı Analizi: Nedenler, Gelişmeler, Sonuçlar ve Türkiye Üzerine Etkileri", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, XII/2, Kış 2002, s. 557.

<sup>367</sup> Gökhan Çetinkaya - Taha Özkan, "İşgalin 6. Yılında Irak", *SETA IV*, Ocak 2009, s. 40.

<sup>368</sup> Muhittin Ataman - Özkan Gökcan, "Bush Dönemi Amerikan Dış Politikası: Bir Aşırı-Yayılmacılık Denemesi", *Akademik İncelemeler Dergisi*, C. 7, S. 2, 2012, s. 225.

<sup>369</sup> Başarısız Devlet kavramı için Bkz.: Selman Ögüt, "Başarısız Devlet Kavramının İncelenmesi", *MÜHF-HAD*, 2013, C. 19, S. 3, ss. 163-177,

edinmiştir.<sup>370</sup> Bu başarısız gidişat IŞİD terör örgütünün ülkede ilerleyişini hızlandırmıştır. Suriyeli muhalif gruplarda yer alan radikal unsurların artması Batı'ya esas tedirgin eden nokta olmuş ve bu durum ABD'nin 2012 seçimlerinden sonra Suriye odaklı politikalar izlemesine sebebiyet vermiştir.<sup>371</sup>

Obama'nın ikinci döneminde yer alan Suriye politikasına bakıldığında ciddi bir olay dikkatleri çekmektedir. Suriye'deki Esad yönetiminin halka uyguladığı şiddet karşısında doğrudan müdahalede bulunmayan ABD, kırmızı çizgisinin kimyasal silah kullanılması olduğunu ve bu silahların Esad rejimi tarafından kullanıldığını belirtmiştir.<sup>372</sup> Bush yönetim tarzının aksine müdahale etmekten kaçınan Obama, "bekle ve gör" stratejisiyle ilerlemek istemiştir.<sup>373</sup> Libya olayından dolayı duyduğu pişmanlıkla pasif kalma politikasını sürdüren Obama'nın, Suriye'deki güvenlik sorunlarına istinaden tek faaliyeti muhaliflere askeri ve ekonomik destek sağlamak olmuş fakat destekler yeterli gelmemiştir. Esad yönetiminin yıkılması gerektiğine inanan Obama, Suriye'deki yönetimin Suriyelilerce devrilmesi gerektiğini desteklemiş ve herhangi bir zorlamada bulunmamıştır.<sup>374</sup>

Esnek stratejiler kapsamında ilerleyen Obama, tutarsız politikaları nedeniyle başarısızlığa uğramış ve IŞİD ilerleme göstermiş, en önemlisi ise Obama'nın kimyasal silah kullanımına ciddi derecede karşı olduğunu vurgulamasına rağmen Esad'ın bu silahları kullanımı göz ardı edilmiştir. Bu olaylar Amerika'nın Ortadoğu'daki müttefiklerine güvensizlik duygusu aşılamıştır.<sup>375</sup> Obama'nın Suriye'ye yaklaşımını Obama doktrini çerçevesinde özetlemek gerekirse: "arkadan yönlendirme", "stratejik

<sup>370</sup> Gülise Gökçe - Orhan Gökçe, "Suriye Sorunu: 'Başarısız veya Çöken Devlet' Modeli Türkiye İçin Suriye Politikasında Uluslararası Kamuoyunu Harekete Geçirmenin Bir Aracı Olabilir Mi?", *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2012, C. 12, S. 23, s. 190.

<sup>371</sup> Demir, a.g.e., s.569.

<sup>372</sup> James Ball, "Obama Issues Syria a 'Red Line' Warning on Chemical Weapons", 20.08.2012, [https://www.washingtonpost.com/world/national-security/obama-issues-syria-red-line-warning-on-chemical-weapons/2012/08/20/ba5d26ec-eaf7-11e1-b811-09036bcb182b\\_story.html](https://www.washingtonpost.com/world/national-security/obama-issues-syria-red-line-warning-on-chemical-weapons/2012/08/20/ba5d26ec-eaf7-11e1-b811-09036bcb182b_story.html) , (Erişim Tarihi: 27.02.2021).

<sup>373</sup> Ömer Kurtbağ, "Obama Döneminde Türk-Amerikan İlişkileri: Model Ortaklıktan Eksen Kaymasına İniş Çıkışlar ve Ayrışan Çıkarlar", *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2015, Yıl: 3, Cilt: 3, Sayı: 2, s. 194.

<sup>374</sup> Nur Çetinoğlu, "Eisenhower'dan Obama'ya: ABD Dış Politikasında Ortadoğu ve Suriye", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, C. 74, N. 4, 2019, ss. 1167-1168.

<sup>375</sup> Hasan Basri Yalçın, "Obama Stratejisi ve Ortadoğu", *Akademik ORTA DOĞU*, C. 9, S. 2, 2015, ss. 58-59.

sabır” olmuş ve Suriye iç savaşıyla gelinen kritik noktada Suriye'nin siyasi bir kaosa sürüklendiği söylenebilir.<sup>376</sup>

Ortadoğu'da ele alınan gelişmelerden sonra aktarılmaya çalışılan asıl konu Obama'nın ikinci dönemi kapsamında Çin üzerinde izlenen siyasi stratejilerdir. Bölgesel, ikili ve çok taraflı olarak incelenen birinci dönemde, Çin ve ABD; dünyayı saran kriz, iklim değişikliği, nükleer silah kullanımı gibi alanlarda ortak hareket etmişlerdir. Yeni dönemde ABD'nin önceliği, durdurulamaz büyümesiyle zengin bir ekonomi portresi çizmiş olan Çin'e karşı uluslararası sahada önlem almak olmuştur. World Bank'a göre Çin'in son 30 yıldır sergilediği performans baz alındığında, 2030 yılına değin modern, güçlü, yaratıcı ve yüksek gelirli bir ülke olacağı belirtilmiştir. Raporda Çin'in kalkınma stratejilerinde yer alan küresel pazara verilen önem dikkat çekmektedir.<sup>377</sup>

Amerika, Çin'e karşı duyduğu endişeyi göz önünde tutarak küresel bir antlaşma imzalamıştır: Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı (T-TIP).<sup>378</sup> Bu antlaşma, 2013 yılında Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri arasında imzalanmıştır. ABD ile Avrupa devletleri arasında süregelen ilişkinin “transatlantik” (Atlantik ötesi) olarak adlandırıldığı ve dolayısıyla transatlantik ilişkilerin kilit noktasını ortak çıkarların oluşturduğu bilinmektedir.<sup>379</sup> Beyaz Saray'dan gelen açıklamaya göre ABD'nin uluslararası rekabet gücünü, ekonomik büyümesini ilerletecek olan bu antlaşma<sup>380</sup> genel hatlarıyla kapsamlı ve yüksek standartlı bir ticaret ve yatırım antlaşması olarak tanımlanmıştır.<sup>381</sup>

<sup>376</sup> Nur Çetinoğlu, “Eisenhower'dan Obama'ya: ABD Dış Politikasında Ortadoğu ve Suriye”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, C. 74, N. 4, 2019, s. 1174.

<sup>377</sup> The World Bank, “China 2030 Building a Modern, Harmonious, and Creative Society”, <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/12925/9780821395455.pdf?sequence=5&isAllowed=y>, ss. xii-xiv, (Erişim Tarihi: 27.02.2021).

<sup>378</sup> Antlaşma metni için Bkz.: European Commission, EU Negotiating Text in TTIP, <https://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1230>, (Erişim Tarihi: 27.02.2021).

<sup>379</sup> Ebru Canan Sokullu, “Transatlantik İlişkiler”, *Güvenlik Yazıları Serisi*, No. 11, Ekim 2019, ss. 1-2.

<sup>380</sup> European Commission, The Transatlantic Trade and Investment Partnership”, TTIP Explained, [https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2014/may/tradoc\\_152462.pdf](https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2014/may/tradoc_152462.pdf), (Erişim Tarihi: 27.02.2021).

<sup>381</sup> The White House, “Fact Sheet: Transatlantic Trade and Investment Partnership (T-TIP)”, 17.04.2013, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2013/06/17/fact-sheet-transatlantic-trade-and-investment-partnership-t-tip>, (Erişim Tarihi: 27.02.2021).

ABD ve Avrupa Birliği (AB) ekonomilerini dünyadaki en modern ve en gelişmiş iki ekonomi olarak tanımlayan bu antlaşma, ticaret ve yatırımla desteklenen, Amerikan ve Avrupa büyümesini güçlendirmeyi hedeflemiştir. Ek olarak sağlık ve çevre koruması üzerine çalışan bu platform, stratejik ve ekonomik ortaklıklar arasındaki bağı pekiştirmek için mükemmel bir fırsat olarak belirtilmiştir.<sup>382</sup> Çin, ABD ve AB'nin dünyanın en büyük ekonomi blokları olarak bilindiği üzere,<sup>383</sup> Çin Halk Cumhuriyeti ile Avrupa Birliği arasında da ekonomik gelişmeler meydana gelmiştir. Bu açıdan bakacak olursak antlaşmanın imzalandığı 2013 yılına kadar, Çin Halk Cumhuriyeti'nin Avrupa Birliği ile sıcak ilişkiler sürdürdüğü söylenebilir. Almanya ve ABD'nin önüne geçmesiyle Çin, küresel rezervlerin üçte birine sahip olmuştur. İhracat odaklı bir ticari strateji izleyen Çin'in Avrupa Birliği ile ticaret hacmi, neredeyse ABD ve Avrupa Birliği'nin ticaret hacmine yakındır.<sup>384</sup> Haliyle Çin, Avrupa Birliği'nin en önemli ikinci ticaret ortağı, AB ise Çin'in en büyük ticari ortağıdır denilebilir. 2001 yılında Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ortaklığı ile özel sektör yatırımlarındaki artış ile gündeme gelen Çin, AB ile pazar ve yatırım alanlarında da ortaklığa girişmiştir.<sup>385</sup>

Anlatılanlardan yola çıkıldığında görülen tablo Çin'in durdurulamayan büyümesidir. TTIP, küresel ticarete Uzak Doğu Asya ülkeleri ve yükselen ekonomilerin endişe vermesiyle oluşturulmuştur. Gelişimi ile korkutan ülkelerin başında Çin gelmiş, bu durum AB ve ABD'yi çıkarlarını koruma amacıyla farklı pazarlar aramaya itmiştir. Çin'in güçlü rekabet potansiyeli, ABD'yi bir yandan Trans-Pasifik Ortaklığına diğer yandan Transatlantik ilişkilerini güçlendirme ile Çin'e karşı kendini güvenceye alma ihtiyacı uyandırmıştır.<sup>386</sup> Ek olarak Amerika'nın zayıflamış AB ilişkileri ve transatlantik bağlarının, Rusya ile Çin'in yararına olacağı düşüncesi de

---

<sup>382</sup> Office of the United States Trade Representative, "Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP)", <https://ustr.gov/ttip> , (Erişim Tarihi: 27.02.2021).

<sup>383</sup> Eurostat Newrelease, 19.05.2020, <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/10868691/2-19052020-BP-EN.pdf/bb14f7f9-fc26-8aa1-60d4-7c2b509dda8e> , (Erişim Tarihi: 27.02.2021).

<sup>384</sup> Andras Inotai, "Economic Relations Between European Union and China", 2013/4, No. 370, <https://www.cairn.info/revue-l-europe-en-formation-2013-4-page-47.htm> , (Erişim Tarihi: 27.02.2021).

<sup>385</sup> European Commission, Countries and Regions, 22.04.2020, <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/china/> , (Erişim Tarihi: 27.02.2021).

<sup>386</sup> Mehmet Sait Akman, "Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı: Ortaya Çıkarıcı Etkenler, Kapsamı, Etkileri ve Güçlükleri", *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*, C. XXVI, S. II, 2014, s. 30.

Obama'nın ortaklık yanlısı politik görüşünü kamçılayan bir diğer neden olarak karşımıza çıkmaktadır.<sup>387</sup>

2014 yılına gelindiğinde ise Çin Halk Cumhuriyeti ile Amerika Birleşik Devletleri arasında, dünyayı tehdit eden iklim değişikliğine karşı mücadele kapsamında bir antlaşma duyurulmuştur.<sup>388</sup> İklim değişikliğine karşı beraber hareket edeceklerine dair taahhüt veren Barack Obama ve Xi Jinping, sera gazının atmosfere karışmasını azaltma konusunda uzlaşmaya varmışlardır. APEC zirvesinde görüşmelerini sürdürmüş olan iki devlet başkanı, dünyanın bir ve iki numaralı karbondioksit salımı gerçekleştiren iki ülke olduklarının bilincinde olarak sera gazı emisyonlarını azaltmak için işbirliğine başvurmuşlardır.<sup>389</sup> Xi Jinping'in Eylül 2015 Washington ziyaretinde resmiyete kavuşan bu duyuru ile 2020 ve sonrası için iklim iyileştirilmesi hedeflenmiştir.<sup>390</sup>

Obama döneminde Çin ile olan ortaklıklara bir diğer örneği İran Nükleer Antlaşması oluşturmaktadır. Ortadoğu ülkelerinin silah ve asker gücünden ciddi derecede rahatsız olan ABD yönetimi, 2002 yılından itibaren ortaya çıkan İran'ın nükleer faaliyetlerini kısıtlamaya yönelik girişimlerde bulunmuştur. ABD ve İran arasındaki sorunların Obama yönetiminden önceye tekabül ettiği bilinmekte ve 2002'de İran'ın teröre destek verdiği gerekçesi ile ABD tarafından "şer eksenine" dâhil edildiği bilinmektedir. Bush tarafından İran ve müttefiki olan devletlerin dünya barışını tehdit ettiği ve silahlanmaları halinde tehlikenin daha da büyüyeceği iddia edilmiştir.<sup>391</sup>

ABD'nin 21. yüzyılda tek kutupluluğu gerçekleştirme amacıyla giriştiği "*imparatorluk projesi*" Avrupa-Asya kıtasının birleştiği bölgede bir hâkimiyet sağlama güdüsü içermektedir. Merkez eksenleri, Ortadoğu, Orta Asya ve Güney Kafkasya olan

<sup>387</sup> Judy Dempsey, "Obama's Push for a New Transatlantic Relationship", 25.04.2016, Carnegie Europe Judy Dempsey's Strategic Europe, <https://carnegieeurope.eu/strategieurope/63426>, (Erişim Tarihi: 27.02.2021).

<sup>388</sup> The White House, "U.S.-China Joint Announcement on Climate Change", 11.11.2014, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/11/11/us-china-joint-announcement-climate-change>, (Erişim Tarihi: 27.02.2021).

<sup>389</sup> Mark Landler, "U.S. and China Reach Climate Accord After Months of Talks", 11.11.2014, <https://www.nytimes.com/2014/11/12/world/asia/china-us-xi-obama-apec.html>, (Erişim Tarihi: 27.02.2021).

<sup>390</sup> United Nations Climate Change, "US-China Joint Statement on Climate Change", <https://unfccc.int/news/us-china-joint-statement-on-climate-change>, (Erişim Tarihi: 27.02.2021).

<sup>391</sup> Daniel Heradstveit - G. Matthew Bonham, "What the Axis of Evil Metaphor Did to Iran?", *Middle East Journal*, Summer 2007, Vol. 61, No. 3, s. 422.

bu yaklaşımın hedefinde petrol denetimi ve Çin, Hindistan ve Avrupa Birliği'nin enerji ihtiyacını kontrol altında tutmak vardır. İkinci olarak Washington, enerji kaynaklarının yer aldığı merkezler çevresinde güvenlik açısından askeri güç konuşlandırarak, özellikle Ortadoğu'da politik, askeri güç yapısını meydana getirmeyi amaçlamıştır.<sup>392</sup> Obama yönetimi ise silahlanan İran karşısında ilk olarak Birleşmiş Milletler (BM) ile işbirliği politikası izlemiş ancak bu politika başarısızlıkla sonuçlanmıştır.<sup>393</sup> Diğer yandan Çin'in de Ortadoğu politikalarının var olduğu bilinmektedir. Kısaca Çin'in Ortadoğu bölgesindeki pozisyonundan bahsetmek gerekirse, Çin'in Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin (BMGK) daimi üyesi olmasını, Ortadoğu'daki faaliyet sahasını artırma açısından atılan bir adım olarak değerlendirebiliriz. İmzalanan "Kapsamlı Ortak Eylem Planı Antlaşması" (KOEP) ile Çin'in küresel sahada arzularının belirginleştiği ve politik potansiyelinin sıçrayışa geçtiği söylenebilmektedir.<sup>394</sup>

Geçmiş tarihlerden itibaren nükleer silahlanmaya karşı olan Çin, ABD'nin İran'a uluslararası yaptırımlar uygulaması karşısında hakem görevi üstlenmiştir. Bir yandan ABD ile ilişkilerini ılımlı bir atmosferde sürdürmek isterken diğer yandan da İran ile ekonomik ilişkilerini geliştirmek istemiştir.<sup>395</sup>

Obama'nın ikinci dönem İran stratejisine dönecek olursak; İran'ın silahlanma girişimine yaptırımlarla karşılık verdiği bilinmektedir. Halkın Mücahitleri Örgütü tarafından ifşa edildiği 2002 tarihinden beri yaptırımlara maruz kalan İran, ekonomik derin yaralar almıştır. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin, Avrupa Birliği tarafından desteklenen çok taraflı yaptırımları kontrollü düzeyde devam ettirmesiyle girilen süreç, 2010'da İran'a yönelik yaptırım uygulayan ülke sayısını arttırmıştır. Tahran yönetiminin ciddi anlamda sosyal, siyasal ve ekonomik sıkıntılarla yüzleştiği

---

<sup>392</sup> Şenol Kantarcı, "ABD'nin İmparatorluk Projesini Gerçekleştirme Düşüncesi Çerçevesinde İran Krizi ve Türkiye", *Arap Baharında Son Durak İran* Editör: Hakan Birsnel, IQ Kültür ve Sanat Yayıncılık, İstanbul, Mayıs 2013, ss. 89-90.

<sup>393</sup> Gökhan Telatar, "Barack Obama Yönetiminin İran'ın Nükleer Faaliyetlerine Yönelik Politikası", *Akademik ORTA DOĞU*, C. 7, S. 1, s. 53.

<sup>394</sup> Ümit Alperen, "Çin'in İran Nükleer Politikası: Ulusal Çıkar ve "Sorumlu Büyük Güç" Arasında Denge", *İran Çalışmaları Dergisi*, 2019, C. 2, S. 1, s.11.

<sup>395</sup> John W. Garver, "China and Iran: An Emerging Partnership Post-Sanctions", *Middle East Institute Policy Focus Series*, February 2016-3, s. 1.

bilinmektedir.<sup>396</sup> Avrupa Birliği ve ABD'nin İran'a yönelik yaptırım uygulamasındaki esas amaç; jeopolitik öneme sahip olan Basra Körfezi'nde İran'ın söz hakkı olması ile dünyanın en eski petrol ve doğal gaz üreticisi olan İran'ın Ortadoğu'da karşıt bir güç olarak yer alması olmuştur.<sup>397</sup>

İran'ın nükleer enerji alanında üretimi ilerledikçe Avrupa Birliği ve diğer küresel aktörler, negatif bir politika aracı olan yaptırımlara odaklanmıştır.<sup>398</sup> Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 2010'da aldığı kararla İran'ın askeri teçhizatı ve nükleer silahlanmasını önleyecek yaptırımlar uygulamaya konmuş, bununla beraber aynı yıl, Obama yönetimi İran'ın finansal sisteminin devlet ve devlet dışı organizasyonlar açısından tehlike oluşturduğunu öne sürerek İran'ı ekonomik alanda da farklı sorunlarla yüzleştirmiştir.<sup>399</sup>

Amerika Birleşik Devletleri İran'a 1996 yılından itibaren boykot, ambargo ve yaptırımlar uygulamaktadır.<sup>400</sup> Fakat Obama yönetimi İran'a uygulanan yaptırımlar açısından fazlaca zorlayıcı bir dönem olmuştur. İran'ın küresel sahadan ismini silmeye yönelik uygulanan yaptırımların yıllar boyu sürdüğü gözlemlenmiş, bu bağlamda Obama'nın ilk öne sürdüğü tez, İran'ın uluslararası sorumluluk bilincinde olmadığı ve nükleer silahlanma konusunda gereken duyarlılığı göstermediği olmuş ve BM'i yaptırım uygulamaya çağırmıştır.<sup>401</sup> Yaptırım uygulama konusunda ısrarcılığını kaybetmeyen Obama, İran'a yaptırım uygulamaya yanaşmayan Rusya ve Çin'i aylar süren çabalar sonucu ikna etmiş olsa da Rusya ve Çin, İran halkının zorlayıcı yaptırımlara maruz kalacağını belirtmişlerdir. ABD 2010'da tek taraflı olarak bir dizi yaptırım uygulama

<sup>396</sup> İsmail Numan Telci, "Ağırlaştırılmış Ekonomik Yaptırımlar: Trump İran'dan Ne İstiyor?", SETA, 2018, S. 208, s. 1.

<sup>397</sup> European Parliament, EU-Iran The Way Forward, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/652001/EPRS\\_BRI\(2020\)652001\\_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/652001/EPRS_BRI(2020)652001_EN.pdf), s. 1, (Erişim Tarihi: 28.02.2021).

<sup>398</sup> Dina Esfandiary, "Assessing the European Union's Sanctions Policy: Iran as a Case Study", *Non-Proliferation Consortium*, No. 34, December 2013, s. 7.

<sup>399</sup> Kenneth Katzman, "Iran Sanctions", *Congressional Research Service*, 18.11.2020, s. 27.

<sup>400</sup> Bkz.: U.S. Congress, "Iran and Libya Sanctions Act of 1996", <https://www.iranwatch.org/sites/default/files/us-congress-ilsa-pl1104172-080596.pdf>, (Erişim Tarihi: 28.02.2021).

<sup>401</sup> Frank James, "Obama Wants Iran Sanction In Weeks Not Months", 30.03.2010, NPR, [https://www.npr.org/sections/thetwo-way/2010/03/obama\\_i\\_want\\_iran\\_sanctions\\_in.html](https://www.npr.org/sections/thetwo-way/2010/03/obama_i_want_iran_sanctions_in.html), (Erişim Tarihi: 28.02.2021).

kararı almış ve Kapsamlı İran Yaptırımları, Sorumluluk ve Mahrumiyet Yasası'nı<sup>402</sup> çıkartmışlardır. Bu yasa İran'ın petrol sektörünün gelişmesine yardımcı olan organları kısıtlama amacı taşımıştır.<sup>403</sup>

2012 yılında ise Obama, bu yaptırımlarla tatmin olmadığını defalarca dile getirmiş, daha zorlayıcı ve ağır yasaların İran'a uygulanması yönünde açıklamalarda bulunmuştur. Takiben bankacılık ve petrol sektörlerini hedef alan yeni yaptırım ile nükleer sanayi ürünlerinin İran'a girmesini önlemeye çalışmıştır.<sup>404</sup> Obama ile Bush dönemi karşılaştırıldığında dikkat çekici bir fark göremeyen Tahran, Ortadoğu'nun stratejik öneminden dolayı nükleer program sorununun bir düğüm haline geldiğini belirtmiş ve Obama'nın yeni dönemde daha baskıcı politikalar izlediği ifade edilmiştir.<sup>405</sup>

2013 yılında Obama, İran'ın nükleer programı konusunda verdiği önemi BM Genel Kurulu'nda tekrar dile getirmiş ve İran'daki problemlerin Arap-İsrail çözüm süreciyle beraber ele alınacağından bahsetmiştir. Bu süreçte İran ve P5+1<sup>406</sup> temsilcileri nükleer program konusunda müzakerede yer almışlardır. ABD, İran ve P5+1 çerçevesinde geçici de olsa antlaşmaya varılmıştır.<sup>407</sup> 2014 yılında, bu geçici antlaşma dolayısıyla iki ülkenin de kaygıları alevlenmiştir. 20 Temmuz 2014'te sona erecek olan bu antlaşmada, İran'ın nükleer programı konusunda, P5+1 ülkeleri ile uzlaşmaya varmadığı iddia edilmiştir. İran Dışişleri Bakanı Muhammed Javat Zarif, P5+1 ülkelerini İran'a çok fazla yüklenmemesi konusunda uyarılmış ve mevcut santrifüj

---

<sup>402</sup> The White House, Jesse Lee, "President Obama's Meeting with Prime Minister Netanyahu: Gaza, Iran, Nuclear Weapons & Peace", 06.07.2010, <https://obamawhitehouse.archives.gov/blog/2010/07/06/president-obamas-meeting-with-prime-minister-netanyahu-gaza-iran-nuclear-weapons-pea> , (Erişim Tarihi: 28.02.2021).

<sup>403</sup> Gökhan Telatar, "Barack Obama Yönetiminin İran'ın Nükleer Faaliyetlerine Yönelik Politikası", *Akademik ORTA DOĞU*, C. 7, S. 1, s. 68.

<sup>404</sup> Deutsch Welle, David Levitz, "Obama Signs 'Toughest yet' Iran Sanctions", 01.01.2012, <https://www.dw.com/en/obama-signs-toughest-yet-iran-sanctions/a-15638986> , (Erişim Tarihi: 28.02.2021).

<sup>405</sup> Bayram Sinkaya, "Obama Döneminde ABD-İran İlişkileri ve 'Değişim' Şansı", *Ortadoğu Analiz*, Ocak 2009, C. 1, S. 1, s. 44.

<sup>406</sup> ABD, Rusya, Çin, İngiltere, Fransa, Almanya.

<sup>407</sup> Kılıç Buğra Kanat, "Obama'nın İkinci Döneminde Amerikan Dış Politikası", *SETA*, Mayıs 2014, S. 93, ss. 25-26.

sayısında istenen tavizi vermeyeceğini açıklamıştır.<sup>408</sup> Kısaca İran'ın nükleer programdan vazgeçmemesi üzerine gerilen ipler, Obama diplomasisinin dış destekler ile baskıları fazlaştırmaması olarak yorumlanabilmektedir.<sup>409</sup> İlerleyen süreçte Viyana'da 14 Temmuz 2015 tarihinde imzalanan Kapsamlı Ortak Eylem Planı (KOEP) ile yaptırımların kaldırılması kararlaştırılmıştır. Girilen yeni süreçte yaptırımların kaldırılması beraberinde İran'ın nükleer faaliyetlerinin sınırlandırılmasıyla ortak bir karara varılmıştır. 2003'ten beri gerçekleştirilen görüşmeler nihayetinde bir sonuca bağlanmış ve ilerleyen süreçte Avrupa Birliği'nin İran'a uyguladığı petrol ambargosunun kaldırılacağı, diğer bütün yaptırımların ise 5 yıl içerisinde son bulacağı belirtilmiştir.<sup>410</sup>

Bu diplomatik ilişkilerden çıkarılan iki görüş mevcuttur. Birincisi, İran ABD yaptırımları konusunda Obama dış politikasında, Bush yönetiminin sert tutumunun etkili olduğunu savunmuştur.<sup>411</sup> İkinci olarak, ABD'nin 2018 tarihinde KOEP'ten çekileceğini duyurması ve İran'a yönelik yaptırımların tekrar gündeme gelmesi Trump döneminin sorunu olmuş<sup>412</sup> bu da Obama'nın yumuşak güç kullanımına örnek oluşturmuştur. ABD yaptırımlarının İran'a zorlu günler yaşattığı ve bu doğrultuda yaptırımların tekrar gündeme gelmesi ile araştırmacılar, Trump'ın Obama'nın başarılı politik kimliğine yönelik nefretinden kaynaklanan davranışlar sergilediğini iddia etmişlerdir. İran Dışişleri Bakanı Zarif ise Trump'ın Obama'yı sevmediği için İran'a

---

<sup>408</sup> United Against Nuclear Iran, "Geneva Interim Agreement Analysis: Five Months", 25.06.2014, <https://www.unitedagainstnucleariran.com/news/geneva-interim-agreement-analysis-five-months> , (Erişim Tarihi: 28.02.2021).

<sup>409</sup> Mohammed El-Khawas, "Obama's Engagement Strategy with Iran: Limited Results", 22 (1), 2011, <https://read.dukeupress.edu/mediterranean-quarterly/article-abstract/22/1/93/1783/Obama-s-Engagement-Strategy-with-Iran-Limited> , (Erişim Tarihi: 28.02.2021).

<sup>410</sup> Nuri Gökhan Toprak, "Ambargodan Ablukaya Doğru: Dış Politikada İktisadi Araçların Kullanımı Bağlamında Amerika Birleşik Devletleri'nin İran'a Yönelik İktisadi Yaptırımları Üzerine Bir Değerlendirme", International Conference on Eurasian Economies 2019, s. 150.

<sup>411</sup> Travis Sharp, "U.S. Foreign Policy Toward Iran in the Obama Era", *Policy Brief*, June 2009, No. 145, s. 6.

<sup>412</sup> T.C. Tahran Büyükelçiliği, Ticaret Müşavirliği, "ABD'nin İran'a Yönelik Tek Taraflı Yaptırımları", 16.01.2019, <https://ticaret.gov.tr/data/5b8a43345c7495406a2270a6/yaptirimlar%20notu.pdf> , (Erişim Tarihi: 28.02.2021).

büyük çaplı zararlar verebileceğini öne sürerek bu iddiaların doğruluk payını arttırmıştır.<sup>413</sup>

Çin'e gelindiğinde ise yaptırımlar karşısındaki tutumu daha ılımlı olmuş ve daha önce de belirttiğimiz gibi yaptırım yanlısı bir politika izlememiştir. Bu yaklaşımın temel sebebi ise İran ile bir dizi ekonomik işbirliğinin sekteye uğrayabilme ihtimali olmuştur. Dünyanın bir numaralı enerji tüketicisi olan Çin için enerji güvenliği diplomatik ilişkilerde kilit noktadır. 2015'te gerçekleşen İran Nükleer Programına İlişkin Kapsamlı Ortak Eylem Planı çerçevesinde İran'a yönelik kısıtlamaların kaldırılması da Çin-İran ilişkilerini iyi yönde etkilemiştir. Bu durum, Çinli şirketlerin İran'daki yatırım ve işbirlikleri açısından yarar sağlamış ayrıca İran'ın üretim havuzunun genişlemesi daha fazla enerji ithal etmesi anlamına gelmiştir. 2016 yılında ise Xi Jinping, Tahran ziyareti sırasında, 10 yıl içerisinde iki ülke arasındaki ticaret hacim hedefini 600 milyar dolar olarak belirlemiştir. İki ülkenin ilişkilerinin kapsamlı stratejik ortaklık olarak ele alınması, tarih boyunca dinginlikle ilişkilerine devam eden Tahran-Pekin'in, ABD faktörünü ilişkilerinde problem olarak görmemesinden kaynaklanmıştır.<sup>414</sup> ABD'nin İran ve Çin ilişkilerine olan etkisi, bu ilişkilerinin gerilemesiyle sonuçlanmıştır. Çin'in İran ile zayıflayan ilişki bağlarına Amerika faktörü sebebiyet vermiş ve özellikle nükleer enerji programında gerçekleşen yaptırımlar dolayısıyla Çin, İran'a karşı ABD taraflı bir tutum ile yaklaşmıştır.<sup>415</sup>

Çin ve İran'ın nükleer sorununa geliştirdiği yaklaşım değerlendirildiğinde ise Xi Jinping ve önde gelen diğer diplomatlar, İran ile olan ekonomik, siyasi bağların gevşemesini istememiş ve İran'ın nükleer silahlara sahip olmaması gerektiğini belirterek orta bir yol izlemeye çalışmışlardır. Nükleer silahlanma probleminin kesinlikle savaş ile çözülmemesi gerektiğini savunan Çin, Amerika'nın Çin-İran ilişkisinden fazlaca tedirgin olduğunun farkındalığıyla adımlar atmıştır. Washington,

---

<sup>413</sup> Tehran Times, "Obama: World to Question U.S. Reliability Regarding Iran Deal", 24.11.2020, <https://www.tehrantimes.com/news/455027/Obama-World-to-question-U-S-reliability-regarding-Iran-deal> , (Erişim Tarihi: 28.02.2021).

<sup>414</sup> Emine Akçadağ Alagöz, "Çin'in Enerji Güvenliğinin İran ile İlişkilerine Etkisi", *The Turkish Yearbook of International Relations*, 2016, Vol. 47, ss. 69-70.

<sup>415</sup> United States-China Economic and Security Review Commission, China-Iran: A Limited Partnership, April 2013, <https://www.uscc.gov/sites/default/files/Research/China-Iran--A%20Limited%20Partnership.pdf> , s. 9, (Erişim Tarihi: 28.02.2021).

Çin'in İran ile ekonomik işbirliğinden asla memnun olmamış<sup>416</sup> ve Çin ise İran ile olan diplomatik ilişkilerini her daim koruma altına almıştır. Çin-İran ekonomik faktörünün 2000'lerde sürekli olarak büyüme göstermesi de bunu kanıtlar nitelikte olmuştur. Çin'in her zaman için ABD'nin sunduğu kısıtlamalara “evet” oyu vermesi, İran'la ekonomik ilişkilerine gelecek olan zararların minimal seviyeye inmesini garanti aldıktan sonra gerçekleşmiştir. Ekonomik ilişkilerin gerçekleştiği bu süreçte, Çin bir yandan İran ile doğal gaz yatakları için antlaşma imzalarken diğer yandan ABD'nin fikirlerine destek veren bir politika izlemiştir.<sup>417</sup> Obama yönetiminin, diğer ABD yönetimleri gibi Ortadoğu'nun karşı karşıya kaldığı sıkıntıları görmezden gelmediğini ve dünyanın bu kısmında yaşanan gerçekleri göz ardı etmediği belirtilmiştir. ABD'nin dış politikasında Asya özellikle Çin büyük bir yer etmiş ek olarak Obama, Avrupa ortaklıklarını da arkasına almayı başarmıştır. ABD için Asya çok büyük bir önem teşkil etse de Avrupa Birliği, ABD için ekonomi ve güvenlik alanlarında yakın bir ilişki kurduğu ortak olmaya devam etmiş ve birçok konuda Amerika'yı desteklemiştir.<sup>418</sup>

2016 yılına gelindiğinde ise bir diğer ortaklık olan Trans-Pasifik Ortaklığı (TPP) uluslararası sistemde dikkatleri üzerine çekmiştir. 12 pasifik ülkesi arasında imzalanan bu antlaşma, Asya- Pasifik bölgesinde gerçekleştirilen ticaret ve yatırımlar için yeni bir standart tabanı sunmuştur.<sup>419</sup> Ekonomik ve stratejik öneme sahip olan bu antlaşma, ABD açısından yurtdışındaki yatırımları güçlendireceği, ekonomik büyümeye teşvik edeceği ve en önemlisi Amerika'nın Asya-Pasifik bölgesindeki stratejik çıkarlarına hizmet edeceği yönünde düşünceler oluşmuştur.<sup>420</sup> TPP ile ticaret kurallarının yeniden konulacağını düşünülmüş ve Amerikan ekonomisinin yabancı sahalarda büyümeyi sürdüreceğini vaat eden bu antlaşmanın imzalanması ile Obama'nın ülke ekonomisine

<sup>416</sup> John W. Garver, “China and the Iran Nuclear Negotiations”, The Red Star and the Crescent; China and the Middle East, James Reardon-Anderson, editor, Georgetown University Qatar, Oxford University Press, 2018, ss. 126-127.

<sup>417</sup> Sait Yılmaz, “ABD'nin İran Oyunu”, 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, 22.02.2010, <https://21yzyt.org/tr/merkezler/bolgesel-arastirma-merkezleri/amerika-arastirmalari-merkezi/abdinin-iran-oyunu>, (Erişim Tarihi: 28.02.2021).

<sup>418</sup> Elna Viilup, “Obama's Second Term in Office: Europe, the Indispensable Ally”, Opinion Europa, November 2012, 168, ss. 1-2.

<sup>419</sup> New Zealand Foreign Affairs & Trade, “Trans-Pasific Partnership”, <https://www.tpp.mfat.govt.nz/>, (Erişim Tarihi: 28.02.2021).

<sup>420</sup> James McBride - Andrew Chatzky - Anshu Siripurapu, Council on Foreign Relations, “What's Next for the Trans-Pasific Partnership (TPP)?”, 01.02.2021, <https://www.cfr.org/backgrounder/what-trans-pacific-partnership-tpp>, (Erişim Tarihi: 28.02.2021).

büyük bir katkı sağladığı belirtilmiştir.<sup>421</sup> Çin'in antlaşmaya dâhil olmaması ile ulusal ticarete yeniden biçim kazandırması amaçlanmıştır. Dünya ekonomisinin yüzde kırkına denk gelen bu antlaşma ile Asya'daki ekonomik engellerin kaldırılması yolunda adımlar atılmıştır.<sup>422</sup> Obama'nın söylemiyle “şimdiye kadar oluşturulmuş en yüksek standart ve en ilerici ticaret antlaşması”<sup>423</sup> olarak yer etmiştir.

Eski ABD Ticaret Temsilcisi Michael Froman'ın belirttiği üzere Çin'in, TPP koşullarına uyum sağladığı takdirde memnuniyetle karşılanacağıdır fakat burada üzerinde durulması gereken nokta, ABD Çin'i dışarıda tutmamış, Çin bu ortaklığa adım atmak istememiştir. Çin'in önceliği bölgesel kalkınma planına sadık kalmak olmuştur. Bu doğrultuda atılan somut adımlardan biri olarak değerlendirilen Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık<sup>424</sup> (RCEP)<sup>425</sup> ile ABD-Çin ticaret savaşlarından ABD'nin olumsuz etkileneceği planlanmış ve Çin Asya komşularıyla ticaret bağına güçlendirmiştir.<sup>426</sup> Çin'in hali hazırda Asya ülkeleriyle güçlü ticari bağlantılar içinde olması, ticaret yolları ve ekonomik atılımlarla şekillenen politik, ticari adımlarının kurduğu bağlantıların öneminden kaynaklanmıştır. Haliyle bu ortaklığa katılım sağlamaması ile Çin, ticari

---

<sup>421</sup> The White House, “The Trans-Pasific Partnership”, <https://obamawhitehouse.archives.gov/issues/economy/trade> , (Erişim Tarihi: 28.02.2021).

<sup>422</sup> Özlem Zerrin Keyvan, “ABD'nin Trans Pasifik Ortaklığı Antlaşması'ndan Çekilmesinin Çin'e Etkileri”, ANKASAM, 28.01.2017, <https://www.ankasam.org/abdnin-trans-pasifik-ortakligi-anlasmasindan-cekilmesinin-cine-etkileri/> , (Erişim Tarihi: 28.02.2021).

<sup>423</sup> The White House, “Remarks by President Obama in Meeting on the Trans-Pacific Partnership”, 18.11.2015, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/11/18/remarks-president-obama-meeting-trans-pacific-partnership> , (Erişim Tarihi: 28.02.2021).

<sup>424</sup> Bkz.: Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, “Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık”, 17.11.2020, <https://ticaret.gov.tr/blog/ulkelerden-ticari-haberler/malezya/bolgesel-kapsamli-ekonomik-ortaklik-rcep-anlasmasi-imzalandi> , (Erişim Tarihi: 28.02.2021).

<sup>425</sup> Bkz.: Regional Comprehensive Economic Partnership, <https://rcepsec.org/> , (Erişim Tarihi: 28.02.2021).

<sup>426</sup> Gary Clyde Hufbauer - Jeffrey J. Schott - Zhiyao (Lucy) Lu, *Peterson Institute for International Economics*, 23.06.2020, <https://www.piie.com/blogs/trade-and-investment-policy-watch/china-and-trans-pacific-partnership-or-out> , (Erişim Tarihi: 28.02.2021).

ilişkilerinde donma olmayacağını bilincinde olarak stratejik hamlelerde bulunmuştur.<sup>427</sup>

Çin ve Doğu Asya'nın önemli ülkelerini saf dışı bırakan bu ortaklık ile Obama'nın amaçladığı strateji, Asya-Pasifik bölgesinde ABD'nin stratejik etkinliğini arttırabilmek için kendi denetimde serbest bir ticaret ağı kurmaktır.<sup>428</sup> Obama'nın en büyük başarılarından biri olarak nitelendirilen<sup>429</sup> bu ortaklık, Johns Hopkins Üniversitesi Ekonomi Profesörü Michael Plummer ile Peterson Uluslararası Ekonomi Enstitüsü ekonomisti Peter Petri'nin araştırmalarında yer alan verilere göre ABD ekonomisine 77 milyar dolar getiri sağlamıştır. Çin'in ekonomik büyümesini ABD tarafından dengelemek amacıyla oluşturulan bu yapı, küresel rekabette yumuşak güç kullanımı olarak nitelendirilmiş ve askeri yaptırımlardan kaçınılması açısından dünya ekonomisine katkı sağlayabilecek boyutta olduğu belirtilmiştir.<sup>430</sup> Ancak yumuşak güç kullanımı ile devam eden birlikteliğe Donald Trump'ın iktidara gelişi engel olmuş, ABD bu ortaklıktan çekilmiş, ABD-Çin ticaret savaşında oynadığı rolde verimli bir tutum sergilenememiştir.<sup>431</sup> Özellikle 2008 yılında yaşanan dünya ekonomik krizinden sonra ticaret hacminin gelişimi yavaşlamış, bu bağlamda İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana küresel ticarete ticari antlaşmalar kilit rol oynamıştır diyebiliriz.<sup>432</sup>

Obama ikinci döneminde, Çin dış politikasına yönelik bir diğer hamleyi Vietnam'a 50 yıldır uyguladığı silah ambargosunu kaldırarak yapmıştır. *Oral Sander*'in açıkladığı üzere "insan haklarını" diplomatik ilişkilerde bir "silah" olarak kullanan

<sup>427</sup> Afl-Cio, "The U.S.-China Economic Relationship: The TPP is Not the Answer", 16.03.2016, <https://aflcio.org/reports/united-states-china-economic-relationship-tpp>, (Erişim Tarihi: 28.02.2021).

<sup>428</sup> Sadık Ünay, *Anadolu Ajansı*, "RCEP ve Sonrası: Asya-Pasifik'te Bölgesel Entegrasyon ABD'siz İlerlerken", 28.12.2020, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/rcep-ve-sonrasi-asya-pasifik-te-bolgesel-entegrasyon-abd-siz-ilerlerken/2090782>, (Erişim Tarihi: 28.02.2021).

<sup>429</sup> Jackie Calmes, *The New York Times*, "Trans-Pasific Partnership is Reached, but Faces Scrutiny in Congress", 05.10.2015, <https://www.nytimes.com/2015/10/06/business/trans-pacific-partnership-trade-deal-is-reached.html>, (Erişim Tarihi: 28.02.2021).

<sup>430</sup> Ozan Örmeci, "Trans-Pasifik Ortaklığı Antlaşması", *Uluslararası Politika Akademisi*, 09.10.2015, <http://politikaakademisi.org/2015/10/09/trans-pasifik-ortakligi-anlasmasi/>, (Erişim Tarihi: 28.02.2021).

<sup>431</sup> Pasha L. Hsieh, "Building the RCEP: Legal and Political Implications", *Cambridge University Press*, 31.12.2019, *Proceedings of the ASIL Annual Meeting*, Vol. 113, <https://www.cambridge.org/core/journals/proceedings-of-the-asil-annual-meeting/article/building-the-rcep-legal-and-political-implications/289FAAF10F95D2D9C889A28B8B0B01F4>, (Erişim Tarihi:01.03.2021).

<sup>432</sup> Sang Chul Park, "RCEP versus TPP with the Trump Administration in the USA and Implications for East Asian Economic Cooperation", *Entrepreneurial Business and Economics Review*, 2017, 5(4), s. 136.

Amerika<sup>433</sup>, Vietnam'a insan haklarını ihlal ettiği gerekçesi ile ambargo uygulamıştır.<sup>434</sup> Uygulanan ambargo Amerikan dış politikasında, ekonomik bağlantı ile ulusal güvenlik hedefine ulaşmaya çalışıldığını özetlemiştir.<sup>435</sup> 22-25 Mayıs 2016 tarihinde Vietnam'a ziyaretinde Obama, görev süresince Güney Çin Denizi'ndeki Çin nüfuzunu dengelemek ve Washington ile Hanoi arasındaki stratejik ortaklığı güçlendirmek adına uygulanan silah satışı ambargosunu kaldırılmıştır.<sup>436</sup> Bu bağlamda ekonomik ve jeopolitik ideolojinin zaferi olarak değerlendirilen ambargoların kaldırılması kararı, iki eski düşman ülkenin diplomatik ilişkilerinin yeniden kurulması anlamına gelmiştir. Ancak ABD'nin Vietnam'ın silahlanmasına ve silah satışlarından yararlanmasına izin vermesi günümüz koşullarında Çin'in genişlemesinden duyduğu endişeyi belirginleştirmiştir. Çin'in Güney Çin Denizi'nde yarattığı tehlikeye karşılık Vietnam'ı askeri olarak modernize etme anlamı barındıran bu strateji ile Obama bölgeyi yumuşak güç uygulaması ile baskılamıştır denilebilmektedir.<sup>437</sup> Alınan bu karar ile insan hakları ihlaliyle uygulanmış olan ambargonun kaldırılması bir problem doğurmuştur: Obama'nın insan hakları olgusunu umursamaması.

İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün genel müdürü olan, Amerikalı avukat Kenneth Roth; Obama'nın insan hakları ihlali konusunda Vietnam'da bir başarı kaydedemediği için ambargo uygulamasını kaldırdığını savunmuştur. İnsan hakları konusundaki endişelerine rağmen silah ambargosu konusundaki kararı Asya stratejisinin bir kolu olarak yorumlanmıştır.<sup>438</sup> *The Economist*'te yer alan yazıda Vietnam'a güven aşılıyıp Çin'i endişeye düşürecek olan bu hamle ile Obama'nın stratejik çıkarlar söz konusu

<sup>433</sup> Oral Sander, "Türkiye'nin Batı Bağlantısı I, ABD ve Türkiye", <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/36706>, (Erişim Tarihi: 01.03.2021).

<sup>434</sup> Committee on Foreign Affairs House of Representatives, "U.S. Economic Embargo on Vietnam", 1993, ss. 1-2, <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=pst.000021074738&view=1up&seq=8>, (Erişim Tarihi:01.03.2021).

<sup>435</sup> Thomas R. Stauch, "The United States and Vietnam: Overcoming the Past and Investing in the Future", *The International Lawyer*, Winter 1994, Vol. 28, No. 4, s. 1006.

<sup>436</sup> Mark E. Manyin - Paul K. Kerr, "United States Lifts Remaining Restrictions on Arms Sales to Vietnam", 23 Mayıs 2016, Federation of American Scientists, <https://fas.org/sgp/crs/row/IN10489.pdf>, (Erişim Tarihi:01.03.2021).

<sup>437</sup> Sigur Center for Asian Studies, "How Lifting U.S. Arms Embargo on Vietnam Matters", The George Washington University, Policy Brief July 2016, s. 1.

<sup>438</sup> Krishnadev Calamur, "Why Obama is Overlooking Human-Rights Worries in Vietnam", 24.05.2016, <https://www.theatlantic.com/international/archive/2016/05/vietnam-arms-embargo/484112/>, (Erişim Tarihi:01.03.2021).

olduğunda insan haklarını umursamayacağı ve Çin'in artan nüfuzu ile ilgili kaygıları söz konusu olduğunda düşman ülke olan Vietnam ile dahi ilişki kurulabileceği vurgulanmıştır.<sup>439</sup> Bu karar Çin tarafından ele alınacak olursa; silah yasağının kaldırılmasının süper gücün stratejik çıkarları doğrultusunda gerçekleşmiş olduğu düşünülmüş, bazı Çinli eleştirmenlerin savunduğu düşünce ise ambargonun kaldırılması ile bu iki ülkenin Çin'e olan kötü niyetlerini arttıracacağı üzerine olmuştur. Vietnam açısından bakıldığında ise Çin-Amerikan güç mücadelesine dâhil olmak istemeyen bir yol izlediği görülmüştür.<sup>440</sup>

Konu edilen gelişmelerin yanı sıra Başkan Obama'nın kendi imajı için yaptığı adımlar da ikinci politik döneminde mevcuttur. İlk olarak Küba-Amerika yakınlaşmasını ele alacak olursak; 2016 yılı Mart ayında Küba ziyaretindeki konuşmasını<sup>441</sup> değerlendirebiliriz. Belçika'daki terör eylemlerine duyduğu üzüntüyle konuşmasına başlayan Obama, terörizm faaliyetlerine karşı el ele vermeyi önermiş ve ABD-Küba arasında geçen çatışmadan üzüntüyle bahsetmiştir. Amerika ve Küba'nın ne kadar farklı olduğunun Başkan Castro'dan da duyulabileceğini fakat aynı kanı taşıdığı halde geçen uzun yıllar dolayısıyla yabancılaşan iki kardeş olduklarını da dile getirmiştir. Başkan Castro'ya kendisini ağırladığı için teşekkürlerini ileten Obama, Amerika'nın Küba için bir tehdit olmadığını vurgulayarak geleceğe umutla baktığını belirtmiştir.<sup>442</sup>

Obama'nın Küba-Amerika yakınlaşmasıyla kalkıştığı “normalleşme” politikasında ekonomik ilişkilerin tamamen bir düzelmeye göstermesinin veya ilişkilerin

---

<sup>439</sup> The Economist, “America Lifts Its Arms Embargo on Vietnam”, 23.05.2016, <https://www.economist.com/asia/2016/05/23/america-lifts-its-arms-embargo-on-vietnam> , (Erişim Tarihi:01.03.2021).

<sup>440</sup> Cuong T. Nguyen, “What the End of the U.S. Arms Embargo Means for Vietnam”, 09.08.2016, <https://www.eastasiaforum.org/2016/08/09/what-the-end-of-the-us-arms-embargo-means-for-vietnam/> , (Erişim Tarihi:01.03.2021).

<sup>441</sup> The New York Times, “President Obama’s Full Speech in Cuba”, <https://www.nytimes.com/video/us/politics/10000004286903/president-obamas-full-speech-in-cuba.html> , (Erişim Tarihi:01.03.2021).

<sup>442</sup> The White House, “Remarks by President Obama to the People of Cuba”, 22.03.2016, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2016/03/22/remarks-president-obama-people-cuba> , (Erişim Tarihi:01.03.2021).

kaldığı yerden devam etmesinin zamana bağlı olduğu belirtilmiştir.<sup>443</sup> Obama'nın Küba ziyareti ikili ilişkilerin normalleşmesinden öte bir amaç taşımaktadır. Obama'nın Rusya-Küba yakınlaşmasından duyduğu rahatsızlıkla hareket ettiği bilinmektedir. Putin'in Küba'yı ziyaretinden sonra, Washington bir açıklama ile ABD-Küba ilişkilerinde normalleşmeye gidileceği basına duyurulmuştur.<sup>444</sup> Küba ile diplomatik ve ekonomik bağları onarmaya çalışan Obama, yumuşak gücün bir örneğini oluşturan<sup>445</sup> Küba yakınlaşmasıyla kendi mirasına bir ekleme yapmıştır da denilebilmektedir. Diplomatik ilişkilerin hızla ilerlemesi ile 50 yıllık izolasyonun işe yaramadığını savunan Obama,<sup>446</sup> kendisini kötü ilerleyen ilişki geçmişinden sıyırmaya çabalamanın temel ve en özel amaçlarından biri olduğu söylenebilmektedir.<sup>447</sup>

Obama'nın ikinci dönem dış siyasetinde yumuşak güç kullanılan örnekler fazlaca yer almış ve bu bağlamda politik şekillenme tamamlanmıştır. Birinci döneme kıyasen dış politika söylem çizgisinde belirgin bir kaymaya rastlanmamış, ulusal arenada radikal değişiklikler meydana gelmemiştir. Bir yandan, temelde yer alan rekabetçi politik gelenek sürdürülmüş ve hedefte Çin olacak şekilde devamlılığı sağlanmış, diğer yandan; yeni yaklaşımlar ekonomik çıkar elde etmeye yönelik paylaşımlar olarak tanımlanmıştır. Obama'nın ikinci dönem siyasi sürecinde Çin ile ilişkileri, yine aynı doğrultuda değerlendirmek mümkündür.

### **2.2.3. B. Obama I. Ve II. Dönemi Amerika'da Teorik Çerçeve: Neorealist**

#### **Açıklamalar**

Küreselleşmenin uluslararası politikadaki en büyük etkilerinden biri olan devletler arası ilişkiler, devletlerin birbirlerine olan davranışlarıyla ifade edilebilmektedir. Uluslararası ilişkilerde, devletlerin davranış biçimleriyle ortaya çıkan

<sup>443</sup> Jeffrey D. Sachs, "Amerika Küba'ya Geri Dönüyor", Ekonomik Forum, ss. 104-105,

[http://haber.tobb.org.tr/ekonomikforum/2016/261/104\\_105.pdf](http://haber.tobb.org.tr/ekonomikforum/2016/261/104_105.pdf), (Erişim Tarihi:01.03.2021).

<sup>444</sup> Mehmet Sait Dilek, "Obama Döneminde Amerika Birleşik Devletleri'nin Küba Politikası", *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 2018, 2 (2), ss. 289-290.

<sup>445</sup> Joshua Kurlantzick, "Is Washington's Myanmar Policy the Model for U.S.-Cuba Normalization?", 08.03.2016, World Politics Review, <https://www.worldpoliticsreview.com/articles/18149/is-washington-s-myanmar-policy-the-model-for-u-s-cuba-normalization>, (Erişim Tarihi:01.03.2021).

<sup>446</sup> Justin Sink, "Obama on Cuba: Isolation Failed", <https://thehill.com/homenews/administration/227427-obama-on-cuba-isolation-hasnt-worked>, (Erişim Tarihi:01.03.2021).

<sup>447</sup> William M. Leogrande, "Normalizing US-Cuba Relations: Escaping the Shackles of the Past", *International Affairs*, 2015, 91 (3), s. 488

teoriler, araştırmacıların küresel politikada açıklamaya karar verdiği konuların aydınlığa kavuşmasını sağlamaktadır. Dünya düzeninde, ulusların amaçlarının temelinde yer alan ekonomik ve politik yapıyı kontrol edebilme isteğinden kaynaklanan problemlerin meydana gelmesiyle oluşan analiz yapma ihtiyacı, sosyal bilimlerde araştırmacıların teorilere yönelmesini sağlamıştır.

Amerika Birleşik Devletleri ve Çin Halk Cumhuriyeti ekseninde gelişen ikili ilişkilerin değerlendirilmesi, literatürde genellikle realist ve neorealist yaklaşımlar üzerinden ele alınmıştır. Amerikan dış politik kültürü, Barack Obama'nın yapıcı tutumu ve liberal politikaları beraberinde ilerleme göstermiştir.<sup>448</sup> Çin dış politika uzmanlarından olan *Ren Xiao* ise realist ve liberal unsurlarının karışımı olarak nitelendirdiği Çin dış politikasının barışçıl bir atmosferde ilerleme gösterdiğini savunmaktadır.<sup>449</sup> Diğer taraftan literatürde; Çin Halk Cumhuriyeti ve Amerika Birleşik Devletleri ikili ilişkilerinde liberal düşüncenin etkisini de görmek mümkündür. Dönemin Çin Başkanları Hu Jintao ve Xi Jinping'in uzlaşmacı tavırları, Barack Obama'nın karakteristik yaklaşımına uyum sağlamış ve bu doğrultuda dış politika karar yapım sürecine dâhil olunmuştur. Bu noktada; küreselleşme ile uluslararası sistemin yapısının değiştiğini ve dış politika kararlarının bu doğrultuda harmanlandığını görebiliriz.

Realizm öncülerinden olan *Edward H. Carr*; ulusal çıkarların tüm olguların üstünde tutulduğu dünya düzeninde, realizm yaklaşımının incelemesini yaparken Birinci ve İkinci Dünya Savaşı arası dönemde barış kavramının gündeme geldiğini belirtmiş ve bu hassas dönemde, 1938 krizinin barış kavramı dolayısıyla meydana geldiğini vurgulamıştır. Avrupa çatışmasından evrensel bir boyuta ulaşan İkinci Dünya Savaşı'nın 'barış her şeyden önce gelir' sözleriyle başlatıldığını; uluslararası sistemde

---

<sup>448</sup> James M. MacCormick, "The Obama Presidency: A Foreign Policy of Change?", *Political Science*, 2011, s. 235, [https://lib.dr.iastate.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1018&context=pols\\_pubs](https://lib.dr.iastate.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1018&context=pols_pubs), (Erişim Tarihi: 05.03.2021).

<sup>449</sup> Ren Xiao, "The Rise of a Liberal China", *Journal of Global Policy and Governance*, (2) 2013, <https://link.springer.com/article/10.1007/s40320-013-0030-7>, (Erişim Tarihi: 05.03.2021).

devletlerin, barış kavramını diplomatik çıkarlara hizmet edecek bir konuma getirdiklerini savunmuştur.<sup>450</sup>

*Machiavelli*'nin Prens adlı eserinde ele aldığı realizm akımına bakıldığında ise güç kavramının altı çizilmiştir. Dünya hükümdarlarına rehberlik edecek nitelikte yazılan bu eserde realizm olgusu güç ve hâkimiyet ile özdeşleştirilmiştir.<sup>451</sup> Siyaset bilimi derslerinde uzun zaman boyunca okutulan Prens kitabı, iktidarın nasıl yönetildiği ve nasıl yönetilmesi gerektiği arasındaki boşluğu doldurmaya yönelik olarak kaleme alınmıştır. Realizm akımının fanatik savunucularından biri olan Machiavelli, insanların çıkarlara hizmet eden yasalarla yönetildiğini ve sefil yaratıklar olduğuna dikkat çekmiştir. Realist teorinin sınırlarını güç olgusuna dayandıran Machiavelli, hedeflere ulaşmada en etkili yolun güç kullanımı olduğunu savunmuş<sup>452</sup> ve bir hükümdarın sert güç kullanımına odaklanmadığı takdirde başarısız olacağını ifade etmiştir. Siyaset bilimi profesörü olan Diana Shaub, Machiavelli'nin realizm görüşünün, tamamıyla devlet çıkarlarına adanmış bir politik yaklaşım olduğunu belirtmiş ve ulusların sahip olduğu siyasi ve askeri unsurların, siyasi eylemlerin aracı olduğunu ifade etmiştir.<sup>453</sup>

Klasik realizm kuramının bir diğer öncüsü olan *Hans Morgenthau* realizm yaklaşımında, siyasetin insan doğası tarafından yönetildiğini savunmaktadır. Politika teorisinin akıl ve deneyim ikilisinden meydana geldiğini vurgulayan Morgenthau, realizmin politik meselelerde ortaya çıkan güç kavramıyla ilişkili olduğunu belirtmiştir.<sup>454</sup> Küresel çapta görülen devletler arası rekabet kırılğanlığının realizm görüşüyle örtüşüğünü iddia eden yazar, ABD'nin Avrupa ve Asya ile giriştiği güç mücadelesi ve İkinci Dünya Savaşı'nın köklerini de bu durumla ifade etmiştir. Önemli bir noktaya daha değinen Morgenthau, ABD siyasi geleneğinin güç dengesine dayalı ilerleme gösterdiği ve demokrasinin, uluslararası sahada ABD'yi zayıflattığını dile

---

<sup>450</sup> Edward H. Carr, *Yirmi Yıl Krizi 1919-1938*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2020, ss. 128-129.

<sup>451</sup> Niccolo Machiavelli, *Hükümdar* (Prens), Maviçatı Yayınları, İstanbul, 2017, ss. 53-55.

<sup>452</sup> Robert P. Harrison, "What Can You Learn From Machiavelli?", Yale Insights, 01.01.2011, <https://insights.som.yale.edu/insights/what-can-you-learn-machiavelli#gref>, (Erişim Tarihi: 05.03.2021).

<sup>453</sup> Diana Shaub, "Machiavelli's Realism", 01.09.1998, The National Interest, <https://nationalinterest.org/article/machiavellis-realism-604>, (Erişim Tarihi: 05.03.2021).

<sup>454</sup> Hans J. Morgenthau, *Politics Among Nations, The Struggle For Power and Peace*, Fifth Edition, Alfred A. Knopf, New York, 1978, ss. 1-2, <https://homepage.univie.ac.at/vedran.dzihic/morgenthau.pdf>, (Erişim Tarihi: 06.03.2021).

getirmiştir. Küresel başarısızlığı, devletlerin zayıf liderlerinden kaynaklandığını savunmuştur.<sup>455</sup>

Morgenthau aynı zamanda ulusal çıkarların merkezîyetçiliğine vurgu yapmıştır. Birleşmiş Milletler'in dünya düzenine olan hizmetinin yanı sıra Amerikan çıkarlarına hizmet ettiğini belirtmiş ve Amerika'nın kendi çıkarları doğrultusunda yönlendiremeyeceği bir kuruluşu, insanlığın ortak faydası için kullanmayacağına değinmiştir.<sup>456</sup> Morgenthao'ya göre politik gerçeklik; Hindistan, Çin ve Yunanistan'ın tarihin geçmiş zamanlarından itibaren keşfetmeye çalıştığı klasik uygarlıklardan bu yana insan doğasının aynı kalmış olması ve bu doğanın nesnel yasalar tarafından yönetilmiş olmasıdır. Bu ifade, Morgenthao'nun ortaya çıkarmaya çalıştığı teori türü ile yakından alakalıdır. Morgenthao, uluslararası siyasette insan doğasının altını çizmiş ve ilk teori olarak, insan doğası sonucu oluşan yasaların değişmez olduğu çıkarımında bulunmuştur.<sup>457</sup> Ek olarak uluslararası diplomaside ahlak olgusunun geçersizliğinden bahseden Morgenthao; realizmin ahlaki kaygıya sahip olmadığını ve tüm ulusları, uluslararası siyasette güç kullanımı ile çıkarlarının peşinden koşan siyasi aktörler olarak tanımlamıştır.<sup>458</sup>

*Kenneth Waltz*, uluslararası ilişkilerde neorealizmin öncüsü olarak bilinmektedir. *Uluslararası Politika Teorisi* adlı eserinde, teorileri "belli bir davranışa veya fenomene ilişkin yasa derlemeleri veya kümeler" olarak tanımlamaktadır.<sup>459</sup> Uluslararası çapta gelişen ilişkileri anlamaya yardımcı olan teoriler, devletler arası çatışma ve işbirliği olgularına, dünya politikasının değişen dinamiklerine odaklanmaktadır.<sup>460</sup> Realpolitik kavramını ele alan Waltz; daha önce bahsedilen Machiavelli ve Morgenthao'nun realist

---

<sup>455</sup> Biao Zhang, "Hans Morgenthao, Realist Theory of International Leadership and the Future of Global Order", *Chinese Political Science Review*, 2017, No. 7 (2), ss. 513-514.

<sup>456</sup> Robert Jervis, "Hans Morgenthao Realism, and the Scientific Study of International Politics", *Social Research*, 1994, Vol. 61, No. 4, ss. 854-856.

<sup>457</sup> Sean Molloy, "Truth, Power, Theory: Hans Morgenthao's Formulation of Realism", 2004, *Diplomacy and Statecraft*, 15: 1, s. 11.

<sup>458</sup> Ghazi A. R. Algosai, "The Theory of International Relations: Hans J. Morgenthao and His Critics", *Background*, No. 8, Vol. 4, s. 227.

<sup>459</sup> Kenneth N. Waltz, *Uluslararası Politika Teorisi*, Phoenix Yayınları, 1978, s. 8, <https://www.siyasalkitap.com/u/siyasalkitap/docs/u/l/uluslararası-politika-teorisi-site-pdf-1567588801.pdf>, (Erişim Tarihi: 06.03.2021).

<sup>460</sup> Tim Dunne - Milja Kurki - Steve Smith, *Uluslararası İlişkiler Teorileri Disiplin ve Çeşitlilik*, Sakarya Üniversitesi Kültür Yayınları, Ankara, 2016, s. iv.

yaklaşımının temelinde yer alan insan doğasının vahşi yönlerini desteklediklerini belirtmiştir. Waltz'a göre realpolitik kavramı, dış siyasetin nasıl ilerlediğini göstermelidir. Ancak güç dengesi kuramını<sup>461</sup> her şeyden öte tutan Waltz, realpolitik kavramıyla yapılmak isteneni güç dengesi kuramının ortaya koyduğunu iddia etmektedir. Dünya ülkelerinin hegemonik güç yarışında, kendi çıkarları doğrultusunda ve iç siyasetin dalgalanmalarına göre dış siyaseti şekillendirdiğini belirten Waltz, değişen güvenlik algılamaları karşısında devletlerin güç dengesi kuramını hayata geçirdiklerini belirtmiştir.<sup>462</sup>

Waltz'ın Morgenthao'dan ayrıldığı nokta; Morgenthao, insan doğasının itici güç kullanımının devletlere de yansıdığını savunmuş ve diğer ulusları domine edebilme amacıyla, ülkelerin uluslararası sahada sert güç kullanımına başvurduklarının altını çizmiştir. Waltz ise devletlerin, uluslararası anarşi ortamında tehlike sezinlediği takdirde güç kullanımına başvurduklarını savunmuştur. Tehdit eden bir güce karşı kendini koruma yöntemi olarak bilinen dengeleme politikası burada karşımıza çıkmaktadır. Güç dengesi kuramının kaynağında yatan temel motivasyonun, sistemin anarşik yapısındaki bozulmanın meydana getirdiği bir olgu olan güvensizlik hissi olduğunu belirtmiştir.<sup>463</sup>

Bahsedilenlerden yola çıkıldığında Kenneth Waltz'un betimlediği hegemonya arzusunun, güç dengesi kuramını uygulamaya sebebiyet verdiğini söyleyebiliriz. Çin'in son otuz yılda durdurulamayan büyümesiyle beraber bölgesel ve küresel bir güç olarak sistemde yerini almasıyla Amerika'nın "süper güç" konumunu zedelemiştir. Waltz'un sıklıkla dile getirdiği dengeleme kuramının örneğini oluşturacak bu durumun yarattığı etki Kore Savaşı'na yön vermiştir. Güney Kore'ye verilen destekle Çin'in yükselişinin dengelenmesinin amaçlandığı bu savaşta, güç dengesi teorisi kapsamı ve sınırları, büyük güçlerin rekabeti bağlamında açıklayıcı bir rol oynamıştır. Amerikan politika

---

<sup>461</sup> Güç Dengesi Kuramı: Dış politikada rakip ulusların zararlı derecede güçlenmesini dengelemek adına kurulan ittifakları ifade etmektedir.

<sup>462</sup> Kenneth N. Waltz - George H. Quester, *Uluslararası İlişkiler Kuramı ve Dünya Siyasal Sistemi*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları: 510, Ankara, 1982, ss. 41-44.

<sup>463</sup> Morten Skumsrud Andersen, "Balance of Power" in: *The Encyclopedia of Diplomacy*, John Wiley and Sons, 2018, ss. 7-8.

yapıcılarının, Çin'e karşı Güney Kore'nin müttefik olma tercihi, güç dengesi kuramının en belirgin ve açıklayıcı yönünü gözler önüne sermiştir.<sup>464</sup>

Kenneth Waltz, "The Origins of War in Neorealist Theory" adlı makalesinde uluslararası politika tekniklerini incelerken, neorealizmin, realpolitik kavramının temel ilkelerine dayandığını fakat onu farklı şekillerde ele aldığını ifade etmiştir. Neorealizmin, klasik realizmden farkının uluslararası politikada gerçekleşen etkileşimlerde oluştuğunu iddia eden Waltz, dünya sistemindeki etkileşimleri neorealizm kuramına temel almıştır. Uluslararası güçlerin, küresel politikada önemli bir konumda değerlendirildiğine ve sistemin temel yapısında yer alan anarşinin büyük güçler aracılığıyla şekillendiğine değinmiştir.<sup>465</sup>

Büyük güçlerin yenilgi hissettikleri anda durumu tersine çevirmek için başvurduğu yöntemlerin başında gelen nükleer güç, dönemin en büyük stratejik silahı olarak sayılmıştır. İkinci Dünya Savaşı ve sonraki 50 yıl içerisinde, nükleer silaha sahip olan devletlerin, ülke çıkarlarını gözetebilecekleri ve kendi güvenliklerini sağlayabilecekleri düşünülmüştür. Uluslararası düzeni sağlayan bu silahlar, bir güç göstergesi olarak kabul edilmiş ve misilleme stratejisinde önemli bir yer edinmiştir. Diğer taraftan Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin uluslararası politikanın merkezinde etkin bir şekilde rekabet etmesi de nükleer silah kullanımına bağlanmıştır. Buradan hareketle yapılacak en doğru çıkarım; tehdit etkisi altında kalan büyük güçlerin, anarşik ortamda küresel aktörleri gözlemleyip devlet kararlarını bu doğrultuda aldığı ve sistemin gerektirdiği koşullar bağlamında dünya politikasına yön verdiği olacaktır.<sup>466</sup> ABD ve SSCB örneğinden de anlaşılacağı üzere, devletler her zaman için ulusal güç kazanımı bağlamında askeri gücün öneminin

---

<sup>464</sup> David C. Kang, "The Balance of Power and State's Interests in International Relations: South Korea Between China and the U.S.", *East Asia Institute*, No. 5, 27.01.2017, ss. 37-38.

<sup>465</sup> Kenneth Waltz, "The Origins of War in Neorealist Theory", *The Journal of Interdisciplinary History*, Spring, 1988, Vol. 18, No. 4, ss. 616-618.

<sup>466</sup> Kenneth Waltz, "Uluslararası Politikanın Değişen Yapısı", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 5, Sayı 17 (Bahar 2008), ss. 13-14.

bilincindedirler ve kendilerini güvende hissetmek için uluslararası güvenlik konularını fazlaca dikkate almışlardır.<sup>467</sup>

*John Mearsheimer*: “Büyük güçlerin uluslararası sisteme hâkim olduğuna ve sürekli olarak birbirleriyle güvenlik rekabeti içerisinde olduklarına ve bu durumun savaflara yol açtığına inanıyorum” şeklindeki görüşünü realist düşünceye dâhil olduğunu belirterek dile getirmiştir.<sup>468</sup> Realistler için uluslararası politikada ekonominin ve beraberinde getirmiş olduğu güç olgusunun önemini vurgulayan Mearsheimer, devletlerin devamlı olarak güç elde etme isteğine değinmiştir. Her insanın kendine ait bir güç iradesiyle doğduğunu ve bireyden genele yansıtılan bu düşüncenin, devletlerin rakibi olan devletlere hâkim olma arzusuyla hareket ettiğini belirterek realist yaklaşımı imgelemiştir. Aksine, neorealist yaklaşım, insan doğasıyla devletlerin uluslararası politikadaki yaklaşımlarını özdeşleştirmemiştir. Güç kullanımının, uluslararası sistemin getirdiği zorluklar dolayısıyla devletlerin iktidarlarını sürdürmeye çalıştığı ortamdan kaynaklandığı düşünülmektedir. Saldırı durumunda devletlerin kendilerini koruması için ve yeterince güç elde edebilmek için devletlerin başka bir çözüm yolunun bulunmadığını belirten Mearsheimer, esas olarak uluslararası sistemin, tüm devletleri güç elde etme arzusuna ittiğini belirtmiştir.<sup>469</sup>

Neorealizm, klasik realizm kuramı gibi insan doğasıyla soruları cevaplamaz, uluslararası sistem ile her soruyu açıklamaya çalışmaktadır. Dünya sisteminde neorealizm devletlerin güç ayrımını esas almıştır. Buradan yola çıkıldığında Amerika Birleşik Devletleri ve Çin Halk Cumhuriyeti arasında gelişen ikili ilişkilerde güvenlik söylemlerinin fazlaca etkili olduğunu söyleyebiliriz. Neorealist yaklaşımda, devletlerin birbirlerinin tam hegemonya elde etmesini önlemek için diğerinin gücünü zayıflatmaya çalıştığı gözlemlenmektedir. Bu güvensizlik problemi uluslararası sistemin sorunu olarak kabul edilmiş ve anarşik yapının sürekliliği dikkatleri çekmiştir.<sup>470</sup> ABD-Çin

---

<sup>467</sup> Kenneth Waltz, “Neorealism: Confusions and Criticisms”, *The Theory of International Relations, Journal of Politics & Society*, ss. 3-6.

<sup>468</sup> John J. Mearsheimer, <https://www.mearsheimer.com/>, (Erişim Tarihi: 07.03.2021).

<sup>469</sup> John J. Mearsheimer, *Structural Realism*, 31.07.06, IRT 5, s. 72,

<sup>470</sup> John Baylis, “Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı”, *Uluslararası İlişkiler*, C. 5, S. 18, 2008, s. 72.

ilişkilerinde göze çarpan dengeleme faaliyetleri güven endişesinden doğmuş ve sürekliliği küresel çapta dikkatleri çekerek bu duruma bir örnek oluşturmuştur.

Mearsheimer, Soğuk Savaş'ın sonuna doğru büyük güçlerin birbirleriyle etkileşime geçmesi beraberinde güvenlik rekabetinin doğduğunu belirtmiş, ABD'nin yüzleştiği en önemli dış politika problemlerinden birinin Çin'in hızlı ekonomik büyümesi olduğunu iddia etmiştir. Birçok Amerikan Çin'in engellenemeyen büyümesinin uluslararası sahada yaratacağı problemlerden korktuğunu öne sürmüş ve güvenlik kaygılarının had safhada olduğunun üzerinde durmuştur. Çin'in ekonomik gelişmesinin askeri güce evrileceğinden endişe eden ABD'nin, rakibini dengeleyemezse küresel ekonomide agresif bir Çin ile yüzleşmeye mahkum kalacağı düşünülmüş ve bunun gerçekleşmemesi için caydırıcı stratejik hamlelere yöneldiği belirtilmiştir.<sup>471</sup>

John Mearsheimer, "Back to Future" adlı makalesinde, anarşinin iki temel sorununu ele almıştır. Birincisi, devletler arası güvensizliğin çok yaygın olduğu, ikincisi ise her devletin hayatta kalmak için çözüm üretmesi gerektiğidir. Kendisi dışında diğer tüm devletlerin potansiyel tehdit oluşturduğunu savunan Mearsheimer, uluslararası kurumların düzen sağlayamayacağını ve güçlü saldırgan devletlerin cezalandırılmayacağını iddia etmiştir.<sup>472</sup> Ek olarak, Amerika Birleşik Devletleri'nin giriştiği küresel rekabette, Çin ile çatışmalarının uzun yıllar süreceğini öngörmüştür. ABD'nin Çin'i küresel sahada saldırganlığa ittiğini düşünen Mearsheimer, Barack Obama döneminde Çin'e karşı kesin bir caydırıcılık sağlanamadığını fakat Donald Trump ile Çin'in ekonomik hegemonyasının bir nebze de olsa bastırılmaya çabaladığından söz etmiştir.<sup>473</sup>

"Can China Rise Peacefully" adlı konuşmasında görüşlerini belirten John Mearsheimer, 20. yüzyılda görünen tabloda, ABD'nin tek küresel güç olmakta kararlı

---

<sup>471</sup> John J. Mearsheimer, "The Tragedy of Great Power Politics", New York: W. W., Norton & Company, 2001, s. 2

<sup>472</sup> John J. Mearsheimer, "Back to Future", *International Security*, Vol. 15, No. 1. (Summer, 1990), s. 12.

<sup>473</sup> Deutsche Welle, Rodion Ebbighausen, "Mearsheimer: 'The U.S. won't Tolerate China as Peer Competitor'", 23.09.2020, <https://www.dw.com/en/chinas-rise-and-conflict-with-us/a-55026173>, (Erişim Tarihi: 07.03.2021).

olduğunu belirtmiş ve Sovyetler Birliği'ne Soğuk Savaş zamanında aldığı tavrı, Çin'e karşı da alacağını muhtemel görmüştür.<sup>474</sup> Ayrıca bir başka röportajında, Çin'in hegemonik arzular içerisinde olmadığını, fakat istikrar dönemi itibariyle Çinlilerin Asya'da, Amerika'ya karşı askeri bir ittifak kurmalarının da muhtemel olduğunu belirtmiştir.<sup>475</sup> Çin'in büyük ölçüde hızlanan büyümesinin devam etmesi durumunda ne olacağı hakkında kesin bir yorum yapamayan Mearsheimer, uluslararası politikanın iç karartıcı yüzünü ve artan güvenlik rekabetini tehlikeli bulduğunu açıklamıştır.<sup>476</sup>

Bir diğer neorealist yazar olan *Stephen Walt*, "The Origins of Alliances" adlı eserinde, devletin tehdit algılamaları karşısında gücünü sergilediğini ve "tehdit dengesi" teorisini, Ortadoğu devletleri ile süper güçler arasında kurulan ittifaklardan yola çıkarak örneklemiştir. Walt'un neorealist teorisi çoğunlukla Ortadoğu ittifaklarını aydınlatmada kullanılmıştır. Çıkarlarını koruma yolunda, gücün maksimum seviyede kullanımından hareketle tehditkâr devletlerden korunmayı gerekli kılan bu düşünce<sup>477</sup> güvenlik rekabeti mantığına dayanmaktadır. Güç kullanımına, devletlerin tehditkâr davranışlarının yönlendirdiğini savunan Walt, bazı zayıf devletlerin güçlü devletlerden daha zararlı olabileceğini dile getirmiştir. Dengeleme hakkında ise; tehdit teşkil eden mevcut güce karşı ittifaklara başvurmanın tek çözüm yolu olduğunu savunan Walt, gücün bir amaç değil araç olduğunu savunmuştur. Devletlerin davranışlarının temelinde yatan güvensizlik hissini vurgulayan Walt, ittifaklar yapmanın ve koalisyon oluşturmanın değerini belirgin bir şekilde vurgulamıştır.<sup>478</sup>

"One World Many Theories" başlıklı yazısında; düşüncelerin, kimliklerin, devletlerin konumunu anlamada ve mümkün olan yanıtı verme etkisiyle biçimlendirilen

---

<sup>474</sup> John J. Mearsheimer, "The Rise of China Will Not Be Peaceful at All", *The Australian*, November 18, 2005, <https://www.mearsheimer.com/wp-content/uploads/2019/06/The-Australian-November-18-2005.pdf>, (Erişim Tarihi: 07.03.2021).

<sup>475</sup> Leandro Dario, "John Mearsheimer: 'A War Between the United States and China in 2021 is Possible'", 01.08.2020, <https://www.batimes.com.ar/news/world/john-mearsheimer-a-war-between-the-united-states-and-china-in-2021-is-possible.phtml>, (Erişim Tarihi: 07.03.2021).

<sup>476</sup> John J. Mearsheimer, "The Gathering Storm: China's Challenge to US Power in Asia", *The Chinese Journal of International Politics*, Vol. 3, 2010, s. 396.

<sup>477</sup> Robert O. Keohane, "Alliances, Threats, and the Uses of Neorealism", *International Security*, Summer, 1988, Vol. 13, No. 1, ss. 172-173.

<sup>478</sup> International Affairs Forum, "Stephen M. Walt's Notion of Threat", [https://www.iaforum.org/Content/ViewInternal\\_Document.cfm?contenttype\\_id=5&ContentID=8663](https://www.iaforum.org/Content/ViewInternal_Document.cfm?contenttype_id=5&ContentID=8663), (Erişim Tarihi: 07.03.2021).

teorisinde, ABD kimliğinin “küresel polis memuru” olduğunu dile getirmiştir.<sup>479</sup> *Foreign Policy*'de Amerika Birleşik Devletleri ile ilgili bir yazısında, dış politika karar yapıcılarının, realizm kuramı değil de liberal idealizm penceresinden bakma eğiliminde olduklarını dile getirmiştir. Ancak güvenlik seviyesinin oldukça düşük gözlemlendiği uluslararası arenada, Amerika'nın dış politik karakteristiği sebebiyle dost devletlere dahi güvenmediğini ve realist düşüncenin bu noktada tercih edildiğinin altını çizmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nin güç kapasitesinin yüksek olduğunu ve realist düşünce yelpazesinde başarı elde edebileceği tahmininde bulunan Walt, politik yaşamın merkezinde yer alan güç olgusunu siyaseti anlamının anahtarı olarak nitelendirmiştir. Diğer yandan uluslararası sistemin en önemli aktörü olan devletin, hayatta kalabilmek için kaynaklarına ve stratejilerine güvenmeli şeklindeki görüşünü; güvende hissetmenin güçlü devletler için bile zor olduğunu vurgulayarak paylaşmıştır. Çin'in yükselişinin kritik bir konu olarak incelenmesindeki temel sebebin, güvenlik rekabeti olarak değerlendirildiği yönündeki düşünceleri de mevcuttur.<sup>480</sup>

Teorik bakış açısının, devletler arasındaki ilişkileri anlamada basit ve güçlü bir yol sunduğunu savunan Walt, çeşitli küresel fenomenlerin zorlayıcı davranışları altında yatan temel motivasyonun rekabet güdüsü olduğunu dile getirmiştir.<sup>481</sup> Ek olarak, güvenlik çalışmalarında, Amerikan büyük stratejisinin, ülke güvenliğini sağlamak için teori yaratma girişiminde bulunduğunu belirtmiştir. İki temel madde üzerine düşünülen büyük stratejide, askeri ve politik çıkarımlar ön planda yer almıştır.<sup>482</sup>

ABD-Çin ilişkileri için yorum yapan Walt, Barack Obama dönemi dış politikasında, başarılı bir strateji izlenemediğini, ekonomik ilerlemelere ek olarak

---

<sup>479</sup> Stephen M. Walt, “One World, Many Theories”, *Foreign Policy*, No. 110, Special Edition: Frontiers of Knowledge (Spring, 1998), s. 41.

<sup>480</sup> Stephen M. Walt, The World Wants You to Think Like a Realist, 30.05.2018, <https://foreignpolicy.com/2018/05/30/the-world-wants-you-to-think-like-a-realist/>, (Erişim Tarihi: 07.03.2021).

<sup>481</sup> Stephen M. Walt, “The Progressive Power of Realism”, *The American Political Science Review*, Dec., 1997, Vol. 91, No. 4, s. 934.

<sup>482</sup> Stephen M. Walt, “The Renaissance of Security Studies”, *International Studies Quarterly*, Vol. 35, No. 2 (Jun., 1991), s. 218.

Obama'nın popülaritesine karşın büyük bir farklılık yaratılmadığını öne sürmüştür.<sup>483</sup> Obama'nın, George W. Bush'dan kalma yıkıcı stratejileri yumuşatması ve bunları ülke yararına çevirmesi açısından, iç ve dış politikada kazançlar elde ettiğine değinmiştir. Ayrıca Walt, Obama yönetimini diğer açılardan “trajik” bulmuştur. ABD'nin 2008 yılı Büyük Durgunluk'tan itibaren sürdürdüğü liberal hegemonya stratejisinin başarısızlıkla sonuçlandığını vurgulayan Walt, Obama'nın dış siyasete yaklaşımını başarısız olarak nitelendirmiştir.<sup>484</sup> ABD'nin, Çin gibi yükselen güçlerin önemli bir varlık oluşturması karşısında ittifak kurmasını öneren Walt, Latin Amerika'yı bu ittifak için uygun gördüğünü dile getirmiştir. Bir diğer görüş ise, 2020 yılından sonra Batı ile Çin'in çatışma halinde olacağına kanaat getirmektedir. Çin, ABD'nin kurduğu yeni dünya düzeninden olabildiğince faydalanmış ve Batı değerlerini tamamen kabul etme yönünde problemler meydana gelmiştir, ABD başta olmak üzere Çin'in Batı ile yaşayacağı muhtemel çatışmanın çıkış noktasını oluşturan bu yargı, 2000-2020 yıllarını Çin için bir Stratejik Fırsatları Dönemi olarak tanımlanmaktadır.<sup>485</sup>

ABD'nin Çin ile başa çıkması için iki araç öneren Walt: Avrupa Birliği ve NATO hakkında fikirlerini sunmuştur. Çin'in Soğuk Savaş dönemi Rusya'sına benzemediğini, o konuma yükselemediği ifade eden Walt, bu iki ülke arasındaki çatışma boyutunun hiçbir zaman ne askeri ne de siyasal açıdan Sovyetler ve Amerika arasındaki kadar büyük çapta gerçekleşmeyeceğini analiz etmiştir. Bununla birlikte, Çin yükselişi gelişim sürecinin, Amerikan kazanımlarına ulaşmamış olduğunu savunan Walt, ABD'nin dikkatsiz davranması halinde Çin'in teknolojik savaşta ABD'yi alt edebileceği varsayımında bulunmuştur. Teorik açıdan incelenen rekabetin, aktörleri güç

---

<sup>483</sup> Stephen M. Walt, “China and the United States Are in a Race to Lose Power”, 17.08.2020, <https://www.belfercenter.org/publication/china-and-united-states-are-race-lose-power> , (Erişim Tarihi: 07.03.2021).

<sup>484</sup> Stephen M. Walt, “Barack Obama Was a Foreign-Policy Failure”, 18.01.2017, <https://foreignpolicy.com/2017/01/18/barack-obama-was-a-foreign-policy-failure/> , (Erişim Tarihi: 07.03.2021).

<sup>485</sup> Erkin Ekrem, “Çin'in Orta Asya Politikaları”, Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi, Yayın No: 4, Ankara 2011, s. 12.

dengesi kuramına ittiğine işaret eden Walt, rakip güçlerle mücadele edebilmek adına devletlerin kapsamlı stratejilere yöneldiğini belirtmiştir.<sup>486</sup>

Neorealist yaklaşımın merkezinde “devlet” imgelemiş ve bu yaklaşımın odağında, uluslararası sahada güçlerini kullanan siyasilerin adımları yer almıştır. Başkan Obama eşliğindeki neorealist adımların, Amerika’nın hırçın doğasıyla uyumlu olmadığını gözlemleyen araştırmacılar çalışmada yer almış olsa da, elde edilen bilgilerin bu konuda tartışmalı bir sürece neden olduğu söylenebilmektedir. Pekin ile olan ikili ilişkilerin değerlendirilmesi, bu noktada büyük bir önem taşımaktadır.

### **2.3. Çin Halk Cumhuriyeti – Amerika Birleşik Devletleri Ekseninde İkili İlişkilerin Değerlendirilmesi**

Amerika Birleşik Devletleri ve Çin Halk Cumhuriyeti’nin birbirlerini sınırlandırabilmek için tehdit unsuru haline getirdikleri ticaret savaşı, günümüz uluslararası sisteminde diğer aktörlerin istikrarı için de tehlike yaratmıştır. ABD-Çin ekseninde ikili ilişkilerin seyri, teknolojik gelişmeler ve büyüyen ekonomi bağlamında değişiklik göstermiştir. Daha geçmiş tarihlere bakıldığında da Amerika ve Çin hedeflerinin kesişmeleri kendini hissettirmiştir. Bu değerlendirmeye bir örnek vermek gerekirse; Çinli uzmanların, Çin Rüyası’nın Amerikan Rüyası’ndan benzetmelerden yola çıktığını ancak bu tamlamayı daha farklı yorumladıklarını belirtebiliriz. Ayrım olarak, Amerika’nın bireyselliği ön plana alan faaliyetlerine karşı, Çin’in toplum ile bireyi harmanlayarak ilerleyen bir düşünce biçimine sahip olduğu Çinli uzmanlar tarafından ifade edilmiştir.<sup>487</sup>

Amerika’nın süper güç konumunu koruyabilmek ve küresel veya bölgesel güç olabilmek amacı ile iktisadi güç elde etme düşüncesi, son 30 yıldır uluslararası sistemde büyük kaynaklar elde eden Çin’e karşı stratejiler üretmeye itmiştir. Çin’in ihtiyatlı dış politik kültüründe yer etmiş olan güvenlik kaygısı, bir yandan rekabet ederken diğer yandan kontrolü elinde bulundurmasına özen göstermiştir. Amerika Birleşik

<sup>486</sup> Soli Özel, “The Fall of American Primacy”, Discussion Between Soli Özel and Stephen Walt, *Institut Montaigne*, 12.06.2019, <https://www.institutmontaigne.org/en/blog/fall-american-primacy>, (Erişim Tarihi: 07.03.2021).

<sup>487</sup> Konuralp Ercilasun, “Çin’de Ne Oluyor; Çin Nereye Gidiyor?”, *MDM – Milli Strateji Araştırma Kurulu*, 16.10.2020, <https://millidusunce.com/misak/cin-raporu/>, (Erişim Tarihi: 23.06.2021).

Devletleri'nin, Çin Halk Cumhuriyeti ile olan ilişkisi, güvenlik, ticaret ve ekonomik konulara ek olarak çevre, insan hakları unsurları hakkında kaygılar da taşımıştır. 30 yıllık görkemli bir büyümenin ardından, Amerika Birleşik Devletleri'nden sonra dünyanın ikinci büyük ekonomisine sahip olan Çin Halk Cumhuriyeti, önemli bir küresel konuma yükselmiştir. Çin'in 21. yüzyılda edindiği stratejik etki, Amerika için uluslararası tehdit kapsamında ele alınmıştır. Barack Obama yönetimi, "güçlü, başarılı, dünya meselelerinde aktif bir rol oynayan Çin" in memnuniyetle karşılanacağı Pekin'e belirtmiştir. Bu ifade beraberinde Çin'in büyümesini önlemeyeceğini de eklemiştir. Çin ise "barışçıl kalkınma" yolunu izleyeceğine dair Amerika'ya garanti vermiştir.<sup>488</sup> Verilen sözlerin aksine yeni güçlerin yükselişinin her zaman diliminde çatışmaya yol açtığını bilmekte fayda vardır.

Amerika ve Çin ilişkisi, daha önceki siyasi süreçlerden kaynaklanan bir güvensizlik hissiyle süregelmiştir. Gerek Soğuk Savaş dönemi gerekse çağdaş düzen, bu hissiyatın çatışmaya dönüşmesini önleyememiştir. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle başlayan dönüşüm, devletler arası ilişkilerin yeniden yorumlanmasına sebebiyet vermiştir.<sup>489</sup> Dönüşümle gelişen yeni güvenlik algısı, ikili ilişkiler ekseninde yumuşak güç kullanımını, bütünleştirici tavırları ve işbirliklerini ön plana almıştır.<sup>490</sup>

ABD'nin 20. yüzyılın ortalarından itibaren kapitalist dünya düzeninin hegemonik gücü olması, Çin kapitalizminin ise Amerikan kapitalizminden farklı olarak hareket etmesi sorunlara ön ayak olmuştur. Amerikan kapitalizmi mali birikimlere odaklanırken, Çin kapitalizmi küresel sanayi üretiminin merkezinde yer almıştır.<sup>491</sup> Küreselleşme, özünde yer alan sermaye, üretim ve tüketimin uluslararası sisteme yayılmasıyla ortaya çıkmaktadır. Bir ülkede görülen küreselleşme tablosu, diğer toplumlarda yankı uyandırmaktadır. Bu denli öneme sahip olan küreselleşme kavramı doğrultusunda, Birleşik Devletler ve Çin'in aldığı ekonomik ve toplumsal kararların

---

<sup>488</sup> Susan V. Lawrence, "U.S.-China Relations: An Overview of Policy Issues", *Congressional Research Service*, 01.08.2013, s. 1, <https://fas.org/sgp/crs/row/R41108.pdf>, (Erişim Tarihi: 08.03.2021).

<sup>489</sup> Evren Balta Paker, *Küresel Güvenlik Kompleksi Uluslararası Siyaset ve Güvenlik*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012, ss. 1-2.

<sup>490</sup><sup>490</sup> Murat Şengöz, *Uluslararası Güvenlik Yönetimi Felsefesi Aksiyolojik Paradigma*, Astana Yayınları, Ankara, 2019, s. 21.

<sup>491</sup> Minqi Li, *Çin ve 21. Yüzyıl Krizi*, Yazılama Yayınevi, İstanbul, 2017, s. 119.

başka ülkeler üzerinde önemli etkiler yarattığı söylenebilmektedir.<sup>492</sup> Bu bağlamda Çin'in Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ/WTO) dâhil olması, küresel sahada fazlaca ilgi uyandırmıştır. Özellikle ABD'nin gücüne karşın, çokuluslu şirketlerinin Çin'e gelmesiyle ABD, Çin'in kurallarına göre hareket etmek zorunda kalmıştır.<sup>493</sup> Çin'in WTO'ya girmesinin küreselleşen sistemde toplumsal kutuplaştırma sürecini hızlandırdığı bilinmektedir.

ABD-Çin ilişkileri ekseninde Avrasya bölgesi önem teşkil eden bir konu olmuştur. Çin'in faaliyetlerinin sadece ABD ve müttefiklerini değil, diğer toplumları da etkilediğinden hareketle, Çin'in Orta Asya, Güney Asya ve Orta Doğu'daki ülkelerle olan diplomatik ilişkilerinin Amerika'yı rahatsız ettiğini söyleyebiliriz. Avrasya'nın siyasi değeri yüksek bir coğrafya olması dikkatleri üzerine çekmiştir. Amerika ve Çin'in de dâhil olduğu büyük güçler bölgede etkinliğini sergilemek amacıyla yatırımlara yönelmişlerdir. Çin'in Avrasya bölgesinde gelişme gösteren ekonomik ve ticari faaliyetleri Amerika için tehdit oluşturmuştur. Amerika Birleşik Devletleri, ulaşım, iletişim altyapı yatırımlarıyla bölgesel ekonomik entegrasyonu pekiştirirken, Pekin ise bölgede enerji nakil hatlarını destekleyen girişimleriyle bölgede etkin bir rol oynamıştır. Avrasya coğrafyasının Çin merkezli bir bölgeye dönüşmesi ihtimalinde, ABD'nin ekonomik çıkarlarının doğrudan etkileneceği ve Amerikan firmalarının bunu olumsuz karşılayacağı belirtilmiştir. Aynı zamanda Çinli işletmelerin bölgede etkin hale gelmesi ve Çin nüfuzu artışının sağlanması Amerika Birleşik Devletleri'ne siyasi ve stratejik kaygılar aşılamıştır.<sup>494</sup>

Obama yönetimi döneminde, Çin'in Doğu Asya'ya olan ilgisi fark edilmiş ve güvenlik politikası bağlamında, bu bölgeye daha fazla ekonomik, askeri ve politik kaynak sağlanmıştır. Çin'in "Tek Kuşak Tek Yol" projesi de bu doğrultuda oluşturulmuş bir stratejik adım olmuş ve bu proje Obama yönetimi tarafından göz ardı edilmiştir. 2015 yılına gelindiğinde ise bölgeye yönelik çok taraflı bir banka olan Asya Altyapı Yatırım Bankası'nın (AIIB) açılışı Çin tarafından duyurulduğunda Obama, Asya ve Avrupalı

<sup>492</sup> Wang Hui, *Çin'in Yirmi Birinci Yüzyılı*, Yordam Kitap, İstanbul, 2017, s. 308.

<sup>493</sup> Chaohua Wang, *Tek Bir Çin Pek Çok Yol*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2016, ss. 249-250.

<sup>494</sup> Daniel S. Markey, *China's Western Horizon Beijing and the New Geopolitics of Eurasia*, Oxford University Press, United States of America, 2020, s. 166.

müttefiklerin bu bankaya katılımını istemediğini belirtmiştir. Diğer yandan Obama; NATO, Avrupa Birliği, Avrupa Birliği Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı tarzı Batılı kuruluşların, Doğu ile yakın ilişkiler kurmalarını kendi çıkarlarına hizmet edeceği düşüncesiyle desteklemiştir.<sup>495</sup> Barack Obama, Pekin'in yükselişini sınırlamak ve küresel yayılımını kontrol altına alabilmek için bir diğer oyunu dolar diplomasisinden yana kullanmıştır. Çin'in Avrasya ticaret ortaklarını kendi etrafında toplamaya çalışan Obama, Avrupa Birliği'nden sonra en iyi ittifak pozisyonunu alan, Trans-Pasifik Ortaklığı (TTP) ile Pasifik bölgesindeki 11 ülkeyi birbirine bağlayarak, küresel ticaretin üçte birini temsil etmeyi hedeflemiştir.<sup>496</sup>

Çin'e yönelik bir diğer önleyici girişim ise Obama'nın Afrika stratejisiyle boyut kazanmıştır. Afrika'da Çin ile yatırım yarışına giren Obama, Pekin'in bölgedeki ticari yatırımlarını dengelemeyi düşünmüştür. Pekin'in Afrika ülkeleriyle olan ortaklıklarını memnuniyetle karşıladığını belirten Obama,<sup>497</sup> esasen sosyoekonomik çıkarlarına ters düşen bu durumu, Afrika politikasının bir parçası olarak planlamıştır. Obama yönetiminin Afrika'ya olan yaklaşımı, ilk olarak terörle mücadele kapsamında baş göstermiştir.<sup>498</sup> Amerikalı Başkan'ın Beyaz Saray'da Afrika'ya seslenişinde, güvenliği arttırmanın önemi, ekonomik sorunlar ve işbirlikleri konularına değinilmiştir. 2016 yılında, son 8 yıl içerisindeki ekonomik katılımından söz eden Obama, Afrika'daki Amerikan yatırımlarının yüzde yetmiş arttığını belirtmiştir.<sup>499</sup> Diğer yandan Çin-Afrika ilişkilerinin işbirliklerinin; eğitim, sağlık, insan hakları, kültür alanlarında ivme kazandığı bilinmektedir.<sup>500</sup> Fakat Çin ve Afrika arasındaki diplomatik ilişkide asimetri

<sup>495</sup> Andrew C. Kuchins, "What is Eurasia to US (U.S.)?", *Journal of Eurasian Studies*, Vol. 9, No. 2, 2018, s. 126.

<sup>496</sup> Alfred McCoy, "Grandmaster of the Great Game: Obama's Geopolitical Strategy for Containing China", *Energy Post EU*, 13.10.2015, <https://energypost.eu/grandmaster-great-game-obamas-geopolitical-strategy-containing-china/>, (Erişim Tarihi: 08.03.2021).

<sup>497</sup> Bethany Allen-Ebrahimian, "Chinese State Media: Obama 'Playing the Family Card' in Africa", 27.07.2015, <https://foreignpolicy.com/2015/07/27/obama-africa-china-kenya-family-racism/>, (Erişim Tarihi: 08.03.2021).

<sup>498</sup> Anakwa Dwamena, "Obama's Disappointing Legacy in Africa", 03.10.2016, <https://newrepublic.com/article/138241/obamas-disappointing-legacy-africa>, (Erişim Tarihi: 08.03.2021).

<sup>499</sup> The White House, "Remarks by President Obama at the U.S.-Africa Business Forum", 21.09.2016, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2016/09/21/remarks-president-obama-us-africa-business-forum>, (Erişim Tarihi: 08.03.2021).

<sup>500</sup> Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, [https://www.fmprc.gov.cn/mfa\\_eng/ziliao\\_665539/3602\\_665543/3604\\_665547/t18059.shtml](https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/ziliao_665539/3602_665543/3604_665547/t18059.shtml), (Erişim Tarihi: 08.03.2021).

göze çarpmaktadır. Çin'in lehine gelişen işbirlikleri doğrultusunda Afrika'nın Çin'e yaptığı yatırımlardan daha fazlasını Çin Afrika'ya yapmıştır.<sup>501</sup> Çin ve Amerika ekseninden bakıldığında her iki ülke de Afrika'ya karşı kendi politikasını geliştirmiş, her iki ülke de Afrika'ya karşı yumuşak güç uygulamıştır. ABD'nin ekonomik çıkarlarının önüne geçtiği bilinen güvenlik ve siyasi çıkarlarının aksine Çin'in Afrika üzerinde ekonomik ve politik çıkarlarının derinleştiğini söyleyebiliriz.<sup>502</sup>

Avrasya ve Pasifik bölgelerine ilaveten, küresel rekabetin Ortadoğu coğrafyasında sürdüğünü söyleyebiliriz. ABD-Çin ilişkileri açısından belirleyici bir etkisi olan Kuşak ve Yol Projesi'nin Ortadoğu'da da bir parçası bulunduğu bilinmektedir. Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'ne kazançlı bir alternatif sunan bu proje, Ortadoğu bölgesinde barışçıl kalkınmanın yolunu açmayı hedeflemiştir.<sup>503</sup> Xi Jinping döneminde ABD ilişkilerinde, Ortadoğu bölgesinde diğer önemli politik faktör ise Suriye olmuştur. Barack Obama'nın daha önce belirttiğimiz tutarsız Ortadoğu politikası dolayısıyla, Suriye konusunda siyasi konumlanması negatif belirlenmiştir. Çin'e bakıldığında ise; enerji tüketiminin siyasetteki yadsınamaz önemi doğrultusunda Arap Baharı, Çin'in stratejik ve ekonomik çıkarlarını olumsuz etkilemiştir. Küresel politikada çok kutupluluğu destekleyen Çin, Suriye'deki iç savaş nedeniyle Rusya ve ABD arasında gelişen krizi memnuniyetle karşılamıştır. Çin'in meşruiyet arayışıyla şekillenen Suriye politikası, esnek ve faydacı olarak tanımlanabilmektedir.<sup>504</sup>

Çin'in Ortadoğu'ya yönelik yaklaşımı, ABD'ye yönelik politikalar olarak da yorumlanabilmektedir. ABD'nin İran'a uyguladığı yaptırımların söz konusu olduğu dönemde, Çin'in İran açısından minimum zarar gözetmesi dikkatleri çekmiştir. İran, Çin'in üçüncü büyük petrol tedarikçisidir ve ABD'nin yaptırımları uygulamada olan ısrarcı tavırlarına karşın Çin, İran'ın nükleer programı konusunda vahim bir durum

---

<sup>501</sup> Adams Bodomo, "Africa-China Relations: Symmetry, Soft Power and South Africa", *China Review*, Fall 2009, Vol. 9, No. 2, s. 172.

<sup>502</sup> Melaku Mululem, "Ethiopia America is Coming to Africa – a Comparison With China", 26.04.2014, <https://allafrica.com/stories/201404280729.html>, (Erişim Tarihi: 08.03.2021).

<sup>503</sup> Hatice Çelik, "Çin'in Ortadoğu Politikası: Süreklilik ve Değişim", *Liberal Düşünce Dergisi*, Doğu ve Afrika Araştırmaları Enstitüsü, 2020, Yıl. 25, S. 94, s. 41.

<sup>504</sup> Kadir Temiz, "Rusya Müdahalesinden Sonra Çin'in Suriye Politikası", *Ortadoğu Analiz*, 2015, C. 7, S. 71, s. 45.

sezinlemediğinin altını çizmiştir. Yine de küresel sahada, nükleer işbirliği zirvelerine uzak görünmek istemeyen Çin, İran ile olan ilişkilerini koruyarak yaptırımlara dâhil olmuştur.<sup>505</sup> Xi Jinping'in yaptırımların kaldırılmasının hemen ardından İran'a yönelik ılımlı tavrını devam ettirdiği ve İran'la ortaklığa giriştiği bilinmektedir. Çin'in İran'a yaptığı yatırımları dile getiren, Xi Jinping: "Altı yıldır İran'ın en büyük ticaret ortağı" olduğunu belirtmiştir.<sup>506</sup>

Çin'in Ortadoğu'ya yönelik politikaları enerji yörüngesinde ilerlemiş ve bölgedeki stratejik çıkarları, uluslararası sistemde nasıl bir yol izleyeceğinde etkili olmuştur. Ortadoğu'daki tüm işbirliklerinin Çin politika yapımcıları tarafından ilerici bir tutumla ele alındığı ve Ortadoğu stratejilerinde ekonomik kaygıların yanı sıra siyasi paylaşımların da yer aldığı bilinmektedir.<sup>507</sup> Çin, ABD'nin Ortadoğu bölgesindeki stratejik çıkarlara erişim sağlamamış ve bu bölgede bir hegemonik bir güç olma hayali kurmamıştır. Fakat Ortadoğu bölgesine yaklaştığı uzlaşmacı stratejiler ile bölgede nüfuz genişlemesine yardımcı olduğu bilinmektedir.<sup>508</sup>

Uluslararası politikada Çin'in güç unsuru olduğuna bir örnek olarak; ABD'nin 2009 yılında gerçekleştirdiği "casusluk" faaliyetlerini gerçekleştirmesi verilebilir. Çin'in bu durum karşısında verdiği cevap ise Amerika'nın gözetleme gemisi olan Impeccable'ı taciz etmek olmuştur. Çinli politikacıların, Güney Çin Denizi ile alakalı tepkileri ikili ilişkilerde kırılmayı önemsemeyecek derecede sert olmuştur.<sup>509</sup> İlerleyen süreçte küresel politik kaygılar dolayısıyla, Çin Halk Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı sözcüsü bu taciz olayını yalanlamıştır.<sup>510</sup> ABD ve Çin, yaşanan bu krizde fikir ayrılığına

<sup>505</sup> Stephanie Kleine-Ahlbrandt, "Why China Drags Its Feet on UN Sanctions Against Iran", 11.03.2010, *International Crisis Group*, <https://www.crisisgroup.org/asia/north-east-asia/china/why-china-drags-its-feet-un-sanctions-against-iran>, (Erişim Tarihi: 09.03.2021).

<sup>506</sup> Yitzhak Shichor, "Iran After the Sanctions: the Marginalization of China", *Observatoire China* 2015/2016, s. 4, [https://www.researchgate.net/publication/304626756\\_Iran\\_after\\_the\\_Sanctions\\_the\\_Marginalization\\_of\\_China](https://www.researchgate.net/publication/304626756_Iran_after_the_Sanctions_the_Marginalization_of_China), (Erişim Tarihi: 09.03.2021).

<sup>507</sup> Xiaodong Zhang, "China's Interest in the Middle East: Present and Future", *Middle East Policy*, 1999, Vol. VI, No. 3, s. 159.

<sup>508</sup> Guang Pan, "China's Success in the Middle East", *Middle East Quarterly*, 1997, <https://www.meforum.org/373/chinas-success-in-the-middle-east>, (Erişim Tarihi: 09.03.2021).

<sup>509</sup> Stuart Harris, *Çin Dış Politikası*, Matubat Yayınları, İstanbul, 2014, s. 22.

<sup>510</sup> Jonathan G. Odom, "The True "Lies" of the Impeccable Incident: What Really Happened, Who Disregarded International Law, and Why Every Nation Should be Concerned", *Michigan State Journal of International Law*, 2010, Vol. 18:3, s. 42.

düşmüş ve sonuç, Çin'in tehlikeli gelişen deniz olayını büyük boyutlara ulaştırmasıyla şekil almıştır. Çin Halk Cumhuriyeti'nin girişilen çatışmadaki özgüveni ve aşırılığını özetleyen bu olay, Çin'in dış politikadaki manevra kabiliyetini ispatlamış ve küresel sahada zararlı diplomatik ilişki örneği oluşturmuştur.<sup>511</sup>

Son yıllarda Amerikan hegemonyasına meydan okumasıyla gündeme gelen Çin, dış politikada ABD'nin kendisine olan rekabetçi yaklaşımına verdiği tepkilerle bilinmektedir.<sup>512</sup> *Stéphane Marchand*'ın *Asimetrik Savaş* adlı eserinde, ABD ve Çin'in karşılıklı stratejileri bağlamında dış politikaya etkileri incelenmiş ve uluslararası sistemde iki küresel gücün ekseninde gelişen ilişkilerin hâkimiyetinin Çin'de olduğu savunulmuştur. ABD'nin Asya'daki konumunun kendisine bağlı gelişmediğini, yeni dünya düzeninde Çin'in Amerika'yı var olan gücü ile Asya'dan dışlamak istediğini dile getirmiştir. Çin'in kendine özgü bir Monroe doktrini kapsamında, Amerika ile çatışmak istemediğini, stratejik hamlelerine yöneldiğini belirtmiş ve Pekin siyasetinin temellerinin 'yumuşak güç' kullanımıyla ilerlediğini vurgulamıştır. Çin'in galibiyet sağlamak için askeri güce ihtiyacı olmadığını ifade eden Marchand, Çin'in rakibinin güçsüz yönleri üzerine oynayacağını, ABD'nin Asya'da giderek silik konuma düşeceği varsayımında bulunmuştur.<sup>513</sup>

*Henry Kissinger*'ın yorumuyla, Amerika Birleşik Devletleri ve Çin Halk Cumhuriyeti ilişkilerinin seyri; birbirlerinden ne istedikleri ve hedefledikleri siyasi çıkarlar doğrultusunda değişim göstermiştir. Amerika'nın Çin'i içerisine alacak bir çemberde ayrıcalıklı bir bölge olan Asya'ya hâkimiyet kurmaya ilişkin düşüncesi ile Çin'in Amerika'yı, ekonomik ve güvenlik bağlamında uluslararası ilişkilerden saf dışı bırakma politikası çatışmakta ve ikili ilişkilere dünya politikasında bu doğrultuda yön verildiğini belirtmiştir.<sup>514</sup>

---

<sup>511</sup> Michael Green - Kathleen Hicks - Zack Cooper - Jake Douglas, "Counter-Coercion Series: Harassment of the USNS Impeccable", 09.05.2017, *Asia-Maritime Transparency Initiative*, <https://amti.csis.org/counter-co-harassment-usns-impeccable/>, (Erişim Tarihi: 09.03.2021).

<sup>512</sup> Harris, a.g.e., s. 23.

<sup>513</sup> Stéphane Marchand, *Asimetrik Savaş Dünya Hakimiyeti Yolunda ABD-Çin*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2011, ss. 284-286.

<sup>514</sup> Henry Kissinger, *Çin Düünden Bugüne Çin*, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2015, s. 627.

Anlatılanlardan yola çıkıldığında, açıkça belirtilen hedefler doğrultusunda gerçekleşen eylemlerin, her iki tarafın mevcut potansiyel sınırlarını zorladığı söylenebilir. İç ve dış siyasetin, dış politika davranışlarını oluşturduğu düşünüldüğünde göze çarpan krizler, işbirlikleri ve yaptırımların özü anlaşılmaktadır. Bu sınırların temelinde yatan olgu; devlet güvenliğinin sağlanmasında, herhangi bir pürüz ile karşılaşmak istenmemesi olarak yorumlanabilir. Ek olarak devlet güvenliğinin sağlanmasına ilaveten, uluslararası realist teorinin kapsadığı konular içerisinde olan güç mücadelesi etkileşimleri de gözlemlenmiştir. Bu noktada, birçok devlet için önem taşıyan küresel zenginlik unsurları karşımıza çıkmaktadır. Çin'in Amerika'nın "imparatorluk projesi"ne yönelik karşıt atımları, Amerika'nın Çin yükselişine olan olumsuz tepkileri, dış politikada agresif tutumların sergilenmesine sebebiyet vermiştir.

## ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

### ULUSLARARASI SAHADA GÜÇ DAĞILIMI VE TEHDİT ALGILAMALARINDA GENEL EĞİLİM

#### 3.1. Çin Halk Cumhuriyeti Güvenliği ve Dış Politikasının Stratejik Temelleri

Stratejik adımların Amerika Birleşik Devletleri ve Çin Halk Cumhuriyeti siyasi ilişkilerini kontrol eden bir yanı vardır. Çin Halk Cumhuriyeti dış politikası ve stratejik temellerini incelerken ilk olarak Amerika Birleşik Devletleri'nin, Çin Halk Cumhuriyeti'ne karşı oluşturduğu politikaların temelini ele almak gerekmektedir. *Quansheng Zhao* 'a göre ABD dış politikasının oluşturulması üç stratejik faktöre bağlıdır; politika yapıcılar, uzman danışmanlar ve politika uygulayıcıları. Bu üç öge bağlamında, Doğu Asya'da uygulanmaya çalışılan stratejilerin temelleri atılmıştır.<sup>515</sup>

Uluslararası güvenlik ve Asya stratejik konularında uzmanlaşmış araştırmacı *Ashley J. Tellis*; Obama yönetiminin stratejik hamlelerinin özetini, Çin ile olan rekabetin sona erdirilmesi ve Çin'in kontrolde tutulmaya çalışılması şeklinde özetlemiştir. Çin'in, ABD'ye yönelik küresel liderliğini baltalama stratejisi izlediğini belirten Tellis; ABD'nin Asya'daki müttefiklerine karşı tehdit oluşturduğu ve ABD hegemonyasına yönelik tehlikeli stratejiler izlediği için Çin'in, stratejik ortak ve işbirlikçiden çok Washington'da bir meydan okuyucu olarak algılandığını belirtmiştir. ABD'nin uluslararası sahada çıkarları ve müttefiklerini koruma politikaları yer alırken, Çin gücü ile karşı karşıya gelmesi halinde, bu durumun Pekin tarafından tehdit olarak algılanacağı söylemi de yer almaktadır. Bu iki stratejik zıtlıktan doğan çatışmanın, iki devletin niyetlerini önemsemeyen ve herhangi bir güvenlik stratejisi ile üstesinden gelinemeyecek bir hal aldığı öne sürülmüştür.<sup>516</sup>

<sup>515</sup> Quansheng Zhao, "The Shift of us Strategy towards East Asia: 'Troika' and the Formation of America's Japan Policy", *European Journal of East Asian Studies*, 2016, Vol. 15, No. 1, s. 31.

<sup>516</sup> Ashley J. Tellis - Alison Szalwinski - Michael Wills, "U.S.-China Competition For Global Influence", *Strategic Asia 2020*, ss. 10-11, [https://carnegieendowment.org/files/SA\\_20\\_Tellis.pdf](https://carnegieendowment.org/files/SA_20_Tellis.pdf), (Erişim Tarihi: 10.03.2021).

Çin'in karar vericilerinin stratejik emellerinde yatan temel motivasyonun ulusun varlığı ve çıkarlarıyla alakalı olduğunu söylemek mümkündür. Çin dış politikası genel olarak 3 temel çıkarla ilgilenmektedir:

1. Ulusal sistemi korumak,
2. Ulusal egemenlik ve toprak bütünlüğü,
3. Çin'in ekonomik ve toplumsal gelişimini ilerletmek.<sup>517</sup>

Bu maddelerin analizi yapıldığında ulaşılan en doğru çıkarım; Amerika Birleşik Devletleri'ne Çin'den gelecek olan en ciddi tehdidin; siyasi, askeri ve ekonomik faktörlerin birleşiminden oluşan kapsamlı bir meydan okuma olacağıdır.<sup>518</sup> Fakat Çinli akademisyen *Wang Jisi*'nin belirttiği üzere: “Çin hükümeti, ülkenin stratejik hedefleri ve bunlara ulaşmanın yollarını kapsamlı bir şekilde açıklayan herhangi bir belgeyi henüz yayınlamamıştır.” Bu doğrultuda, en yüksek seviyedeki siyasi amaçları ifade eden büyük strateji, Çin hükümeti için ülke çıkarlarının toplamından oluşmuş fakat profesyonelleşmemiştir denilebilir. Çin'in stratejik kapsamına giren konulara kısaca değinecek olursak; Çin toplumunun sürekli artış gösteren maddi ve kültürel ihtiyaçları ile üretim azlığı arasında yaşanan çelişki söylenilebilir. Bu nedenle üretim ve sosyal zenginlik ihtiyacında olan Çin'in ilgisi ekonomik ve sosyal kalkınma yönünde ilerleme göstermiştir.<sup>519</sup>

Birleşik Devletlere yönelik stratejilerinde, Çin'in büyümesini engelleme amacı taşıyan faaliyetleri hedef alan hamleler, genellikle büyük güçlerle dostane ilişkiler kurma politikasını benimsemiştir. Asya'da dengeleyici bir güç olduğunu kanıtlayan Çin, askeri gücün politik, ekonomik kazançlar sağlayacağı düşüncesinden hareketle, askeri modernleşme politikalarına stratejilerinde sıklıkla yer vermiştir. Çin'in askeri birikimi büyük güçleri, özellikle ABD'yi fazlaca endişelendirmiştir. Bölgesel iddialara yönelik politikalarında güç kullanmaya sıcak bakmayan Çin, komşuluk bağlarını güçlendirmeye verdiği önemi stratejilerinde vurgulamaktadır. Uluslararası rejimlere yönelik

---

<sup>517</sup> Andrew Scobell - Edmund J. Burke - Cortez A. Cooper III - Sale Lilly - Chad J. R. Ohlandt - Eric Warner - J.D. Williams, *China's Grand Strategy*, RAND Corporation, California, 2020, s. 12.

<sup>518</sup> Barry R. Posen - Andrew L. Ross, “Competing Visions for U.S. Grand Strategy”, *International Security*, 1996-1997, Vol. 21, No. 3, s. 36.

<sup>519</sup> Simon Norton, “China's Grand Strategy”, *China Studies Center*, The University of Sydney, 2015, s. 5.

stratejilerinde daha karakteristik politikalar izleyen Çin, kayıpları minimum seviyeye indirerek kazanımlarını güvence altına almayı hedeflemiştir. Dolayısıyla Çin'in uluslararası rejimlere katılım düzeyi, ekonomik kalkınma, ticaret ve teknoloji konularında kendini göstermiştir.<sup>520</sup>

Çin'in belirgin bir başarıya ulaşmış olan ilk stratejisi dünya krizi sırasında ortaya çıkmıştır. 2008-2009 Büyük Durgunluk yıllarında, ABD piyasalarının öncülüğünde tüm dünya küresel kriz etkisi altına girmiş ve bu süreçte Çin, para, maliye politikaları ve bunların tümünü içeren teşvik politikaları sayesinde en az zararla krizi atlatabilmiştir. Bu bağlamda Çin'in krizi bir faydaya dönüştürdüğünü söylemek yanlış olmayacaktır. Çin ekonomisindeki bu sistematik dönüşüm, devamı gelecek olan büyüme modeline bir örnek oluşturmuş ve Çin dünyanın en büyük ihracatçısı konumuna yükselmiştir.<sup>521</sup>

Çin'in stratejik hedefi, ekonomi faktörünün yanı sıra teknolojik atılımları da merkezine koymuştur. Bu bağlamda teknoloji küresel rekabetin yönünü değiştirmiş ve bu doğrultuda son yirmi yıl, küresel alanda gerçekleşen ekonomik rekabet açısından, teknolojik gücün ön plana çıktığı bir süreç olarak analiz edilmiştir. Gücün doğasında ciddi bir değişim yaratan "jeoteknik" yaratımlar, Çin'in en yüksek strateji seviyesi olarak ifade edilmektedir. Ticaret ağı ile desteklenen buluşlara örnek olarak Pekin'in "Made in 2025" adlı sanayi stratejisi, Çin'i yüksek teknoloji bir küresel güç olarak konumlandırmayı hedeflemiştir. Ayrıca Çin'in bilim ve teknoloji alanında yaptığı harcamaların ciddi rakamlar olduğu bilinmektedir. Ülkenin teknoloji lideri olan ve dünya genelinde büyük tartışmalara sebebiyet veren Huawei markası ise dünya sıralamasında en yüksek gelirli altıncı büyük şirket olarak yerini almıştır.<sup>522</sup>

ABD Kongresi'nde konusu geçen Huawei şirketi, Obama yönetimi tarafından ülke güvenliğini tehdit etmekle suçlanmıştır. ZTE ve Huawei şirketlerinin Çin ordusu için çalıştığı öne sürülmüş ve bu doğrultuda Obama, Pekin'e uygulanacak yaptırımların

---

<sup>520</sup> Michael D. Swaine - Ashley J. Tellis, "Interpreting China's Grand Strategy", RAND Corporation, 2000, [https://www.rand.org/pubs/research\\_briefs/RB61.html](https://www.rand.org/pubs/research_briefs/RB61.html) , (Erişim Tarihi: 10.03.2021).

<sup>521</sup> Altay Atlı, *Küresel Kriz ve Yeni Ekonomik Düzen*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2013, ss. 287-288.

<sup>522</sup> Daniel Araya, "China's Grand Strategy", 14.01.2019, <https://www.forbes.com/sites/danielaraya/2019/01/14/chinas-grand-strategy/?sh=45b206d11f18> , (Erişim Tarihi: 10.03.2021).

dozunu arttırmayı planlamıştır.<sup>523</sup> Ulusal Güvenlik Dairesi çalışanı Edward Snowden, Ekim 2012’de yayınladığı belgeler doğrultusunda Çinli şirket olan Huawei ve ZTE ile Birleşik Devletler’in çalışmasının sakıncalı olduğunu belirtmiştir. Çin’in ulusal strateji kapsamında yer alan teknolojik güç rekabetinin Çin tarafından başlatıldığı iddia edilmekte ve ABD ile arasında geçen teknolojik çatışmanın “siber savaş” olarak adlandırıldığı bilinmektedir. Ek olarak siber savaş, uluslararası tehdit olarak algılanmış ve küresel sahada güvenlik başlığı altında değerlendirilmiştir.<sup>524</sup>

Siber savaş olarak adlandırılan bu tehditle ilgili bir diğer görüş ise Huawei şirketinin, üst yöneticilerinden olan *Guo Ping*’den gelmiştir. Suçlamaların Amerika şemsiyesi altından çıktığını iddia eden Ping, Amerika’nın mevcut müttefiklerine, Çin telekomünikasyon ekipmanlarının kullanımına sıcak bakmadığını belirtmesini, ABD tarafından gerçekleştirilen büyük çaplı bir saldırı olarak tanımlamıştır. Washington’un Huawei’yi kötülleme geleneği ve 2012 Ulusal Güvenlik Belgeleri’nde Obama yönetiminin, Huawei’yi tehdit kapsamında tanımlamasının bir dayanağının da 5G çekişmesi olduğu ileri sürülmüştür.<sup>525</sup> ABD ve Çin arasında teknolojik bir soğuk savaşa dönüşen bu olayların yarattığı çarpıcı etki, Obama’nın Çinli şirketlere yönelik engellemeleriyle bir ileri seviyeye ulaşmıştır.<sup>526</sup> Huawei vakasının, durdurulamayan büyümesine karşı etkin bir strateji ile yaklaşmanın zor olduğunu belirten Scott Kennedy, Çin ile Amerika arasında karşılıklı bağımlılık ilkesinin ekonomik etkileşim sonucunda oluştuğunu hatırlatma gereği duymuştur.<sup>527</sup>

---

<sup>523</sup> “ABD’den İki Çin Şirketi Hakkında Güvenlik Uyarısı”, [https://www.bbc.com/turkce/haberler/2012/10/121008\\_chinese\\_firms\\_telecom](https://www.bbc.com/turkce/haberler/2012/10/121008_chinese_firms_telecom) , (Erişim Tarihi: 10.03.2021).

<sup>524</sup> Martin Pengelly, “NSA Targeted Chinese Telecoms Giant Huawei Report”, 22.03.2014, <https://www.theguardian.com/world/2014/mar/22/nsa-huawei-china-telecoms-times-spiegel> , (Erişim Tarihi: 10.03.2021).

<sup>525</sup> “Huawei Dönüşümlü Başkanı Guo Ping: ABD’nin Huawei’ye Saldırısı Geride Bırakılma Korkusuna İhanet Ediyor”, <https://www.huawei.com/tr/facts/voices-of-huawei/interview-with-guoping> , (Erişim Tarihi: 10.03.2021).

<sup>526</sup> Rachele Younglai, “Obama Blocks Chinese Wind Farms in Oregon Over Security”, 29.09.2012, <https://www.reuters.com/article/us-usa-china-turbines-idUSBRE88R19220120929> , (Erişim Tarihi: 10.03.2021).

<sup>527</sup> Scott Kennedy, “America’s Huawei Challenges”, *Center For Strategic & International Studies*, 31.07.2020, <https://www.csis.org/blogs/trustee-china-hand/americas-huawei-challenges> , (Erişim Tarihi: 10.03.2021).

Siber savaşlarının Çin stratejilerinde güçlü bir etki alanı oluşmuş ve askeri diplomaside de yerini almıştır. Amerika Birleşik Devletleri, Çin Genelkurmay başkanlarının “C3: Combat, Control, Communication” (savaş, kontrol, iletişim) olarak adlandırılan bir sistemle, herhangi bir muhalif devleti hızlıca ve etkin bir şekilde avlayabileceğini, akıllı savaş operasyonları gerçekleştirebileceğini gündeme taşımıştır. Sektördeki birçok Amerikan uzman, ABD’nin siber eyleme yönelik ileri düzey teknolojiye sahip olduğunu belirtse de Çin’e erişilemeyeceği düşünülmektedir. Amerika Birleşik Devletleri, siber çatışma konusunda Çin’in, özellikle bilgilendirilmiş yerel savaşlar için siber silahlara ihtiyaç duyduğunu ve gerektiğinde bunları kullanmaktan çekinmeyeceğini belirtmiştir. Çinli teorisyenler ise 20. yüzyılda nükleer savaşın olduğu gibi, 21. yüzyılın tek gerçek stratejik savaşının, siber savaş olduğunu belirtmişlerdir. Amerikalı analistler, Çinlilerin denetlenemeyen siber krizde aşırıya kaçtığını düşünmüşlerdir.<sup>528</sup> Bu abartıya bir örnek olarak, Amerikalı diplomatların Gmail bilgilerinin çalınması verilebilmektedir.<sup>529</sup>

İnternetin kullanımı hakkında çok farklı görüşleri temsil eden bu iki devletin siber eğilimlerinde, negatif tespitlere rastlanılmıştır. ABD ve müttefiklerine yönelik siber saldırılar 2011’den bu yana çokça konuşulmuş fakat Çinli yetkililer, Çin bilgisayarlarına yapılan saldırıların çoğunun Amerika kaynaklı olduğunu ve ABD’den yaklaşık 34.000 kadar siber saldırıya uğradıklarını iddia etmişlerdir.<sup>530</sup> Çin perspektifinden bakıldığında, Amerika ve müttefiklerinin siber gücünün, düşman bir hükümetin bilgisayarını kırabilecek ya da bozabilecek seviyede gelişmiş yazılımların ticareti dikkat çekmektedir. Ayrıca Çin, ulusal güvenlik ve çıkarlarına uygun savunma önlemlerinin alınması dâhilinde, uluslararası normları zedelemeyecek bir savunma stratejisi oluşturduğunu defalarca vurgulamıştır. Çin; Amerika, Fransa, Japonya, İngiltere, Kore, Hindistan’ın siber saldırı mekanizmalarını arttırdıkları ve yeteneklerini

<sup>528</sup> Giancarlo Elia Valori, “Cyber War Between United States and China”, 23.05.2020, <https://modern diplomacy.eu/2020/05/23/cyberwar-between-the-united-states-and-china/>, (11.03.2021).

<sup>529</sup> Cecilia Kang, “Google: Hundreds of Gmail Account Hacked, Including Some Senior U.S. Government Officials”, 01.06.2011, [https://www.washingtonpost.com/blogs/post-tech/post/google-hundreds-of-gmail-accounts-hacked-including-some-senior-us-government-officials/2011/06/01/AGgASgGH\\_blog.html](https://www.washingtonpost.com/blogs/post-tech/post/google-hundreds-of-gmail-accounts-hacked-including-some-senior-us-government-officials/2011/06/01/AGgASgGH_blog.html), (Erişim Tarihi: 11.03.2021).

<sup>530</sup> Kenneth Lieberthal - Peter W. Singer, “Cybersecurity and U.S.-China Relations”, *John L. Thornton China Center*, Feb 2012, The Brooking Institution, s. 5.

geliştirmeye yönelik faaliyetlerde bulduklarını belirterek savunmasını tamamlamıştır.<sup>531</sup>

Amerika'nın siber saldırılara yönelik Obama döneminde geliştirilen stratejilerinde ise siber tehditler fazlaca yer etmiş ve duruma yönelik birikimsel planlamalar yapılmıştır.<sup>532</sup> Bu doğrultuda bir diğer görüş ise Çin yönetiminin, ABD'yi Çin'in nüfuzunu azaltmayı planlayan ve çıkarlarına zarar vermek isteyen revizyonist bir güç olarak tanımladığını ifade etmiştir. ABD'nin şüpheli yaklaşımlarına karşı koymanın bir yolu olarak görülen siber saldırıların, ABD Ulusal Savunma Programlarını destekleyen diplomatik, ekonomik ve savunma sektörlerinden siber aktiviteler aracılığıyla bilgi alınmasına yönelik kullanımı gidişatın seyrini değiştirmiştir.<sup>533</sup> Barack Obama'nın siber saldırılara karşı kişisel bir ilgisi olduğu bilinmekte ve iktidara geldiği andan itibaren Amerika'nın Çin'den gelen bir istilaya uğradığını bildirdiği bilinmektedir. Obama'nın küresel boyutta dirençli çalışmalar yaptığı gözlemlenmiş ve Bush yönetiminin siber güvenlik politikalarını gözden geçirip daha kapsamlı savunma stratejileri oluşturması dikkat çekmiştir.<sup>534</sup> Obama, bu konudaki hassasiyetini Xi Jinping'e belirtmiş ve siber saldırıları, kabul edilemez bir tehdit mekanizması olarak tanımladığını açıklamıştır.<sup>535</sup>

Dış politikada Çin, küresel siyasete farklı parametreler eklemiştir. Buna bir örnek de Çin'in ürettiği *Varyag* (Liaoning) adlı uçak gemisinden verilebilir. *Varyag*, Çin'in küresel gücünün yansıması olarak kabul edilmiştir. Başlangıçta bir Sovyet uçak gemisi olan *Varyag*'ın, Çin tarafından 1998'de uçak gemisi satın alınarak modernize edildiği bilinmektedir. Büyük bir devinime uğratılan *Varyag*'ın inşası, Eylül 2012'de

---

<sup>531</sup> Li Zhang, Comments and Opinions "A Chinese Perspective on Cyberwar", *International Review of the Red Cross*, 2012, Vol. 94, No. 886, s. 805.

<sup>532</sup> The White House, "Foreign Policy Sybersecurity", 12.02.2013, <https://obamawhitehouse.archives.gov/issues/foreign-policy/cybersecurity>, (Erişim Tarihi: 11.03.2021).

<sup>533</sup> Emilio Iasiello, "China's Three Warfares Strategy Mitigates Fallout From Cyber Espionage Activities," *Journal of Strategic Security*, 9, no. 2 (2016), s. 57.

<sup>534</sup> Jayson Spade, "China's Syber Power and America's National Security", *Strategy Research Project*, 2011, s. 33, [https://www.researchgate.net/publication/277861840\\_China's\\_Cyber\\_Power\\_and\\_America's\\_National\\_Security](https://www.researchgate.net/publication/277861840_China's_Cyber_Power_and_America's_National_Security), (Erişim Tarihi: 11.03.2021).

<sup>535</sup> "Obama: China Cyber Attacks 'Unacceptable'", 12.09.2015, <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-34229439>, (Erişim Tarihi: 11.03.2021).

tamamlanmıştır.<sup>536</sup> 2016'da savaşmaya hazır olan bu uçak gemisi, Çinli medya yorumcuları tarafından; yükselişiyle dünya sisteminde küresel güç sergileyen Çin ile Asya'da askeri hâkimiyet kurmak isteyen ABD ilişkilerinin tabularını yıkan bir değişken olarak yorumlanmıştır.<sup>537</sup> Bir diğer yorum ise Çin Ulusal Savunma Üniversitesi profesörü Li Daguang'dan gelmiştir. Bu gelişmenin, ön görülebilir gelecekte Amerikan ve Japon kuvvetleri açısından herhangi bir tehdit oluşturmayacağı belirtilmiştir. Ek olarak Çin'in egemenlik iddiaları açısından önemi yadsınmaz bir teknolojiye sahip olan bu uçak gemisinin, Çin'in Güney Asya'daki komşuları ve ABD'nin de içinde olduğu grup, Varyag'ın varlığının Çin'in gücünü sembolize etmek için oluşturulduğunu iddia etmişlerdir.<sup>538</sup> Bu iddiaların derinleşmesiyle Çin uçak gemisi programının, ülkenin deniz stratejisi tarafından nasıl yönetileceği sorusu gündeme gelmiştir. Çinli liderlerin, ulusal gücün yararlı bir aracı olarak nitelendirdikleri Varyag, uluslararası politikada Çin'in siyasi kazanımlarıyla ilintili geliştirilen teknolojik yaratım olarak nitelendirilmiştir.<sup>539</sup> Ek olarak ABD'nin bu durum karşısında geliştirmiş olduğu karşıt stratejiler de mevcuttur. Çin'in A2/D2 olarak adlandırılan stratejisine yönelik 2011'de yayınlanan, AirSea Battle Concept ve Joint Operational Access Concept stratejileri Pentagon'un eklemeleriyle oluşturulmuştur. İlk strateji Çin'in A2/D2 stratejisini bastırmaya yönelik geliştirilmiş ve ikincisi ise Çin'in Pasifik bölgesinde askeri yayılmacılığını caydırmaya odaklanmıştır. Çinli liderlerin ilk uçak gemisini inşa etmesiyle, ABD ve müttefiklerine, daha ötede bir deniz stratejisi ile karşılık verilmesi gerektiğini imgelemiştir.<sup>540</sup>

Amerika Birleşik Devletleri'nin yaklaşık 70 yıldır, farklı liderler ve farklı siyasi kültürlerle küresel boyutta öncülük etmeye çalıştığı bilinmektedir. Obama yönetiminde yükselen Çin'e karşı bir diğer caydırıcı hamle ise Tayvan sorunuyla patlak vermiştir. Çin yönetimi Tayvan'ın bağımsızlığına yönelik tutumları olumsuz gelişmiş ve bölgede

---

<sup>536</sup> "How Does China's First Aircraft Carrier Stack Up", <https://chinapower.csis.org/aircraft-carrier/>, (Erişim Tarihi: 11.03.2021).

<sup>537</sup> Stuart Harris, *Çin Dış Politikası*, Matbuat yayın Grubu, İstanbul, 2014, s. 43.

<sup>538</sup> Andrew Erickson - Gabe Collins, "Introducing the 'Liaoning': China's New Aircraft Carrier and What it Means", 25.10.2012, <https://www.wsj.com/articles/BL-CJB-16534>, (Erişim Tarihi: 11.03.2021).

<sup>539</sup> "Chinese J-15 Fighter Succeeded in Taking off From and Landing on China's First Aircraft Carrier Liaoning", 27.11.2012, [https://www.spf.org/oceans/analysis\\_en/c1211.html](https://www.spf.org/oceans/analysis_en/c1211.html), (Erişim Tarihi: 11.03.2021).

<sup>540</sup> Sukjoon Yoon, "An Aircraft Carrier's Relevance to China's A2/AD Strategy", *Pasific Forum CSIS*, No. 72, 13.11.2012, ss. 1-2.

bir ABD desteğini zayıflatıcı etmen olarak değerlendirmiştir. Birçok konuda işbirliği yapmış ABD ve Çin'in göstermelik stratejik ortaklıkları bu konuda da ortaya çıkmıştır. ABD, Tayvan'ın en büyük askeri teçhizatçısı olarak Çin ile stratejik ortaklığının gerektirdiği güven hissini azaltmıştır.<sup>541</sup> Stratejik bir üçgen modeli olarak ele alındığında, ABD desteğinin hem iç hem dış politikaya olan etkilerinden yola çıkan Çin, Obama döneminde gerçekleşen silah satımının, Çin'den ayrılmış olan Tayvan'ın kontrolünün sağlanmasına ve Güney Çin Denizi'ndeki hâkimiyetini sarsma amacı taşıyabileceği düşünülmüş ve bu değerlendirme öncelikli olarak Asya stratejisine oturtulmuştur. Obama yönetiminin 2010 yılında Tayvan'a büyük bir askeri teçhizat desteği sağladığı bilinmektedir. ABD Savunma Bakanlığı'nın Tayvan için açıkladığı pakette, helikopterler, füzeler ve av gemilerinden fazlasını kapsayan askeri teçhizatlar ile toplamda 6,4 milyar dolarlık antlaşmaya imza atıldığı bilinmektedir. Çin yönetimi bu durumu öfkeyle karşılamış ve Amerika'yı iç işlerine müdahale etmekle suçlamıştır. Genel boyutlarıyla bu olay ABD-Çin ilişkilerinin askıya alındığı bir süreç olarak nitelendirilmiştir.<sup>542</sup> Birleşik Devletler Dışişleri Bakanlığına göre, Çin'in Tayvan dâhil komşularını korkutmaya devam eden çevreleme stratejileri bağlamında, ihtiyacı olan devletlere yardımda bulunacağını açıklamıştır. Pekin'in Tayvan'a yönelik diplomatik, ekonomik ve askeri baskılarını kontrol etmeye yönelik girişimlerini ise sebep olarak göstermiştir.<sup>543</sup> Bu bağlamda Çin'in küresel boyutta Birleşik Devletlere karşı despotik bir strateji ile yaklaştığı bilinmektedir. ABD-Çin çatışması, en büyük askeri risklerinden biri olarak tarihi süreçte yer etmiştir.

Tayvan konusu beraberinde Çin'in Güney Denizi'ne "carrier killer" füzesini ateşlemesi Washington'a açık bir uyarı gönderdiğine işaret etmiştir. Üst düzey bir Çinli diplomat, Amerikan savaş gemisinin açık bir tehdit olarak algılanacağını ve bu durumun

---

<sup>541</sup> Yu-Tai Ts'ai, *Global Perspectives on US Foreign Policy*, "A Rising China and Obama's Foreign Policy: New Security Dilemma", Palgrave Macmillan, New York, 2013, s. 29.

<sup>542</sup> Michael S. Chase, "Selling Weapons to Taiwan Was the Right Decision", 03.02.2010, <https://www.worldpoliticsreview.com/articles/5058/selling-weapons-to-taiwan-was-the-right-decision>, (Erişim Tarihi: 12.03.2021).

<sup>543</sup> Ned Price, "PRC Military Pressure Againsts Taiwan Threatens Regional Peace and Stability", 23.01.2021, <https://www.state.gov/prc-military-pressure-against-taiwan-threatens-regional-peace-and-stability/>, (Erişim Tarihi: 12.03.2021).

sıcak çatışmayla sonuçlanacağını açıklamıştır.<sup>544</sup> Ek olarak Çin'in hassas olduğu Tayvan konusunda Amerika'ya siber saldırılar gerçekleştirdiği bilinmektedir. New York Federal Rezerv tahmin ve gözlemleri doğrultusunda, Birleşik Devletlerin kamu ve finans kuruluşlarına büyük çaplı saldırılar gerçekleştirilmiştir.<sup>545</sup> Obama'nın "yeniden dengeleme" stratejisi olarak sürdürdüğü Tayvan politikası, ABD'nin bölge ülkeleriyle ekonomik işbirliği kurma amacı taşımıştır.<sup>546</sup> Bununla beraber ABD'nin Tayvan savunmasının başarısızlıkla sonuçlanması ihtimalinde, uluslararası liderliğinin çöküşü olarak değerlendirileceği ve Çin'in daha agresif davranışlara yöneleceği anlamı taşıdığı düşünülmektedir.<sup>547</sup> Çin'in 2010 tarihli Beyaz Savunma kitabına göre, Tayvan meselesi ayrıştırıcı ulusal bir sorun olarak ele alınmıştır. Çin'in toprak bütünlüğü, deniz hakları ve çıkarları konusunda şüphelerini arttırmış olan bu olayın kontrolü sağlanamamıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nin ABD-Çin ortak bildirisine meydan okuyarak Tayvan'a silah satma girişiminin barışçıl faaliyetler önünde bir engel oluşturduğu ifade edilmiştir.<sup>548</sup> ABD Savunma planlayıcılarının dile getirdikleri risk sarmalı, Çin'in geliştirilen askeri ve teknolojik ilerlemeleri ile ordunun modernize edilmesi olarak ifade edilmiştir. ABD'nin bölgede Çin'e yönelik oluşturduğu karşıt stratejik adımlar ve savunma yeteneklerinin geliştirilmesi bu risk sarmalı açısından fazlaca önem teşkil etmiştir.<sup>549</sup> ABD Dörtlü Savunma Değerlendirme raporunda, 2010 güvenlik öncelikleri yer almıştır ve bunlar; savaşları önlemek, rakip gücü caydırmak ve eğer bir tehlike mevcutsa düşmanları yenmeye hazır olmak şeklinde özetlemiştir.<sup>550</sup> Çin'in Tayvan

---

<sup>544</sup> Brendan Scott, "Why Taiwan Is the Biggest Risk for U.S.-China Clash", 28.01.2021, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-01-27/why-taiwan-is-the-biggest-risk-for-a-u-s-china-clash-quicktake> , (Erişim Tarihi: 12.03.2021).

<sup>545</sup> Robert D. Blackwill - Philip Zelikov, "The United States, China and Taiwan: "A Strategy to Prevent War", *Council Special Report*, 2021, No. 90, s. 64.

<sup>546</sup> Kamer Kasım, *Türkiye'de Tayvan Çalışmaları-I*, APAM, Ankara, 2018, s. 163.

<sup>547</sup> Malcolm Davis, "The US and Its Allies Must Ensure Taiwan Doesn't Fall to Beijing", Australian Strategic Policy Institute, 11.02.2021, <https://www.aspistrategist.org.au/the-us-and-its-allies-must-ensure-taiwan-doesnt-fall-to-beijing/> , (Erişim Tarihi: 12.03.2021).

<sup>548</sup> China's National Defense in 2010, Information Office of the State Council, March 2011, Beijing, <http://www.andrewerickson.com/wp-content/uploads/2019/07/China-Defense-White-Paper-2010-English-Chinese-Annotated.pdf> , (Erişim Tarihi: 12.03.2021).

<sup>549</sup> Mark E. Manyin - Stephen Daggett - Ben Dolven - Susan W. Lawrence - Michael F. Martin - Ronald O'Rourke - Bruce Vaughn, "Pivot to Pasific? The Obama Administration's "Rebalancing" Toward Asia", *Congressional Research Service*, 28.03.2012, s. 7.

<sup>550</sup> Quadrennial Defense Review Report, 01.02.2010, s. v, <https://archive.defense.gov/qdr/QDR%20as%20of%202029JAN10%201600.pdf> , (Erişim Tarihi: 12.03.2021).

konusundaki hassasiyetine, 2004 Beyaz Savunma kitabından da bir örnek verilebilmektedir. Deniz stratejilerini ele alan bu belgede, Çin'in Tayvan'daki stratejik çizgisini korumak için güçlü bir donanmanın gerekliliğinden bahsedilmiştir. Çin denizlerinin Çin yetkisi altında olduğu ve “herhangi bir zorlamada” güç kullanmaktan kaçınılmayacağı belirtilmiştir.<sup>551</sup> Tayvan'ın anakara ile bağlantısının paha biçilmez değerde olduğunu iddia eden *Chaohua Wang*, aynı zamanda bölgenin ABD korumasına bağımlı yaşadığını da belirtmiştir.<sup>552</sup>

ABD-Çin gerginliğine eklenen bir diğer olay ise tartışmalı bölge olan Tibet'ten gelmiştir. Tibetlilerin Çin kökünden din, dil ve kültür açısından oldukça farklı olduğu bilinmektedir. 1911 Çin Devrimi sırasında çatışmalar başlamış ve 1912'de Dalai Lama Tibet'in bağımsızlığını ilan etmiştir.<sup>553</sup> Çin perspektifinden bakıldığında, ünlü Çin tarihçisi *Tan Qixiang*'a göre; “Tibet en eski zamanlardan beri Çin'in bir parçası olarak yer almıştır.”<sup>554</sup> Egemenlik iddiaları sebebiyle Tibet'e yapılan işgaller ardından, 1951 yılında Çin, Tibet'in özerkliğine saygı duymayı kabul etmiştir.<sup>555</sup> Çinliler Tibet'teki en büyük problemin eski sistemi yeniden diriltmeye çalışan Budist Dalai Lama olduğunu ifade etmiştir. Tibetliler ile Çinlilerin aynı ortamda bulunduğu kamu kuruluşları, okullar, hastaneler dâhil birçok ortamda çeşitli engellerin var olduğu belirtilmiştir. Çinliler, Tibetlilerin güvenilir olmadıklarını düşünmüş Tibetliler ise Çinlilerin onlardan çok farklı olduğuna inanmışlardır.<sup>556</sup> 2000'li yıllara gelindiğinde Çin ve Tibet arasında süregelen problemlere ABD'nin de dâhil olduğu bilinmektedir. 4 Ocak 2008 yılında gerçekleşen Tibet halkının ayaklanmasında ABD'nin büyük bir rolü olduğu iddia edilmektedir. ABD Dışişleri Bakanlığı ve İstihbaratı, “Özgür Tibet” ayaklanması ile Çin Han karşıtı saldırılarda kendini göstermiştir. “Dünyanın çatısında” yer alan Tibet, dünyanın en önemli su kaynağı olarak bilinmekte ve maden, petrol zenginlikleri ile

---

<sup>551</sup> Jason J. Blazeovic, “The Taiwan Dilemma: China, Japan and the Strait Dynamic”, *Journal of Current Chinese Affairs*, 2010, Vol. 39, No. 4, s. 152.

<sup>552</sup> Chaohua Wang, *Tek Bir Çin Pek Çok Yol*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2016, s. 468.

<sup>553</sup> Guangqui Xu, “The United States and the Tibet Issue”, 1997, *Asian Survey*, Vol. 37, No. 11, s. 1062.

<sup>554</sup> Elliot Sperling, “Tibet and China: The Interpretation of History Since 1950”, *Chinese Perspectives*, 2009, No. 3, s. 34ç

<sup>555</sup> Hungdah Chiu - June Teufel Dreyer, “Tibet: Past and Present”, *Contemporary Asian Studies*, 1989 (93), No. 4, s. 5.

<sup>556</sup> Tibet, China and the World, “The Dalai Lama”, Narthang Publications, 1989, New Delhi, <https://tibet.net/wp-content/uploads/2015/04/TIBET-CHINA-AND-THE-WORLD-1989.pdf>, (Erişim tarihi: 13.03.2021).

stratejik değerlerini katlamaktadır.<sup>557</sup> Amerikalı temsilciler, Tibet'in askeri meselelerine yardımcı olduğu, Dalai Lama, bağımsızlık hareketlerinin dindirilmesi halinde uluslararası desteğin kesileceğini belirtmişlerdir. ABD'nin Tibet konusundaki diplomatik eforları, Çin'i karşısına almasına sebep olmuştur.<sup>558</sup>

Çin Halk Cumhuriyeti, Tibet'i kendisinden ayıramaz bir bütün olarak kabul etmiş ve Lama'nın Amerika Birleşik Devletleri desteğiyle, bölgeden Tibet'i koparacağını öne sürmüştür. Obama döneminde gerçekleştirilen ziyaretler kapsamında, Çin egemenlik haklarına müdahale gerekçesiyle Amerika'yı suçlamıştır.<sup>559</sup> Çin'den Washington'a uzanan sert tepkiler üzerine; Amerika Dışişleri Bakanı John Kerry, Amerika'nın Tibet'i desteklemediğini ve bölgeyi Çin'in bir bütünü olarak değerlendirildiğini açıklamıştır.<sup>560</sup> Hu Jintao'nun 2011 Amerika ziyareti sırasında Tayvan ve Tibet konuları, Çin'in ulusal bütünlük hususu olarak ele alınmış ve Çin'in temel çıkarlarını alakadar eden bir konu olarak desteklenmiştir.<sup>561</sup> Çin hükümetinin Tibet olayında, Amerika'nın Tibet politikasının kökenine uzanan bir tehdit ile yaklaştığı bilinmektedir. Çin'in 2010 yılı Beyaz Savunma kitabına göre periyodik olarak Birleşik Devletlerden tehdit algılayan Çin, askeri açıdan hazırlıklı olmanın önemini vurgulamış ve bu süreçte Amerika tarafı, Çin'in diplomatik provokasyonu ile karşı karşıya kalmıştır. Tayvan, Tibet ve Sincan bölgelerine olan müdahaleleri, egemenlik ihlali olarak değerlendiren Çin, askeri gücünü modernize etme yolunda ilerlemiştir. Uluslararası askeri rekabetin şiddetine kapılan Çin, askeri reformlarında uzay ve siber stratejileri geliştirmeye odaklanmıştır. Siber operasyon yetenekleri ve füze savunma

---

<sup>557</sup> F. William Engdahl, *Küresel Tam Hâkimiyet*, Bilgi+Gönül Yayınları, İstanbul, 2009, ss. 146-148.

<sup>558</sup> Barry Sautman, "The Tibet Issue in Post-Summit Sino-American Relations", *Pacific Affairs*, 1999, Vol. 72, No. 1, ss. 18-20.

<sup>559</sup> Mehmet Özay, "Obama ve Dalai Lama Görüşmesinin Hatırlattıkları", Anadolu Ajansı, 20.06.2016, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/obama-ve-dalai-lama-gorusmesinin-hatirlattiklari/594606>, (Erişim tarihi: 13.03.2021).

<sup>560</sup> Xinhua, "US Does not Support 'Tibet Independence': Kerry", [http://www.chinadaily.com.cn/china/2016-06/19/content\\_25761592.htm](http://www.chinadaily.com.cn/china/2016-06/19/content_25761592.htm), (Erişim tarihi: 13.03.2021).

<sup>561</sup> Rukmani Gupta, "National Interests and Threat Perceptions", *IDS Monograph Series*, 2013, No. 17, s. 19.

sistemlerini en yüksek seviyeye taşımaya çalışan Çin, geleneksel silahlı kuvvetlerin modernizesine de oldukça önem verdiğini göstermiştir.<sup>562</sup>

Çin'in ulusal güvenlik tehditlerine karşı yasal yaklaşımı 2000'li yıllardan itibaren büyük bir devinim geçirmiştir. Algılanan ve iddia edilen eksiklere yönelik güvenlik önlemlerini, ulusal gücüyle onarıp yenilemiş ve aynı zamanlamada sıkıyönetim çerçevesinde tehdit yelpazesine odaklanılmıştır.<sup>563</sup>

Beyaz Savunma kitabı doğrultusunda uluslararası sistemin karmaşık bir aşamadan geçtiğini belirten Çin hükümeti, ekonomi ve küreselleşmede çok kutuplu bir dünya düzenine adım atıldığını, güvenlik tehditlerinin yoğunlaştığını savunmuştur. Savunma harcamalarına ayırdığı zengin bütçeyle bilinen Çin, harcamalarındaki artışı makul bir seviyede tuttuğunu iddia etmiştir. Yıllık savunma bütçesinin, devletin mali idaresi altında olduğunu belirten Çin, savunma harcamaları konusundaki şeffaflığın altını çizmiştir. Savunma fonlarının doğru ve etkin kullanımına önem verilmesi gerektiğini vurgulayan Çin hükümeti, stratejilerindeki temel algının askeri, polis güçlendirmeleri ve kıyı savunmalarında garanti bir yol izlemeyi hedef aldığını ifade etmiştir. Kıyı savunma gücünün sürekli olarak geliştirildiğini ve kıyı sınırlarının savunma yapısının güçlendirildiğini, deniz kontrol yeteneklerinin arttırıldığını belirten Çin, kıyı bölgelerine verdiği önemi bir kez daha vurgulamıştır.<sup>564</sup>

Çin Halk Cumhuriyeti, realist bir yaklaşım ile tek yönlü bakıldığında Çin Denizi'nde yaşadığı sorunlardan dolayı askeri deniz stratejilerine yöneldiği söylenilebilmektedir. Çin Denizi bölgesinin, kuzeyinde Çin ve Tayvan, doğuda; Vietnam, Kamboçya ve Tayland ile doğuda ve güneyde Endonezya, Brunei Sultanlığı, Filipinler ile çemberlenmiştir. Çin'in bu bölgenin tamamını kendi evi gibi görmesinden kaynaklanan problemler, 1992 yılından itibaren baş göstermiştir.<sup>565</sup> Deniz sınırlarının korunması konusunda da saldırgan tavırlar sergileyen Çin, deniz gücünü arttırmıştır.

---

<sup>562</sup> China's National Defense in 2010, Information Office of the State Council, March 2011 Beijing, [https://media.nti.org/pdfs/1\\_1a.pdf](https://media.nti.org/pdfs/1_1a.pdf), (Erişim Tarihi: 14.03.2021).

<sup>563</sup> Jacques deLisle, "Security First: Patterns and Lessons From China's Use of Law To Address National Security Threats", *Journal of National Security Law & Policy*, 2010, Vol. 4, s. 406.

<sup>564</sup> China White Paper, [http://www.china.org.cn/government/whitepaper/2011-03/31/content\\_22263510.htm](http://www.china.org.cn/government/whitepaper/2011-03/31/content_22263510.htm), (Erişim Tarihi: 14.03.2021).

<sup>565</sup> Stéphane Marchand, *Asimetrik Savaş*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2011, s. 243.

Amerika Birleşik Devletleri ve müttefikleri için büyük bir endişe kaynağı olan Çin'in askeri varlıklarının bölgedeki hükmü, Çin'in toprak iddialarını agresif bir şekilde sürdürmesiyle birleştiğinde, Çin ordusunun korkutucu etkisi daha da vahim bir hal almıştır.<sup>566</sup> Birleşik Devletler, Çin'in her yıl 5 trilyon dolar gemi ticareti getirisi olan bu bölgeleri militarize etmesine müdahale etmek için bölge uluslarını desteklemektedir. ABD, Çin'in bölgedeki hâkimiyetini, sadece Asya-Pasifik bölgesinin istikrarsızlığına yorumlamamış, bölgedeki ABD üstünlüğüne yönelik bir tehdit olarak da ele almıştır. Amerika, Çin'in bölgede bir "Alan Savunma Tanımlama Bölgesi" (Area Defense Identification Zone) ilan edeceği endişesi taşımaktadır. 2013 yılında Pekin, ADIZ ilan ederek adalardaki egemenliği konusunda Japonya'ya bir cevap vermiştir. Çin Silahlı Kuvvetleri ile işbirliği yapmayan uçaklara yönelik acil durum savunmaları alacak olan bu önlem, Çin karşıtı ülkelere korkutucu bir psikoloji yüklemiştir.<sup>567</sup> ADIZ, uluslararası hukuk platformunda tartışmalı bir konumda yer almıştır. Ülkelerin söz konusu hava sahasındaki uçak hareketleriyle alakalı, usuller ve kontrollerle ilişkili bir yasal dayanağı bulunmadığı iddia edilmektedir.<sup>568</sup>

Washington, Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi çatısı altında, barışçıl askeri operasyonlarına, kıta münhasır ekonomik bölgelerde izin verildiğini savunmaktadır. Çin ise bunların barışçıl eylemler olmadığını savunmuş ve bu olay sonucunda 2009 yılında, ABD Deniz Kuvvetlerine bağlı bir gemi Çinliler tarafından taciz edilmiştir.<sup>569</sup> Obama yönetiminin Güney Çin Denizi stratejisi sorunlara, işbirlikleri ve "yeniden denge" politikası bağlamında bu bölgeye verilen ağırlığını arttırdığı gözlemlenmiştir. Yeniden denge politikasında; Güney Çin Denizi coğrafyasındaki ülkelerle işbirliğini korumayı, gelişmiş askeri önlemlerle savunma politikalarını

---

<sup>566</sup> Kelsey Broderick, "Chinese Activities in the South China Sea", *Project 2049 Institute*, May 2015, s. 5, [https://project2049.net/wp-content/uploads/2018/06/150511\\_Broderick\\_Chinese\\_Activities\\_South\\_China\\_Sea\\_Pivot.pdf](https://project2049.net/wp-content/uploads/2018/06/150511_Broderick_Chinese_Activities_South_China_Sea_Pivot.pdf), (Erişim Tarihi: 14.03.2021).

<sup>567</sup> Elizabeth Freund Larus - Shirley Naa-kowaa - Martey Hargis, "U.S. President Obama's China Policy: A Critical Assessment", 2017, *Teka Kom. Politol. Stos. Miğdzynar.*, 12/2, ss. 19-20.

<sup>568</sup> Ian E. Rinehart - Bart Elias, "China's Air Defense Identification Zone (ADIZ)", *Congressional Research Service*, 30.01.2015, <https://fas.org/sgp/crs/row/R43894.pdf>, s. 5.

<sup>569</sup> Michael Mcdevitt, "The South China Sea: Assessing U.S. Policy and Options for the Future", *A CNA Occasional Paper*, Nov 2014, s. iv, [https://www.cna.org/cna\\_files/pdf/iop-2014-u-009109.pdf](https://www.cna.org/cna_files/pdf/iop-2014-u-009109.pdf), (Erişim Tarihi: 14.03.2021).

güçlendirmeyi, ekonomik entegrasyonu derinleştirmeyi hedefleyen faaliyetlerin mevcut olduğu bilinmektedir.<sup>570</sup>

ABD Savunma Bakanı *Robert Gates*, Güney Çin Denizi'nde navigasyon özgürlüğünü tehdit eden bir duruma ısrarla karşı çıkacağını belirtmiş ve Dışişleri Bakanı *Hilary Clinton*; Güney Çin Denizi'ndeki navigasyon özgürlüğüne Amerika'nın ulusal bir ilgisi olduğunu açıklamıştır. Bu tür yorumlar Pekin tarafından Güney Çin Denizi'ni kontrol altında tutmayı gerekli kılmıştır. Bu gelişmeler ışığında Scarborough Shoal olayının genel boyutlarına değinmek gerekmektedir. 2012 yılı başlarında Filipinlerde gerçekleşen Scarborough Shoal olayında ABD'nin parmak izi olduğu düşünülmüştür.<sup>571</sup> Pekin'in Scarborough'u başka bir ada üssüne dönüştürmeyi hedeflemesinden çıkan kriz, Filipinler ile ABD'nin ortak hareket etmesine zemin hazırlamıştır. ABD hava kuvvetleri ile Filipin hava kuvvetlerinin Scarborough Shoal suları yakınlarında güvenliği sağlama amacıyla giriştiği bu faaliyette, Çin'in gerçek anlamda ada üssüne niyeti olup olmadığı bilinmemekte fakat ABD'nin Çin kusurluymuş gibi hareket ettiği bilinmektedir. Başkan Obama'nın 31 Mart 2016'da konuyla ilgili olarak, Xi Jinping'e Scarborough'a gitmemeleri ve hava savunma bölgesi çağırılmaları konusunda uyarmıştır. Kısacası, ABD'nin çabası Çin'i yapay ada inşasından caydırmak ve Scarborough için Filipinlerin güvenliğini sağlama bağlamında meydana gelen riski kabul ettiği anlamına gelmiştir.<sup>572</sup>

Pekin'in yapay ada inşası yüksek gerilimli krizlere yol açmış ve navigasyon özgürlüğü operasyonlarla sonuçlanmıştır. Çinli yetkililer, bu adaların kurtarma operasyonları ve bilimsel faaliyetlerde kullanılacağını iddia etse de Amerika, Çin'in bu inşayı askeri istasyon haline getireceğinden endişe etmiştir.<sup>573</sup> Bu doğrultuda gerçekleşen navigasyon operasyonları, Çin'in bölgedeki aşırıya kaçan iddialarını

---

<sup>570</sup> The White House, "Advancing the Rebalance to Asia and the Pasific", 16.11.2015, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/11/16/fact-sheet-advancing-rebalance-asia-and-pacific> , (Erişim Tarihi: 14.03.2021).

<sup>571</sup> Ralf Emmers, "US Rebalancing Strategy and the South China Sea Desputes", 04.09.2012, *RSiS*, <https://www.rsis.edu.sg/rsis-publication/idss/1827-us-rebalancing-strategy-and-th/#.YE4UomgzblU> , (Erişim Tarihi: 14.03.2021).

<sup>572</sup> Michael McDevitt, "U.S. South China Sea Policy 2015—2016: The Growing Role of the Defense Department", *Center for Strategic and International Studies (CSIS)*, 2017, ss. 11-13.

<sup>573</sup> Swaran Singh - Lilian Yamamoto, "Spectre of China's Artificial Islands", 2015, s. 1, [https://www.researchgate.net/publication/281638022\\_Spectre\\_of\\_China's\\_artificial\\_islands](https://www.researchgate.net/publication/281638022_Spectre_of_China's_artificial_islands) , (Erişim Tarihi: 14.03.2021).

bastırmak amacıyla 2015'ten itibaren gerçekleştirilmiştir. Fakat Amerika'nın Çin'i bastırma düşüncesinden çıkan bu eylemlerin, analistler tarafından Çin üzerinde fazla bir etkisi olmayacağı düşünülmüştür.<sup>574</sup> Çin perspektifinden bakıldığında, inişli çıkışlı aşamalardan geçen bu coğrafyada, Pekin'in "barışçıl yükselişi"; ABD, Japonya, Hindistan, Filipinler, Vietnam, Güney Kore gibi aktörler tarafından önlenmek istenmiş ve anlaşmazlıklar öngörülemez boyutlara ulaşmıştır.<sup>575</sup> Özetle, Obama yönetimi, Çin'in hızlı gelişen askeri modernizasyonu karşısında mutlak bir yol izleyememiş ve Çin'i caydırmak için girişilen Trans-Pasifik Ortaklığı, endişelerden doğan stratejilerin ekonomik tabanı olarak yer almıştır. Trans-Pasifik Ortaklığına ek olarak diplomatik, askeri ve ekonomik çabalar bağlamında desteklenen ASEAN ile Obama'nın müttefik bağlarını güçlendirmesini caydırıcı stratejileri kapsamında bir örnek olarak gösterebiliriz.<sup>576</sup> Ekonomik işbirlikleri ile bölgesel serbest ticaret uygulamalarının, ABD'nin Asya'daki pazar erişimini kolaylaştıracak ve üretim ile ekonomik iyileşmeye teşvik edeceği düşünülmüştür.<sup>577</sup>

Çin'in dış güçlere büyük bir korku saldığı askeri modernizasyonuna değindiğimizde negatif bir unsur olarak, askeri övünmeler doğrultusunda komşu ülkelerin Çin'den uzaklaştığını söyleyebiliriz. Çin'in askeri modernizasyonu bilindiği üzere, Güney Çin Denizi olaylarının baş gösterdiği 2010 yılından itibaren deniz kuvvetleri donanmasına önem verildiği gözlemlenmiştir. İkinci olarak hava

---

<sup>574</sup> Madeline McLaughlin, "U.S. Strategy in the South China Sea", *American Security Project*, 2020, s. 2, <https://www.jstor.org/stable/resrep26608>, (Erişim Tarihi: 14.03.2021).

<sup>575</sup> Mohan Malik, "HISTORICAL FICTION: China's South China Sea Claims", *World Affairs*, 2013, Vol. 176, No. 1, ss. 89-90.

<sup>576</sup> Michael S. Chase, "The U.S. "Rebalancing" Policy and China's Search for a "New Type of Great Power Relationship" with the United States: Some Potential Implications for Taiwan", *American Journal of Chinese Studies*, 2014, Vol. 21, Special Issue, s. 133.

<sup>577</sup> Sabrina Tsai, "Obama's Second Term in the Asia Pasific Region", *Project 2049 Institute*, September 2013, s. iv, [https://project2049.net/wp-content/uploads/2018/06/Tsai\\_Obama\\_Second\\_Term\\_in\\_Asia\\_Pacific\\_Region.pdf](https://project2049.net/wp-content/uploads/2018/06/Tsai_Obama_Second_Term_in_Asia_Pacific_Region.pdf), (Erişim Tarihi: 14.03.2021).

kuvvetlerinin stratejik füze kuvvetlerine odaklandığı Çinli yetkililer tarafından bildirilmiştir.<sup>578</sup>

Çin Savunma Bakanlığı, 2015'te dünyanın ekonomik ve stratejik ağırlık merkezi olan Asya-Pasifik bölgesine yönelik ABD'nin "yeniden dengeleme" stratejisi bağlamında coğrafyanın korunması açısından askeri varlıklarının incelenmesini gerekli görmüştür. Çin'in deniz sınırlarına olan ihlallere dolayısıyla hava ve deniz gözetimine duyulan ihtiyaca değinerek güven hissinin yitirildiğini öne sürmüştür. Askeri alanda dünya devrimi (RMA) olarak adlandırılan yeni aşama; uzun menzilli, akıllı, insansız savunma mekanizmalarını daha karmaşık bir hale getirmiştir. Uzay ile stratejik rekabette yeni aktörleri ele alan Çin, savaş biçiminin devrimine değinmiştir.<sup>579</sup> Çin'in ordu modernizasyonu konusunda gizli hareket ettiğini savunan *David Shambaugh*, Çin'in Savunma Bakanı ve diğer yetkililerinin genellikle basmakalıp ifadelerle orduyu tasvir ettiklerini ve savunma amaçlı bir politika izlediklerini ifade etmiştir. Çin Resmi Savunma Raporu'nun karmaşık ve savunma kollarının silahlı kuvvetlerden daha başka unsurlara dayandığını belirtmiştir.<sup>580</sup>

Çin'in savunma stratejileri dâhilinde incelenen siber savunma, deniz ile hava savunmaları ve daha önce incelenen nükleer güce ek olarak füze güçleri ve uzay çalışmaları da bu stratejilerde yer almıştır. Çin'in sözü edilen stratejik temeli 2003 sonlarından itibaren "barışçıl yükseliş" olarak adlandırılmış<sup>581</sup> ve zaman ilerledikçe "aktif savunma" stratejisine dönüşmüştür. Barışçıl yükseliş stratejisinde yer alan dış dünyaya açılma hedefi, aktif savunma stratejisinde (2015) geçen savunma kavramı ile keskin bir değişim yaşanmıştır. Saldırıya uğrayan Çin'in, asla cevapsız kalmaması gerektiğini gözeten bu strateji, uzay ve insansız sistemlere dikkat çekmiştir. Dört ana

---

<sup>578</sup> Jian Yang, "China's Security Challenges: Priorities and Policy Implications", s. 153, [http://www.nids.mod.go.jp/english/publication/joint\\_research/series5/pdf/5-10.pdf](http://www.nids.mod.go.jp/english/publication/joint_research/series5/pdf/5-10.pdf) , (Erişim Tarihi: 14.03.2021).

<sup>579</sup> Zhang Tao, "I. National Security Situation", *Ministry of National Defense The People's Republic of China*, [http://eng.mod.gov.cn/Database/WhitePapers/2015-05/26/content\\_4586688.htm](http://eng.mod.gov.cn/Database/WhitePapers/2015-05/26/content_4586688.htm) , (Erişim Tarihi: 15.03.2021).

<sup>580</sup> David Shambaugh, *Çin Küreselleşme Yolunda*, Yarı Yayınları, İstanbul, 2016, ss. 305-306.

<sup>581</sup> White Paper, "China's Peaceful Development", The State Council The People's Republic of China, [http://english.www.gov.cn/archive/white\\_paper/2014/09/09/content\\_281474986284646.htm](http://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2014/09/09/content_281474986284646.htm) , (Erişim Tarihi: 15.03.2021).

kavrama odaklanan stratejide; okyanus, nükleer güç, uzay ve siber çalışmaları konu edilmiştir.<sup>582</sup>

Çin, uzayı “insanlığın ortak zenginliği” olarak tanımlamıştır.<sup>583</sup> Çin Ulusal Uzay İdaresinin, uzay endüstrisini; Çin hükümetinin kalkınma stratejilerinin önemli bir parçası olarak nitelendirmesi fazlaca dikkat çekmektedir.<sup>584</sup> Birleşik Devletlerin genel eğilimi Çin’i yenilgiye uğratma amacı taşırken, Çin’in yaklaşımı ise çeşitli tehlikelere karşı stratejiler oluşturarak karşı koyma gücünü arttırmaya yönelik ilerlemektedir. Her iki devletin de, teknolojilerini yarışırma konusunda çatışmaya dahi yol açan kararlar aldıkları bilinmektedir.<sup>585</sup> İnsanlı uzay programına ek olarak askeri uydu programını da barındıran Çin uzay çalışmaları, ABD’nin memnuniyetsizliğini gözler önüne sermiştir. Birleşik Devletler Savunma Bakanlığı’nın 2010 tarihli Çin ordusu raporunda; Çin’in uzay çalışmalarını hızlandırması halinde düşmanlarının uzay varlıklarına saldırı imkânı sağlanacağı varsayılmıştır. Çin’in uydu savar kabiliyeti, uzay araçlarına bağımlılığıyla bilinen Birleşik Devletleri büyük ölçüde rahatsız ettiği bilinmektedir.<sup>586</sup>

Çin açısından bakıldığında, Çin ile ABD arasında meydana gelen güvenlik ikileminden kaçınmaya çalıştığı söylenebilmektedir. Xi Jinping Barack Obama’ya, büyük ülke ilişkilerini karşılıklı saygı çerçevesinde yeni bir model ile güncellemeyi önermiştir.<sup>587</sup> Var olan çatışmalara ek olarak gündeme gelen uzay sorunu, Obama ile Xi Jinping arasında 2016 yılında uzay işbirliği başlığı altında görüşülmüştür.<sup>588</sup> Görüşmede, uzay enkazının küresel alanda felakete yol açacağına altı çizilmiş ve uzay

<sup>582</sup> Wang Ao, “White Paper Outlines China’s “Active Defence” Strategy”, 26.05.2015, <http://en.people.cn/n/2015/0526/c90786-8898060.html> , (Erişim Tarihi: 15.03.2021).

<sup>583</sup> White Paper, “China’s Space Activities in 2011”, The State Council The People’s Republic of China, [http://english.www.gov.cn/archive/white\\_paper/2014/08/23/content\\_281474983043142.htm](http://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2014/08/23/content_281474983043142.htm) , (Erişim Tarihi: 15.03.2021).

<sup>584</sup> China’s Space Activities in 2011, China National Space Administration, 01.12.2011, <http://www.cnsa.gov.cn/english/n6465645/n6465648/c6480839/content.html> , (Erişim Tarihi: 15.03.2021).

<sup>585</sup> Yan Luo - Samm Sacks - Naomi Wilson - Abigail Coplin, “Mapping U.S.-China Technology Decoupling”, 27.08.2020, <https://www.newamerica.org/cybersecurity-initiative/digichina/blog/mapping-uschina-technology-decoupling/> , (Erişim Tarihi: 15.03.2021).

<sup>586</sup> David Shambaugh, *Çin Küreselleşme Yolunda*, Yarın Yayınları, İstanbul, 2016, s. 320.

<sup>587</sup> Wand Dong, “Is China Trying to Push the U.S. out of East Asia”, *China Quarterly of International Strategic Studies*, 2015, Vol. 1, No. 1, s. 80.

<sup>588</sup> The White House, “U.S. Fact Sheet for President Obama’s Bilateral Meeting with President Xi Jinping”, 03.09.2016, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2016/09/03/us-fact-sheet-president-obamas-bilateral-meeting-president-xi-jinping> , (Erişim Tarihi: 15.03.2021).

enkazı yaratımını engellemek amacıyla uzay güvenliğinde işbirliği hedeflenmiştir. Kazan-kazan çerçevesinde ilerleyecek olan bu önerme etkinliğini kısa bir sürede yitirmiştir. Çin, ABD'nin uzayda teknolojik ilerlemelerine güçlü bir rakip olmaya çalışmış ve ABD'nin uzaydaki devasa kapasitesine erişmeyi planlamıştır. Çin'in, uzay teknolojisinde ABD'den geride yer aldığı bilinmektedir. 20 yıl içerisinde Çin'in derin sistematik gelişmelerle uzay teknolojisi bağlamında Birleşik Devletleri alt edeceği iddia edilmiştir.<sup>589</sup> Çin'i korkutan algılama, uzayın başka bir savaş alanı olarak nitelendirilmesinden kaynaklanmaktadır. Uzaydaki üstünlük yarışının en ciddi sonucu, uzay silahlarının konuşlandırılmasını engelleyen herhangi bir antlaşmanın yitirilmesi olarak belirtilmiştir.<sup>590</sup> Çin'in genel uzay stratejisi, ABD'nin avantajlı olduğu bu alanda, rekabeti sürdürebilmek için silahlarını ve taktiklerini geliştirmekten süregelmiştir. Bu bağlamda, uzaydaki teknolojik ve ticari çıkarlar kapsamında ilerleme kaydeden Çin, ABD'nin risk oluşturan askeri üstünlüğüne önlem olarak, anti-uydu silah kapasitesine büyük harcamalarda bulunarak geniş bir bütçe ayırmıştır.<sup>591</sup> Çinli yetkililer dünya devletlerini, uzay alanının barışçıl faaliyetlere yönelik kullanımına çağırmış ve Birleşmiş Milletler Silahsızlandırma Konferansı'nda uzayın militarize edilmesine karşı çıktıklarını belirtmişlerdir.<sup>592</sup>

Çin ile ABD'nin giriştiği teknoloji savaşının neredeyse her kolu askeri ilerlemeye dayanmıştır. Çin'in teknolojiyi tüm stratejilerin temeline oturtması ve bilgi aktarımlarının teknolojik ortamda yayılması, askeri faaliyetlerde fark yaratmıştır. Çin'in askeri stratejileri ile teknolojik çabalarının bütünleşen bir hal aldığı belirtilmiştir.<sup>593</sup> Bu gelişmeler ışığında gözlem ağı kurmayı, bağımsız telekomünikasyon sistemi, uzay teknolojisinin sanayileşmesi, fırlatma araçlarının kapasitesini yükseltmek ve insanlı bir

---

<sup>589</sup> Alexander Bowe, "China's Pursuit of Space Power Status Implications for the United States", *U.S.-China Economic and Security Review Commission*, 2019, s. 2, [https://www.uscc.gov/sites/default/files/Research/USCC\\_China's%20Space%20Power%20Goals.pdf](https://www.uscc.gov/sites/default/files/Research/USCC_China's%20Space%20Power%20Goals.pdf), (Erişim Tarihi: 15.03.2021).

<sup>590</sup> Rukmani Gupta, "Erik Seedhouse, The New Space Race: China vs. the United States", 2010, Chichester: Praxis Publishing, Vol 4, No 4, s. 139.

<sup>591</sup> James A. Lewis, "Between the U.S. and China: The Dynamics of Military Space", 2007: 2, ss. 6-7, [https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/Lewis\\_gb.pdf](https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/Lewis_gb.pdf), (Erişim Tarihi: 15.03.2021).

<sup>592</sup> Marcia S. Smith, "China's Space Program: An Overview", *CRS Report for Congress*, 18.10.2005, s. 5, <https://fas.org/sgp/crs/space/RS21641.pdf>, (Erişim Tarihi: 15.03.2021).

<sup>593</sup> Peter A. Petri, "United States-China Technological Rivalry", 22.08.2013, s.13, [https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract\\_id=3441035](https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3441035), (Erişim Tarihi: 15.03.2021).

uzay istasyonu inşa etme amacıyla çalışmalarını sürdüren Çin, insanlı bir ay üssü kurmak gibi ciddi hedefler edinmiştir.<sup>594</sup>

Ek olarak Çin, ABD'nin uzay kapasitesiyle başa çıkmayı planlarken yalnız hareket etmemektedir. Çin kadar Rusya'da ABD'nin uzay kapasitesini bastırmak isteyen bir aktör olarak belirtilmiştir. Çin'in savunma sistemi ve uzay kabiliyetlerinin korkutucu bir biçimde geliştiğini düşünen Hint yetkililerinin, gelecekte bir uzay savaşının gerçekleşeceğinden ciddi şüpheleri oluşmuştur.<sup>595</sup>

The New York Times'ın Ocak 2021 haberine göre; Pekin'in 15 yıl önce geliştirilmeye başlatılan uydu tahrip sistemi, Birleşik Devletler ordusunun yörünge filolarına tehdit oluşturmaktadır. Çin'in teknolojiyle bütünleşmiş askeri silahlarının, Amerikan uzay teknolojisini çökertebileceği bildirilmiş ve Çin kaynaklı siber saldırıların, ABD savunma kalesi Pentagon'un düşman hareketlerini izlemeye imkân sağlayan iletişimi kesebilecek seviyede olduğuna değinilmiştir. Birleşik Devletlerin 2021 yılındaki en ciddi ulusal güvenlik probleminin, Çin'in uzayda Amerikan ordusuna yönelik tehdidinden kaynaklandığı düşünülmüştür.<sup>596</sup>

Çin'in aldığı önlemler ve despotik söylemlerinin bu sorunların tümüne ithafın olduğu söylenebilmektedir. Realist bir yaklaşımla ele alınan bu çatışmalar, güç rekabeti kuramlarına dayanmaktadır. Realist yaklaşımın pesimistçi tarafı ABD-Çin ilişkilerinin geleceğini, Çin hâkimiyetinde bir dünya düzeni ile değerlendirmektedir.<sup>597</sup> İyimser bir açıdan bakıldığında ise küresel kalıpları şekillendiren güç sahiplerinin, dış politikada bağımlılık ilkesi beraberinde devasa bir çatışmaya yönelmeyecekleri yönünde olacaktır. Amerika FBI direktörü, Çin'i 'Amerikan topluma tehdit' olarak nitelendirmiştir.

---

<sup>594</sup> "China's Space Activities, a White Paper", 02.11.2000,

<http://www.spaceref.com/news/viewsr.html?pid=7107>, (Erişim Tarihi: 15.03.2021).

<sup>595</sup> Bruce W. MacDonald, "China, Space Weapons, and U.S. Security", *Council on Foreign Relations*, CSR No. 38, 2008, s. 10.

<sup>596</sup> William J. Broad, "How Space Became the Next 'Great Power' Contest Between the U.S. and China", 24.01.2021, <https://www.nytimes.com/2021/01/24/us/politics/trump-biden-pentagon-space-missiles-satellite.html>, (Erişim Tarihi: 15.03.2021).

<sup>597</sup> Aaron L. Friedberg, "The Future of U.S.-China Relations", *International Security*, 2005, Vol. 30, No. 2, s. 24.

Washington ve Pekin'in 2019 yılı itibariyle hali hazırda bir "siber savaş" içerisinde olduğu da diğer bir söylem olarak belirtilmiştir.<sup>598</sup>

Uluslararası toplumun temel yapı taşlarını şekillendiren bu rekabette geleceği tahmin etmek tam olarak mümkün gözükmemektedir. İki gücün savunma belgelerinde yer etmiş olan ulusal stratejiler, küresel güvenlik korkularını da ortaya koymaktadır. Küresel güvenlik endişelerinin incelenmesi doğrultusunda yapılacak çıkarım; Amerika Birleşik Devletleri ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin kabiliyetlerinin gelişimi düzeyinde güvenlik rollerinin ağırlık düzeylerinin değişeceği olacaktır.

### **3.2. Konjonktürel Teoriler Doğrultusunda ABD ve Çin Rekabeti**

Dünya devletleri, 1648 Vestfalya Antlaşması'ndan itibaren uluslararası sahada fark yaratacak biçimde en güçlü yapılara dönüşmüşlerdir. Diplomatik ilişkiler döngüsünde devletlerin sahip olduğu ve olmak istedikleri güç unsurları, ulusal güvenlik kapsamında değerlendirilmiştir.<sup>599</sup> Devletlerin güç kapasitelerinin, uluslararası sistemde etkili bir unsur olmaya devam etmesi bazı problemleri de beraberinde getirmiştir. Amerika Birleşik Devletleri ve Çin Halk Cumhuriyeti ilişkilerinde son derece önemli olan güç rekabeti, uluslararası ticaret alanında geniş bir yer tutmuştur. Bu noktada, daha önce değinilen ticaret savaşları ön plana çıkmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri ve Çin Halk Cumhuriyeti ilişkilerini, ekonomik bir teori olan "merkantilizm" üzerinden değerlendirmek mümkündür. Köklerini ekonomik düşüncelerin tarihsel süreçte oynadığı rolden edinen bu yaklaşım, sermaye birikimine dayanmaktadır. *Adam Smith* tarafından dinamik bir faktör olarak değerlendirilen sermaye birikimi, 1760'ların başında toprak sahipleri ve köylüler arasındaki ekonomik dengenin incelenmesinden doğmuştur.<sup>600</sup> Ekonomiyi hızlandırmak ve devleti güçlendirmek adına edinilen politikalar, Batı Avrupa'da merkantilizm ile tarihte yer

<sup>598</sup> Susan A. Thornton, "Is American Diplomacy with China Dead?", *American Foreign Service Association*, <https://www.afsa.org/american-diplomacy-china-dead>, Erişim Tarihi: 15.03.2021).

<sup>599</sup> John Baylis, "Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı", *Uluslararası İlişkiler*, 2008, C. 5, S. 18, s. 71.

<sup>600</sup> Lars Herlitz, "The Concept of Mercantilism", *Scandinavian Economic History Review*, 1969, V. XII, N. 2, s. 101.

etmiş ve bu teori, devletlerin oluşturduğu politikaları mercek altına almıştır.<sup>601</sup> *David Hume*'a göre; ulusal çıkarlar ekonomik işbirliği ve rekabet yoluyla sağlanabilmektedir. Serbest ticaretin öneminin altını çizen Hume, ülkeler arası ticaret dengesinin pozitif bir ivme sergilemesi gerektiğini vurgulamıştır.<sup>602</sup> Son merkantilist olarak anılan *James Steuart* ise ekonomi politiğin kurucusudur ve siyasi ekonomi ilkelerine verdiği önemle bilinmektedir.<sup>603</sup>

Amerika Birleşik Devletleri ve Çin Halk Cumhuriyeti, küresel ticari gelişmelerden etkilenmekte ve bu doğrultuda dış politikalarını şekillendirmektedirler. Ekonomi güvenliği perspektifinden bakıldığında; merkantilizm ve neo-merkantilizmde siyasetin ön planda olduğu göze çarpmaktadır. Ticaret, kalkınmanın temeli olarak değerlendirilmiş ve ekonomik güvenlik ulusal güvenliği tamamlayıcı bir unsur olarak nitelendirilmiştir. Diğer yandan, merkantilist politikaların izlenmesinin, uluslararası sistemde kırılmalara yol açabileceği ifade edilmiştir. Serbest piyasanın, ekonomik yapının ana hatlarını oluşturduğu düşüncesinden yola çıkıldığında, devletlerin piyasa mekanizmalarının sorunsuzca ilerleyebilmesi için siyasi ve askeri güvenlikten yardım almalarının gerekli olduğu bilinmektedir.<sup>604</sup> Siyasi aktörlerin penceresinden bakıldığında, İkinci Dünya Savaşı ardından politik ekonomi kavramının önem kazandığı söylenebilmektedir.<sup>605</sup>

İki büyük gücün dış politikalarında sezilen ekonomik ilerlemeler, rakip ülkelerin sahip olduğu kozlardan en kuvvetlisi olarak imgenlenmiştir. Ticaret savaşlarının çıkış noktasını Çin'in durdurulamayan yükselişi oluşturmuş ve ABD uluslararası sistemde, liderlik olgusunun zedelenmesini önlemek için devamlı olarak uzun vadeli ve etkin stratejiler oluşturmaya çalışmıştır. Daha önce incelediğimiz, sözü

---

<sup>601</sup> Robert S. DuPlessis, "Mercantilism", *Encyclopedia Of The Renaissance*, 1999, <https://core.ac.uk/download/pdf/76221969.pdf>, (Erişim Tarihi: 22.03.2021).

<sup>602</sup> Bob McTeer, "David Hume Foundations of the Classical School of Economics", *Economic Insights*, Vol. 8, No. 1, ss. 1-2.

<sup>603</sup> Gary M. Anderson - Robert D. Tollison, "Sir James Steuart as the Apotheosis of Mercantilism and His Relation to Adam Smith", *Southern Economic Journal*, 1984, Vol. 51, No. 2, s. 467.

<sup>604</sup> Czeslaw Mesjasz, "Ekonomik Güvenlik", *Uluslararası İlişkiler*, 2008, Vol. 5, No. 18, ss. 130-131.

<sup>605</sup> Arne Heise - Ayesha Serfraz Khan, "The Welfare State and Liberal Democracy: A Political Economy Approach", *World Review of Political Economy*, 2019, Vol. 10, No. 2, s. 221.

edilen ticaret savaşından sadece Pekin ve Washington etkilenmemiş, dünya devletleri periyodik olarak değişen küresel politikaya ayak uydurmakta bir hayli zorlanmışlardır.

Bu bağlamda, Çin'in 2011 yılı döviz rezervlerine bakıldığında üç trilyondan fazla rezerv ile küresel politikada ciddi etkiler yarattığı gözlemlenebilmektedir. Döviz rezerv seviyesine kısaca değinecek olursak; bu seviyesinin bir ülkenin, ulusal ve uluslararası sahasındaki konumu belirlediği söyleyebiliriz.<sup>606</sup> Rezervlerinin büyük çoğunluğunun ABD varlıklarından oluştuğu bilinen Çin'in rezerv stokları, ABD'de kredi faizlerini düşürmüş ve konut balonunun büyümesine sebebiyet vermiştir. Ek olarak Çin'in rezerv satın alımları, para değerini geri plana iterek güven marjını azaltmıştır. Çin'in döviz satın alımı 2008 Büyük Durgunluk yıllarının en baskın sebeplerinden biri olarak nitelendirilmiştir.<sup>607</sup>

Merkantilist kuramla ele alındığında Çin'e büyük yararı olan birikimlerin, küresel sahada devlet endişelerini giderdiği görülmektedir. Güncel veriler ışığında, Çin'in ticaret fazlası 422 milyar Amerikan doları olarak rakamlandırılmıştır. İhracat bağımlısı olan Çin, 2018'de en yüksek ticaret fazlası olan ülkeler arasında ilk sırada yer almış ve aynı yıl Amerika'nın, ithalatın 950 milyar doları aşması ile dünyanın önde gelen ithalat ülkeleri arasında ilk sırada olduğu bilinmektedir.<sup>608</sup> 2020 güç sıralamasında Amerika ve Çin'in U.S. News'e göre verileri: Amerika Birleşik Devletlerinin en büyük asker bütçesine sahip olan en güçlü ülke olarak ilk sırada yer aldığı belirtilmiştir. Teröre karşı mücadelede lider pozisyonunda olan ABD'nin dünya çapında askeri harcamalarına (NATO dâhil) geniş bir bütçe ayırdığı gözlemlenmiştir. İkinci sırayı ise Rusya ve Çin almıştır. Amerika Birleşik Devletlerinin, 20,5 trilyon dolar gayri safi yurt içi hâsıla, 327,2 milyon nüfus ve kişi başına düşen milli gelir ise 62.869 dolar olarak

---

<sup>606</sup> Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, "Rezerv Yönetimi", <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Temel+Faaliyetler/Rezerv+Yon etimi>, (Erişim Tarihi: 22.03.2021).

<sup>607</sup> Eric Helleiner - Jonathan Kirshner, *Yeni Çin Seddi*, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2017, ss. 67-68.

<sup>608</sup> Agne Blazyte, "China-U.S. Trade Relations – Static & Facts", 2020, [https://www.statista.com/topics/4698/sino-us-trading-relationship/#dossierSummary\\_chapter3](https://www.statista.com/topics/4698/sino-us-trading-relationship/#dossierSummary_chapter3), (Erişim Tarihi: 22.03.2021).

belirlenmiştir. Çin'in ise; 13,6 trilyon dolar gayri safi yurt içi hâsıla, 1,4 milyar nüfus, 18,116 kişi başına düşen milli gelir olarak verileri paylaşılmıştır.<sup>609</sup>

Ticaret savaşlarının önceliğinin ekonomik kontrol olduğu ve bunun da politik gelişmelerden baz alarak şekillendiği düşünüldüğünde; Avrupa Birliği ve Washington'un beraber hareket etmesi beraberinde Çin ile olan ilişkilerinde agresif yaklaşımlar sergilendiği belirtilmiştir. Dünya Ticaret Örgütü'ne katılmak istediği için bedel ödediğini iddia eden Çin, çelik gibi bazı Çin ürünlerini pazarlarından uzak tutmak için ticari savunma araçlarının yasa dışı kullanıldığını ifade etmiştir.<sup>610</sup> Amerika açısından bakıldığında ise çoğu neorealist Amerikalı, ABD merkezli hegemonyanın yeniden inşası için liberal uluslararası düzeni korumanın tek yolu olduğunun altını çizmiştir.<sup>611</sup> *John Perkins*'in *Bir Ekonomik Tetikçinin İtirafı* adlı eserinde; küresel hegemonya olgusunu, önemli ölçüde değişmeyen para birimi olarak doların kullanılmasına bağlamıştır. Dünyada standart para biriminin dolar yerine başka bir para birimi alacak olursa ve ABD'nin küresel imparatorluğunun çökeceği dile getirilmiştir.<sup>612</sup>

Ek olarak 2008 yılında, Satoshi Nakamoto olarak bilinen bir kişi aracılığıyla oluşturulan para birimi Bitcoin<sup>613</sup>, merkezi olmayan bir sanal para olarak bilinmektedir. 21. yüzyılda paranın geçirdiği evrimine büyük bir örnek oluşturan Bitcoin, küresel sahada kullanımı açısından farklılık yaratmıştır. Resmi temsilcisi olmayan bu para biriminin, 2009'dan itibaren gerçekleşen tüm transfer işlemleri, Blok-Zincir olarak adlandırılan küresel hesap kayıtlarında saklanmaktadır.<sup>614</sup> Dijital para birimi olan Bitcoin, ticaret savaşlarında büyük bir yer kaplamış, Birleşik Devletler ve Çin

<sup>609</sup> U.S. News, <https://www.usnews.com/news/best-countries/power-rankings> , (Erişim Tarihi: 22.03.2021).

<sup>610</sup> Dmitry Grozoubski, "The World Trade Organization: An Optimistic Pre-Mortem in Hopes of Resurrection", Lowy Institute for International Policy, 2020, s. 3, [https://www.jstor.org/stable/resrep26112#metadata\\_info\\_tab\\_contents](https://www.jstor.org/stable/resrep26112#metadata_info_tab_contents) , (Erişim Tarihi: 22.03.2021).

<sup>611</sup> Jonathan Pass, "China's Institutional Statecraft within the Liberal International Order", *Española de Derecho Internacional*, 2020, Vol. 72, No. 2, ss. 89-90.

<sup>612</sup> John Perkins, *Bir Ekonomik Tetikçinin İtirafı*, A.P.R.I.L. Yayıncılık, İstanbul, 2005, ss. 290- 293.

<sup>613</sup> BBC Türkçe, "Bitcoin'in Yaratıcısı Kimliğini Açıkladı", 02.0.52016, [https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/05/160502\\_bitcoin\\_craig\\_wright](https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/05/160502_bitcoin_craig_wright) , (Erişim Tarihi: 30.03.2021).

<sup>614</sup> Abdurrahman Çarkacıoğlu, "Kripto Para-Bitcoin", Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Dairesi, 2016 Araştırma Raporu, ss. 11-14.

ilişkilerine tehlikeli bir boyut kazandırmıştır. Alternatif bir para birimi olarak yer edinmesi, dünya devletlerinin para basma tekeline bir tehdit olarak görülmüştür.<sup>615</sup> İlaveten, Amerika Birleşik Devletleri'nde dostça karşılanan Bitcoin, Çin'de şüphe ile karşılanmış ve kripto para borsalarının rolünü sınırlandırıcı düzenlemeler yapılmıştır.<sup>616</sup> Çin Halk Cumhuriyeti'nin 2017 yılında kripto para biriminin yasaklaması, elinde bulunan üç trilyon dolarlık ABD Tahvilinin Bitcoin aracılığıyla yitirilmesine karşın bir önlem olarak gündeme gelmiştir. Bitcoin tarzı dijital paraların yaygınlaşması, yasal bağlamda kısıtlanırsa Amerikan doları ve Avro para birimlerinin küresel hâkimiyetinin azalacağı belirtilmiştir. Araştırmacılar, Bitcoin'in denetlenilebilirliğinin sınırlı olması ve bu yüzden devletlerin kripto para birimine karşın önlemler oluşturması gerektiğini düşünmektedir.<sup>617</sup>

Ticaret savaşlarının sürdüğü günümüzde, Çin'in dijital para biriminin ABD dolarını hedeflediği bilinmektedir. Çin, oluşturulmaya çalışılan dijital yuanın, Bitcoin birimi ile değil de Amerikan doları ile küresel rekabeti sürdürmeyi düşünmüştür.<sup>618</sup> Çin açısından ticaret savaşlarında büyük bir fırsat olarak nitelendirilen bu durum, kripto para birimi madencisi Chandler Guo'nun açıklaması doğrultusunda; Çin Halk Bankası'nın dijital para birimi olan Dijital Para Elektronik Ödeme'nin (DCEP) küresel arenada kullanıma başlanılacağını belirtilmiştir. Sanal para dünyasının öncülüğünün Çin'e ait olacağını düşünen Guo, uluslararası para birimi halini alacak olan DCEP ile ABD'nin parasal hegemonyasının kırılacağını ifade etmiştir.<sup>619</sup> Ticaret savaşlarında büyük bir gerilime yol açan sanal para krizi, günümüzde de devam etmektedir.

Çalışmada incelenen Barack Obama döneminin yanı sıra çağdaş dönemi ele alacak olursak; Çin Halk Cumhuriyeti ve Amerika Birleşik Devletleri arasında suların durulmadığını belirtebiliriz. ABD, dünyanın en büyük ekonomisine sahip olması, en

<sup>615</sup> Şerif Dilek, "Blockchain Teknolojisi ve Bitcoin", *SETA*, 2018, S. 231, s. 27.

<sup>616</sup> Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, *Kripto Para Araştırma Raporu*, Sektöriyel Araştırma ve Strateji Geliştirme Dairesi, Ankara, 2020, ss. 18-20.

<sup>617</sup> Sedat Aybar, "Sanal "Para" Gündemi: Bitcoin ve Gelecek", 27.12.2017, [https://tasam.org/tr-TR/Icerik/50157/sanal\\_para\\_gundemi\\_bitcoin\\_ve\\_gelecek](https://tasam.org/tr-TR/Icerik/50157/sanal_para_gundemi_bitcoin_ve_gelecek), (Erişim Tarihi: 30.03.2021).

<sup>618</sup> Bloomberg HT, "Çin'in Dijital Parası Bitcoin'i Değil, ABD Doları'nı Hedefliyor", 06.04.2020, <https://www.bloomberght.com/cin-in-dijital-parasi-bitcoin-u-degil-abd-dolari-ni-hedefliyor-2259517>, (Erişim Tarihi: 30.03.2021).

<sup>619</sup> Danny Vincent, "Kripto Para: Bir Gün Tüm Dünya Çin'in Dijital Para Birimini Kullanacak", 29.12.2020, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-54325339>, (Erişim Tarihi: 30.03.2021).

modern askeri gücü barındırması ve diplomatik nüfuzu ile domine gücünü gerekli gördüğü durumlarda kullanmıştır. Fakat Soğuk Savaş sonrası dönemde, dünyayı istediği şekilde kontrol edememiş ve başka ülkelere bağımlı hale gelmiştir. Çin dâhilinde ABD karşıtı diğer güçler, Birleşik Devletlerin yaşadığı gerilemeyi fırsata çevirip mutlak üstünlüğü bozacak hamlelerde bulunmuşlardır.<sup>620</sup> Bu noktada baş gösteren sorunlar artarak devam etmiştir. Dünya devletlerinin karşılıklı bağımlılık ilkesiyle birbirlerine olan ihtiyacı kendi ekonomilerini yönetme yetisini baltalanmış, siyasi istikrarsızlıklar gündeme gelmiştir.

Doğu Asya’da baskın bir güç olan Çin, Asya’daki geçmiş ve mirasının desteğiyle bölgesel ekonomik düzeyde liderlik arayışında bulunmuştur. Fakat Asya, bu durumdan pek memnun olmamıştır. Çin’in yayılcı bir strateji izlemesinden korkan Doğu Asya ülkeleri, Çin’in küresel sahada gönderdiği karmaşık sinyalleri algılamış ve ekonomik gücünü kullanıp nüfuz genişletme niyetinde olan Çin’in<sup>621</sup> karşısında bu bölgede Amerikan varlığını aktive etmişlerdir. Stratejik bir düğüm olarak ABD’nin Asya’daki konumu, bölgedeki ülkelerin isteklerinden doğmuştur. Bahsedilen Çin dominesine ilaveten Japon tehlikesine karşı bu ülkelerin gözettiği askeri güç Amerika ile sağlanmaktadır. Japonya’nın Çin’e karşı ve Çin’in önce Sovyetler Birliği daha sonra Japonya’ya karşı denge faktörü olarak Amerika’yı istemesi de bu stratejik düğümüne karşılık gelmektedir.<sup>622</sup> Amerikalı siyasetçi *Hillary Clinton*’ın “Başkan Obama için öncelik; Asya’nın büyüme ve dinamizmini kullanmak, Amerika’nın ekonomik ve stratejik çıkarlarının temelinde yer almaktadır” sözleri, Pekin’in alacağı kararların Washington kadar önem arz ettiğini kanıtlar nitelikte olmuştur.<sup>623</sup> Bu stratejik düğüm, Çin’in bölgede kurmak istediği hâkimiyeti engellemeye çalışmakta ve nüfuz edinme

---

<sup>620</sup> Richard N. Haass, *Yeni Amerika* Dış Politika İçeride Başlar, Nefes Yayıncılık, İstanbul, 2014, ss. 33-34.

<sup>621</sup> Xiaoyu Pu, “China’s International Leadership: Regional Activitism vs. Global Reluctance”, 2018, *Chinese Political Science Review*, 3 (3), ss. 51-22.

<sup>622</sup> William H. Overholt, *Asya, Amerika ve Jeopolitiğin Dönüşümü*, Efil Yayınevi, Ankara, 2011, s. 215-216.

<sup>623</sup> “Secretary of State Clinton Op-Ed in Foreign Policy Magazine”, 16.10.2011, <https://secretaryclinton.wordpress.com/>, (Erişim Tarihi: 23.03.2021).

yarışı<sup>624</sup> Washington ile Pekin'in ticari, teknolojik savaşları ile iç içe geçmiş görünmektedir. Tüm dünyayı etkileyen bu çatışmaların korkutan kısmı, bu rekabetin dünya çatışmasına dönüşmesi oluşturmuştur.

Amerikalı akademisyen *Robert Keohane*, birçok siyaset bilimi araştırmacısının uluslararası çok taraflı kuruluşlar hakkında pozitif düşünceye sahip olduğunu belirtmiştir. Birleşmiş Milletlerin barışı koruma görevine, Dünya Bankası'nın kalkınmaya teşvik rolüne, Uluslararası Para Fonu'nun finansal dengeyi sağlamasına, Dünya Ticaret Örgütü veya Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün üstlerine düşen görevlerin gerçekleştirilmesinde birlik sağladıklarını savunmuştur. Aynı zamanda Keohane, diğer ülkelerin Amerikan hâkimiyetini sadece bu resme sığdırdıkları için değil, Amerikan değer ve hedeflerini kendilerine uygun görüp bu güce ihtiyaç duyabilecekleri için kabul ettiklerini belirtmiştir.<sup>625</sup>

Bir diğer görüş ise siyaset bilimci *Avery Goldstein*'den gelmiştir; ABD-Çin krizlerini, Soğuk Savaş dönemi Sovyetler Birliği-Birleşik Devletler çatışmasından daha tehlikeli bulan Goldstein, çıkar çatışmaları konusunda istikrarsızlığın altını çizmiş ve gücün artmasıyla kullanımının zararlı olduğundan endişe duymuştur.<sup>626</sup> *Zbigniew Brezinski*; Çin'in "barışçıl yükselişi"nin sadece ekonomik büyümeye ve kendini aşma isteğine dayandığını savunmuş ve ABD'nin zayıflayacağını, Japonya'nın ise ABD'yi takip edeceğini belirtmiştir. Ayrıca karşılıklı bağımlılık ilkesi doğrultusunda, Çin'in Amerika'ya karşı tüm potansiyel gücünü kullanmayacağını, ABD tarafından izole edilmek istemeyeceği etkili bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. *John Mearsheimer* ise, Çin'in asla barışçıl yükselemeyeceğini belirtmiş ve zirvedeki büyümesi bu şekilde devam ederse uluslararası boyutta bir savaşın baş göstereceğini vurgulamıştır. Dünya çapında gücü yansıtmaya ve sürdürmenin zor olduğunu belirten Mearsheimer, bir devletin

---

<sup>624</sup> Peter Rudolf, "The Sino-American World Conflict", *Stiftung Wissenschaft und Politik*, 2020, Paper 3, s. 27, [https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/research\\_papers/2020RP03\\_rdf\\_Web.pdf](https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/research_papers/2020RP03_rdf_Web.pdf), (Erişim Tarihi: 23.03.2021).

<sup>625</sup> Robert O. Keohane, "What Can Be Said About the Future of American Global Leadership?", *Review Essay Hegemony and After*, s. 3, <https://scholar.princeton.edu/sites/default/files/rkeohane/files/hegemonyandafter.pdf>, (Erişim Tarihi: 23.03.2021).

<sup>626</sup> Avery Goldstein, "Crisis Instability and US-China Relations: The Present (If Not Clear) Danger", 2011, *Annual Meeting of the American Political Science Association*, s. 53.

nihai amacının kendi topraklarını koruması olduğunu dile getirmiştir. Çin'in Asya'ya hâkim olmak ve tehdit edilemeyecek bir yükselişe çabalayacağı öngörülmektedir. Çin'in ABD'yi taklit edip hegemon bir güç olmaya çalışması sonucunda ise Amerika'nın rakip bir akrana tahammül etmeyeceği belirtilmiştir.<sup>627</sup>

Çin'in Tsinghua Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Enstitüsü Dekanı *Yan Xuetong* ise daha farklı bir yaklaşım ile Çin hâkimiyetinin hem yıkıcı hem de ılımlı senaryosu üzerinde durmuştur. İnsancıl bir üstünlük ile “örnek liderlik” temasının arzulandığı belirten Xuetong, yumuşak güç beraberinde itici güç hiyerarşinin kaçınılmaz olduğunu belirtmiştir.<sup>628</sup> Amerika ve Çin arasında gerçekleşmiş olan işbirlikleri kapsamında yeni güç harmanı olarak Asya'da hem Çin ve hem de Amerika üstünlüğünün yankı bulabileceği de ihtimaller dâhilindedir. Çin'in Amerika'yı tamamen resimden çıkaramayacağı ciddi bir gerçeklik olarak aktarılmıştır.<sup>629</sup>

*John Ikenberry*, Amerika'nın Doğu Asya tutumunda, Çin'in büyüme gücünü önlemek istemediğini, sadece Asya'da Çin'in kilit rol oynamasından çekindiğini iddia etmiştir. En iyimser tabloda Çin'in barışçıl yükselişinin gerçekleşeceğini savunmuştur.<sup>630</sup> Küreselleşen devrin stratejik savaşında çoğu Çinli siyaset bilimci, Çin'in dış politika yapım aşamasında stratejik sınırlama gerekliliği görmüştür. *Yuan Peng*'in açıklaması doğrultusunda, büyük gerginliğin ABD-Çin rekabetinin olumsuz yanı göz önüne alındığında Çin'in akılcı ve hoşgörülü bir yol izlemesi gerektiğini belirtmiştir. *Liu Feng*, Çin'in Asya nüfuzunu hunharca genişletmesinin cazip olmadığını altını çizmiştir.<sup>631</sup>

---

<sup>627</sup> Zbigniew Brzezinski - John J. Mearsheimer, “Clash of the Titans”, *Foreign Policy*, 2005, S. 146, <https://www.mearsheimer.com/wp-content/uploads/2019/07/A0034.pdf>, (Erişim Tarihi: 23.03.2021).

<sup>628</sup> Par Nyrén, “China's Liberal Hawk: Yan Xuetong's Vision for Chinese Benevolent Dominance”, 28.06.2019, <https://thediplomat.com/2019/06/chinas-liberal-hawk-yan-xuetongs-vision-for-chinese-benevolent-dominance/>, (Erişim Tarihi: 23.03.2021).

<sup>629</sup> Robert S. Ross - Zhu Feng, “China's Rise Will Be Peaceful: How Unipolarity Matters”, *China's Ascent*, Cornell University Press, 2008, s. 53.

<sup>630</sup> G. John Ikenberry, “From Hegemony to the Balance of Power: The Rise of China and American Grand Strategy in East Asia”, *International Journal of Korean Unification Studies*, 2014, Vol. 23, No. 2, s. 45.

<sup>631</sup> Minghao Zhao, “Is a New Cold War Inevitable? Chinese Perspectives on US-China Strategic Competition”, *The Chinese Journal of International Politics*, 2019, V. 12, N. 3, s. 390.

Pek çok Çinli ve Amerikalı siyaset bilimcinin sözünü ettiği küresel rekabette genel bağlamda bir tutarsızlık söz konusu olmuştur. Her iki taraf, hem iyi hem de kötü senaryo paranoyalarına araştırmalarında yer vermiştir. Fakat teknolojik gelişmelerde parlayan Çin Halk Cumhuriyeti beraberinde günümüz savunma stratejilerinde yer eden siber savaşlar, uzayın askeri modernizesi, insansız savaş sistemleri tarzındaki fikirler kalıcı zararlar verebilecek, devasa potansiyelde yaratımlar geliştirmiştir. 2012 yılında Pentagon, insansız savaş konusunda, Savunma Bilim Kurulu savunma bakanına yüz yirmi beş sayfadan oluşan bir rapor sunmuştur. Raporda, akıllı silah sistemlerini geliştirmeye yönelik söylemler bulunmaktadır.<sup>632</sup> Analistlerin aktardığı tehlike temasında, kapsamlı güç ve hırçın otoritelerin bütünleştiği varsayımlar sonucu ulaşılan en doğru çıkarım; birbirlerine ihtiyacı olan aktörlerin, uluslararası sahada izlediği dengeleme, caydırma ve zayıflatma politikaları dışında sert güç kullanımını gözetmedikleri olmuştur. Karşılıklı bağımlılık düşüncesiyle güç kazanan politik analizlerin bulunduğu nokta uluslararası normları çiğnememeyi esas almıştır. Küresel örgütlerin kuruluş aşamalarında dile getirilen “birlik ve barışın sağlanması” maddesi, saldırgan devletler için kısıtlayıcı bir rol oynamıştır. *Keith Shimko*, bu çıkarımı desteklemiş ve Uluslararası İlişkiler adlı eserinde; devletlerin uluslararası hukuka uyum sağladığını ve asıl amacın devlet çıkarlarını bu yolla muhafaza etmek olduğunu vurgulamıştır.<sup>633</sup>

Çin Halk Cumhuriyeti ve Birleşik Devletlerin oluşturulan, geliştirilen ve hatta elenen sayısızca stratejileri vardır. Her iki gücün de potansiyellerinin farkında olup sert yüzlerini göstermeme konusunda dikkatli davranmaya devam edecekleri ön görülmektedir. Karşılıklı bağımlılık yaklaşımı ile mümkün olan bu durum, verilecek olan varsayımsal tepkileri en aza indirmesiyle bilinmektedir. Birbirlerini kontrol etme yetisini elinde bulunduran aktörlerin uluslararası sistemde dengeleri değiştirebilecek bir potansiyele sahip olmaları, zararları kaçınılmaz sonuçlar doğurabileceği kesindir. İki büyük güçten herhangi birinin kontrol kaybı yaşaması halinde, uzun vadeli yenilgisi söz konusu olabilecektir.

---

<sup>632</sup> Annie Jacobsen, *Pentagon'un Beyni*, Profil Kitap, İstanbul, 2018, s. 441.

<sup>633</sup> Keith L. Shimko, *International Relations Perspectives & Controversies*, Suzanne Jeans, Boston USA, 2010, ISBN-13: 978-0-495-79796-8, s. 227.

## SONUÇ

Dünyanın en zengin küresel güç unsurlarını elinde bulunduran Amerika Birleşik Devletleri ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin modern tarih boyunca değişmeyen, karşıt stratejik hamleler bağlamında gerçekleşen ikili ilişkileri, dünya ülkelerini ne derecede etkilemiştir? Amerika Birleşik Devletleri'nin gücünün baskısı doğrultusunda şekillenen stratejilerin, açık ve keskin bir ifade ile Çin Halk Cumhuriyetine ilişkin planlamada başarılı veya başarısız olması ne gibi sonuçlar doğurabilir? Alışılmadık tekniklerle kontrol edilen savaşların, çağdaş bilim yöntemleri sayesinde en yüksek seviyeyi çıkarılması ile 'yeni normal' düzen nasıl açıklanabilir? Elde edilen üstünlüklerin akıl çelici ihtimalleri nereye kadar uzanabilir?

Fikir dimağlarını işgal eden hegemonya kavramının oynadığı kilit rolü ve iki büyük gücün uluslararası sistemdeki ayrıcalıklı konumlarından kaynaklanan problemlerden en belirgin olanı Çin ve Amerika'nın güç dengelerinin ne şekilde değişim gösterdiği olmuştur. Çalışmada giderilmesi gereken kaygıların çıkış noktasını; Çin Halk Cumhuriyeti'nin son otuz yılda gittikçe dikkat çeken yükselişinin, küresel egemenliği elinde bulunduran Amerika Birleşik Devletleri tarafından memnuniyetsizlikle karşılaması oluşturmuştur. Büyük strateji kapsamında oluşturulan dış politika kararlarının hedefinde, sürekli olarak Çin'i zayıflatmaya yönelik stratejiler izlendiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Politik normlar çerçevesinde oluşturulan stratejilerin "güvenlik" çatısı altında ve "tehdit" algılamalarında en çok başvurulan yöntemlerden olduğu bilinmektedir. İçinde bulunduğumuz yüzyılda, rakibini yıpratmak isteyen uluslararası aktörler, klasik savaş tarzını tercih etmemiş ve bu doğrultuda doğan "yeni savaş" yöntemi stratejik yaptırımlarla emniyetsiz bir boyut kazanmıştır. Yeni savaş yöneliminin dünya devletleri üzerindeki çarpıcı etkisini ele alan araştırmacılar "güç" olgusunun tüm amaçların üstünde olduğunda fikir birliğine varmışlardır. En güçlü siyasal mekanizmaları barındıran Birleşik Devletler ve Çin, uluslararası siyasetin denetimini elde tutan aktörleri olarak bilinmektedir. Olağandışı teknolojik gelişimleri ve para siyasetinin öncüsü Çin, yıllarca süregelen "süper güç" konumunun sahibi olan ABD, doğası gereği başarıya aşına ve istekleri doğrultusunda engellerle karşılaşmak istemeyen iki ayrı

güçtür. Söz konusu güç kazanımlarına paralel bir oranla çatışmalarının da yıkıcı bir etkisi popüler diplomatik tartışmaların merkezinde yer almıştır. Yeni savaş stiline barındırdığı tehlike, olasılıkların hayal gücünde edindikleri yer ile gerçeklik arasındaki farkı fazlaca hissedilir kılmamıştır.

Amerika Birleşik Devletleri'nin hırçın, realist doğasına büyük bir zıtlık ile liberal bir yaklaşıma sahip olan Barack Hussein Obama yönetiminin çalışmaya konu edilmesindeki en büyük etmen, politik çizginin Birleşik Devletlerde asla değişime uğramayacağını vurgulamayı gerekli kılmıştır. Beyaz Saray'da yayınlanan Ulusal Güvenlik Stratejileri doğrultusunda, Obama'nın her ne kadar ABD'nin mutlak realist ve sert güç kullanımına yatkın doğasından kaçmaya çalıştığı göze çarpsa da, ABD'nin özünden kopmadığı gözlemlenmiştir. Liberal bir yaklaşım ile realist politikalar izleyen Obama, tehdit algılamalarında her zaman yumuşak güç kullanımına yanaşmamıştır. Çalışmada ayrıntılı olarak ele alınan bu ifade, Obama'nın yapıcı söylemlerinin çoğu kez hayat bulmadığını kanıtlar nitelikte olmuştur.

Washington ve Pekin'in ilişki yönelimleri ele alındığında öncelikli olarak dikkatleri çeken nokta, Çin'in ılımlı tutumla ilerleyip masum gözükmesidir. Yararlanılan kaynaklardan edilen bilgiler, Çin'in Amerika'ya göre daha barışçıl bir algı oluşturduğudur. Fakat Çin, nüfuzunu arttırmaya yönelik girişimleri, karşıt stratejileri ve yükseliş politikalarının hedefine ABD'yi koymasıyla, savunulan masum imajını çürütmektedir. İlerlediği çizgiyi “barışçıl” olarak adlandıran Çin'in agresif tutumları da çalışmada yer almıştır. Liberal kültür ve politik ideolojide benzerlikler taşıyan bu iki gücün izledikleri yollar yakından ilişkilidir.

Ulusal çıkarların analizi, teknoloji ve ekonominin evrimsel bir özelliği olarak ortaya çıkmaktadır. Çin Halk Cumhuriyeti'nin korunan küresel itibarının gelişimi, ekonomi ve teknoloji faktörlerinin itici gücü sonucu meydana gelmiştir. Zekice oluşturulmuş mali politikalar aracılığıyla ulusal güvenliğini güçlendiren Çin, Amerikan hegemonyasına karşı dirençli bir duruş sergilemiş ve dikte edilen stratejilerin bir parçası olmuştur. Çin'in merkantilist bir ticari görüşe ve güçlü yatırımlara sahip olması ekonomik gelişiminin temellerini oluşturmaktadır. Dünyanın en büyük ikinci

ekonomisine sahip olmasının ABD'yi korkutan yanı, bölgesel değil küresel bir lider olarak yer alma ihtimalinden kaynaklanmıştır. ABD, Çin'in Asya-Pasifik'te bölgesel nüfuz artımını da desteklememektedir. Bu doğrultuda çalışmada ele alınan dönemde imzalanmış çok fazla antlaşmalar vardır. Bu antlaşmalar Barack Obama döneminde, Çin'i çevrelemek, yalnız bırakmak ve nüfuzunu azaltma amacı taşımıştır. Ekonomik üstünlüğünü siyasi atılımlarla pekiştiren Çin, bölgesel liderlik konusunda komşularına karşı uzlaşmacı ve esnek politikalar sergilemiştir. Bu da tam olarak Amerika karşıtı bir strateji olarak değerlendirilmektedir. Çin diplomasisinin her daim ulusal çıkarlar tarafından kontrol edildiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bir yandan ekonomik bağımsızlığı ile aşındırıcı bir güç olarak gövde gösterisi yapmakta, diğer yandan doğrudan yumuşak güç öncüsü olmayı hedeflemekte ve bunu çok kez, farklı liderler aracılığıyla dile getirmektedir.

Amerika ile tartışılan benzerlikleri taşıyan Çin'in, farklılıklarından en büyüğü kültürel oluşumların azlığından kaynaklanmaktadır. Bu etmenin, araştırılan konuyla arasındaki bağın zayıf olduğu düşünülse de büyük bir etkisi olmuştur. Liderlik yarışına girecek bir ülkenin tanınması beklenmektedir ve küresel alanda ismini sosyo-kültürel adımlarla duyuramamış bir ülkenin hegemonya hayallerinin bölgesel bir boyutta kalması büyük bir ihtimal olarak değerlendirilmektedir.

Güvenlik olgusunun anlamını yitirmesinin en önemli sebepleri, ticaret ve teknoloji savaşlarıyla hüküm sürmüştür. Ticaret savaşlarında iki ülkenin birbirlerine uyguladığı yaptırımlar kriz ekseninde değerlendirilmiştir. 2011 yılı itibariyle Çin'in küresel bir ekonomik güç olarak varlığını kabul ettirmesi, ciddi yatırımları, ticaret gücü ile meydana gelmiştir. Sürekli rekabet dürtüsüyle şekillenen bu iki zihnin ticaret savaşı, Çin'de GSMH'yi ve nüfuz artırma amacı içerse de elde edilen veriler Amerika'yı alt edemediğini göstermektedir. Amerika'nın, gücünü muhafaza edemeyeceği ya da yanlış adımların ardı ardına dizilmesi halinde kaybının büyük olacağı ihtimaller dâhilindedir. Asya'da dev bir ekonomiye sahip olan Çin ile girişilen bu savaşın denetimi farklı bölgelere yayılmıştır. Asya, Afrika, Ortadoğu, Avrasya bölgelerinde uygulanan bu önleyici girişimler ticaret savaşlarına hizmet etmiştir. Çin'in yumuşak güç kullanımında olan çizgisi ve Obama yönetiminin liberal karakteristiği açısından gerçekleşen stratejiler

dayanışmacı kimlikle değerlendirilmiştir. Ekonomik askeri reformlar doğrultusunda bir araç olarak kullanılması, Çin'in ayırdığı devasa bütçeyi sebeplendirmiştir. Ordu modernizasyonuna ayrılan bütçe ve zaman, klasik savaş geleneğinin izlerinin hala devletlerin bilincinde var olduğunu kanıtlar nitelikte olmuştur.

Ekonomideki açık çelişkiler siyasi hareketlerle bağlantılı gerçekleşmiştir. Liberal uluslararası normların devam etmesi stratejik ilkelerin yeni dünya düzenine uygun olarak biçimlendirilmesinden süregelenmiştir. Daimi savaş olarak anılan ticaret ve teknoloji savaşlarının, ABD'nin savunma kalesi Pentagon'dan edinilen bilgiler doğrultusunda doğal bir hal aldığı ileri sürülmüştür. Liberal yapının test edildiği neorealist gelişimlerde, başarılı olanın güç elde edeceği tüm problemlerin çözümünde yer almıştır. Temel söylemler, bu savaşların politik ilkelerden evrimleştiğini iddia etmektedir. Tarihsel olarak değişmeyen, baskıcı aktörleri engelleme amacıyla örgütlenilen koruyucu teşvik yolları, en iyi politikacılar tarafından temsil edilmesi gereken 21. yüzyıl insansız savaş geleneğine dayandırılmıştır.

Yeni savaşlarda ticaret savaşlarından, teknolojik savaşlara doğru gerçekleşen sapma liberal modernite hakkındaki kuşuklara ön ayak olmuştur. Çalışmada yer eden önemli bir örnek siber saldırılardır. Siber saldırıların etki kapasitesinin çağdaş tarihe yansması büyük yıkımlara yol açmıştır. Düşman diplomatları doğrudan hedef alan bu saldırılar teknolojinin en üst seviyeye çıkmasıyla şiddetin politik kullanımına bir örnek olarak değerlendirilebilmektedir. Güç dengesi kuramıyla realpolitik kavramının çokça konuşulacağı bu konuda, Çin'in bilim ve teknoloji harcamaları önemli bir ön izlenim oluşturmaktadır. Çin'in sahip olduğu, C3 (Combat, Control, Communication) olarak adlandırdıkları sistemin akıllı bir savaş tekniği olduğunu iddia eden Amerika, siber eylemlere yönelik ileri düzey teknolojinin Çin merkezli olduğunu savunmuştur. Dikkat çeken bir diğer nokta ise, Çinli elitlerin 20. yüzyıl nükleer savaşların yerini tek gerçek savaş olan; 21. yüzyılın siber savaşların aldığı olmuştur. Her iki gücün de siber eğilimlerinde negatif buluntulara rastlanmış ve somut anlamda, kilometrelerce uzaktan ciddi zarar verebilecek yazılımların oluşturulduğu gözlemlenmiştir.

Pekin'in askeri alanda dünya devrimi (RMA) olarak adlandırılan akıllı, insansız savunma mekanizmaları, uzayda savaş tekniğine geniş ölçekli bir hizmet sağlamıştır. Savaş biçiminin geçirdiği devrim, Amerika'nın gelişmiş uzay varlıklarını hedef almıştır. Aktif olarak geliştirilen uzayın askeri modernizesinin uzay çatışmalarına yol açacağı çokça ele alınmıştır. Çin tüm bu gelişmeleri, aktif savunma stratejileri olarak dünyaya sunmuştur. Uzay güvenliğinin sarsılması ile uzay enkazının yaşanacağını savunan uzmanlar, ABD'nin uzay kapasitesinin Çin'den fazla olduğunu ve zayıflatılamayacağını vurgulamışlardır. Uzayın ve internet teknolojilerinin “savaş alanları” olarak karşımıza çıkması, yeni savaş tarzlarının risk faktörlerinin en belirginini olarak ifade edilebilmektedir.

Ön görülen tehditlerin ortadan kaldırılmasına yönelik geliştirildiği iddia edilen bu son derece zararlı teknolojiler, güvenlik stratejileri olarak adlandırılmıştır. Savaşların alanlarının uzaya, akıllı silah sistemlerine, internet ortamına kısaca insansız ve tahmin edilemeyen birçok alana yayılması dünya güvenlik algılamalarının sürekli olarak yeniden şekillenmesine sebebiyet vermiştir. Dış güçlere karşı oluşturulan koruma kalkanları; ekonomik gelişmeler, ticari kazanımlar ve teknoloji seviyesinin gücü simgelediği yeni dünya düzeninde neorealist bir dürtüden etkilenmiştir.

Dünyanın dış politikasında yer eden güvenlik kavramı değerlendirilirken göze çarpan, “sürekli kaynak savaşı” itici bir güç haline gelmiştir. Doğal olanın üstünlük elde etme dürtüsü olduğu sıklıkla ifade edilmiş ve pasif yapılar kesinlikle reddedilmiştir. Obama yönetiminin Çin stratejilerinde altının çizilmesi gereken nokta; Obama'nın kişisel parametrelerinin etkisiz olduğu, ABD'nin kemikleşmiş kurumlarının, kök salmış stratejik diplomasisinin değiştirilemeyeceği olacaktır. Dış politik kültürüne kazınan çok-teraflilik stratejisi, uzlaşmacı bir gayeden öte uluslararası sistemde birbirine bağlılığı ve karşılıklı bağımlılığı kabul eden dinamik bir versiyondan ileri gelmiştir. ABD'nin kimliğinin “küresel polis memuru” olarak değerlendirilmesi bu ifadeyi savunmaktadır.

Çalışmada yer alan kaynaklar doğrultusunda elde edilen çıkarım: Sayısız antlaşmalar, kurulan ticari örgütler, geliştirilen sıra dışı bilimsel gelişmeler; hepsi tek

tarafli egemenliğin yeniden inşa edilmesi ve uluslararası oyunun kurallarını yazan taraf olma isteğinden doğmuştur. Potansiyel sınırların ötesinde arzulan küresel zenginlik isteği, dünya çapında önemli ölçüde siyasi aktivitenin, uluslararası normlardan kurtulmayı talep etmesiyle açıklığa kavuşturulabilmektedir. Tüm soruların temelinde “tek başınalık” argümanı yer almakta ve pesimist görüşün kalıcılığına dayanmaktadır.

Çalışmada analiz edilen konu, diplomatik bir dizi farklı bakış açısı oluşturmaktadır. Gerçekçi kuram temsilinde, üretilen diplomatik stratejilerin dünya devletlerinin güç mesafeleri çerçevesinde zararlı olabileceğidir. Çin ve Amerika diplomasinin, dünyanın gelişim evresinin son halini almasıyla, bilimsel adımların hayati rolünü gözler önüne sermiştir. Düşünölmüş ve hatta düşünölmemiş teknolojik yaratımların var olduğuna işaret eden gelişimler, insanlık tarihi için yarar sağlama amacı taşımaktan çok ulusal çıkarlara hizmet edilmesi sağlanmıştır. Nereye varacağı belli olmayan bu kilit fikirlerin arka planında zarar verme isteği gözlemlenmektedir.

Post yapısalcı kaygılar çerçevesinde bu iki katı diplomasinin, teorik ve pratik koşulları zorlayarak, dünya politikasını kendi parametreleri dâhilinde etkilemek istedikleri açıktır. Amerikan ve Çin diplomasinin hegemonya kavramına olan yaklaşımı, “tek bir gücü” galip kabul etmeyi mümkün kılmamaktadır. Keşfedilen güç ilişkilerinin değerlendirilmesiyle, her iki politik kimliğin de dünya politikasına hükmedeceği analiz edilmiş fakat “tek” bir galip olarak yer almayacakları çıkarımına ulaşılmıştır. Daha adil bir uluslararası öngörü, diplomatik bilgi üretiminin insanlık gelişimine kullanılması gerektiği yönünde bir bakış açısı kazanımıyla temsil edileceği yönündedir.

## KAYNAKÇA

### Elektronik Kaynaklar

“\_\_\_ \_\_\_”, “Barack Obama: Foreign Affairs”, UVA Miller Center, <https://millercenter.org/president/obama/foreign-affairs> , (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

“\_\_\_ \_\_\_”, “Obama Was Not a Realist President”, 07.04.2016, <https://foreignpolicy.com/2016/04/07/obama-was-not-a-realist-president-jeffrey-goldberg-atlantic-obama-doctrine/> , (Erişim Tarihi: 21.02.2021).

“\_\_\_ \_\_\_”, “The Rise of China Will Not Be Peaceful at All”, The Australian, November 18, 2005, <https://www.mearsheimer.com/wp-content/uploads/2019/06/The-Australian-November-18-2005.pdf> , (Erişim Tarihi: 07.03.2021).

“\_\_\_ \_\_\_”, “U.S. and China Reach Climate Accord After Months of Talks”, 11.11.2014, <https://www.nytimes.com/2014/11/12/world/asia/china-us-xi-obama-apec.html> , (Erişim Tarihi: 27.02.2021).

“\_\_\_ \_\_\_”, “U.S. South China Sea Policy 2015—2016: The Growing Role of the Defense Department”, *Center for Strategic and International Studies (CSIS)*, 2017, ss. 11-13.

“\_\_\_ \_\_\_”, “Barack Obama Was a Foreign-Policy Failure”, 18.01.2017, <https://foreignpolicy.com/2017/01/18/barack-obama-was-a-foreign-policy-failure/> , (Erişim Tarihi: 07.03.2021).

“\_\_\_ \_\_\_”, “The World Wants You to Think Like a Realist”, 30.05.2018, <https://foreignpolicy.com/2018/05/30/the-world-wants-you-to-think-like-a-realist/> , (Erişim Tarihi: 07.03.2021).

“2012 Obama Campaign Legacy Report”, <https://time.com/wp-content/uploads/2015/02/legacy-report.pdf> , s. 13, (Erişim Tarihi: 26.02.2021).

“ABD’den İki Çin Şirketi Hakkında Güvenlik Uyarısı”, [https://www.bbc.com/turkce/haberler/2012/10/121008\\_chinese\\_firms\\_telecom](https://www.bbc.com/turkce/haberler/2012/10/121008_chinese_firms_telecom) , (Erişim Tarihi: 10.03.2021).

“China’s Space Activities, a White Paper”, 02.11.2000, <http://www.spaceref.com/news/viewstr.html?pid=7107> , (Erişim Tarihi: 15.03.2021).

“Chinese J-15 Fighter Succeeded in Taking off From and Landing on China’s First Aircraft Carrier Liaoning”, 27.11.2012, [https://www.spf.org/oceans/analysis\\_en/c1211.html](https://www.spf.org/oceans/analysis_en/c1211.html) , (Erişim Tarihi: 11.03.2021).

“How Does China’s First Aircraft Carrier Stack Up”, <https://chinapower.csis.org/aircraft-carrier/> , (Erişim Tarihi: 11.03.2021).

“Huawei Dönüşümlü Başkanı Guo Ping: ABD’nin Huawei’ye Saldırısı Geride Bırakılma Korkusuna İhanet Ediyor”, <https://www.huawei.com/tr/facts/voices-of-huawei/interview-with-guoping> , (Erişim Tarihi: 10.03.2021).

“Obama on China’s Currency Manipulation: ‘Enough is Enough’”, 14.11.2011, <https://www.industryweek.com/the-economy/article/21956978/obama-on-chinas-currency-manipulation-enough-is-enough> , (Erişim Tarihi: 23.02.2021).

“Obama Signs Strategic Partnership Agreement with Afghan President Karzai”, *Foreign Policy Bulletin*, 2012, 22 (3), ss. 152-153.

“Obama: China Cyber Attacks ‘Unacceptable’”, 12.09.2015, <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-34229439> , (Erişim Tarihi: 11.03.2021).

“Secretary of State Clinton Op-Ed in Foreign Policy Magazine”, 16.10.2011, <https://secretaryclinton.wordpress.com/> , (Erişim Tarihi: 23.03.2021).

“Yeni Dünya Düzeninde Çin Halk Cumhuriyeti”, *Strateji, Düşünce ve Analiz Merkezi*, Aralık 2017, s. 8.

Afl-Cio, “The U.S.-China Economic Relationship: The TPP is Not the Answer”, 16.03.2016, <https://aflcio.org/reports/united-states-china-economic-relationship-tpp> , (Erişim Tarihi: 28.02.2021).

Aizhu, Chen - Evans, David. “China State Firms to Expand Domestic Oil, Gas Exploration After Xi’s Call”, 08.08.2018, <https://www.reuters.com/article/us-china-oil-xi/china-state-firms-to-expand-domestic-oil-gas-exploration-after-xis-call-idUSKBN1KT1B1> , (Erişim Tarihi: 24.02.2021).

Akashi, Yoji. “An Asean Perspective on APEC”, *Kellog Institute*, Working Paper #240, August 1997.

- Allen-Ebrahimian, Bethany. “Chiese State Media: Obama ‘Playing the Family Card’ in Africa”, 27.07.2015, <https://foreignpolicy.com/2015/07/27/obama-africa-china-kenya-family-racism/> , (Erişim Tarihi: 08.03.2021).
- Anadolu Ajansı, “70 Yılda 2 Binden Fazla Nükleer Silah Denemesi”, 08.01.2016, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/70-yilda-2-binden-fazla-nukleer-silah-denemesi/502455#> , (Erişim Tarihi: 01.02.2021).
- Ao, Wang. “White Paper Outlines China’s “Active Defence” Strategy”, 26.05.2015, <http://en.people.cn/n/2015/0526/c90786-8898060.html> , (Erişim Tarihi: 15.03.2021).
- Araya, Daniel. “China’s Grand Strategy”, 14.01.2019, <https://www.forbes.com/sites/danielaraya/2019/01/14/chinas-grand-strategy/?sh=45b206d11f18> , (Erişim Tarihi: 10.03.2021).
- Ashbee, Edward. “Obama’s Second Term Success of Failure?”, *Politics Review*, April 2017, s. 12, [https://www.hoddereducation.co.uk/media/Documents/Gov%20and%20Pol/PolRev\\_26\\_4\\_Apr2017\\_sample.pdf](https://www.hoddereducation.co.uk/media/Documents/Gov%20and%20Pol/PolRev_26_4_Apr2017_sample.pdf) , (Erişim Tarihi: 26.02.2021).
- Asia- Pasific Economic Cooperation, APEC History, <https://www.apec.org/About-Us/About-APEC/History> , (Erişim Tarihi: 31.01.2021).
- Asia Pasific Economic Cooperation, <https://www.apec.org/About-Us/About-APEC/History> , (Erişim Tarihi: 02.02.2020).
- Association of Southeast Asian Nations, <https://asean.org/asean/about-asean/history/> , (Erişim Tarihi: 02.02.2020).
- Aybar, Sedat. “Sanal “Para” Gündemi: Bitcoin ve Gelecek”, 27.12.2017, [https://tasam.org/tr-TR/Icerik/50157/sanal\\_para\\_gundemi\\_bitcoin\\_ve\\_gelecek](https://tasam.org/tr-TR/Icerik/50157/sanal_para_gundemi_bitcoin_ve_gelecek) , (Erişim Tarihi: 30.03.2021).
- Ball, James. “Obama Issues Syria a ‘Red Line’ Warning on Chemical Weapons”, 20.08.2012, [https://www.washingtonpost.com/world/national-security/obama-issues-syria-red-line-warning-on-chemical-weapons/2012/08/20/ba5d26ec-eaf7-11e1-b811-09036bcb182b\\_story.html](https://www.washingtonpost.com/world/national-security/obama-issues-syria-red-line-warning-on-chemical-weapons/2012/08/20/ba5d26ec-eaf7-11e1-b811-09036bcb182b_story.html) , (Erişim Tarihi: 27.02.2021).

BBC News, “Çin Hindistan İle Çatışmadan Sonra Tibet Platosuna Dövüş Sporu Eğitimcileri Gönderecek”, 08.06.2020, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-53214591> , (Erişim Tarihi: 30.01.2021).

BBC News, <https://www.bbc.com/news/magazine-19930260> , (Erişim Tarihi: 28.01.2021).

BBC News, [https://www.bbc.com/turkce/ozeldosyalar/2012/04/120420\\_analysis\\_china\\_india](https://www.bbc.com/turkce/ozeldosyalar/2012/04/120420_analysis_china_india) , (Erişim Tarihi: 01.02.2021).

BBC Türkçe, “Bitcoin’in Yaratıcısı Kimliğini Açıkladı”, 02.05.2016, [https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/05/160502\\_bitcoin\\_craig\\_wright](https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/05/160502_bitcoin_craig_wright) , (Erişim Tarihi: 30.03.2021).

BBC, “ABD ve Çin Arasındaki “Yeni Soğuk Savaş” Dünya İçin Ne Kadar Büyük Bir Risk”, 14.07.2020, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-53404403> , (Erişim Tarihi: 20.11.2020).

Belfer Center, <https://www.belfercenter.org/person/john-p-holdren> , (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, *Kripto Para Araştırma Raporu*, Sektöriyel Araştırma ve Strateji Geliştirme Dairesi, Ankara, 2020, ss. 18-20.

Bin, Li - Zhao, Tong. *Understanding Chinese Nuclear Thinking*, Carnegie, 2016, Washington DC, ss. 1-2.

Blazyte, Agne. “China-U.S. Trade Relations – Static & Facts”, 2020, [https://www.statista.com/topics/4698/sino-us-trading-relationship/#dossierSummary\\_chapter3](https://www.statista.com/topics/4698/sino-us-trading-relationship/#dossierSummary_chapter3) , (Erişim Tarihi: 22.03.2021).

Bloomberg HT, “Çin’in Dijital Parası Bitcoin’i Değil, ABD Doları’nı Hedefliyor”, 06.04.2020, <https://www.bloomberght.com/cin-in-dijital-parasi-bitcoin-u-degil-abd-dolari-ni-hedefliyor-2259517> , (Erişim Tarihi: 30.03.2021).

Bloomberg, “Hu Jintao: ABD-Çin Bağı Önemli”, 21.01.2011, <https://www.bloomberght.com/haberler/haber/547321-hu-jintao-abd-cin-bagi-onemli> , (Erişim Tarihi: 23.02.2021).

Bowe, Alexander. “China’s Pursuit of Space Power Status Implications for the United States”, *U.S.-China Economic and Security Review Commission*, 2019, s. 2, [https://www.uscc.gov/sites/default/files/Research/USCC\\_China's%20Space%20Power%20Goals.pdf](https://www.uscc.gov/sites/default/files/Research/USCC_China's%20Space%20Power%20Goals.pdf) , (Erişim Tarihi: 15.03.2021).

Bowen, Jeremy. “Obama: İkinci Dönemde Dış Politika”, [https://www.bbc.com/turkce/haberler/2012/11/121107\\_usa2012\\_obamaworldanalysis](https://www.bbc.com/turkce/haberler/2012/11/121107_usa2012_obamaworldanalysis) , (Erişim Tarihi: 06.02.2021).

Brazil, Russia, India, China, South Africa, <https://infobrics.org/> , (Erişim Tarihi: 17.02.2021).

Broad, William J. “How Space Became the Next ‘Great Power’ Contest Between the U.S. and China”, 24.01.2021, <https://www.nytimes.com/2021/01/24/us/politics/trump-biden-pentagon-space-missiles-satellite.html> , (Erişim Tarihi: 15.03.2021).

Broderick, Kelsey. “Chinese Activities in the South China Sea”, *Project 2049 Institute*, May 2015, s. 5, [https://project2049.net/wp-content/uploads/2018/06/150511\\_Broderick\\_Chinese\\_Activities\\_South\\_China\\_Sea\\_Pivot.pdf](https://project2049.net/wp-content/uploads/2018/06/150511_Broderick_Chinese_Activities_South_China_Sea_Pivot.pdf) , (Erişim Tarihi: 14.03.2021).

Bush, George W., (2003-Book I), <https://www.govinfo.gov/content/pkg/PPP-2003-book1/html/PPP-2003-book1-doc-pg135.htm> , (Erişim Tarihi: 27.02.2021).

Calamur, Krishnadev. “Why Obama is Overlooking Human-Rights Worries in Vietnam”, 24.05.2016, <https://www.theatlantic.com/international/archive/2016/05/vietnam-arms-embargo/484112/> , (Erişim Tarihi:01.03.2021).

Calmes, Jackie. The New York Times, “Trans-Pasific Partnership is Reached, but Faces Scrutiny in Congress”, 05.10.2015, <https://www.nytimes.com/2015/10/06/business/trans-pacific-partnership-trade-deal-is-reached.html> , (Erişim Tarihi: 28.02.2021).

Carnegie International NonProliferation Conference, Deputy Secretary of State James B. Steinberg, 06.04.2009, Federal News Service Washington D.C., (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

Chase, Michael S. "Selling Weapons to Taiwan Was the Right Decision", 03.02.2010, <https://www.worldpoliticsreview.com/articles/5058/selling-weapons-to-taiwan-was-the-right-decision> , (Erişim Tarihi: 12.03.2021).

China Energy Group, "China's Energy and Emissions Trends", <https://china.lbl.gov/china-energy-outlook-2020> , (Erişim Tarihi: 24.02.2021).

China White Paper, [http://www.china.org.cn/government/whitepaper/2011-03/31/content\\_22263510.htm](http://www.china.org.cn/government/whitepaper/2011-03/31/content_22263510.htm) , (Erişim Tarihi: 14.03.2021).

China's National Defense in 2010, Information Office of the State Council, March 2011, Beijing, <http://www.andrewerickson.com/wp-content/uploads/2019/07/China-Defense-White-Paper-2010-English-Chinese-Annotated.pdf> , (Erişim Tarihi: 12.03.2021).

China's National Defense in 2010, Information Office of the State Council, March 2011 Beijing, [https://media.nti.org/pdfs/1\\_1a.pdf](https://media.nti.org/pdfs/1_1a.pdf) , (Erişim Tarihi: 14.03.2021).

China's Space Activities in 2011, China National Space Administration, 01.12.2011, <http://www.cnsa.gov.cn/english/n6465645/n6465648/c6480839/content.html> , (Erişim Tarihi: 15.03.2021).

Clean Energy Research Center, The University of British Columbia, <https://cerc.ubc.ca/about/> , (Erişim Tarihi: 25.02.2021).

CNPP, IAEA, <https://cnpp.iaea.org/countryprofiles/China/China.htm> ,(Erişim Tarihi: 01.02.2021).

Committee on Foreign Affairs House of Representatives, "U.S. Economic Embargo on Vietnam", 1993, ss. 1-2, <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=pst.000021074738&view=1up&seq=8> , (Erişim Tarihi:01.03.2021).

Conference of Disarmament, <https://www.unog.ch/cdva> , (Erişim Tarihi: 01.02.2021).

Congressional Research Service," American Recovery and Reinvestment Act of 2009", (P.L. 111-5): Summary and Legislative History, April 20, 2009, <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R40537> , (Erişim Tarihi: 23.02.2021).

Cooper, Helen - Landler, Mark. "Obama Pushes Hu on Rights but Stresses Ties to China", 20.01.2011, <https://www.nytimes.com/2011/01/20/world/asia/20prexy.html> , (Erişim Tarihi: 23.02.2021).

Council on Foreign Relations, “U.S.-Cuba Relations”, <https://www.cfr.org/backgrounder/us-cuba-relations> , (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

Çarkacıoğlu, Abdurrahman. “Kripto Para-Bitcoin”, Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Dairesi, 2016 Araştırma Raporu, ss. 11-14.

Çetinkaya, Gökhan - Özkan, Taha. “İşgalin 6. Yılında Irak”, *SETA IV*, Ocak 2009, s. 40.

Çin Halk Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği, “Çin’in Çin-ABD Ekonomik ve Ticari Müzakereleriyle İlgili Tutumu”, 13.06.2019, Çin Halk Cumhuriyeti Devlet Konseyi Enformasyon Bürosu, <http://tr.china-embassy.org/tur/xwdt/t1672037.htm> , (Erişim Tarihi: 02.02.2021).

Çin Sanayi Üretimi (Yıllık), <https://tr.investing.com/economic-calendar/chinese-industrial-production-462> , (Erişim Tarihi: 02.02.2020).

Çin Ülke Bülteni, Etonet, <http://www.etonet.org.tr/uploads/UlkeRaporlari/cin.pdf> , (Erişim Tarihi: 25.02.2021).

Dario, Leandro. “John Mearsheimer: ‘A War Between the United States and China in 2021 is Possible’”, 01.08.2020, <https://www.batimes.com.ar/news/world/john-mearsheimer-a-war-between-the-united-states-and-china-in-2021-is-possible.phtml> , (Erişim Tarihi: 07.03.2021).

Davidson, Janine. “Obama’s Last National Security Strategy”, <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2015-03-02/obamas-last-national-security-strategy> , (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

Davis, Malcolm. “The US and Its Allies Must Ensure Taiwan Doesn’t Fall to Beijing”, Australian Strategic Policy Institute, 11.02.2021, <https://www.aspistrategist.org.au/the-us-and-its-allies-must-ensure-taiwan-doesnt-fall-to-beijing/> , (Erişim Tarihi: 12.03.2021).

Dempsey, Judy. “Obama’s Push for a New Transatlantic Relationship”, 25.04.2016, Carnegie Europe Judy Dempsey’s Strategic Europe, <https://carnegieeurope.eu/strategieurope/63426> , (Erişim Tarihi: 27.02.2021).

Deutsche Welle Gündem, “ABD Diplomasisi Obama ile Yenileniyor”, 07.11.2008, <https://www.dw.com/tr/abd-diplomasisi-obama-ile-yenileniyor/a-3773184> , (Erişim Tarihi: 21.02.2021).

- Deutsch Welle, “Obama Leaves Behind a Mess in Afghanistan”, <https://www.dw.com/en/obama-leaves-behind-a-mess-in-afghanistan/a-37192534> , (Erişim Tarihi: 26.02.2021).
- Deutsch Welle, Levitz, David. “Obama Signs ‘Toughest yet’ Iran Sanctions”, 01.01.2012, <https://www.dw.com/en/obama-signs-toughest-yet-iran-sanctions/a-15638986> , (Erişim Tarihi: 28.02.2021).
- Deutsche Welle, “ABD ve Çin Arasında Milyon Dolarlık Anlaşmalar”, 19.01.2011, <https://www.dw.com/tr/abd-ve-%C3%A7in-aras%C4%B1nda-milyarlar%C4%B1k-anla%C5%9Fmalar/a-6410422> , (Erişim Tarihi: 23.02.2021).
- Deutsche Welle, “Çin Tek Çocuk Politikasına Son Verdi”, <https://www.dw.com/tr/%C3%A7in-tek-%C3%A7ocuk-politikas%C4%B1na-son-verdi/a-18815547> , (Erişim Tarihi: 31.01.2021).
- Deutsche Welle, Rodion Ebbighausen, “Mearsheimer: ‘The U.S. won’t Tolerate China as Peer Competitor’”, 23.09.2020, <https://www.dw.com/en/chinas-rise-and-conflict-with-us/a-55026173> , (Erişim Tarihi: 07.03.2021).
- Dilek, şerif. “Blockchain Teknolojisi ve Bitcoin”, *SETA*, 2018, S. 231, s. 27.
- Diplomatik Strateji, <https://www.diplomatikstrateji.com/nukleer-silahlarin-gelisimi-ve-cinin-soguk-savas-sonrasi-nukleer-caga-bakisi/> , (Erişim Tarihi: 01.02.2021).
- Dormandy, Xenia. “The Next Chapter: President Obama’s Second-Term Foreign Policy”, *Chatnam House*, (2013), ss. 3-5.
- DuPlessis, Robert S. “Mercantilism”, *Encyclopedia Of The Renaissance*, 1999, <https://core.ac.uk/download/pdf/76221969.pdf> , (Erişim Tarihi: 22.03.2021).
- Dünya Enerji Konseyi Türk Milli Komitesi, “Çin ve Hindistan, Güneş Enerjisi Artışında Etkin Rol Oynuyor”, Ekim 2018, <https://www.dunyaenerji.org.tr/cin-ve-hindistan-gunes-enerjisi-artisinda-etkin-rol-oyuyor/> , (Erişim Tarihi: 02.02.2020).
- Dwamena, Anakwa. “Obama’s Disappointing Legacy in Africa”, 03.10.2016, <https://newrepublic.com/article/138241/obamas-disappointing-legacy-africa> , (Erişim Tarihi: 08.03.2021).
- El-Khawas, Mohammed. “Obama’s Engagement Strategy with Iran: Limited Results”, 22 (1), 2011, <https://read.dukeupress.edu/mediterranean-quarterly/article->

[abstract/22/1/93/1783/Obama-s-Engagement-Strategy-with-Iran-Limited](https://www.bbc.com/news/world-55111111) , (Erişim Tarihi: 28.02.2021).

Emiroğlu, Sema. “Artılarıyla ve Eksileriyle Barack Obama”, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-38688550> , (Erişim Tarihi: 06.02.2021).

Emmers, Ralf. “US Rebalancing Strategy and the South China Sea Desputes”, 04.09.2012, *RSiS*, <https://www.rsis.edu.sg/rsis-publication/idss/1827-us-rebalancing-strategy-and-th/#.YE4UomgzBIU> , (Erişim Tarihi: 14.03.2021).

Ercilasun, Konuralp. “Çin’de Ne Oluyor; Çin Nereye Gidiyor?”, *MDM – Milli Strateji Araştırma Kurulu*, 16.10.2020, <https://millidusunce.com/misak/cin-raporu/> , (Erişim Tarihi: 23.06.2021).

Erickson, Andrew - Collins, Gabe. “Introducing the ‘Liaoning’: China’s New Aircraft Carrier and What it Means”, 25.10.2012, <https://www.wsj.com/articles/BL-CJB-16534> , (Erişim Tarihi: 11.03.2021).

Esen, Barış. “ABD-Çin Ticaret Savaşı’nın Politik Boyutu”, 2020, s. 1, [https://www.researchgate.net/publication/345698347\\_ABD-Cin\\_Ticaret\\_Savasinin\\_Politik\\_Boyutu](https://www.researchgate.net/publication/345698347_ABD-Cin_Ticaret_Savasinin_Politik_Boyutu) , (Erişim Tarihi: 17.02.2021).

Euronews, “İkinci Çin-Japon Savaşı’nın Ardında Bıraktığı Derin Yaralar”, 03.09.2015, <https://tr.euronews.com/2015/09/03/ikinci-cin-japon-savasi-nin-ardinda-biraktigi-derin-yaralar> , (Erişim Tarihi: 30.01.2021).

Euronews, <https://tr.euronews.com/2019/10/21/cin-obama-doneminden-kalma-dava-nedeniye-abd-ye-2-4-milyar-dolarlik-yaptirim-talep-ediyor> , (Erişim Tarihi: 17.02.2021).

Euronews, <https://www.euronews.com/tag/nuclear-accidents> , (Erişim Tarihi: 01.02.2021).

European Commission, Countries and Regions, 22.04.2020, <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/china/> , (Erişim Tarihi: 27.02.2021).

European Commission, EU Negotiating Text in TTIP, <https://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1230> , (Erişim Tarihi: 27.02.2021).

European Commission, The Transatlantic Trade and Investment Partnership”, TTIP Explained, [https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2014/may/tradoc\\_152462.pdf](https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2014/may/tradoc_152462.pdf) , (Erişim Tarihi: 27.02.2021).

European Parliament, EU-Iran The Way Forward, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/652001/EPRS\\_BRI\(2020\)652001\\_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/652001/EPRS_BRI(2020)652001_EN.pdf) , s. 1, (Erişim Tarihi: 28.02.2021).

Eurostat Newrelease, 19.05.2020, <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/10868691/2-19052020-BP-EN.pdf/bb14f7f9-fc26-8aa1-60d4-7c2b509dda8e> , (Erişim Tarihi: 27.02.2021).

Fact Sheet: President Obama’s Visit to China, The White House, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/11/11/fact-sheet-president-obama-s-visit-china> , (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

Falk, Richard. “Obama’nın Sekiz Yıllık Karnesi”, <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/obamanin-8-yillik-karnesi> , (Erişim Tarihi: 06.02.2021).

Feaver, Peter D. “What is the grand strategy and why do we need it?”, 08.04.2009, <https://foreignpolicy.com/2009/04/08/what-is-grand-strategy-and-why-do-we-need-it/> , (Erişim Tarihi: 03.11.2020).

Federal Register, *Presidential Documents*, Vol. 81, No. 13, ss. 3693-3698, <https://www.govinfo.gov/content/pkg/FR-2016-01-21/pdf/2016-01325.pdf> , (Erişim Tarihi: 21.02.2021).

Frosch, Jon. “Obama Campaign Hatches Re-Election Strategy and Its Not About Hope”, <https://www.france24.com/en/20120202-obama-campaign-hatches-election-strategy-%E2%80%93-it%E2%80%99-not-about-hope> , (Erişim Tarihi: 26.02.2021).

Futao, Huang. “What Does China’s Dual Circulation Policy Mean?”, 13.02.2021, University World News, <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20210209142130224> , (Erişim Tarihi: 18.02.2021).

Gaddis, John Lewis. “What is Grand Strategy?”, <http://tiss-nc.org/wp-content/uploads/2015/01/KEYNOTE.Gaddis50thAniv2009.pdf> , (Erişim Tarihi: 10.11.2020).

Garner, Dwight. “An Insightful New Translation of the Timeless ‘Art of War’”, Dec. 23, 2019, The New York Times.

Goldstein, Avery. “Crisis Instability and US-China Relations: The Present (If Not Clear) Danger”, 2011, Annual Meeting of the *American Political Science Association*, s. 53.

Gömeç, Saadettin Yağmur. “Çingiz-Nameler Üzerine Bir İnceleme: Çingiz Han’ın Soy ve Moğol Tarihinin İlk Devirleri”, *Uygur Türkleri Tarihi*, 5. Baskı, Ankara, 2015, <https://www.ttk.gov.tr/Dergiler/Belleten/294-Belleten/2-syagmur-gomec.pdf> , (Erişim Tarihi: 30.01.2021), s. 407.

Green, Michael - Hicks, Kathleen., Cooper, Zack., Douglas, Jake. “Counter-Coercion Series: Harassment of the USNS Impeccable”, 09.05.2017, *Asia-Maritime Transparency Initiative*, <https://amti.csis.org/counter-co-harassment-usns-impeccable/>, (Erişim Tarihi: 09.03.2021).

Grozubinski, Dmitry. “The World Trade Organization: An Optimistic Pre-Mortem in Hopes of Resurrection”, Lowy Institute for International Policy, 2020, s. 3, [https://www.jstor.org/stable/resrep26112#metadata\\_info\\_tab\\_contents](https://www.jstor.org/stable/resrep26112#metadata_info_tab_contents) , (Erişim Tarihi: 22.03.2021).

Harrison, Robert P. “What Can You Learn From Machiavelli?”, Yale Insights, 01.01.2011, <https://insights.som.yale.edu/insights/what-can-you-learn-machiavelli#gref> , (Erişim Tarihi: 05.03.2021).

Harvard Kennedy School Belfer Center, <https://www.belfercenter.org/event/obama-administrations-national-security-strategy> , (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

Hong Kong Forum on U.S.-China Relations, The Way Forward, Jan. 26 2021, <https://www.chinausfocus.com/special/2021forum/remarks/20866.html> , (Erişim Tarihi: 17.02.2021).

Hong, Zhao. *China’s One Belt One Road*, ISEAS-Yusof Ishak Institute, 2019, “Chapter: An Overview of the Debate”, ss. 1-2.

Hooft, Paul Van. *Grand Strategy*, Oxford Bibliographies, 23.08.2017, <https://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780199743292/obo-9780199743292-0218.xml> , (Erişim Tarihi: 03.11.2020).

Hsieh, Pasha L. “Building the RCEP: Legal and Political Implications”, Cambridge University Press, 31.12.2019, *Proceedings of the ASIL Annual Meeting*, Vol. 113, <https://www.cambridge.org/core/journals/proceedings-of-the-asil-annual-meeting/article/building-the-rcep-legal-and-political-implications/289FAAF10F95D2D9C889A28B8B0B01F4> , (Erişim Tarihi:01.03.2021).

<https://www.bloomberght.com/haberler/haber/1813610-obama-once-anlasmayi-okuyun-sonra-yorum-yapin> , (Erişim Tarihi: 06.02.2021).

Hufbauer, Gary Clyde - Schott, Jeffrey J., Lu, Zhiyao (Lucy)., *Peterson Institute for International Economics*, 23.06.2020, <https://www.piie.com/blogs/trade-and-investment-policy-watch/china-and-trans-pacific-partnership-or-out> , (Erişim Tarihi: 28.02.2021).

Inotai, Andras. “Economic Relations Between European Union and China”, 2013/4, No. 370, <https://www.cairn.info/revue-l-europe-en-formation-2013-4-page-47.htm> , (Erişim Tarihi: 27.02.2021).

International Affairs Forum, “Stephen M. Walt’s Notion of Threat”, [https://www.ia-forum.org/Content/ViewInternal\\_Document.cfm?contenttype\\_id=5&ContentID=8663](https://www.ia-forum.org/Content/ViewInternal_Document.cfm?contenttype_id=5&ContentID=8663) , (Erişim Tarihi: 07.03.2021).

James, Frank. “Obama Wants Iran Sanction In Weeks Not Months”, 30.03.2010, NPR, [https://www.npr.org/sections/thetwo-way/2010/03/obama\\_i\\_want\\_iran\\_sanctions\\_in.html](https://www.npr.org/sections/thetwo-way/2010/03/obama_i_want_iran_sanctions_in.html) , (Erişim Tarihi: 28.02.2021).

Kalntenthaler, Karl - Miller, William - Fair, Christine. “The Drone War: Pakistani Public Attitudes toward American Drone Strikes in Pakistan”, *Annual Meetings of the Midwest Political Science Association*, Chicago, 12-13.04.2012, <https://www.humanitarianlibrary.org/sites/default/files/2014/02/TheDroneWar4-4-12.pdf> , (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

Kanat, Kılıç Buğra. “Analiz: Obama’nın İkinci Döneminde Amerikan Dış Politikası”, SETA, <https://www.setav.org/obamanin-ikinci-doneminde-amerikan-dis-politikasi/> , (Erişim Tarihi: 06.02.2021).

Kang, Cecilia. “Google: Hundreds of Gmail Account Hacked, Including Some Senior U.S. Government Officials”, 01.06.2011, <https://www.washingtonpost.com/blogs/post->

[tech/post/google-hundreds-of-gmail-accounts-hacked-including-some-senior-us-government-officials/2011/06/01/AGgASgGH\\_blog.html](http://tech/post/google-hundreds-of-gmail-accounts-hacked-including-some-senior-us-government-officials/2011/06/01/AGgASgGH_blog.html) , (Erişim Tarihi: 11.03.2021).

Katzman, Kenneth. “Iran Sanctions”, *Congressional Research Service*, 18.11.2020, s.27.

Kelanic, Rosemary A. “Review of Martel, William C., Grand Strategy in Theory and Practice The Need for an Effective American Foreign Policy”, H-Diplo, H-Net Reviews, 2015, <http://www.h-net.org/reviews/showrev.php?id=43417> , (Erişim Tarihi: 06.11.2020).

Kennedy, Scott. “America’s Huawei Challenges”, *Center For Strategic & International Studies*, 31.07.2020, <https://www.csis.org/blogs/trustee-china-hand/americas-huawei-challenges> , (Erişim Tarihi: 10.03.2021).

Keohane, Robert O. “What Can Be Said About the Future of American Global Leadership?”, Review Essay *Hegemony and After*, s. 3, <https://scholar.princeton.edu/sites/default/files/rkeohane/files/hegemonyandafter.pdf> , (Erişim Tarihi: 23.03.2021).

Keyvan, Özlem Zerrin. “ABD’nin Trans Pasifik Ortaklığı Antlaşması’ndan Çekilmesinin Çin’e Etkileri”, ANKASAM, 28.01.2017, <https://www.ankasam.org/abdnin-trans-pasifik-ortakligi-anlasmasindan-cekilmesinin-cine-etkileri/> , (Erişim Tarihi: 28.02.2021).

Kırdar, Seda. “Amerika Halkı Obama’yı Tekrar Başkan Olarak Seçti”, *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı*, (2012), s. 3, (Erişim Tarihi: 26.02.2021).

Kleine-Ahlbrandt, Stephanie. “Why China Drags Its Feet on UN Sanctions Against Iran”, 11.03.2010, *International Crisis Group*, <https://www.crisisgroup.org/asia/north-east-asia/china/why-china-drags-its-feet-un-sanctions-against-iran> , (Erişim Tarihi: 09.03.2021).

Köse, Talha. “Psikolojik Tavşan’ın Tehlikeli Cephaneleri: Nükleer Silahlar”, SETA, 05.04.2007, <https://www.setav.org/psikolojik-tavasin-tehlikeli-cephanesi-nukleer-silahlar/> , (Erişim Tarihi: 01.02.2021).

Krauthammer, Charles. “Syria and the New Axis of Evil”, *Global Policy Forum*, 01.04.2005,

<https://archive.globalpolicy.org/empire/intervention/syria/2005/0401syaxis.htm> ,

(Erişim Tarihi: 27.02.2021).

Kurlantzick, Joshua. “Is Washington’s Myanmar Policy the Model for U.S.-Cuba Normalization?”, 08.03.2016, World Politics Review, <https://www.worldpoliticsreview.com/articles/18149/is-washington-s-myanmar-policy-the-model-for-u-s-cuba-normalization> , (Erişim Tarihi:01.03.2021).

Landler, Mark. “The Afghan War and the Evolution of Obama”, <https://www.nytimes.com/2017/01/01/world/asia/obama-afghanistan-war.html> , (Erişim Tarihi: 06.02.2021).

Larus, Elizabeth Freund - Naa-kowaa, Shirley - Hargis, Martey. “U.S. President Obama’s China Policy: A Critical Assessment”, 2017, *Teka Kom. Politol. Stos. Miğdzynar.* 12/2, ss. 19-20.

Lawrence, Susan V. “U.S.-China Relations: An Overview of Policy Issues”, *Congressional Research Service*, 01.08.2013, s. 1, <https://fas.org/sgp/crs/row/R41108.pdf> , (Erişim Tarihi: 08.03.2021).

Layton, Peter. “Defining Grand Strategy”, 17.09.2020, <https://thestrategybridge.org/the-bridge/2020/8/17/defining-grand-strategy> , (Erişim Tarihi: 03.11.2020).

Lee, Jesse. “President Obama’s Meeting with Prime Minister Netanyahu: Gaza, Iran, Nuclear Weapons & Peace”, 06.07.2010, <https://obamawhitehouse.archives.gov/blog/2010/07/06/president-obamas-meeting-with-prime-minister-netanyahu-gaza-iran-nuclear-weapons-pea> , (Erişim Tarihi: 28.02.2021).

Lee, Yu Ledbetter. *Japan and China: A Study of the Recent Problems Between Japan and China*. The Eastasian, August 1918, s. 3.

Lewis, James A. “Between the U.S. and China: The Dynamics of Military Space”, 2007: 2, ss. 6-7, [https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/Lewis\\_gb.pdf](https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/Lewis_gb.pdf) , (Erişim Tarihi: 15.03.2021).

Li, Cheng. “Assessing U.S.-China Relations Under the Obama Administration”, *China-US Focus* 2016, <https://www.chinausfocus.com/foreign-policy/assessing-u-s-china-relations-under-the-obama-administration/> , (Erişim Tarihi: 17.02.2021).

Lieberthal, Kenneth G. “The American Pivot to Asia”, <https://www.brookings.edu/articles/the-american-pivot-to-asia/> , (Erişim Tarihi: 06.02.2021).

Lieberthal, Kenneth., Singer, Peter W. “Cybersecurity and U.S.-China Relations”, *John L. Thornton China Center*, Feb 2012, The Brooking Institution, s. 5.

Liping, Xia. “Nuclear Non-Proliferation From A Chinese Perspective”, FES Briefing Paper 8, August 2008, s. 2.

Lumen Learning, Boundless US History, “Obama’s Second Term”, <https://courses.lumenlearning.com/boundless-ushistory/chapter/obamas-second-term/> , (Erişim Tarihi: 26.02.2021).

Luo, Yan - Sacks, Samm - Wilson, Naomi - Coplin, Abigail. “Mapping U.S.-China Technology Decoupling”, 27.08.2020, <https://www.newamerica.org/cybersecurity-initiative/digichina/blog/mapping-uschina-technology-decoupling/> , (Erişim Tarihi: 15.03.2021).

Lyman, John. “Obama’s Multilateralism”, 27.03.2011, <https://intpolicydigest.org/obama-s-multilateralism/> , (Erişim Tarihi: 21.02.2021).

MacCormick, James M. “The Obama Presidency: A Foreign Policy of Change?”, *Political Science*, 2011, s. 235, [https://lib.dr.iastate.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1018&context=pols\\_pubs](https://lib.dr.iastate.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1018&context=pols_pubs) , (Erişim Tarihi: 05.03.2021).

Macdonald, Alex. Middle East Eye, “Barack Obama’s Legacy in the Middle East: Six Things We Learned From ‘A Promise Land’”, <https://www.middleeasteye.net/news/barack-obama-promised-land-middle-east-we-learned> , (Erişim Tarihi: 06.02.2021).

Manyin, Mark E - Daggett, Stephen - Dolven, Ben - Lawrence, Susan W - Martin, Michael F - O’Rourke, Ronald - Vaughn, Bruce. “Pivot to Pasific? The Obama Administration’s “Rebalancing” Toward Asia”, *Congressional Research Service*, 28.03.2012, s. 7.

Manyin, Mark E - Kerr, Paul K. “United States Lifts Remaining Restrictions on Arms Sales to Vietnam”, 23 Mayıs 2016, Federation of American Scientists, <https://fas.org/sgp/crs/row/IN10489.pdf> , (Erişim Tarihi:01.03.2021).

Mcbride, James - Chatzky, Andrew - Siripurapu, Anshu. Council on Foreign Relations, “What’s Next for the Trans-Pasific Partnership (TPP)?”, 01.02.2021, <https://www.cfr.org/background/what-trans-pacific-partnership-tpp> , (Erişim Tarihi: 28.02.2021).

McCoy, Alfred. “Grandmaster of the Great Game: Obama’s Geopolitical Strategy for Containing China”, *Energy Post EU*, 13.10.2015, <https://energypost.eu/grandmaster-great-game-obamas-geopolitical-strategy-containing-china/> , (Erişim Tarihi: 08.03.2021).

Mcdevitt, Michael. “The South China Sea: Assessing U.S. Policy and Options for the Future”, *A CNA Occasional Paper*, Nov 2014, s. iv, [https://www.cna.org/cna\\_files/pdf/iop-2014-u-009109.pdf](https://www.cna.org/cna_files/pdf/iop-2014-u-009109.pdf) , (Erişim Tarihi: 14.03.2021).

McLaughlin, Madeline. “U.S. Strategy in the South China Sea”, *American Security Project*, 2020, s. 2, <https://www.jstor.org/stable/resrep26608> , (Erişim Tarihi: 14.03.2021).

Mearsheimer, John J. <https://www.mearsheimer.com/> , (Erişim Tarihi: 07.03.2021).

Metzger, Gregory. “Is Obama an Isolationist?”, 29.07.2011, <https://www.commonwealmagazine.org/obama-isolationist> , (Erişim Tarihi: 21.02.2021).

Ministry of Foreign Affairs of the People’s Republic of China, [https://www.fmprc.gov.cn/mfa\\_eng/ziliao\\_665539/3602\\_665543/3604\\_665547/t18059.shtml](https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/ziliao_665539/3602_665543/3604_665547/t18059.shtml) , (Erişim Tarihi: 08.03.2021).

Morgan-Owen, David. “It Was Grand, But Was it Strategy? Revisiting the Origins Story of Grand Strategy”, 4.05.2020, <https://thestrategybridge.org/the-bridge/2020/5/4/it-was-grand-but-was-it-strategy-revisiting-the-origins-story-of-grand-strategy> , (Erişim Tarihi: 03.11.2020).

Morgenthau, Hans J. *Politics Among Nations*, The Struggle For Power and Peace, Fifth Edition, Alfred A. Knopf, New York, 1978, ss. 1-2, <https://homepage.univie.ac.at/vedran.dzihic/morgenthau.pdf> , (Erişim Tarihi: 06.03.2021).

Mufson, Steven - Warrick, Joby. “Obama Urges World Action on Climate Change: No Nation ‘immune’ to Global Warming”, 30.11.2015,

[https://www.washingtonpost.com/business/economy/obama-urges-world-action-on-climate-change-hour-is-almost-upon-us/2015/11/30/2765bac4-975c-11e5-8917-653b65c809eb\\_story.html](https://www.washingtonpost.com/business/economy/obama-urges-world-action-on-climate-change-hour-is-almost-upon-us/2015/11/30/2765bac4-975c-11e5-8917-653b65c809eb_story.html) , (Erişim Tarihi: 21.02.2021).

Mulualem, Melaku. “Ethiopia America is Coming to Africa – a Comparison With China”, 26.04.2014, <https://allafrica.com/stories/201404280729.html> , (Erişim Tarihi: 08.03.2021).

National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism, “Country-level Correlates of Terrorism in the U.S., 1990 to 2010”, University of Maryland, March 2013, s. 21.

National Security Strategy, February 2015, The White House, Washington, [https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/docs/2015\\_national\\_security\\_strategy\\_2.pdf](https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy_2.pdf) , (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

National Security Strategy, May 2010, [https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/rss\\_viewer/national\\_security\\_strategy.pdf](https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf) , (Erişim Tarihi: 21.02.2021).

National Strategy for Counterterrorism, June 2011, The White House Washington, [https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/counterterrorism\\_strategy.pdf](https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/counterterrorism_strategy.pdf) , (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

Nelson, Michael. “Barack Obama: Campaigns and Elections”, <https://millercenter.org/president/obama/campaigns-and-elections> , (Erişim Tarihi: 26.02.2021).

New Zealand Foreign Affairs & Trade, “Trans-Pacific Partnership”, <https://www.tpp.mfat.govt.nz/> , (Erişim Tarihi: 28.02.2021).

Nguyen, Cuong T. “What the End of the U.S. Arms Embargo Means for Vietnam”, 09.08.2016, <https://www.eastasiaforum.org/2016/08/09/what-the-end-of-the-us-arms-embargo-means-for-vietnam/> , (Erişim Tarihi:01.03.2021).

Norton, Simon. “China’s Grand Strategy”, *China Studies Center*, The University of Sydney, 2015, s. 5.

NPT: Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons, United Nations Office for Disarmament Affairs, <https://www.un.org/disarmament/wmd/nuclear/npt/> , (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

Nye, Joseph. “For the US and China, Interdependence is a Double-Edged Sword”, Feb. 4 2020, <https://www.ft.com/content/b3f5e946-4441-11ea-9a2a-98980971c1ff> , (Erişim Tarihi: 17.02.2021).

Nyrén, Par. “China’s Liberal Hawk: Yan Xuetong’s Vision for Chinese Benevolent Dominance”, 28.06.2019, <https://thediplomat.com/2019/06/chinas-liberal-hawk-yan-xuetongs-vision-for-chinese-benevolent-dominance/> , (Erişim Tarihi: 23.03.2021).

O’Sullivan, Megan L. “Topic A: Obama’s Afghanistan Strategy”, The Washington Post, 29.03.2019, <https://www.belfercenter.org/publication/topic-obamas-afghanistan-strategy> , (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

Obama Foundation, <https://www.obama.org/our-story/> , (Erişim Tarihi: 06.02.2021).

Obama Foundation, <https://www.obama.org/our-story/> , (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

Office of Energy Efficiency & Renewable Energy, CERC, <https://www.energy.gov/eere/buildings/downloads/us-china-clean-energy-research-center-cerc> , (Erişim Tarihi: 25.02.2021).

Office of Legacy Management, <https://www.energy.gov/lm/doe-history/manhattan-project-background-information-and-preservation-work> , (Erişim Tarihi: 01.02.2021).

Office of the United States Trade Representative, “Transatlantic Trade and Investment Partnership (T-TIP)”, <https://ustr.gov/ttip> , (Erişim Tarihi: 27.02.2021).

Office of United States Trade Representative, <https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/fact-sheets/2015/january/fact-sheet-obama-administration%E2%80%99s> , (Erişim Tarihi: 17.02.2021).

Örmeci, Ozan. “Trans-Pasifik Ortaklığı Antlaşması”, Uluslararası Politika Akademisi, 09.10.2015, <http://politikaakademisi.org/2015/10/09/trans-pasifik-ortakligi-anlasmasi/> , (Erişim Tarihi: 28.02.2021).

Özay, Mehmet. “Obama ve Dalai Lama Görüşmesinin Hatırlattıkları”, Anadolu Ajansı, 20.06.2016, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/obama-ve-dalai-lama-gorusmesinin-hatirlattiklari/594606> , (Erişim tarihi: 13.03.2021).

Özçer, Akın. “Obama: Umudun Cesareti’nden Hayal Kırıklıklarına”, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/obama-umudun-cesareti-nden-hayal-kirikliklarina/718726> , (Erişim Tarihi: 21.02.2021).

Özel, Soli. “The Fall of American Primacy”, Discussion Between Soli Özel and Stephen Walt, *Institut Montaigne*, 12.06.2019, <https://www.institutmontaigne.org/en/blog/fall-american-primacy> , (Erişim Tarihi: 07.03.2021).

Pan, Guang. “China’s Success in the Middle East”, *Middle East Quarterly*, 1997, <https://www.meforum.org/373/chinas-success-in-the-middle-east> , (Erişim Tarihi: 09.03.2021).

Parsons, Christi - Hennigan, W. J. “Obama Says Troop Levels in Afghanistan won’t be Cute as He Was Pledged”, 06.07.2016, <https://www.latimes.com/nation/la-fg-obama-afghanistan-troops-20160706-snap-story.html> , (Erişim Tarihi: 26.02.2021).

Patman, Robert G. “The Obama Doctrine and the Syrian Crisis, 2011-2015”, [https://www.researchgate.net/publication/291972986\\_The\\_Obama\\_Doctrine\\_and\\_the\\_Syrian\\_Crisis\\_2011-2015](https://www.researchgate.net/publication/291972986_The_Obama_Doctrine_and_the_Syrian_Crisis_2011-2015) , (Erişim Tarihi: 06.02.2021).

Paul, Heike. *The Myths That Made America: An Introduction to American Studies*, Chapter I Christopher Columbus and the Myth of ‘Discovery’, Transcript Verlag, American Culture Studies, 2014.

Pengelly, Martin. “NSA Targeted Chinese Telecoms Giant Huawei Report”, 22.03.2014, <https://www.theguardian.com/world/2014/mar/22/nsa-huawei-china-telecoms-times-spiegel> , (Erişim Tarihi: 10.03.2021).

Petri, Peter A. “United States-China Technological Rivalry”, 22.08.2013, s.13, [https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract\\_id=3441035](https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3441035) , (Erişim Tarihi: 15.03.2021).

Pletcher, Kenneth. Join Institute, Çin Hükümet Programı, “Tek Çocuk Politikası”, <https://tr.jodoinstitute.com/17-one-child-policy> , (Erişim Tarihi: 31.01.2021).

Politico Stuff, “President Obama on Inequality (Transcript), 12.04.2013, <https://www.politico.com/story/2013/12/obama-income-inequality-100662> , (Erişim Tarihi: 21.02.2021).

Prasad, Esward. “The Effect of the Crisis on the U.S.-China Economic Relationship”, 17.02.2009, <https://www.brookings.edu/testimonies/the-effect-of-the-crisis-on-the-u-s-china-economic-relationship/> , (Erişim Tarihi: 23.02.2021).

Price, Ned. “PRC Military Pressure Against Taiwan Threatens Regional Peace and Stability”, 23.01.2021, <https://www.state.gov/prc-military-pressure-against-taiwan-threatens-regional-peace-and-stability/> , (Erişim Tarihi: 12.03.2021).

Qishan, Wang - Jihua, Ling - Huning, Wang., Bingguo, Dai. “Hu Jintao Meets with US President Obama”, *Ministry of Foreign Affairs the People’s Republic of China*, 20.06.2012,

[https://www.fmprc.gov.cn/mfa\\_eng/topics\\_665678/phjtdsg20\\_665710/t945206.shtml](https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/topics_665678/phjtdsg20_665710/t945206.shtml) , (Erişim Tarihi: 23.02.2021).

Quadrennial Defense Review Report, 01.02.2010, s. v, <https://archive.defense.gov/qdr/QDR%20as%20of%2029JAN10%201600.pdf> , (Erişim Tarihi: 12.03.2021).

Rayman, Noah. “Obama Promotes Cooperation and Soft Power in Post-Speech Interview”, 29.05.2014, <https://time.com/135645/obama-cooperation-soft-power/> , (Erişim Tarihi: 23.02.2021).

Regional Comprehensive Economic Partnership, <https://rcepsec.org/> , (Erişim Tarihi: 28.02.2021).

Remarks by President Obama and President Xi of the People’s Republic of China in Joint Press Conference, The White House, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/09/25/remarks-president-obama-and-president-xi-peoples-republic-china-joint> , (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

Republic of Turkey to the UN Office at Gene <http://cenevrefisi.dt.mfa.gov.tr/Mission/ShowInfoNote/353781> , (Erişim Tarihi: 01.02.2021).

Rich, Robert. *Federal Reserve History*, “The Great Recession”, <https://www.federalreservehistory.org/essays/great-recession-of-200709> , (Erişim Tarihi: 23.02.2021).

Rinehart, Ian E - Elias, Bart. “China’s Air Defense Identification Zone (ADIZ)”, *Congressional Research Service*, 30.01.2015, <https://fas.org/sgp/crs/row/R43894.pdf> , s. 5.

Rodrigues, Jason. “The Obama Years: Timeline of a Presidency”, 03.01.2017, <https://www.theguardian.com/us-news/2017/jan/03/the-obama-years-timeline-of-a-presidency> , (Erişim Tarihi: 23.02.2021).

Rudolf, Peter. “The Sino-American World Conflict”, *Stiftung Wissenschaft und Politik*, 2020, Paper 3, s. 27, [https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/research\\_papers/2020RP03\\_rdf\\_Web.pdf](https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/research_papers/2020RP03_rdf_Web.pdf) , (Erişim Tarihi: 23.03.2021).

Sachs, Jeffrey D. “Amerika Küba’ya Geri Dönüyor”, Ekonomik Forum, ss. 104-105, [http://haber.tobb.org.tr/ekonomikforum/2016/261/104\\_105.pdf](http://haber.tobb.org.tr/ekonomikforum/2016/261/104_105.pdf) , (Erişim Tarihi:01.03.2021).

Sağlam, Mhdan. “ABD’nin Enerjisi: Obama’dan Biden’a Ne Kaldı?”, <https://www.gazeteduvar.com.tr/abdnin-enerjisi-obamadan-bidena-ne-kaldi-makale-1506741> , (Erişim Tarihi: 23.02.2021).

Sander, Oral. “Türkiye’nin Batı Bağlantısı I, ABD ve Türkiye”, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/36706> , (Erişim Tarihi: 01.03.2021).

Saracoğlu, şirin. “Çin Halk Cumhuriyeti’nde 1978 Sonrası Reformlar ve Piyasa Ekonomisi’ne Geçiş”, ODTÜ İktisat, *TEPAV*, Çin Gerçeğini şimdi Anlamak, 24.02.2017, s. 6.

Schouten, Peer. “Robert Cox on World Orders, Historical Change, and the Purpose of Theory in International Relations”, *Theory Talks*, 12.03.2020, s. 1.

Science and Technology Policy Priorities and Opportunities in the Obama Administration,

<https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/microsites/ostp/holdren-uofm-presentation.pdf> , 23.03.2010, School of Natural Resources and Environment 9th Annual Peter M. Wege Lecture on Sustainability, University of Michigan, (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

Scobell, Andrew - Burke, Edmund J – Cooper, III Cortez A - Lilly, Sale - Ohlandt, Chad J. R., Warner - Eric Williams, J.D. *China’s Grand Strategy*. California: RAND Corporation, 2020.

Scott, Brendan. “Why Taiwan Is the Biggest Risk for U.S.-China Clash”, 28.01.2021, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-01-27/why-taiwan-is-the-biggest-risk-for-a-u-s-china-clash-quicktake> , (Erişim Tarihi: 12.03.2021).

Shah, Naureen. “Counting Deaths from Drone Strikes”, *Colombia Law School*, (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

Shaub, Diana. “Machiavelli’s Realism”, 01.09.1998, *The National Interest*, <https://nationalinterest.org/article/machiavellis-realism-604> , (Erişim Tarihi: 05.03.2021).

Shichor, Yitzhak. “Iran After the Sanctions: the Marginalization of China”, *Observatoire China* 2015/2016, s. 4, [https://www.researchgate.net/publication/304626756\\_Iran\\_after\\_the\\_Sanctions\\_the\\_Marginalization\\_of\\_China](https://www.researchgate.net/publication/304626756_Iran_after_the_Sanctions_the_Marginalization_of_China) , (Erişim Tarihi: 09.03.2021).

Sigur Center for Asian Studies, “How Lifting U.S. Arms Embargo on Vietnam Matters”, The George Washington University, Policy Brief July 2016, s. 1.

Singh, Swaran - Yamamoto, Lilian. “Spectre of China’s Artificial Islands”, 2015, s. 1, [https://www.researchgate.net/publication/281638022\\_Spectre\\_of\\_China's\\_artificial\\_islands](https://www.researchgate.net/publication/281638022_Spectre_of_China's_artificial_islands) , (Erişim Tarihi: 14.03.2021).

Sink, Justin. “Obama on Cuba: Isolation Failed”, <https://thehill.com/homenews/administration/227427-obama-on-cuba-isolation-hasnt-worked> , (Erişim Tarihi:01.03.2021).

Slack, Megan. “President Obama Discusses U.S. Counterterrorism Strategy”, <https://obamawhitehouse.archives.gov/blog/2013/05/23/president-obama-discusses-us-counterterrorism-strategy> , (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

Smith, Marcia S. “China’s Space Program: An Overview”, *CRS Report for Congress*, 18.10.2005, s. 5, <https://fas.org/sgp/crs/space/RS21641.pdf> , (Erişim Tarihi: 15.03.2021).

Snyder, Richard C - Bruck, H. W - Sapin, Burton. “Decision-Making and Decision-Makers”, 19. *The Decision-Making Approach to the Study of International Politics*, University of Buffalo, <https://www.acsu.buffalo.edu/~fczagare/PSC%20346/SnyderBruckSapin.PDF> , ss. 200-206, (Erişim Tarihi: 21.02.2021).

Somanader, Tanya. “President Obama’s National Security Strategy in 2015: Strong and Sustainable American Leadership”, <https://obamawhitehouse.archives.gov/blog/2015/02/06/president-obamas-national-security-strategy-2015-strong-and-sustainable-american-lea> , (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

South China Morning Post, “Tiananmen Square”, <https://www.scmp.com/news/china/series/3099997/tiananmen-square> , (Erişim Tarihi: 31.01.2021).

South China Morning Post, US-China Relations, <https://www.scmp.com/economy/china-economy/article/3110249/barack-obama-i-could-not-have-trade-war-china-due-global> , (Erişim Tarihi: 02.02.2020).

Spade, Jayson. “China’s Syber Power and America’s National Security”, *Strategy Research Project*, 2011, s. 33, [https://www.researchgate.net/publication/277861840\\_China's\\_Cyber\\_Power\\_and\\_America's\\_National\\_Security](https://www.researchgate.net/publication/277861840_China's_Cyber_Power_and_America's_National_Security) , (Erişim Tarihi: 11.03.2021).

Statement by the President on ISIL, The White House, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/09/10/statement-president-isil-1> , (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

Steingart, Von Gabor - Wagner, Wieland. “Global Crisis Makes US More Dependent on China than Ever”, Spiegel International, 11.11.2019, <https://www.spiegel.de/international/world/reluctant-partners-global-crisis-makes-us-more-dependent-on-china-than-ever-a-660432.html> , (Erişim Tarihi: 23.02.2021).

Swaine, Michael D - Tellis, Ashley J. “Interpreting China’s Grand Strategy”, RAND Corporation, 2000, [https://www.rand.org/pubs/research\\_briefs/RB61.html](https://www.rand.org/pubs/research_briefs/RB61.html) , (Erişim Tarihi: 10.03.2021).

T.C. Tahran Büyükelçiliği, Ticaret Müşavirliği, “ABD’nin İşan’a Yönelik Tek Taraflı Yaptırımları”, 16.01.2019, <https://ticaret.gov.tr/data/5b8a43345c7495406a2270a6/yaptirimlar%20notu.pdf> , (Erişim Tarihi: 28.02.2021).

Tamzok, Nejat. “Dünyada ve Türkiye’de Kömür 2019”, s. 220, <https://www.mmo.org.tr/sites/default/files/TEG-2020->

[8.1\\_D%C3%BCnyada%20ve%20T%C3%BCrkiyede%20K%C3%B6m%C3%BCr%20%282019%29%20Nejat%20Tamzok.pdf](#) , (Erişim Tarihi: 25.02.2021).

Tao, Zhang. “I. National Security Situation”, *Ministry of National Defense The People’s Republic of China*, [http://eng.mod.gov.cn/Database/WhitePapers/2015-05/26/content\\_4586688.htm](http://eng.mod.gov.cn/Database/WhitePapers/2015-05/26/content_4586688.htm) , (Erişim Tarihi: 15.03.2021).

TED Global 2010, “Joseph Nye ile Küresel Güç Değişimleri Üzerine”, [https://www.ted.com/talks/joseph\\_nye\\_global\\_power\\_shifts?language=tr#t-937266](https://www.ted.com/talks/joseph_nye_global_power_shifts?language=tr#t-937266) , (Erişim Tarihi: 17.02.2021).

Tehran Times, “Obama: World to Question U.S. Reliability Regarding Iran Deal”, 24.11.2020, <https://www.tehrantimes.com/news/455027/Obama-World-to-question-U-S-reliability-regarding-Iran-deal> , (Erişim Tarihi: 28.02.2021).

Telci, İsmail Numan. “Ağırlaştırılmış Ekonomik Yaptırımlar: Trump İnan’dan Ne İstiyor?”, SETA, 2018, S. 208, s. 1.

Tellis, Ashley J - Szalwinski, Alison - Wills, Michael. “U.S.-China Competition For Global Influence”, *Strategic Asia 2020*, ss. 10-11, [https://carnegieendowment.org/files/SA\\_20\\_Tellis.pdf](https://carnegieendowment.org/files/SA_20_Tellis.pdf) , (Erişim Tarihi: 10.03.2021).

The Atlantic, “Obama’s 2013 State of the Union Speech: Full Text”, <https://www.theatlantic.com/politics/archive/2013/02/obamas-2013-state-of-the-union-speech-full-text/273089/> , (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

The Economist, “America Lifts Its Arms Embargo on Vietnam”, 23.05.2016, <https://www.economist.com/asia/2016/05/23/america-lifts-its-arms-embargo-on-vietnam> , (Erişim Tarihi:01.03.2021).

The Guardian, <https://www.theguardian.com/environment/2021/jan/11/chinese-nuclear-firm-is-told-it-must-resolve-bradwell-safety-issues> , (Erişim Tarihi: 01.02.2021).

The New York Times, “President Obama’s Full Speech in Cuba”, <https://www.nytimes.com/video/us/politics/100000004286903/president-obamas-full-speech-in-cuba.html> , (Erişim Tarihi:01.03.2021).

The New York Times, President Map, <https://www.nytimes.com/elections/2012/results/president.html?mtrref=www.google.co>



The White House, “Remarks by President Obama in Meeting on the Trans-Pacific Partnership”, 18.11.2015, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/11/18/remarks-president-obama-meeting-trans-pacific-partnership> , (Erişim Tarihi: 28.02.2021).

The White House, “Remarks by President Obama to the People of Cuba”, 22.03.2016, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2016/03/22/remarks-president-obama-people-cuba> , (Erişim Tarihi:01.03.2021).

The White House, “The Trans-Pacific Partnership”, <https://obamawhitehouse.archives.gov/issues/economy/trade> , (Erişim Tarihi: 28.02.2021).

The White House, “U.S. Fact Sheet for President Obama’s Bilateral Meeting with President Xi Jinping”, 03.09.2016, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2016/09/03/us-fact-sheet-president-obamas-bilateral-meeting-president-xi-jinping> , (Erişim Tarihi: 15.03.2021).

The White House, “U.S.-China Joint Announcement on Climate Change and Clean Energy Cooperation”, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/11/11/fact-sheet-us-china-joint-announcement-climate-change-and-clean-energy-c> , (Erişim Tarihi: 25.02.2021).

The White House, “U.S.-China Joint Announcement on Climate Change”, 11.11.2014, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/11/11/us-china-joint-announcement-climate-change> , (Erişim Tarihi: 27.02.2021).

The White House, “U.S.-China Joint Statement”, 19.01.2011, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2011/01/19/us-china-joint-statement> , (Erişim Tarihi: 23.02.2021).

The White House, Fact Sheet: Afghanistan 12.02.2013, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2013/02/12/fact-sheet-afghanistan> , (Erişim Tarihi: 26.02.2021).

The White House, [https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/microsites/ostp/research\\_infrastructure\\_fy14.pdf](https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/microsites/ostp/research_infrastructure_fy14.pdf) , (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

The White House, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2012/05/01/fact-sheet-us-afghanistan-strategic-partnership-agreement> , (Erişim Tarihi: 06.02.2021).

The White House, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/03/24/us-afghanistan-joint-statement> , (Erişim Tarihi: 26.02.2021).

The White House, The President’s May 23 Speech on Counterterrorism, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2013/05/23/fact-sheet-president-s-may-23-speech-counterterrorism> , (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

The World Bank, “China 2030 Building a Modern, Harmonious, and Creative Society”, <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/12925/9780821395455.pdf?sequence=5&isAllowed=y> , ss. xii-xiv, (Erişim Tarihi: 27.02.2021).

Thornton, Susan A. “Is American Diplomacy with China Dead?”, *American Foreign Service Association*, <https://www.afsa.org/american-diplomacy-china-dead> , Erişim Tarihi: 15.03.2021).

Tibet, China and the World, “The Dalai Lama”, Narthang Publications, 1989, New Delhi, <https://tibet.net/wp-content/uploads/2015/04/TIBET-CHINA-AND-THE-WORLD-1989.pdf> , (Erişim tarihi: 13.03.2021).

Toprak, Nuri Gökhan. “Ambargodan Ablukaya Doğru: Dış Politikada İktisadi Araçların Kullanımı Bağlamında Amerika Birleşik Devletleri’nin İran’a Yönelik İktisadi Yaptırımları Üzerine Bir Değerlendirme”, *International Conference on Eurasian Economies 2019*, s. 150.

Ts’ai, Yu-Tai. *Global Perspectives on US Foreign Policy* , “A Rising China and Obama’s Foreign Policy: New Security Dilemma”, Palgrave Macmillan, New York, 2013, s. 29.

Tsai, Sabrina. “Obama’s Second Term in the Asia Pasific Region”, *Project 2049 Institute*, September 2013, s. iv, <https://project2049.net/wp-content/uploads/2018/06/Tsai-Obama-Second-Term-in-Asia-Pacific-Region.pdf> , (Erişim Tarihi: 14.03.2021).

Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı, “G-20 Ülkeleri”, <http://www.mfa.gov.tr/g-20-ulkeleri.tr.mfa> , Hakan Akbulut, *Uluslararası Sorunlar Dergisi*, S. 3 , (Erişim Tarihi: 23.02.2021).

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, “Rezerv Yönetimi”, <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Temel+Faaliyetler/Rezerv+Yonetimi> , (Erişim Tarihi: 22.03.2021).

Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, “Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık”, 17.11.2020, <https://ticaret.gov.tr/blog/ulkelerden-ticari-haberler/malezya/bolgesel-kapsamli-ekonomik-ortaklik-rcep-anlasmasi-imzalandi> , (Erişim Tarihi: 28.02.2021).

Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, “G-20”, 21.12.2018, <https://ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/cok-terafli-ve-bolgesel-iliskiler/cok-terafli-iliskiler/g20> , (Erişim Tarihi: 23.02.2021).

U.S. Congress, “Iran and Libya Sanctions Act of 1996”, <https://www.iranwatch.org/sites/default/files/us-congress-ilsa-pl104172-080596.pdf> , (Erişim Tarihi: 28.02.2021).

U.S. Department of State Diplomacy in Action, <https://2009-2017.state.gov/s/d/former/steinberg/index.htm> , (Erişim Tarihi: 07.02.2021).

U.S. Energy Information Administration, <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=16271> , (Erişim Tarihi: 02.02.2020).

U.S. History Primary Source Timeline, “The Post War United States, 1945 to 1968”, Library of Congress, <https://www.loc.gov/classroom-materials/united-states-history-primary-source-timeline/post-war-united-states-1945-1968/overview/> , (Erişim Tarihi: 27.01.2021).

U.S. News, <https://www.usnews.com/news/best-countries/power-rankings> , (Erişim Tarihi: 22.03.2021).

U.S.-China Economic and Security Review Commission, “U.S.-China Trade and Economic Relations”, [https://www.uscc.gov/sites/default/files/Annual\\_Report/Chapters/Chapter%201%20U.S.-China%20Economic%20and%20Trade%20Relations.pdf](https://www.uscc.gov/sites/default/files/Annual_Report/Chapters/Chapter%201%20U.S.-China%20Economic%20and%20Trade%20Relations.pdf) , (Erişim Tarihi: 25.02.2021), s. 205.

United Against Nuclear Iran, “Geneva Interim Agreement Analysis: Five Months”, 25.06.2014, <https://www.unitedagainstnucleariran.com/news/geneva-interim-agreement-analysis-five-months> , (Erişim Tarihi: 28.02.2021).

United Nations Climate Change, “US-China Joint Statement on Climate Change”, <https://unfccc.int/news/us-china-joint-statement-on-climate-change> , (Erişim Tarihi: 27.02.2021).

United Nations, Comprehensive Nuclear-Test-Ban-Treaty, <https://www.un.org/disarmament/wmd/nuclear/ctbt/> , (Erişim Tarihi: 01.02.2021).

United States-China Economic and Security Review Commission, China-Iran: A Limited Partnership, April 2013, <https://www.uscc.gov/sites/default/files/Research/China-Iran--A%20Limited%20Partnership.pdf> , s. 9, (Erişim Tarihi: 28.02.2021).

Usborne, David. “Barack Obama’s Foreign Policy Legacy, and His Nobel Peace Prize, are Looking More Questionable Than Ever”, Independent, 17.04.2017, <https://www.independent.co.uk/voices/barack-obama-peace-prize-syria-chemical-weapons-bashar-al-assad-jimmy-carter-legacy-a7684661.html> , (Erişim Tarihi: 21.02.2021).

UVA Miller Center, Gary L. Gregg II, “George W. Bush: Foreign Affairs”, <https://millercenter.org/president/gwbush/foreign-affairs> , (Erişim Tarihi: 02.02.2020).

Ünay, Sadık. *Anadolu Ajansı*, “RCEP ve Sonrası: Asya-Pasifik’te Bölgesel Entegrasyon ABD’siz İlerlerken”, 28.12.2020, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/rcep-ve-sonrasi-asya-pasifik-te-bolgesel-entegrasyon-abd-siz-ilerlerken/2090782> , (Erişim Tarihi: 28.02.2021).

Valori, Giancarlo Elia. “Cyber War Between United States and China”, 23.05.2020, <https://moderndiplomacy.eu/2020/05/23/cyberwar-between-the-united-states-and-china/> , (11.03.2021).

Viiilup, Elina. “Obama’s Second Term in Office: Europe, the Indispensable Ally”, *Opinion Europa*, November 2012, 168, ss. 1-2.

Vincent, Danny. “Kripto Para: Bir Gün Tüm Dünya Çin’in Dijital Para Birimini Kullanacak”, 29.12.2020, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-54325339> , (Erişim Tarihi: 30.03.2021).

Walt, Stephen M. “China and the United States Are in a Race to Lose Power”, 17.08.2020, <https://www.belfercenter.org/publication/china-and-united-states-are-race-lose-power> , (Erişim Tarihi: 07.03.2021).

Walton, Timothy. “From the Ancient World to Modern Times Part II”, 2012, <https://www.cambridge.org/core/books/challenges-in-intelligence-analysis/sun-tzu/6ACBF38554F542303AF01CED47037CEF#fndtn-information> (Erişim Tarihi: 01.11.2020).

Waltz, Kenneth N. *Uluslararası Politika Teorisi*, Phoenix Yayınları, 1978, s. 8, <https://www.siyasalkitap.com/u/siyasalkitap/docs/u/uluslararasi-politika-teorisi-site-pdf-1567588801.pdf> , (Erişim Tarihi: 06.03.2021).

Welch, David A. World War I, In Justice and the Genesis of War, *Cambridge Studies in International Relations*, Cambridge University Press, s. 126.

White Paper, “China’s Peaceful Development”, The State Council The People’s Republic of China, [http://english.www.gov.cn/archive/white\\_paper/2014/09/09/content\\_281474986284646.htm](http://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2014/09/09/content_281474986284646.htm) , (Erişim Tarihi: 15.03.2021).

White Paper, “China’s Space Activities in 2011”, The State Council The People’s Republic of China, [http://english.www.gov.cn/archive/white\\_paper/2014/08/23/content\\_281474983043142.htm](http://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2014/08/23/content_281474983043142.htm) , (Erişim Tarihi: 15.03.2021).

Williams, Michael J. “Obama Nation?: U.S. Foreign Policy One Year On: The Right War?: Obama’s Afghanistan Strategy”, The London School of Economics and Political Science, 2010, s. 20, [http://eprints.lse.ac.uk/43583/1/Obama%20nation\\_the%20right%20war\(lsero\).pdf](http://eprints.lse.ac.uk/43583/1/Obama%20nation_the%20right%20war(lsero).pdf) , (Erişim Tarihi: 26.02.2021).

Wilson Center, “China’s Soft Power Campaign”, <https://www.wilsoncenter.org/chinas-soft-power-campaign> , (Erişim Tarihi: 23.02.2021).

Wilson, Jeff - Moriya, Tomoe. Selected Works of D.T. Suzuki, Volume: III: Comparative Religion, University of California Press, 2016, “Chapter 5: Confucius: A Study of His Character and History”, s. 37.

Wolverson, Roya - Alessi, Christopher. “Confronting U.S.-China Economic Imbalances”, *Council of Foreign Relations*, 02.11.2011, <https://www.cfr.org/backgrounder/confronting-us-china-economic-imbances> , (Erişim Tarihi: 23.02.2021).

World Nuclear Association, “China Nuclear Power”, <https://www.world-nuclear.org/information-library/country-profiles/countries-a-f/china-nuclear-power.aspx> , (Erişim Tarihi: 01.02.2021).

WYSU-FM, “Senator Obama on Religion”, Youngtown State University, <https://wysu.org/content/commentary/senator-obama-religion> , (Erişim Tarihi: 21.02.2021).

Xiao, Ren. “The Rise of a Liberal China”, *Journal of Global Policy and Governance*, (2) 2013, <https://link.springer.com/article/10.1007/s40320-013-0030-7> , (Erişim Tarihi: 05.03.2021).

Xinhua, “US Does not Support ‘Tibet Independence’: Kerry”, [http://www.chinadaily.com.cn/china/2016-06/19/content\\_25761592.htm](http://www.chinadaily.com.cn/china/2016-06/19/content_25761592.htm) , (Erişim tarihi: 13.03.2021).

Yalçın, Hasan Basri. *Ulusal Güvenlik Stratejisi ABD-İngiltere-Fransa-Rusya-Çin*, SETA, Ankara, 2017, s. 16.

Yang, Jian. “China’s Security Challenges: Priorities and Policy Implications”, s. 153, [http://www.nids.mod.go.jp/english/publication/joint\\_research/series5/pdf/5-10.pdf](http://www.nids.mod.go.jp/english/publication/joint_research/series5/pdf/5-10.pdf) , (Erişim Tarihi: 14.03.2021).

Yang, Yongzheng - Huang, Yiping. “How Important is APEC to China?”, *APEC and its Impact on the Chinese Economy 1998*, The Australian National University Canberra, ss. 90-91.

Yaşar, Nebahat Tanrıverdi. “Obama’nın Son Değerlendirmeleri Işığında Arap Baharı ve Yankıları”, Ortadoğu Araştırmaları Merkezi, <https://www.orsam.org.tr/tr/obama-nin-son-degerlendirmeleri-isiginda-arap-bahari-ve-yankilari/> , (Erişim Tarihi: 06.02.2021).

Yılmaz, Bahri. “Amerika-Çin Ekonomi Savaşı ve ABD-Transatlantik İlişkileri”, *İktisadi Kalkınma Vakfı* 237, s.3.

Yılmaz, Oğuzhan. “ Ana Hatlarıyla İkinci Dünya Savaşı”, [https://www.academia.edu/21568662/Ana\\_Hatlar%C4%B1yla\\_%C4%B0kinci\\_D%C3](https://www.academia.edu/21568662/Ana_Hatlar%C4%B1yla_%C4%B0kinci_D%C3)

[%BCnya\\_Sava%C5%9F%C4%B1\\_Ed\\_O%C4%9Fuzhan\\_Y%C4%B1lmaz](#) , 2010, ss. 14-15.

Yılmaz, Sait. “ABD’nin İran Oyunu”, 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, 22.02.2010, <https://21yyte.org/tr/merkezler/bolgesel-arastirma-merkezleri/amerika-arastirmalari-merkezi/abdinin-iran-oyunu> , (Erişim Tarihi: 28.02.2021).

Younglai, Rachele. “Obama Blocks Chinese Wind Farms in Oregon Over Security”, 29.09.2012, <https://www.reuters.com/article/us-usa-china-turbines-idUSBRE88R19220120929> , (Erişim Tarihi: 10.03.2021).

Zelizer, Julian E. “Political Revolution without a Political Transformation”, Princeton University Press, The Presidency of Barack Obama, s. 3, <http://assets.press.princeton.edu/chapters/s11266.pdf> , (Erişim Tarihi: 26.02.2021).

### **Tetkik Eserler**

Amerika Halk Mücadelelerinde Strateji ve Taktik”. İstanbul: Yordam Kitap, 2016.

Ana Britannica, C. 9, Ana Yayıncılık A.Ş, Encyclopedia Britannica, INC.

Arı, Tayyar. *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*, Bursa: Alfa Yayınları, 2017.

Atlı, Altay. *Küresel Kriz ve Yeni Ekonomik Düzen*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2013.

Atwood, Paul L. *War and Empire: The American Way of Life*. Pluto Press, 2010.

Bennett, J. G. *Yeni Çağ Toplumunun İhtiyaçları*, İstanbul: Ruh ve Madde Yayınları, 1997.

Browning, Christopher S. *International Security A Very Short Introduction*. Chapter 1, United Kingdom: Oxford University Press, 2013, ISBN: 978-0-19-966853-3.

Brzezinski, Zbigniew. *Büyük Satranç Tahtası*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 1997.

Bushkovitch, Paul. *The Cold War, A Concise of History of Russia in*. Cambridge Concise History: Cambridge University Press.

Caldicott, Helen. *Nükleer Enerji Çözüm Değil*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi, 2006.

Carr, Edward Hallett. *Yirmi Yıl Krizi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2020.

Clausewitz, Carl Von. *Savaş Üzerine*. Kitap 3, Bölüm 1, İstanbul: Eriş Yayınları, 2003.

- Dannreuther, Ronald. *International Security*, Cambridge UK: Polity Press, , 2013, ISBN: 13-978-0-7456-5376-1.
- Davidson, James West. *Kısa Amerika Birleşik Devletleri Tarihi*. İstanbul: Say Yayınları, 2018.
- Dedeoğlu, Beril. *Uluslararası Güvenlik ve Strateji*. İstanbul Yeniüzyıl Yayınları, 2008.
- Dillon, Michael. *Modernleşen Çin'in Tarihi*. İstanbul: İletişim Yayıncılık, 2016.
- Dunne, Tim., Kurki, Milja., Smith, Steve. *Uluslararası İlişkiler Teorileri Disiplin ve Çeşitlilik*, Ankara: Sakarya Üniversitesi Kültür Yayınları, 2016.
- Eberhard, Wolfram. *Çin Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2019.
- Engdahl, F. William. *Küresel Tam Hâkimiyet*, İstanbul: Bilim + Gönül Yayınları, 2009.
- Freedman, Lawrence. *Strategy A History*. New York: Oxford University Press, 2013.
- “\_\_\_\_\_”, *Strateji*. İstanbul: Alfa Yayınları, 2013.
- Friedman, George. *Amerika'nın Gizli Savaşı*, İstanbul: Pegasus Yayınları, 2014.
- Garver, John W. “China and the Iran Nuclear Negotiations”. *The Red Star and the Crescent; China and the Middle East*, James Reardon-Anderson, editor, Georgetown University Qatar: Oxford University Press, 2018.
- Giddens, Antohny. *The Consequences of Modernity*, U.K.: Polity Press, 1996.
- Gilpin, Robert. *War & Change in World Politics*. Cambridge University Press, 1980.
- Gray, Colin S. *Strategy for Chaos: Revolutions in Military Affairs and the Evidence of History*. London: Taylor & Francis e- Library, 2005. ISSN: 1473-6403.
- Haass, Richard N. *Yeni Amerika Dış Politika İçeride Başlar*, , İstanbul: Nefes Yayıncılık, 2014.
- Hang, Nguyen Thi Thuy. Review of “William C. Martel, Grand Strategy in Theory and Practice: The Need for an Effective American Foreign Policy”. New York: Cambridge University Press.
- Harris, Stuart. *Çin'in Dış Politikası*. İstanbul: Matbuat Yayın Grubu, 2014.
- Helleiner, Eric - Kirshner, Jonathan. *Yeni Çin Seddi*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2017.

- Hooker, R. D. *The Grand Strategy of the United States*, Washington D.C.: National Defense University Press, 2014.
- Howard, Michael. *Yüzüncü Yıldönümünde Birinci Dünya Savaşı*. Ankara: Dost Kitabevi, 2014.
- Hui, Wang. *Çin'in Yirminci Yüzyılı, Devrim, Geri Çekilme ve Eşitliğe Giden Yol*. İstanbul: Yordam Kitap, 2015.
- Jacobsen, Annie. *Pentagon'un Beyni*. İstanbul: Profil Kitap, 2018.
- Kasım, Kamer. *Türkiye'de Tayvan Çalışmaları-I*. Ankara: APAM, 2018.
- Keegan, John. *Savaş Sanatı Tarihi*. İstanbul: Say Yayınları, 2019.
- Kissinger, Henry A. *Dünya Düzeni*. İstanbul: Boyner Yayınları, 2016.
- “\_\_\_\_\_”, *Çin Düünden Bugüne Yeni Çin*. İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2015.
- Krause, K., Keith - Williams, Michael C. *Critical Security Studies: Concepts and Cases*, New York: Routledge, 2015.
- Kurashige, Lon. *Pasific America: Histories of Transocenic Crossings*, University of Hawaii Press, 2017.
- Laslie, Brian D. *The Air Force Way of War: U.S. Tactics and Training after Vietnam*, University Press of Kentucky, 2015.
- Layton, Peter *Grand Strategy*, 2018, ISBN: 0-6482793-0-3.
- Li, Minqi. *Çin ve 21. Yüzyıl Krizi*, İstanbul: Yazılama Yayınevi, 2017.
- Lüthi, Lorenz M. *Cold Wars, The United States and the Free World*: Cambridge University Press, 2020.
- Machiavelli, Niccolo. *Hükümdar (Prens)*. İstanbul: Maviçatı Yayınları, 2017.
- “\_\_\_\_\_”, *Prens*. İstanbul: Can Yayınları, 2012.
- Mann, Michael - Hall, John A. *Yirmibirinci Yüzyılda İktidar*, İstanbul: Açılım Kitap, 2014.
- Marchand, Stéphane. *Asimetrik Savaş Dünya Hakimiyeti Yolunda ABD-Çin*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları, 2011.
- Markey, Daniel S. *China's Western Horizon Beijing and the New Geopolitics of Eurasia*. United States of America: Oxford University Press, 2020.

- Martel, William C. *Grand Strategy in Theory and Practice The Need for an Effective American Foreign Policy*. New York: Cambridge University Press, 2015.
- Mayhew, David R. *The Imprint of Congress*, Yale University Press, 2017.
- Mazower, Mark. *Karanlık Kıta Avrupa'nın 20. Yüzyılı*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008.
- Mccullough, David. *1776 Amerikan Bağımsızlık Mücadelesi*. İstanbul: İnkılâp Yayınları, 2010.
- Meydan Larousse, Büyük Lugat ve Ansiklopedi, "Cam-Dam 4".
- Muesse, Mark W. *Four Wise Men: The Lives and Teachings of Confucius, The Buddha, Jesus, and Muhammad*, The Lutterworth Press, 2017, s. 8.
- Nevins, Allan - Commager, Henry Steele. *ABD Tarihi*. Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2015.
- Overholt, William H. *Asya, Amerika ve Jeopolitiğin Dönüşümü*. Ankara: Efil Yayınevi, 2011.
- Paker, Evren Balta. *Küresel Güvenlik Kompleksi Uluslararası Siyaset ve Güvenlik*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2012.
- Panitch, Leo - Albo, Greg - Chibber, Vivek. *Strateji Sorunu Social Register 2013*. İstanbul: Yordam Kitap, 2016.
- Parens, Raphael. "Military Strategy and Adaptation in Machiavelli and Frederick the Great", An Honors Thesis for the Department of Political Science, s. 1.
- Paret, Peter. *Makers of Modern Strategy from Machiavelli to the Nuclear Age*. New Jersey: Princeton University Press, 1986.
- Parker, Geoffrey. *Cambridge Savaş Tarihi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2014.
- Perkins, John. *Bir Ekonomik Tetikçinin İtirafı*. İstanbul: A.P.R.I.L Yayıncılık, 2005.
- Ross, Robert S - Feng, Zhu. "China's Rise Will Be Peaceful: How Unipolarity Matters", *China's Ascent*, Cornell University Press, 2008.
- Shambaugh, David. *Çin Küreselleşme Yolunda*. İstanbul: Yarı Yayınları, 2016.
- Shimko, Keith L. *International Relations Perspectives & Controversies*. Boston USA: Suzanne Jeans, 2010, ISBN-13: 978-0-495-79796-8.

- Stalin, J. V. *Strateji ve Taktik*. İstanbul: Kor Kitap, 2017.
- Stephens, Alan - Baker, Nicola. *Savaşı Anlamak 21. Yüzyıl İçin Strateji*. Ankara: Phoenix Yayınevi, 2009.
- Şengöz, Murat. *Uluslararası Güvenlik Yönetimi Felsefesi Aksiyolojik Paradigma*. Ankara: Astana Yayınları, 2019.
- Wallerstein, Immanuel. *Dünya-Sistemleri Analizi*. İstanbul: Bgst Yayınları, 2014.
- Waltz, Kenneth N - Quester, George H. *Uluslararası İlişkiler Kuramı ve Dünya Siyasal Sistemi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları: 510, 1982.
- Wang, Chaohua. *Tek Bir Çin Pek Çok Yol*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2016.
- Wells, Herbert Goerge. *Tüm Savaşları Bitirecek Savaş*. İstanbul: İthaki Yayınları, 2020.
- Williams, Paul D. *Security Studies: An Introduction 2nd Edition*, New York: Routledge, 2013.
- Yalvaç, Faruk. *Hegel'in Uluslararası İlişkiler Kuramı: Dünya Tini, Devlet ve Savaş*, Ankara: Phoenix Yayınları, 2008.
- Yihua, Jiang - Macfarquar, Roderick. *A Critical Introduction to Mao, Two Perspectives on Mao Zedong*, Cambridge University Press, 2010.

Zi, Sun (Sun Tzu). *Savaş Sanatı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2018.

### **Makaleler**

- “\_\_\_ \_\_\_”, “The Renaissance of Security Studies”, *International Studies Quarterly*, Vol. 35, No. 2 (Jun., 1991), s. 218.
- “\_\_\_ \_\_\_”, “Asya-Pasifik Çekirdek Üçlüsü: ABD-Japonya-Hindistan”, 21. Yüzyıl Dergisi, No. 72, (2014).
- “\_\_\_ \_\_\_”, “Çin’in Değişen Enerji Stratejisinin Dış Politikasına Etkileri (1990-2010)”, *Uluslararası İlişkiler*, Vol. 9, No. 3, (2012), s. 93.
- “\_\_\_ \_\_\_”, “Ekonomik Karşılıklı Bağımlılık Kapsamında AB-Çin İlişkileri”, *U.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 9, S. 2, 2016, s. 35.
- “\_\_\_ \_\_\_”, “National Interests and Threat Perceptions”, *IDS Monograph Series*, 2013, No. 17, s. 19.
- “\_\_\_ \_\_\_”, “NATO’nun Dönüşümü”, *Uluslararası İlişkiler*, Vol. 10, 2014, s. 13.

“\_\_\_ \_\_\_”, “Neorealism: Confusions and Criticisms”, *The Theory of International Relations, Journal of Politics & Society*, ss. 3-6.

“\_\_\_ \_\_\_”, “Realism and Restraint”, *Horizons*, No. 14, 2019, ss. 14-15.

“\_\_\_ \_\_\_”, “Soğuk Savaş Sonrası ABD Dış Politikası: Süreklilik ve Değişim Bağlamında ABD’nin Küreselleşme, İşbirliği ve Güvenlik Politikalarının Değerlendirilmesi”, *21. Yüzyılda Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 11, s. 441.

“\_\_\_ \_\_\_”, “Strateji ve Askeri Strateji”, *Güvenlik Yazıları Serisi*, No. 40, (2019), s. 1.

“\_\_\_ \_\_\_”, “The Gathering Storm: China’s Challenge to US Power in Asia”, *The Chinese Journal of International Politics*, Vol. 3, 2010, s. 396.

“\_\_\_ \_\_\_”, “The Origins of War in Neorealist Theory”, *The Journal of Interdisciplinary History*, 1988, Vol. 18, No. 4, ss. 616-618.

“\_\_\_ \_\_\_”, “The Progressive Power of Realism”, *The American Political Science Review*, Dec., 1997, Vol. 91, No. 4, s. 934.

“\_\_\_ \_\_\_”, “The Tragedy of Great Power Politics”. New York: W. W., Norton & Company, 2001.

“\_\_\_ \_\_\_”, “Uluslararası Politikanın Değişen Yapısı”, *Uluslararası İlişkiler*, C. 5, S. 17, ss. 6-14.

“\_\_\_ \_\_\_”, “Yirmibirinci Yüzyılda Savaşı Tartışmak: Clausewitz Yeniden”, *Uluslararası İlişkiler*, C. 8, Özel Sayı: Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramları Yeniden Düşünmek, 2011. s. 10.

“\_\_\_ \_\_\_”, *Structural Realism*, 31.07.06, IRT 5, s. 72.

Akman, Mehmet Sait. “Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı: Ortaya Çıkarıcı Etkiler, Kapsamı, Etkileri ve Güçlükleri”, *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*, C. XXVI, S. II, 2014, s. 30.

Al, Arzu - Kaya, Hayri. “Ticaret Savaşları Bağlamında Çin-ABD İlişkileri: Düzenin Sonu”, XI. IBANESS Kongreler Serisi – Tekirdağ, Mart 2019.

Alagöz, Emine Akçadağ. “Çin’in Enerji Güvenliğinin İran ile İlişkilerine Etkisi”, *The Turkish Yearbook of International Relations*, 2016, Vol. 47, ss. 69-70.

Algozaibi, Ghazi A. R. “The Theory of International Relations: Hans J. Morgenthao and His Critics”, *Background*, No. 8, Vol. 4, s. 227.

Alperen, Ümit. “Çin’in İran Nükleer Politikası: Ulusal Çıkar ve “Sorumlu Büyük Güç” Arasında Denge”, *İran Çalışmaları Dergisi*, 2019, C. 2, S. 1, s.11.

Andersen, Morten Skumsrud. “Balance of Power” in: *The Encyclopedia of Diplomacy*, John Wiley and Sans, 2018, ss. 7-8.

Anderson, Gary M - Tollison, Robert D. “Sir James Steuart as the Apotheosis of Mercantilism and His Relation to Adam Smith”, *Southern Economic Journal*, 1984, Vol. 51, No. 2, s. 467.

Apak, Sudi - Yılmaz, Güneş. “G-20 Ülkeleri ve Küreselleşme”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi* (2010), 46, s. 11.

Ataç, Kaan Kutlu. “Soğuk Savaş”, *Güvenlik Yazıları Serisi*, No. 35, 2019, s. 6.

Ataman, Muhittin - Gökcan, Özkan. “Bush Dönemi Amerikan Dış Politikası: Bir Aşırı-Yayılmacılık Denemesi”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, C. 7, S. 2, 2012, s. 225.

Aydın, Mustafa. “Uluslararası İlişkilerde Yaklaşım, Teori ve Analiz”, *Ankara Üniversitesi Siyaset Bilimleri Dergisi*, 51 (01), 1996, s. 72.

Bacon, Leanne M. J. “George F. Kennan’s Strategy of Containment: An Assessment of Kennan’s Coherence and Consistency”, The University of Birmingham, 2010, ss. 39-40.

Balcı, Ali. “Dış Politika’ Yeni Bir Kavramsallaştırma Bağlamında Egemenlik Mitinin Analizi”, *Uluslararası İlişkiler*, Vol. 7, No. 28, 2011, ss. 6-7.

Baldwin, David A. *Power and International Relations*, Princeton University Press, <https://www.jstor.org/stable/pdf/j.ctt1q1xsp6.4.pdf?refreqid=excelsior%3A1b103d1efd31975bbcca5d4ea70303ed> , (Erişim Tarihi: 17.02.2021).

Banai, Hussein. “Democratic Solidarity: Rethinking Democracy Promotion in the New Middle East”, *Security Dialogue*, Vol. 44, Issue 5-6, s. 414.

Başar, Halit. “Asya pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC)”, *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, Sayı: XXIV, <http://www.mfa.gov.tr/asya-pasifik-ekonomik-isbirligi-apec-.tr.mfa> , (Erişim Tarihi: 31.01.2021).

- Baum, Richard. "From "Strategic Partners" to "Strategic Competitors": George W. Bush and the Politics of U.S. China Policy", *Journal of East Asian Studies*, Cambridge University Press, 24.04.2016, (Erişim Tarihi: 02.02.2020).
- Baylis, John. "Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, C. 5, (2008), ss. 70-72.
- Baysal, Başar - Lüleci, Çağla., "Kopenhag Okulu ve Güvenlikleştirme Teorisi", C: 11, S. 22, s. 65.
- Bergsten, C. Fred., "The Need for a Robust Response to Chinese Currency Manipulation", *Journal of International Business and Law*, Vol. 10, No. 2, 2011, ss. 1-2.
- Bilgiç, Ali. "'Güvenlik İkilemi'ni Yeniden Düşünmek Güvenlik Çalışmalarında Yeni Bir Perspektif", *Uluslararası İlişkiler*, C. 8, No. 29, 2011, ss. 123-124.
- Bilgin, Kıvılcım Romya. "Clausewitz'in Savaş Teorisi ve Yeni Savaş Çalışmaları", *Milli Güvenlik ve Askeri Bilimler Dergisi*, C. 2, 2015. s. 56.
- Bilgin, Pınar - Paul D. Williams, Global Security, in *Global Security*, 2010, *Encyclopedia of Life Support Systems*, Eolss Publishers, s. 2.
- Bilgin, Pınar. "Güvenlik Çalışmalarında Yeni Açılımlar: Yeni Güvenlik Çalışmaları", *Stratejik Araştırmalar*, C. 8 (14), 2010, s. 32.
- Blackwill, Robert D - Zelikov, Philip. "The United States, China and Taiwan: "A Strategy to Prevent War", *Council Special Report*, 2021, No. 90, s. 64.
- Blazevic, Jason J. "The Taiwan Dilemma: China, Japan and the Strait Dynamic", *Journal of Current Chinese Affairs*, 2010, Vol. 39, No. 4, s. 152.
- Bodomo, Adams. "Africa-China Relations: Symmetry, Soft Power and South Africa", *China Review*, Fall 2009, Vol. 9, No. 2, s. 172.
- Branda, Oana-Elena. "Changes in the American Foreign Policy: From Obama to Trump", *International Conference Knowledge-Based Organization*, Vol. XXIV, No. 2, 2018, s. 161.
- Brands, Hal. "Grand Strategy and American Foreign Policy", *Scholars Strategy Network*, April 2012.

- Brauch, Hans Günter. “Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü”, *Uluslararası İlişkiler*, C. 5, No. 18, (2008), ss. 2-3.
- Brustolin, Vitelio. “Criteria for Defending War, Terrorism, and Guerilla Warfare Based on Clausewitz’s Concepts of the Nature and Essence of War”, *Rio de Janeiro*, V. 25, 2019. s. 645.
- Brzezinski, Zbigniew., Mearsheimer, John J. “Clash of the Titans”, *Foreign Policy*, 2005, S. 146, <https://www.mearsheimer.com/wp-content/uploads/2019/07/A0034.pdf> , (Erişim Tarihi: 23.03.2021).
- Buzan, Barry. “Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi”, *Uluslararası İlişkiler*, C. 5, S. 18, 2008, s. 107.
- Büyükakıncı, Erhan. “Savaş Kuramları”, Pekşen, Hasan Deniz. Chapter: B. H. Liddell Hart, Ankara: Adres Yayınları, 2015, s. 317
- Castro, Renato De. “U.S. Grand Strategy in Post Cold War Asia-Pasific”, *Contemporary Southeast Asia*, Vol. 16, 1994, ss. 343-348.
- Chase, Michael S. “The U.S. "Rebalancing" Policy and China's Search for a "New Type of Great Power Relationship" with the United States: Some Potential Implications for Taiwan”, *American Journal of Chinese Studies*, 2014, Vol. 21, Special Issue, s. 133.
- Chatterjee, Debalina. “Obama’s Afghanistan Policy: A Review of Literature”, *Institute of Peace and Conflict Studies*, Vol. 93, 2010, s. 1.
- China Review*, Vol. 18, No. 3, 2018, ss. 62-64.
- Chiu, Hungdah - Dreyer, June Teufel. “Tibet: Past and Present”, *Contemporary Asian Studies*, 1989 (93), No. 4, s. 5.
- Clarke, Michael. - Ricketts, Anthony. “Did Obama Have a Grand Strategy?”, *Journal of Strategic Studies*, 40: 1-2, 2017, s. 296.
- Çelik, Hatice. “Çin’in Ortadoğu Politikası: Süreklilik ve Değişim”, *Liberal Düşünce Dergisi*, Doğu ve Afrika Araştırmaları Enstitüsü, 2020, Yıl. 25, S. 94, s. 41.
- Çiftçi, Sabri. “Amerika’nın Yeni Savaşı: Taliban’ın Önlenemez Yükselişi ve Afganistan’da Devlet İnşasının Sınırları”, *Ortadoğu Analiz*, C. 2, S. 22, (2010), ss. 80-81.

- Çolakoğlu, Selçuk. “Şanghay İşbirliği Örgütü’nün Geleceği ve Çin”, *Uluslararası İlişkiler*, C. 1, S. 1, (2004), s. 173.
- Dedekoca, Ersin. “ABD - Çin İlişkilerinde Kriz Yönetimi”, *ANKASAM Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 1 (3), 2017, ss. 148-156.
- Dedeoğlu, Beril. “Yeniden Güvenlik Topluluğu: Benzerliklerin Karşılıklı Bağımlılığından Farklılıkların Birlikteliğine”, *Uluslararası İlişkiler*, C. 1, No. 4, 2004, ss. 2-15.
- deLisle, Jacques. “Security First: Patterns and Lessons From China’s Use of Law To Address National Security Threats”, *Journal of National Security Law & Policy*, 2010, Vol. 4, s. 406.
- Demir, Sertif. “İrak ve Suriye Krizlerinin Karşılaştırmalı Analizi: Nedenler, Gelişmeler, Sonuçlar ve Türkiye Üzerine Etkileri”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, XII/2, (2002), s. 557.
- Denk, Erdem. “Bir Kitle İmha Silahı Olarak Nükleer Silahların Yasaklanmasına Yönelik Çabalar”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, C. 66, (2011), s. 123.
- Denker, Mehmet Sami. “2000’li Yıllarda Asya Pasifik Bölgesinde Büyük Güç Etkileşimi ve Bazı Mümkün Gelişmeler (2)”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, C. 5, 2000., ss. 2-3.
- Devlet, Balkan - Özdamar, Özgür. “Uluslararası İlişkilerde İngiliz Okulu Kuramı: Kökenleri, Kavramları ve Tartışmaları”, *Uluslararası İlişkiler*, C. 7, S. 5, (2010), s. 47.
- Devlet, Balkan. “Grand Strategy in Theory and Practice The Need for an Effective American Foreign Policy by William C. Martel”, *International Affairs*, 91: 4, 2015, s. 924.
- Dikmen-Alsancak, Neslihan. “Üçüncü Dünya Güvenlik ve Postkolonyal Güvenlik Yaklaşımları Arasındaki Farklılıklar”, *Uluslararası İlişkiler*, Vol. 16, No. 63, 2019, s. 24.
- Dilek, Mehmet Sait. “Obama Döneminde Amerika Birleşik Devletleri’nin Küba Politikası”, *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 2018, 2 (2), ss. 289-290.

- Doeser, Fredrik. "Domestic Politics and Foreign Policy Change in Small States: The Fall of the Danish 'footnote policy'", *Cooperation and Conflict*, 46 (2), 2011, ss. 223-224.
- Dong, Wand. "Is China Trying to Push the U.S. out of East Asia", *China Quarterly of International Strategic Studies*, 2015, Vol. 1, No. 1, s. 80.
- Drezner, Daniel W. "Does Obama Have a Grand Strategy?", *Foreign Affairs*, Vol. 90, No. 4, 2011, pp. 57-68.
- Ediger, Volkan Ş. "Enerji Jeopolitiğinin Uluslararası İklim Değişikliği Üzerindeki Etkisi", *Uluslararası İlişkiler*, Paris İklim Zirvesi ve Yansımaları, Vol. 14, No. 54, 2017, s. 46.
- Ekrem, Erkin. "Çin'in Orta Asya Politikaları", Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi, Yayın No: 4, Ankara 2011, s. 12.
- Ekrem, Erkin. "Türkiye-Çin İlişkileri: Çin'in Gözünde Türkiye", *Yeni Fikir*, 2011, S. 07, s. 31.
- Ekrem, G. Pınar. "Savaş ve Savaşmak Batı'nın Terörle Mücadele Pratiklerinin Paradoksu Üzerinde Düşünmek", *Elektronik Siyaset Bilimi ve Araştırmaları Dergisi*, C. 6, (2015): s. 27.
- Ercilasun, Konuralp. "Korona Salgını Öncesinde ve Sonrasında Pekin Diyor ki", *21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü / Özel Rapor*, 06.2020, s. 13.
- Ereker, Fulya. "Dış Politikayı Analiz Etmek: Dış Politika Analizinde Yapan-Yapı Sorunu", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 9, Sayı 36 (2013), s.47.
- Ermağan, İsmail. "Soğuk Savaş Sonrası Dönemde ABD Dış Politikası – Obama Dönemi ve Ak Parti", *Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi*, C. 3, S. 2, 2012, s. 28.
- Esfandiary, Dina. "Assessing the European Union's Sanctions Policy: Iran as a Case Study", *Non-Proliferation Consortium*, No. 34, December 2013, s. 7.
- Ford, Robert S. "The Syrian Civil War", Policy Paper, *The Middle East Institute*, 2019, ss. 3- 4.
- Friedberg, Aaron L. "The Future of U.S.-China Relations", *International Security*, 2005, Vol. 30, No. 2, s. 24.

- Garver, John W. "China and Iran: An Emerging Partnership Post-Sanctions", *Middle East Institute Policy Focus Series*, February 2016-3, s. 1.
- Gökçe, Gülise - Gökçe, Orhan. "Suriye Sorunu: 'Başarısız veya Çöken Devlet' Modeli Türkiye İçin Suriye Politikasında Uluslararası Kamuoyunu Harekete Geçirmenin Bir Aracı Olabilir Mi?", *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2012, C. 12, S. 23, s. 190.
- Gönen, Hakan. "ABD-Japonya Güvenlik Antlaşmaları: Oluşumu, Evrimi ve Sonuçları", *Uluslararası İlişkiler*, C. 1, s. 117.
- Gupta, Rukmani. "Erik Seedhouse, The New Space Race: China vs. the United States", 2010, Chichester: Praxis Publishing, Vol 4, No 4, s. 139.
- Güneş, Ergin. "Amerika Birleşik Devletlerinin Çin, Rusya Örneğinde Asya Politikaları", *e-Journal of New World Sciences Academy*, Vol. 6, No. 2, 2011, s. 346.
- Halaç, Umut - Doruk, Elçin. "'Hegemonik İstikrar(sızlık) Kuramı'", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 60, (2019), s. 180.
- Harunoğlu, Nur Çetinoğlu. "Eisenhower'dan Obama'ya: ABD Dış Politikasında Ortadoğu ve Suriye", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, C. 74, No. 4, 2019, s. 1174.
- Heise, Arne. - Khan, Ayesha Serfraz. "The Welfare State and Liberal Democracy: A Political Economy Approach", *World Review of Political Economy*, 2019, Vol. 10, No. 2, s. 221.
- Heradstveit, Daniel - Bonham, G. Matthew. "What the Axis of Evil Metaphor Did to Iran?", *Middle East Journal*, Summer 2007, Vol. 61, No. 3, s. 422.
- Herlitz, Lars. "The Concept of Mercantilism", *Scandinavian Economic History Review*, 1969, V. XII, N. 2, s. 101.
- Hu, Weixing. "Trump's China Policy and Its Implications for the "Cold Peace" across the Taiwan Strait", Iasiello, Emilio. "China's Three Warfares Strategy Mitigates Fallout From Cyber Espionage Activities," *Journal of Strategic Security*, 9, no. 2 (2016), s. 57.
- Ikenberry, G. John. "From Hegemony to the Balance of Power: The Rise of China and American Grand Strategy in East Asia", *International Journal of Korean Unification Studies*, 2014, Vol. 23, No. 2, s. 45.
- Jervis, Robert. "Hans Morgenthao Realism, and the Scientific Study of International Politics", *Social Research*, 1994, Vol. 61, No. 4, ss. 854-856.

- Kalkır, Nurcan. “Konfüçyüs’ün Yönetim Anlayışı Üzerine Bir Analiz”, *Curr Res Soc Sic*, 4 (3), (2018), s. 97.
- Kanat, Kılıç Buğra. “Obama’nın İkinci Döneminde Amerikan Dış Politikası”, *SETA*, Mayıs 2014, S. 93, ss. 25-26.
- Kandemir, Eyyup. “ABD Başkanları G. W. Bush ve B. Obama Dönemlerinde Yayımlanan Ulusal Güvenlik Stratejilerinde İttifak Söylemleri ve S. Walt’un İttifak Teorisi”, *Savunma Bilimleri Dergisi*, C. 10, S. 2, (2011), s. 143.
- Kang, David C. “The Balance of Power and State’s Interests in International Relations: South Korea Between China and the U.S.”, *East Asia Institute*, No. 5, 27.01.2017, ss. 37-38.
- Kantarcı, Şenol. “ABD’nin İmparatorluk Projesini Gerçekleştirme Düşüncesi Çerçevesinde İran Krizi ve Türkiye”, *Arap Baharında Son Durak İran* Editör: Hakan Birsnel, İstanbul: IQ Kültür ve Sanat Yayıncılık, 2013, ss. 89-90.
- Karaca, Kutay. “Çin Halk Cumhuriyeti-Amerika Birleşik Devletleri Ekseninde Kuzey Kore Nükleer Krizine Bakış”, *Jeopolitik Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Yıl 3, Sayı 11, 2004, s. 159.
- Karakaya, İskender. “Soğuk Savaş Sonrası ABD Dış Politikası: Süreklilik ve Değişim Bağlamında ABD’nin Küreselleşme, İşbirliği, Güvenlik Politikalarının Değerlendirilmesi”, *21. Yüzyılda Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 11, Ankara, (2015), s. 3.
- Karaosmanoğlu, Ali L. “Muhteşem Ortaklık: Kant ve Clausewitz”, *Uluslararası İlişkiler*, C. 4, 2007. ss. 164-165.
- Kennedy, Ross A. “Woodrow Wilson, Wold War I, and an American Conception of National Security”, *Diplomatic History*, Vol. 25, 2001, s. 10.
- Keohane, Robert O. “Alliances, Threats, and the Uses of Neorealism”, *International Security*, Summer, 1988, Vol. 13, No. 1, ss. 172-173.
- Kornberger, Martin. “Reading Clausewitz Reimagining the Practice of Strategy”, *Strategic Organizaton*, V. 1, s. 1.
- Köksoy, Fulya. “Çin Halk Cumhuriyeti Merkezli Tayvan, Tibet ve Doğu Türkistan Sorununun Amerika-Çin İlişkilerine Yansıması”, *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, C.

Köktaş, Mümin “Amerikan Aydınlanması: Bir Giriş Denemesi”, *Liberal Düşünce*, S. 73-74, 2014, ss. 115-116.

Kösebalan, Hasan. “Japon Grand Stratejisi: Yirminci Yüzyıl Japon Dış Politikasında Süreklilik ve Değişim”, *Divan Dergisi*, 1998/2, s. 85.

Kuchins, Andrew C. “What is Eurasia to US (U.S.)?”, *Journal of Eurasian Studies*, Vol. 9, No. 2, 2018, s. 126.

Kurtbağ, Ömer. “Obama Döneminde Türk-Amerikan İlişkileri: Model Ortaklıktan Eksen Kaymasına İniş Çıkışlar ve Ayrışan Çıkarlar”, *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2015, Yıl: 3, Cilt: 3, Sayı: 2, s. 194.

Kurtuluş, Berrak. “Amerika Kıtası'nın Keşfi: Kuzey Amerika-Asya Bağlantısı”, *Journal of Social Policy Conferences*, C. 0, S. 49, Ekim 2010, s. 876.

Lacher, Wolfram. “Actually Existing Security: The Political Economy of the Saharan Threat”, *Security Dialogue*, Vol. 39, No. 4, (2008), s. 385.

Lagon, Mark P. “Soft Power Under Obama”, *World Affairs*, Vol. 174, No. 3, 2011, ss. 76-77.

Leogrande, William M. “Normalizing US-Cuba Relations: Escaping the Shackles of the Past”, *International Affairs*, 2015, 91 (3), s. 488.

Li, Linyue - Willett, Thomas D - Zhang, Nan. “The Effects of the Global Financial Crisis on China's Financial Market and Macroeconomy”, *Economics Research International*, Vol. 2012, s. 6.

Li, Mingjiang. “China Debates Soft Power”, *Chinese Journal of International Politics*, Vol. 2, 2008, ss. 289-290.

Li, Peter Ping - Yang, Monsol. “How to Approach the Ancient Chinese Wisdom? A Commentary Concerning Sun Tzu's *The Art of War*- CORRIGENDUM”, *Management and Organization Review* (2017), Vol. 13, Issue 4, pp. 913-920.

Lieber, Keir A. - Lieber, Robert J. “The Bush National Security Strategy”, *U.S. Foreign Policy Agenda, An Electronic Journal of the U.S. Department of State*, V. 7, N. 4, December 2002, ss. 32-35.

- MacDonald, Bruce W. "China, Space Weapons, and U.S. Security", *Council on Foreign Relations*, CSR No. 38, 2008, s. 10.
- Malik, Mohan. "HISTORICAL FICTION: China's South China Sea Claims", *World Affairs*, 2013, Vol. 176, No. 1, ss. 89-90.
- McTeer, Bob. "David Hume Foundations of the Classical School of Economics", *Economic Insights*, Vol. 8, No. 1, ss. 1-2.
- Mearsheimer, John J. "Back to Future", *International Security*, Vol. 15, No. 1. (1990), s. 12.
- Medland, William J. "The Cuban Missile Crisis: Evolving Historical Perspectives", *The History Teacher*, Vol. 23, No. 4, s. 436.
- Mesjasz, Czeslaw. "Ekonomik Güvenlik", *Uluslararası İlişkiler*, 2008, Vol. 5, No. 18, ss. 130-131.
- Miller Jr, August C. "The American Revolution", *Naval War College Review*, Vol. 29, 1976, ss. 115-116. Molloy, Sean. "Truth, Power, Theory: Hans Morgenthao's Formulation of Realism", 2004, *Diplomacy and Statecraft*, 15: 1, s. 11.
- Obama, Barack. "Renewing American Leadership", *Foreign Affairs*, 01.08.2009, s. 2.
- Odom, Jonathan G. "The True "Lies" of the *Impeccable* Incident: What Really Happened, Who Disregarded International Law, and Why Every Nation Should be Concerned", *Michigan State Journal of International Law*, 2010, Vol. 18:3, s. 42.
- Önder, Ersoy. "Başkanların Doktrinleri Çerçevesinde, ABD'nin Yeni Güvenlik Anlayışı ve Soğuk Barış", *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 4, S. 1, Mart 2020, s. 28.
- Park, Sang Chul. "RCEP versus TPP with the Trump Administration in the USA and Implications for East Asian Economic Cooperation", *Entrepreneurial Business and Economics Review*, 2017, 5(4), s. 136.
- Pass, Jonathan. "China's Institutional Statecraft within the Liberal International Order", *Española de Derecho Internacional*, 2020, Vol. 72, No. 2, ss. 89-90.
- Posen, Barry R. - Ross, Andrew L. "Competing Visions for U.S. Grand Strategy", *International Security*, 1996-1997, Vol. 21, No. 3, s. 36.
- Pu, Xiaoyu. "China's International Leadership: Regional Activitism vs. Global Reluctance", 2018, *Chinese Political Science Review*, 3 (3), ss. 51-22.

- Rathbun: Brian C. "Takin Foreign Policy Personally: Personal Values and Foreign Policy Attitudes", *International Studies Quarterly* (2016) 60, s. 125.
- Rauta, Vladimir. "Book Review: Christopher Daase and James W Davis (eds), Clausewitz on Small War and Peter Paret, Clausewitz in His Time: Essays in the Cultural and Intellectual History of Thinking About War", Vol. 15, s. 637.
- Report of the Nonproliferation Alternative Systems Assessment Programme, Volume VII: International Perspectives, *Nuclear Proliferation and Civilian Nuclear Power*, Vol. 7 of 9, U.S. Department of Energy, June 1980.
- Rudolf, Peter. "Liberal Hegemony and US Foreign Policy under Barrack Obama", *Stiftung Wissenschaft and Politik*, German Institute for International and Security Affairs, (2016), s. 2.
- Sancak, Kadir. "21. Yüzyılda Güvenlik Sorunları: Bir Tehdit Unsuru Olarak Nükleer Silahlar", *International Journal of Social Science*, Vol. 6, Issue 8, s. 503.
- Saray, Mehmet Ozan - Gökdemir, Levent. "Çin Ekonomisinin Büyüme Aşamaları", *Journal of Yasar University*, 2(7), s. 668.
- Sautman, Barry. "The Tibet Issue in Post-Summit Sino-American Relations", *Pacific Affairs*, 1999, Vol. 72, No. 1, ss. 18-20.
- Savaş, Menent. "Tarih Boyunca Avrupa'da Savaş ve Barış", *Uluslararası İlişkiler*, C. 11, 2014. s. 141.
- Sharp, Travis. "U.S. Foreign Policy Toward Iran in the Obama Era", *Policy Brief*, June 2009, No. 145, s. 6.
- Sinkaya, Bayram. "Obama Döneminde ABD-İran İlişkileri ve 'Değişim' Şansı", *Ortadoğu Analiz*, Ocak 2009, C. 1, S. 1, s. 44.
- Skidmore, David. "The Obama Presidency and US Foreign Policy: Where's the Multilateralism?", *International Studies Perspectives*, (2012) Vol. 13 No. 1, s. 61.
- Snyder, Jack - Lieber, Keir A. "Defensive Realism and the "New" History of World War I", *International Security*, Vol. 33, (2008), s. 182.
- Sokullu, Ebru Canan. "Transatlantik İlişkiler", *Güvenlik Yazıları Serisi*, No. 11, Ekim 2019, ss. 1-2.

- Sovacool, Benjamin K - Cooper, Christopher. "Nuclear Nonsense: Why Nuclear Power is No Answer to Climate Change and the World's Post-Kyoto Energy Challenges", *William&Mary Environmental Law and Policy Review*, Vol. 33, (2008), s. 2.
- Sperling, Elliot. "Tibet and China: The Interpretation of History Since 1950", *Chinese Perspectives*, 2009, No. 3, s. 34.
- Stauch, Thomas R. "The United States and Vietnam: Overcoming the Past and Investing in the Future", *The International Lawyer*, Winter 1994, Vol. 28, No. 4, s. 1006.
- Stone, Marianne. "Security According to Buzan: A Comprehensive Security Analysis", *Security Discussion Papers Series 1*, (2009), s. 3.
- Şahin, Güngör. "Uluslararası İlişkiler Teorileri Kapsamında Amerika Birleşik Devletleri Dış Politikası ve Güvenlik Stratejisi", *Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi*, C. 10, S. 2, (2019), s. 75.
- Telatar, Gökhan. "Barack Obama Yönetiminin İran'ın Nükleer Faaliyetlerine Yönelik Politikası", *Akademik ORTA DOĞU*, C. 7, S. 1, s. 53.
- Temiz, Kadir. "Rusya Müdahalesinden Sonra Çin'in Suriye Politikası", *Ortadoğu Analiz*, 2015, C. 7, S. 71, s. 45.
- Tenpass, Kathryn Dunn. "President Obama's Second Term: Staffing, Challenges and Opportunities", *Governance Studies*, No. 57, (2013), s. 9.
- Türedi, Gülayşe Ülgen. "Micheal I. Handel, Savaşın Ustaları: Klasik Stratejiler", *Uluslararası İlişkileri*, C. 11, 2014. s. 139.
- Walt, Stephen M. "One World, Many Theories", *Foreign Policy*, No. 110, Special Edition: Frontiers of Knowledge (Spring, 1998), s. 41.
- Waltz, Kenneth N. "Structural Realism after the Cold War", *International Security*, Vol. 5, No. 1, 2000, p. 5.
- Xu, Guangqui. "The United States and the Tibet Issue", 1997, *Asian Survey*, Vol. 37, No. 11, s. 1062.
- Yağmur, Mete Han - Karakaya, Gencay. "Çin Sanayi Sektörünün Yapısal Değişimi: Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Dersler", *Maliye ve Finans Yazıları*, 110, (2018), s. 161.

- Yalçın, Hasan Basri. “Obama Stratejisi ve Ortadoğu”, *Akademik ORTA DOĞU*, C. 9, S. 2, 2015, ss. 58-59.
- Yalçınkaya, Haldun - Türkeş, Kadir Tamer. “Yirmibirinci Yüzyılda Çatışma Alanlarında Görülen Yeni Unsurlar”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, C. 4, 2008. s. 58.
- Yoon, Sukjoon. “An Aircraft Carrier’s Revelance to China’s A2/AD Strategy”, *Pasific Forum CSIS*, No. 72, 13.11.2012, ss. 1-2.
- Zhang, Biao. “Hans Morgenthao, Realist Theory of International Leadership and the Future of Global Order”, *Chinese Political Science Review*, 2017, No. 7 (2), ss. 513-514.
- Zhang, Li. Comments and Opinions “A Chinese Perspective on Cyberwar”, *International Review of the Red Cross*, 2012, Vol. 94, No. 886, s. 805.
- Zhang, Xiaodong. “China’s Interest in the Middle East: Present and Future”, *Middle East Policy*, 1999, Vol. VI, No. 3, s. 159.
- Zhao, Minghao. “Is a New Cold War Inevitable? Chinese Perspectives on US-China Strategic Competition”, *The Chinese Journal of International Politics*, 2019, V. 12, N. 3, s. 390.
- Zhao, Quansheng. “The Shift of us Strategy towards East Asia: 'Troika' and the Formation of America's Japan Policy”, *European Journal of East Asian Studies*, 2016, Vol. 15, No. 1, s. 31.

## ÖZGEÇMİŞ

**Adı ve Soyadı:** Burcu Gül

**Öğrenim Durumu:**

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	Uluslararası İlişkiler	TOBB ETÜ Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi	2018
Yüksek Lisans	Türk Dünyası Sosyal, Ekonomik ve Siyasal İlişkiler	Ege Üniversitesi	2021

**İş Deneyimi:** Yok.